كتاب التوحيد الذي هو حق الله على العبيد
و معه الترجمة الكردية

یەکتاپەرستی

ئیمام محمد کوڕی عبدالوهاب نووسیویەتی

إدریس کوڕی عبدالعزیز
تەرجەمە و ئامادەی کردووە

چاپی یەکەم
١٤٣١ کۆچی

➢ بابەت: یەکتاپەرستی
➢ ناوی کتێب : یەکتا پەرستی
➢ نوسەر : ئیمام محمدی کوڕی عبدالوهاب
➢ تەرجەمە و ئامادە کردنی : إدریس کوڕی عبدالعزیز کوڕی علی
➢ دیزاین: عومەر ڕەشید
➢ دیزاینی بەرگ:
➢ تیراژ:١٠٠٠ دانە.
➢ چاپخانە : سیڤا
➢ نۆبەتی چاپ: چاپی یەکەم.
➢ ژمارەی سپاردنی ( ) وەزارەتی ڕۆشنبیری حکومەتی هەرێمی کوردستانی پێدراوە

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

كتاب التوحيد

وقول الله تعالى ﴿ وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ ﴾ الذاريات

وقوله: ﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ ﴾النحل: ٣٦

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على أشرف الأنبياء والمرسلين نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين

(كتاب التوحيد) ئەمە کتابی تەوحیدە واتە باسی یەکتاپەرستی دەکات .

شێخ عبد الرحمن بن السعدی دەڵێت :﴿ئەم ناونیشانە مەبەستی دانەر دەر دەخات لەنوسینی ئەم کتێبەدا ...

.واتە ئەم کتێبە باسی یەکتاپەرستی خودا دەکات، باسی حوکمەکانی دەکات لە گەڵ سنورەکانی، مەرجەکانی، چاکەکانی، بەڵگەکانی، پێویستیەکانی.

تەوحید (واتە یەکتاپەرستی) بە چی زیاد دەکات و بە هێز دەبێت یان بەچی لاواز دەبێت ، بەچی تەواو دەبێت و کامڵ دەبێت ﴾

دانەر بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ کە تەوحید واجبە پێنج ئایەتی هێناوە

یەکەم : ﴿ وَمَا خَلَقۡتُ ٱلۡجِنَّ وَٱلۡإِنسَ إِلَّا لِيَعۡبُدُونِ ﴾

واتە :خودا دەفەرموێت :(جنۆکەو ئینسانم تەنها بۆ ئەوە دروست کردووە کە تەنها من بپەرستن) ئەم کتێبەش تەفسیری ئەم ئایەتەدەکات .

دووەم : ﴿ وَلَقَدۡ بَعَثۡنَا فِي كُلِّ أُمَّةٖ رَّسُولًا أَنِ ٱعۡبُدُواْ ٱللَّهَ وَٱجۡتَنِبُواْ ٱلطَّٰغُوتَ ﴾؛

واتە:(وەڵاهی بە تەئکید لە هەموو ئومەتێکدا پێغەمبەرێکمان ناردوە کە پێیان بڵێن خودا بپەرستن، وە دوور بکەونەوە لە تاغوت)

وقولــــه: ﴿ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ ﴾ الإسراء

وقوله: ﴿ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ﴾ النساء: ٣٦

وقولــــه: ﴿ ۞ قُلْ تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَـٰدَكُم مِّنْ إِمْلَـٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۖ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَٱعْدِلُوا۟ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ ٱللَّهِ أَوْفُوا۟ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾ وَأَنَّ هَـٰذَا صِرَٰطِى مُسْتَقِيمًا فَٱتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ ٱلسُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ﴾ الأنعام

سێیەم : ﴿ ۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَـٰنًا ۚ ﴾ **تادوایی**

واتە : (وە پەروەردگارت فەرمانی داوە کە تەنهاخۆی بپەرستن، وە فەرمانی داوە کە لەگەڵ دایك و باوکدا چاکە بنوێنی ئەوپەڕی چاکە. ئەمما کاتێك یەکیان یا هەردوکیان لای تۆ دەکەونە تەمەنەوە، قسەی نابەجێ مەدەن بە گوێیانـدا، هەتا نەکەن بڵێن ئوف، کارۆکردەوەی نا بەجێش بەرانبەریان مەنوێنن، قسەیەکی وایان لەگەڵدا بکەن کە نەرم و جوان بێت و بە ئەدەب و وەقارەوە بێت، و باڵی زەلیلی لەڕووی ڕەحمەت و میهرەبانیەوە بۆ هەردووکیان ڕابخەو بڵێ: پەروەردگارم، ڕەحمیان پێ بکە لە کاتی پیری و وەفات کردنیانـدا هەروەك ئەوان منیان لە بچوکیما پەروەردە کرد).

چوارەم: ﴿ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ﴾ النساء: ٣٦

واتە : { تەنها خودا بپەرستن و هیچ شتێك مەکەن بە شەریکی ئەو }

پێنجەم:﴿ ۞ قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ﴾ ئەنعام ئایەتی١٥١تا١٥٣

واتە:﴿ئەی پێغەمبەر، بڵێ وەرن با بۆتان بخوێنمەوە كە خودا چی حەرام كردوە لە سەرتان، حەرامی كردوە نابێت شەریكی بۆدابنێن نە زۆر و نە كەم، وە بەرامبەر دایك و باوك گوتە و گوفتار و كردەوەی چاكە بنوێنن، وە منداڵەكانتان لە ترسی هەژاری و نەبونی مەكوژن ئێمە رزقی ئێوە وئەوانیش دەدەین وە نزیكی گوناهو كردەوەی خراپە مەكەونەوە چ ئاشكرا بێت چ نهێنی ئەو نەفسانەش مەكوژن كەخودا حەرامی كردووە، مەگەر بەحەقی خۆی.

ئەمەی كە باس كرا خودا ئامۆژگاری ئێوەی پێ دەكات بۆ ئەوەیە عەقڵتان بخەنە كار وكاری پێبكەن *وە نزیكی ماڵی منداڵی بێ باوك مەكەونەوە، مەگەر بەو جۆرەی كە زیاتر لە بەرژەوەندی هەتیومكە بێت . هەتا ئەو كاتەی بالغ دەبێت ولە مەصلەحەتی خۆی تێدەگات. وە پێوانەو كێشانەش بە دادپەروەرانە بەرێوە بەرن .هیچ شتێ داوا ناكرێ لە هیچ كەس ، تەنها ئەوە نەبێت كە لە توانایدا هەیە. وە ئەگەر لە بەینی خەڵكیدا قصەتان كرد. ئەوا دادپەروەرانە قصە بكەن وە بەعەهد و پەیمانێك كە بەناوی خوداوە دەیدەن وەفاتان هەبێت .

ئەوانەی كە باس كران خودا ئەمری كردووە پێتان بۆ ئەوەیە كە پەند و ئامۆژگاری لێ وەربگرن . با بۆشتان بخوێنمەوە كە بە تەئكید ئەمە شارێگای منە و راست و رەوانە و شوێنی بكەون شوێن ئەو رێچكانە مەكەون كە پێچەوانەی ئەم رێبازەیە چونكە گومراتان دەكەن . ئەمە ئامۆژگاری خودایە بۆئێوە . ئەگەر واتان كرد، ئەوا دەچنە ریزی لە خودا ترسان و عەبدە سەر فرازە كانەوە ﴾

١- قال ابن مسعود رضي الله عنه: من أراد أن ينظر إلى وصية محمد صلى الله عليه وسلم التي عليها خاتمة فليقرأ قوله تعالى: (قُلْ تَعَالَوْاْ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ) – إلى قوله – (وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا..).

٢- وعن مُعَاذٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ كُنْتُ رِدْفَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى حِمَارٍ فَقَالَ يَا مُعَاذُ هَلْ تَدْرِي حَقَّ اللَّهِ عَلَى عِبَادِهِ وَمَا حَقُّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ ؟ قُلْتُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَالَ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَقَّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلَا أُبَشِّرُ بِهِ النَّاسَ قَالَ لَا تُبَشِّرْهُمْ فَيَتَّكِلُوا" أخرجاه في الصحيحين

---

١ . [1]عبدالله ی كوڕی مەسعود ﷺ دەڵێت :(هەر كەس دەیەوێت سەیری ئەو وەصیەتەی محمد بكات، كە مۆری ئەوی پێوە بێت بائەو ئایەتە بخوێنێتەوە كە خودا دەفەرموێت :

﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ ... وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا﴾ الأنعام: ١٥٣

٢. [2]موعازی كوڕی جەبەل ﷺ دەڵێت: لە گەڵ پێغەمبەری خودا دا سواری پشتی كەرێ بوو بووین منیش لە دوای ئەوەوە بووم، فەرموی ئەی موعاز ئایا دەزانیت كە حەقی خودا لە سەر گشت بەندەكانی چییە ؟

وەحەقی بەندەكان چییە لە سەر خودا ؟ گوتم :خوداو پێغەمبەرەكەی دەزانن .

فەرموی: حەقی خودا لە سەربەندەكان ئەوەیە كە عیبادەتی بۆ بكەن وهیچ شەریكی بۆ دانەنێن .

حەقی بەندەكانیش لە سەر خودا، ئەوەیە سزای كەسێك نادات كە هیچ شەریكی بۆ دانەنابێت .

گوتم :ئەی پێغەمبەری خودا ،ئایا مژدە بدەم بەو خەڵكە یان بێدەنگ بم ؟

فەرموی:نەكەی مژدەیان پێ نەدەی، ئەگەرنا پاڵی لێدەدەنەوە و لە كردەوەی چاكە سارد دەبنەوە).

---

[1] حسن . أخرجه الترمذي (٣٠٧٢) وابن المنذر و ابن ابي حاتم في الدر المنثور والطبراني في الكبير١٠٠٦٠ والأوسط (١٢٠٨)

2 البخاري (٢٨٥٦) ومسلم (٣٠)

فیـــــــــــــــه مـــــــــــــــسائل:

الأولى: الحكمـــــــــــة في خلـــــــــــق الجـــــــــــن والإنـــــــــــس.

الثانيــــــة: أن العبـــــادة هـــــي التوحيـــــد؛ لأن الخـــــصومة فيـــــه.

الثالثة: أن من لم يأت به لم يعبـد الله، ففيـه معـنى قولـه؟ ولا أنـتم عابـدون مـا أعبـد)

الرابعـــــــــة: الحكمـــــــــة في إرســـــــــال الرســـــــــل.

الخامسة: أن الرسالة عمَّت كل أمة.

السادسة: أن دين الأنبياء واحد.السابعة: المسألة الكبيرة أن عبـادة الله لا تحـصل إلا بـالكفر بالطاغوت؛ ففيه معنى قوله: (فمن يكفر بالطاغوت ويؤمن بالله ٠٠٠)

الثامنـــــة: أن الطـــــاغوت عـــــام في كـــــل مـــــا عُبـــــد مـــــن دون الله.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-حیکمەت لە دروستکردنی جن ولنساندا. تەنها عیبادەتە

٢- ئەوعیبادەتەش کە داوا کراوە تەوحیدە .چونکە ناکۆکی پێغەمبەرەکان لە گەڵ گەلەکانیان تەنها لەسەر ئەوە بووە.

٣- هەر کەس تەوحید لەخۆیدا بەدی نەهێنێت ئەوە خودای نەپەرستووە، ئەمەش واتای ئەو ئایەتە دەگەیەنێت کە دەفەرموێ

:وَلَآ أَنتُمۡ عَٰبِدُونَ مَآ أَعۡبُدُ ﴿٣﴾

٤- حیکمەت لە ناردنی پێغەمبەراندا، تەوحیدە.

واتە پەرستنی خوداو دوورکەوتنەوە لە تاغوت

٥- پەیامی خودا بۆ هەموو ئوممەتەکان هاتووە کە تەوحیدە .

٦- دینی پێغەمبەران یەك دینە. کە تەوحیدە .

٧- ئەو مەسئەلە گەورەیە کە پەرستنی خودا نایەتە دی، ئیلا بەوە نەبێت کە کوفر بە تاغوتە . لەو بارەیەوە ئەو وتەی خودا هەیە کە دەفەرموێ:﴿ هەر کەس کوفر بکات

التاسعة: عظم شأن ثلاث الآيات المحكمات في سورة الأنعام عند السلف. وفيها عشر مسائل، أولها النهي عن الشرك.

العاشرة: الآيات المحكمات في سورة الإسراء، وفيها ثماني عشرة مسألة، بدأها الله بقوله: (لا تجعل مع الله إلهاً ءاخر فتقعد مذموماً مخذولاً) ؛ وختمها بقوله: (ولا تجعل مع الله إلهاً آخر فتلقى في جهنم ملوماً مدحوراً)، ونبهنا الله سبحانه على عظم شأن هذه المسائل بقوله: (ذلك مما أوحى إليك ربك من الحكمة).

الحادية عشرة: آية سورة النساء التي تسمى آية الحقوق العشرة، بدأها الله تعالى بقوله: (واعبدوا الله ولا تشركوا به شيئاً).

الثانية عشرة: التنبيه على وصية رسول الله صلى الله عليه وسلم عند موته.

الثالثة عشرة: معرفة حق الله تعالى علينا.

الرابعة عشرة: معرفة حق العباد عليه إذا أدوا حقه.

الخامسة عشرة: أن هذه المسألة لا يعرفها أكثر الصحابة.

السادسة عشرة: جواز كتمان العلم للمصلحة.

السابعة عشرة: استحباب بشارة المسلم بما يسره.

الثامنة عشرة: الخوف من الاتكال على سعة رحمة الله.

التاسعة عشرة: قول المسؤول عما لا يعلم: الله ورسوله أعلم.

العشرون: جواز تخصيص بعض الناس بالعلم دون بعض.

الحادية والعشرون: تواضعه صلى الله عليه وسلم لركوب الحمار مع الإرداف عليه.

الثانية والعشرون: جواز الإرداف على الدابة.

الثالثة والعشرون: فضيلة معاذ بن جبل.

الرابعة والعشرون: عظم شأن هذه المسألة.

بەرامبەر بە تاغوت وئیمان بهێنێ بە خودا ئەوە دەستی گرتووە بە گرێ نەچڕەکەوە کە (لاإله إلاالله)یە﴾

٨- تاغوت واتایەکی گشتی هەیە، هەموو پەرستراوێك دەگرێتەوە جگە لە الله.

٩- گەورەیی ئەو سێ ئایەتە مەحکەمانەی سورەتی ئەنعام لای سەلەف، کە دە مەسەلە یان تێدا باسکرلوە، یەکەمیان قەدەغە کردنی شیرکە .

١٠- ئەو ئایەتانەی سورەتی ئیسرا کە نەسخ نەبوونەتەوە، دە مەسەلەیان تێدایە کە خودا بەوە دەستی پێ کردووە

﴿لەگەڵ خودادا پەرستراوێکی دیکە دامەنێ ﴾ بەوەش کۆتای هێناوە

:﴿لەگەڵ خودادا پەرستراوێکی دیکە دامەنێ ﴾ خوداش لە گەورەیەتی ئەم مەسەلانە ئاگادارمان دەکاتەوە، بەوەی کە فەرمووی

﴿ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِ ﴾

١١- ئایەتەکەی سورەتی نیساء کە ناودەبرێت بە ئایەتی دە مافەکان، خودای بڵند بەوە دەستی پێکردوە کە دەفەرموێ (خودا بپەرستن و هیچ شەریکی بۆدامەنێن) .

١٢- ئاگادار بوون لە وەصیەتی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لە کاتی سەرەمەرگیدا . کە تەوحید بووە

١٣- ناسینی مافی خودا لەسەر بەندەکانی .

١٤- ناسینی مافی عەبدەکان لەسەر خودا ، ئەگەر مافی خودایان هێنایەدی

١٥- ئەم مەسەلەیە زۆرێ لە ئەصحابەکان نەیان زانیوە .

١٦- شاردنەوەی (هەندێك عیلم لە هەندێك کەس) لە بەر بەرژەوەندی.

(واتە عیلمی زیاد لە پێویست)

١٧- سونەتە مژدە بدرێت بە مسوڵمان لە بارەی شتێکەوە کە دڵی پێی خۆش دەبێت.

١٨- ترسان لە وەی پاڵ بدرێت بە فراوانی ڕەحمە تی خوداوە .

١٩- هەرکەسێك سوئالی لێکرابێت لە بارەی هەر شتێکەوە کە نەیزانی بێت لە جوابدا گوتویەتی : خودا و پێغەمبەرەکەی دەزانن .

٢٠- دروستە، عیلمێك فێری هەندێك کەس بکرێت، بە تایبەت، و لەهەندێکیان بشاردرێتەوە، واتە :(عیلمی زیاد لە پێویست)

٢١- تەوازع و بێ تەکەبوری پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بەوەی کە سواری کەر بووە، کەسێکی دیکەشی لەگەڵدا سوار بوو بوو.

٢٢- دروستە دوو کەس سوار پشتی ولاخێك بن .

(ئەگەر ولاخەکە توانای هەبوو)

٢٣- پلە وپایەی بەرزی موعازی کوڕی جەبەل ﷺ

٢٤- گەورەیی ئەم مەسئەلەیە کە تەوحیدە. (چونکە مافی خودایە)

١ باب فضل التوحيد وما يكفر من الذنوب

وقول الله تعالى: ﴿ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوٓا إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ ﴾ الأنعام

٣-عن عبادة بن الصامت رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: [مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ عِيسَى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ وَالْجَنَّةُ حَقٌّ وَالنَّارُ حَقٌّ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ عَلَى مَا كَانَ مِنْ الْعَمَلِ].

أخرجاه.

٤- ولهما في حديث عتبان: (فإن الله حرم على النار من قال: لا إله إلا الله يبتغي بذلك وجه الله).

بابی١

باسی تەوحید کە چ فەزلێکی هەیە و

ڕوونکردنەوەی ئەوەش کە گوناهەکان هەڵدەوەرێنێت

خودای بڵندفەرمویەتی

﴿ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوٓا إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ ﴾

واتە :(ئەوانەی ئیمانیان هێناوە و ئیمانەکەیان تێکەڵی زوڵم (واتە شیرك) نەکردووە، ئەوانە بەردەوام، لە هێمنایەتیدان لە دنیاو ئاخیرەتدا، ئەوانە هیدایەت دراون)

٥- وعن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: [قَالَ مُوسَى: يَا رَبِّ عَلِّمْنِي شَيْئًا أَذْكُرُكَ بِهِ ، أَوْ أَدْعُوكَ بِهِ ، قَالَ : يَا مُوسَى ، قُلْ : لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ ، قَالَ : يَا رَبِّ ، كُلُّ عِبَادِكَ يَقُولُونَ هَذَا ، قَالَ : يَا مُوسَى لَوْ أَنَّ السَّمَوَاتِ السَّبْعَ وَعَامِرَهُنَّ غَيْرِي ، وَالأَرَضِينَ السَّبْعَ وُضِعْنَ فِي كِفَّةٍ ، وَلا إِلَهَ إِلا اللَّهُ فِي كِفَّةٍ ، لَمَالَتْ بِهِنَّ لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ "

[رواه ابن حبان، والحاكم وصححه].

٣- [3]عوبادە کوڕی صامت رضي الله عنه گوتی: پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی:(هەر کەسێك شاهیدی بدات کە هیچ پەرستراوێکی بەحەق نیە جگە الله، بە تەنهایە و هیچ شەریکی نیە ،شاهیدیش بدات کە محمد ڕەوانە کراوی خودا یە، عیسای کوڕی مەریەمیش بەندە و ڕەوانەکراوی خودایە و کەلیمەی خودایە (واتە بە کەلیمەی خودا دروست بوە) و ڕۆحێکە لە لایەن ئەمری خوداوە، شاهیدیش بدات کە بەهەشت حەقە و جەهەنەمیش حەقە، ئەوا خودا ئەوکەسە دەخاتە بەهەشتەوە با کردەوەی هەرچی بێت)

٤- [4]هەر ئەوان لە عیتبانەوە ڕیوایەتیان کردووە کە پێغەمبەری خودا فەرموویەتی ﴿بەڕاستی خودا قەدەغەی کردووە لەسەر ئاگر، کەسێك بسوتێنێ کە لەبەر گەیشتن بەڕوخساری خودا وتویەتی(لاإله إلا الله)﴾ تەواو.

واتە :بەدڵ و زمان و کردەوە وتویەتی.

٥- [5]ئەبوسەعیدی خودری رضي الله عنه دەڵێت :پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی:(موسا وتی:ئەی پەروەردگارم فێری شتێکم بکە کە زیکری تۆی پێبکەم و دوعای تۆی پێوە بکەم، خوداش فەرمووی: ئەی موسا بڵێ (لاإله إلاالله).

موسا گوتی: ئەی پەروەردگارم، هەموو عەبدە موسڵمانەکانت ئەمە دەڵێن.

---

[3] البخاري (٣٤٣٥) ومسلم (٢٨)

[4] البخاري (٤٢٥) ومسلم (٣٣)

[5] یشبه حسن، اخرجه ابن حبان . والحاكم والنسائي في عمل اليوم والليلة والبيهقي في الأسماء والصفات

٦- (قال الله تعالى: يا ابن آدم، لو أتيتني بقراب الأرض خطايا، ثم لقيتني لا تشرك بي شيئاً لأتيتك بقرابها مغفرة).

فيه مسائل:

الأولى: سعة فضل الله.

الثانية: كثرة ثواب التوحيد عند الله.

الثالثة: تكفيره مع ذلك للذنوب.

الرابعة: تفسير الآية (٨٢) التي في سورة الأنعام.

الخامسة: تأمل الخمس اللواتي في حديث عبادة.

خودا فەرمووی : ئەی موسا ئەگەر هەر حەوت ئاسمانەکان و هەموو ئەوانەی کە ئاسمانەکانیان ئاوەدان کردۆتەوە(بەعیبادەت) جگە لە خۆم، لە گەڵ حەفت زەمینەکەدا لە تایەکی تەرازودا دابنرێت . وە تەنها (لاإله إلاالله) لە تایەکی دیکەدا دابنرێت، ئەوا (لاإله إلا الله) لە هەموو ئەوانە قورستر دەردەچێت.

٦- [6] ئەنەس رضي الله عنه گوتی: گوێبیستی پێغەمبەری خودا بوم (صلى الله عليه وسلم) کە دەیفەرموو (خودای بەرزو بڵند فەرمویەتی: ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر پڕ بە زەمین گوناهت ببێت و پاشان بگەڕێیتەوە بۆلام (بە مردن) لە حاڵێکدا هیچ شەریکت دلنەنابێت بۆم، منیش پڕ بە زەمین لێخۆشبونت پێ دەبەخشم)

لەم بابەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- فراوانی فەزڵی خودا .

٢- گەورەیی پاداشتی تەوحید لای خودا .

٣- لەگەڵ ئەوەشدا دەبێت بە کەفارەت و گشت گوناهەکان هەڵدەوەرێنێت .

٤- تەفسیری ئایەتی ٨٢ ی سورەتی ئەنعام .

٥- سەرنجی ئەو پێنج شتە بدە لە حەدیسەکەی عوبادە دا . .(واتە بەبێ ئەوانە شایەتومان قبوڵ نیە)

---

6 حسن . اخرجه الطبراني في الكبير (١٢٣٤٦) والصغير (٨٢٠)، والأوسط، والدارمي، واحمد، وابن ماجة

السادسة: أنك إذا جمعت بينه وبين حديث عتبان وما بعده تبين لك معنى قول: (لا إله إلا الله) وتبين لك خطأ المغرورين.

السابعة: التنبيه للشرط الذي في حديث عتبان.

الثامنة: كون الأنبياء يحتاجون للتنبيه على فضل لا إله إلا الله.

التاسعة: التنبيه لرجحانها بجميع المخلوقات، مع أن كثيراً ممن يقولها يخف ميزانه.

العاشرة: النص على أن الأرضين سبع كالسموات.

الحادية عشرة: أن لهن عماراً.

الثانية عشرة: إثبات الصفات، خلافاً للأشعرية.الثالثة عشرة: أنك إذا عرفت حديث أنس، عرفت أن قوله في حديث عتبان: (فإن الله حرم على النار من قال لا إله إلا الله، يبتغي بذلك وجه الله) أنه ترك الشرك، ليس قولها باللسان.

الرابعة عشرة: تأمل الجمع بين كون عيسى ومحمد عبدي الله ورسوليه.

الخامسة عشرة: معرفة اختصاص عيسى بكونه كلمة الله.

السادسة عشرة: معرفة كونه روحاً منه.

السابعة عشرة: معرفة فضل الإيمان بالجنة والنار.

الثامنة عشرة: معرفة قوله: (على ما كان من العمل).

التاسعة عشرة: معرفة أن الميزان له كفتان.

العشرون: معرفة ذكر الوجه.

٦- ئەگەر ئەو حەدیسەی عوبادە، وحەدیسەکەی عیتبان و حەدیسەکانی دواتریش بدەینەوە لە یەك، ئەوکاتە مەعنای گوتنی (لا إلە إلا الله)ت بۆدەر دەکەوێت، هەڵەی ئەو کەسانەشت بۆ دەردە کەوێت کە گومڕا بوون(واتە: ئەوانەی کە دەڵێن تەنها گوتنی(لا إله إلا الله) سەر زارەکی بەسە)

٧- ئاگاداربون لەوشەرتەی کە لە حەدیسەکەی (عیتبان) دا هاتووە . (کە شەرتی یەکتاپەرستی و ڕاستگۆییە)

٨- پێغەمبەران پێویستیان بەوە هەیە کە لە فەزڵی (لا إله إلا الله) ئاگادار بکرێنەوە .

٩- ئاگاداربوون لەوەی کە ئەو کەلیمەیە، لە هەموو مەخلوقات و دروست کراوەکان قورسترە، لەگەڵ ئەوەشدا، زۆرێك لەوانەی کە ئەو کەلیمەیە دەڵێنەوە تای تەرازوەکەیان (لا إله إلا الله) شی تێدایە هەرسوکە .

(چونکە شەرتەکانی لە خۆیدا بەدی نەهێناوە).

١٠- دەقی حەدیسەکە باس لەوە دەکات کە زەمینەکان حەفتن وەك ئاسمانەکان.

١١- ئاسمانەکان و زەمینەکان، ئاوەدانن

١٢- ئیسپات کردنی صیفاتەکانی خودا (واجبە)، ئەمەش بە پێچەوانەی (عەقیدەی) ئەشعەریەکانە.

١٣- ئەگەر حەدیسەکەی ئەنەست زانی، ئەو کاتە تێدەگەیت کە مانای فەرمودەکە لە حەدیسەکەی عوتباندا (خودا ئەو کەسەی لە ئاگر قەدەغە کردوە کە دەڵێت (لا إله إلا الله) لەبەر گەیشتن بە ڕوخساری خودا)

مەبەستی دوور کەوتنەوەیە لە شیرك، نەك تەنها گوتنی سەر زارەکی.

١٤- سەرنج لەوە بدە کە محمد و عیسا بەیەکەوە، ناویان بەوە هاتوە کە بەندە و پێغەمبەری خودان .

١٥ - زانینی ئەوەی کە عیسا تایبەتمەندی ئەوەی هەیە کە، وتەی خودایە .

١٦- زانینی ئەوەی کە ڕۆحێکە لەلایەن خوداوە . (دروست کراوە)

١٧- زانینی فەزڵ و چاکەی ئیمان هێنان ، بە بەهەشت وجەهەنەم .

١٨- تێگەیشتن و زانینی واتای ئەوحەدیسە کە فەرمووی (باهەر چییەکی کردبێت) واتە: جگە لە شیرك.

١٩- زانینی ئەوەی کە میزان و تەرازوی حسابی قیامەت، دووتای هەیە .

٢٠- تێگەیشتن لە باسکردنی ڕوخساری خودا .

(واتە سەلماندنی صیفەتی ڕوخساری خودای گەورە)

٢- باب من حقق التوحيد دخل الجنة بغير حساب

وقول الله تعالى: ﴿ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ ﴾ النحل:

وقال: (وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ). [المؤمنون : ٥٩]

٧- عن حصين بن عبد الرحمن قال: كنت عند سعيد بن جبير فقال: أيكم رأى الكوكب الذي انقض البارحة؟

فقلت: أنا، ثم قلت: أما إني لم أكن في صلاة، ولكني لُدِغت، قال: فما صنعت؟ قلت: ارتقيت قال: فما حملك على ذلك؟ قلت: حديث حدثناه الشعبي، قال وما حدثكم؟ قلت: حدثنا عن بريدة بن الحصيب أنه قال: لا رقية إلا من عين أو حمة. قالَ: قد أحسن من انتهى إلى ما سمع. ولكن حدثنا ابن عباس عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال:

٨- (عرضت علي الأمم، فرأيت النبي ومعه الرهط، والنبي ومعه الرجل والرجلان، والنبي وليس معه أحد، إذ رفع لي سواد عظيم، فظننت أنهم أمتي، فقيل لي: هذا موسى وقومه، فنظرت فإذا سواد عظيم، فقيل لي: هذه أمتك ومعهم سبعون ألفاً يدخلون الجنة بغير حساب ولا عذاب، ثم نهض فدخل منزله. فخاض الناس في أولئك، فقال بعضهم: فلعلهم الذين صحبوا رسول الله صلى الله عليه وسلم. وقال بعضهم: فلعلهم الذين ولدوا في الإسلام فلم يشركوا بالله شيئاً، وذكروا أشياء، فخرج عليهم رسول الله صلى الله عليه فأخبروه، فقال: (هم الذين لا يسترقون ولا يكتوون ولا يتطيرون وعلى ربهم يتوكلون) فقام عكاشة بن محصن فقال: ادع الله أن يجعلني منهم. قال: (أنت منهم) ثم قام رجل آخر فقال: ادع الله أن يجعلني منهم. فقال: (سبقك بها عكاشة).

بابی ٢

هەرکەسێ تەوحید بە پوختەیی بەدی بهێنێت لە خۆیدا ئەوا بەبێ حساب و عەزاب دەڕواتە بەهەشتەوە

خودا دەفەرموێ: ﴿ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٠﴾ ﴾ النحل

واتە :(بەڕاستی ئیبراهیم پێشەوا پێشەنگی خەیر بووە، و بەردەوام لە تاعەتدا بووە، ڕوو لە خودا، و پشتی لە هەمووشتێك بووە جگە لە خودا، بە تەواوی بەریی

بووەو دوور بووە لە گشت موشریکان، لە بەینی خۆی و موشریکاندا هیچ دۆستایەکی نەمێلابوو)

﴿ وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ۝ ﴾ {المؤمنون }

واتە :(وە ئەوانەی کە شەریکیان بۆخودا دانانەوە).

٧- [٧]حصین کوڕی عبدالرحمن ﷺ گوتی :لای سەعیدی کوڕی جوبەیر بووم گوتی:کامتان شەوی ڕابردوو ئەو ئەستێرەیەی بینی کە کشا ؟

منیش گوتم : من ،پاشان گوتم : ئەڵبەتە من لە نوێژدا نەبووم، بەڵکو دووپشك پێوەی دابوو .

سەعید گوتی: جاچیت کرد ؟

گوتم :بەدوای یەکێکدا دەگەڕام کە دوعام بە سەردا بخوێنێت .

گوتی: جاچی هانی دایت ئەوکارە بکەیت

گوتم :فەرمودەیەك کە شەعبی بۆمانی گێڕاوەتەوە.

گوتی : چی بۆتان گێڕایەوە .

گوتم :شەعبی بۆمانی گێڕایەوە کە بورەیدە کوڕی حوصەیب وتی:دوعا بەسەرداخوێندن نیە مەگەر بۆ کەسێك کە چاولێی دابێت. یا بۆ کەسێك کە پێوەدراو بێت.(واتە دۆعا بە سەردا خوێندن کاریگەری وشیفایەکی بە قوەتە بۆ ئەو دوونەخۆشیە بە بەراورد لەگەڵ نەخۆشیەکانی دیکەدا)

سەعید گوتی: هەرکەسێ کار بەو زانستە بکات کە پێی دەگات،کارێکی زۆر جوانی کردووە.

٨ [٨]بەلأم لە گەڵ ئەوەشدا(ابن عباس) بۆمانی گێڕایەوە کە پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموویەتی

﴿ئومەتەکانم نیشان دران، پێغەمبەرم دەبینی لە دە کەس

---

7 اخرجه احمد والترمذي (٢٠٥٧) وابو داود (٣٨٨٤)

8 البخاري (٥٧٠٥) ومسلم (٢٢٠)

کەمتری لە گەڵدابوو، پێغەمبەر هەبوو پیاوێك یا دوو پیاوی لە گەڵدا بوو پێغەمبەریش هەبوو هیچ کەسی لەگەڵدا نەبوو، هەروا مامەوە هەتا ڕەشاییەکی گەورەم نیشان درا . منیش وام زانی ئەوە ئوممەتەکەی منن، لەوێدا پێم گوترا ئەوە موسا و قەومەکەیەتی، پاشان سەیرم کرد ڕەشاییەکی گەورەم بینی ،ئەو سا پێم گوترا ئەمانە ئوممەتی تۆن جگە لەمانەش لەگەڵیاندا حەفتاهەزاری دیکە بەبێ حساب ولێپرسینەوە وعەزاب دەچنە بە هەشتەوە﴾

پاشان پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) هەستاو چوە ماڵەکەی خۆی .

ئنجا خەڵکانی ئامادە بوو، لەبارەی ئەوحەفتا هەزارەوە کەوتنە گفتوگۆ :(دەبێ کێ بن وبە چ کردەوەیەك بگەنە ئەو پلەیە)، هەندێکیان گوتیان : لەوانەیە ئەو کەسانە بن کە هاوڕێیەتی پێغەمبەریان کردووە، هەندێکیشان گوتیان لەوانەیە ئەوانە بن کە بە ئیسلامەتی لەدایك بون، هیچ شەریکیان بۆخودا دانەناوە، هەندێك شتی دیکەشیان باس کرد.

پاشان پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)هاتەوە ناویان وخەبەری ئەو گفتو گۆیو باسەیان پێدا . ئەویش فەرموی :ئەو حەفتا هەزارە ئەوانەن کە داوا لە کەس ناکەن دوعایان بەسەردا بخوێنێ، داوا لە خەڵکیش ناکەن داخکردنیان بۆ بکەن بۆ شیفای نەخۆشی، خۆشیان نایکەن. و شومی ڕەشبینی ناکەن نە بە باڵندە و نە بە شتی دیکەشەوە، تەنها پشت بە خودا دەبەستن و تەوەکولیان لەسەر ئەوە ﴾ ئنجا عوکاشە هەستایەوە وگوتی:ئەی پێغەمبەر دوعام بۆ بکە کە من یەکێ بم لەوانە. فەرموی: تۆ یەکێکی لەوان .

پاشان پیاوێکی دیکە هەستایەوە و گوتی دوعام بۆ بکە کە خودا بمکات بە یەکێ لەوانە.

ئەویش فەرموی :عوکاشە پێشت کەوت﴾

فيه مسائل:

الأولى: معرفة مراتب الناس في التوحيد.

الثانية: ما معنى تحقيقه.

الثالثة: ثناؤه سبحانه على إبراهيم بكونه لم يكن من المشركين.

الرابعة: ثناؤه على سادات الأولياء بسلامتهم من الشرك.

الخامسة: كون ترك الرقية والكي من تحقيق التوحيد.

السادسة: كون الجامع لتلك الخصال هو التوكل.

السابعة: عمق علم الصحابة لمعرفتهم أنهم لم ينالوا ذلك إلا بعمل.

الثامنة: حرصهم على الخير.

التاسعة: فضيلة هذه الأمة بالكمية والكيفية.

العاشرة: فضيلة أصحاب موسى.

الحادية عشرة: عرض الأمم عليه، عليه الصلاة والسلام.

الثانية عشرة: أن كل أمة تحشر وحدها مع نبيها.

الثالثة عشرة: قلة من استجاب للأنبياء.

الرابعة عشرة: أن من لم يجبه أحد يأتي وحده.

الخامسة عشرة: ثمرة هذا العلم، وهو عدم الاغترار بالكثرة، وعدم الزهد في القلة.

السادسة عشرة: الرخصة في الرقية من العين والحمة.

السابعة عشرة: عمق علم السلف لقوله: قد أحسن من انتهى إلى ما سمع، ولكن كذا وكذا. فعلم أن الحديث الأول لا يخالف الثاني.

الثامنة عشرة: بعد السلف عن مدح الإنسان بما ليس فيه.

لەم بابەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- زانینی مەرتەبەكانی خەلكی لە تەوحیدا.

(كە سێ مەرتەبەن یەكەمیان: ئەصڵە ئەوانەی شەریكێن بۆ خودا دانەناوە. دووەمیان: واجبە كە بەرانەتەكەی ئیبراهیمە. سێیەمیان : بەدی هێنانی تەوحیدە بە پوختەیی كە كاروكردەوەی حەفتا هەزارەكەیە)

٢- مەعنای بەدی هێنانی تەوحید بە تەواوی چیە ؟. (دوور کەوتنەوەیە لە شیرك وبیدعە و بەردەوام نەبون لەسەر مەعصیەت)

٣- ستایش کردنی ئیبراهیم لە لایەن خوداوە بەوەی کە بەری بووە و دوور بووە لە گشت موشریکان .

٤- ستایش کردنی ئەولیاکان کە گەورەی هەموو خەڵقێن لەلایەن خوداوە بەوەی کە سەلامەتن و دوورن لە شیرك.

٥- وازهێنـان لـە داواکردنـی ڕوقیـە واتـە دوعـا بـە سـەردا خوێنـدن لـە خـەڵکی، و داخکردن بەشێکە لە بەدی هێنانی تەوحید بە پوختی .

٦- هەموو صیفەتەکانی بەدی هێنانی تەوحید، لە یەك کەلیمەدا جێی دەبێتەوە کە ئەویش : تەوەکول و پشت بەستنە بە خودا .

٧- قـوڵی زانـست وعیلمـی هـاوەڵانی پێغەمبـەر (صـلی الله علیـە وسـلم) لـەوەدا کـە زانیویانە کە ئەو پلەوپایە بەرزە نایەتە دی، بە بێ کردەوە .

٨- سوربونی ئەصحاب ،لە سەر ئەوەی کە خێرو چاکە بە دەست بهێن .

٩- پایە بەرزی وفەزڵی ئەم ئومەتە لە چەندایەتی وچۆنیەتیدا.

١٠- پایە بەرزی و فەزڵی هاوەڵانی موسا.

١١- نیشاندان وخستنە پێش چاوی ئومەتەکان بە پێغەمبەر (صلی الله علیە وسلم).

١٢- هەر ئومەتێك بەجیا لەگەڵ پێغەمبەرەکەیدا حەشر دەکرێت .

١٣- کەمی ئەولنەی کە شوێن پێغەمبەران دەکەون .

١٤ - ئەوەی کەس شوێنی نەکەوێت و جوابی نەداتەوە، خۆی بە تەنها ڕێدەبڕێت .

١٥- بەرهـەمی ئـەم عیلمـە واتـە ئـەم حـەدیسە ئەوەیە کە بە زۆرینـە مـەغرور نـەبیت، وپشت نەکەین لە کەمینەی ئەهلی حەق .

١٦- ڕوخـصەت دراوە بـەوەی کە ڕوقیـە بـەکار بهێـنن بـۆ چارەی چاوپیـسی و پێـوە دراوی دووپشك و مار.

١٧- قووڵی عیلمی سەلەف لەوەدا کە گوتی: (هەرکەس چی بیستبێ کاری پێ بکات، ئـەوە کـارێکی جـوانی کـردووە بـەڵام ئـاواو ئـاوا) زانـی کـە حـەدیسی یـەکـەم دژایـەتی حەدیسی دووەم ناکات .

١٨- دووری سەلەف، لەمەدح کردنی ئنسان، بەشتێ کە تیایدا مەوجود نەبێ

التاسعة عشرة: قوله: (أنت منهم) علم من أعلام النبوة.

العشرون: فضيلة عكاشة.

الحادية والعشرون: استعمال المعاريض.

الثانية والعشرون: حسن خلقه صلى الله عليه وسلم.

١٩- وتەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) کە فەرمووی (تۆیە کێکیت لەوانە) یەکێکە لە نیشانەکانی پێغەمبەرایەتی.
(چونکە عوکاشە بە شەهیدی وەفاتی کرد)

٢٠- پلەوپایە و فەزڵی عوکاشە.

٢١- بەکارهێنانی مەعاریز یابڵێین قصەی ناڕاستەوخۆ
(بەوەی کە فەرمووی عوکاشە کەوتە پێشت)

٢٢- ئەخلا قی جوانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)

٣- باب الخوف من الشرك

وقول الله عز وجل: (إِنَّ اللَّهَ لاَ يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَن يَشَاء)
[النساء ٤٨، ١١٦]
وقال الخليل عليه السلام: { وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ } [إبراهيم : ٣٥]
٩- وفي حديث: (أخوف ما أخاف عليكم الشرك الأصغر)، فسئل عنه فقال: (الرياء)

بابی ٣

باسی ترسان لەشیرك واتە تێی بکەویت و بەخۆت نەزانیت

﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِۦ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾(النساء ٤٨)
واتە (خودا لەعەبدەکەی خۆش نابێت کە پێی بکات و موشریك بێت، جگە لەو گوناهە لە هەموو گوناهێکی دیکە خۆش دەبێت).
(ئەمە ئەگەر بمرێت وتۆبەی نەکردبێت).
﴿ وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ ﴾ (إبراهيم :٣٥)
واتە (ئیبراهیم وتی: خودایە من و نەوەکانم لەوە دووربگرە کە بت یا غەیری تۆ بپەرستین)
٩- [1]پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی: (ئەوەی کە زۆری لێی دەترسم توشتان بێت و زیانتان پێ بگەیەنێت شیرکی بچوکە، سوئالی لێکرا شیرکی بچوك چیە ؟ فەرمووی: ریایە.

---

9 أخرجه أحمد والطبراني في الكبير(٤٣٠١) والبغوي في شرح السنة، قال الأرناؤوط إسناده قوي

١٠- وعن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (من مات وهو يدعو من دون الله نداً دخل النار) [رواه البخاري].

١١- ولمسلم عن جابر رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (من لقي الله لا يشرك به شيئاً دخل الجنة، ومن لقيه يشرك به شيئاً دخل النار).

فيه مسائل:

الأولى: الخوف من الشرك.

الثانية: أن الرياء من الشرك.

الثالثة: أنه من الشرك الأصغر.

الرابعة: أنه أخوف ما يخاف منه على الصالحين.

١٠- [10](ابن مسعود) رضي الله عنه دەگێڕێتەوە كە پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) فەرمووی :(هەركەسێك بمرێت و حاڵی وابێت جگە لە الله هەرشتێكی دیكەی پەرستبێت، وكردبێتی بە هاوتای خودا، ئەوا دەچێتە ئاگرەوە) .

١١- [11]موسلیم لە جابرەوە دەگێڕێتەوە كە پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی :﴿هەركەسێك بگات بە خودا و هیچ شەریكی بۆ دانەنابێت دەڕواتە بەهەشتەوە، وە هەركەسێك پێی بگات و هەرشتێكی كردبێت بە شەریكی خودا ئەوا دەچێتە ئاگرەوە ﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ترسان لە شیرك .

٢- ڕیا بەشێكە لە شیرك .

٣- ڕیا شیركی بچوكە .(ئەگەر كەم بوو)

٤- ڕیا ترسناكترین شتە كە زیان لە صالحان دەدات .

---

10 البخاري (٤٤٩٧) ومسلم(٩٢)

11 مسلم (٩٣)

الخامسة: قرب الجنة والنار.

السادسة: الجمع بين قربهما في حديث واحد.

السابعة: أنه من لقيه لا يشرك به شيئاً دخل الجنة. ومن لقيه يشرك به شيئاً دخل النار ولو كان من أعبد الناس.

الثامنة: المسألة العظيمة: سؤال الخليل له ولبنيه وقاية عبادة الأصنام.

التاسعة: اعتباره بحال الأكثر، لقوله: (رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ)

العاشرة: فيه تفسير (لا إله إلا الله) كما ذكره البخاري.

الحادية عشرة: فضيلة من سلم من الشرك.

٥- نزیکی بەهەشت و جەهەنم (لە هەموو کەسێکەوە) .

٦- لەیەك حەدیسدا باسی نزیکی هەردووکیان کراوە .

٧- هەرکەسێك بگاتەوە بەخودا و (کەم و زۆر) شەریکی بۆخودا دانەنابێت ئەوا دەڕواتە بەهەشتەوە ، هەرکەس پێی بگات و هەرشتێکی کردبێت بەشەریکی ئەو، ئەوا دەڕواتە جەهەنەمەوە با لە هەمووخەڵکی زیاتریش خودا پەرستی کردبێت.

٨- ئەم مەسئەلەیە زۆرمەزنە(کە سەری باسەکەیە، ئەوە بوو ئیبراهیم دلوای لە خودا کرد، کە خۆی و نەوەکانی لە بتپەرستی بپارێزێت . کەواتە ئەگەر ئیبراهیم لە شیرك بترسێت کە ئیمامی ئەهلی تەوحیدە لەهەموو کەس زیاتر دوورە لە شیرکەوە، ئەوا دەبێت ئێمە چەندەها جار لەو زیاتر لە شیرك بترسین).

٩- زۆرینەی خەڵکی بتپەرستی دەکەن، بەڵگەش ئەوەیە کە ئیبراهیم فەرموی :(خودایە ئەوانە زۆربەی خەڵکیان گومڕا کردووە)

١٠- تەفسیری (لاإله إلاّالله) هەروەك بوخاری باسی کردوە .

(لە کتابی تەفسیردا لە صەحیحەکەیدا)

١١- فەزڵ و پایەی بەرزی هەرکەسێ کە سەلامەت و پارێزراو بێت لە شیرك .

<u>ڕوونکردنەوە</u> :عبدالرحمان بن قاسم دەڵێت : (والشرك الأصغر حكمه انه لا يغفر لصاحبه إلا بالتوبة لعموم (إن الله لا يغفر أن يشرك به) ويدخل تحت الموازنة اهـ) حاشية كتاب التوحيد

واتە: خودا لە شیرکی بچوك خۆش نابێت، مەگەر بە تەوبە، بەپێی ئەو ئایەتە، بەڵام دەکەوێتە ترازوی کردەوەکانیەوە.

٤ باب الدعاء إلى شهادة أن لا إله الله

وقوله الله تعالى: ﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدْعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِيۖ وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ ﴾ يوسف

١٢– عن ابن عباس رضي الله عنهما، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم، لما بعث معاذاً إلى اليمن قال له: (إنك تأتي قوماً من أهل الكتاب فليكن أول ما تدعوهم إليه شهادة أن لا إله إلا الله — وفي رواية: إلى أن يوحدوا الله — فإن هم أطاعوك لذلك، فأعلمهم أن الله افترض عليهم خمس صلوات في كل يوم وليلة، فإن هم أطاعوك لذلك: فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة تؤخذ من أغنيائهم فترد على فقرائهم، فإن هم أطاعوك لذلك فإياك وكرائم أموالهم، واتق دعوة المظلوم، فإنه ليس بينها وبين الله حجاب) أخرجاه.

بابی ٤

باسی بانگەوازکردن بۆ شاهیدی (لاإله إلاَّالله)

تەفسیری ﴿ قُلْ هَٰذِهِۦ سَبِيلِيٓ أَدْعُوٓاْ إِلَى ٱللَّهِۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ يوسف : ١٠٨ ﴾

واتە :(ئەم بانگەوازی تەوحید و یەكتاپەرستیە ڕێگای منە، بانگەواز دەكەم بۆلای خودا .لەسەر چاو ڕۆشنی وعیلم و یەقینم لەو كارەمدا، خۆشم و هەر كەسێكیش كە شوێنم كەوتووە، لەسەر چاو ڕۆشنی وعیلم ویەقینە وبلێ خودا پاك وبێگەردە لەوەی كە شەریكی هەبێت، ومنیش بەریم و دوورم لە موشریكان)

١٢– [12]ابن عباس رضي الله عنه دەڵێت:(كاتێك پێغەمبەری خودا مەعازی نارد بۆیەمەن پێی فەرموو : تۆ دەڕۆیت بۆلای قەومێك كە خاوەنی كتابن (واتە :تەورات و ئنجیل) یەكەم شت كە بانگیان دەكەیت بۆی باشاهیدی لاإله إلاَّالله بێت

---

12 البخاري (١٣٤٧) مسلم (١٩)

١٣- ولهما عن سهل بن سعد رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال يوم خيبر: (لأعطين الراية غداً رجلاً يحب الله ورسوله، ويحبه الله ورسوله، يفتح الله على يديه. فبات الناس يدوكون ليلتهم أيهم يعطاها. فلما أصبحوا غدوا على رسول الله صلى الله عليه وسلم كلهم يرجو أن يعطاها. فقال: (أين علي بن أبي طالب؟) فقيل: هو يشتكي عينيه، فأرسلوا إليه، فأتي به فبصق في عينيه، ودعا له، فبرأ كأن لم يكن به وجع، فأعطاه الراية فقال: (انفذ على رسلك حتى تنزل بساحتهم، ثم ادعهم إلى الإسلام وأخبرهم بما يجب عليهم من حق الله تعالى فيه، فوالله لأن يهدي الله بك رجلاً واحداً، خير لك من حمر النعم). يدوكون: يخوضون.

لەریوایەتێکی دیکە بانگیان بکە بۆئەوەی کە تەنهاخودا بپەرستن ،جا ئەگەر لەوەدا گوێڕایەڵیان کردی، ئەوا پێیان ڕابگەیەنە کە خودا پێنج نوێژی لەسەریان فەرزکردووە، لەشەو و ڕۆژێکدا . جا ئەگەر لەوەشدا گوێڕایەڵیان کردیت ئەوا پێیان ڕابگەیەنە کە خودا زەکاتی فەرز کردووە لەسەریان . لە دەوڵەمەندەکانیان وەردەگیرێت و دەدرێتەوە بە هەژارەکانیان.

ئەگەر لەمەشدا گوێڕایەڵیان کردیت . ئەوا خۆت بپارێزە لە سەروەت و سامانە فرە جوانەکانیان (واتە کام ڕزقە لە چاکی وخراپیدا ناوەندییە ئەوەیان لێوەربگرە) وە خۆشت بپارێزە لە دوعای مەزڵوم چونکە لە نێوان دوعای مەزڵوم و لە نێوان خودادا هیچ ڕێگرێك نییە ﴾

١٣- [١٣]سەهل کوڕی سەعد ﷺ دەگێڕێتەوە: کە لە ڕۆژی خەیبەردا پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموی : (وەڵلاهی سبەینێ ئالأیەك دەدەم بە کەسێك کە خوداو پێغەمبەرەکەی خۆش دەوێت . خوداو پێغەمبەریش ئەویان خۆشدەوێت، لە سەر دەستی ئەودا فەتحی خەیبەر دەکرێت. ئەوشەوە خەڵکی کەوتنە گفتوگۆوە کە ئایا دەبێت ئەو کەسە کێ بێت، کە ئالأکەی پێدەدرێت

---

13 البخاري(٢٩٤٢) مسلم

فیە مسائل:

الأولى: أن الدعوة إلى الله طریق من اتبعه صلى الله علیه وسلم.

الثانیة: التنبیه على الإخلاص، لأن كثیراً لو دعا إلى الحق فهو یدعو إلى نفسه.

الثالثة: أن البصیرة من الفرائض.

. كاتێ بەیانیان بە سەردا هات هەر زوو ڕۆیشتن بۆ لای پێغەمبەری خودا (صلى الله علیه وسلم) هەموویان تەماعی ئەوەیان هەبوو كە ئالأكەی پێ بدرێت.

پێغەمبەریش (صلى الله علیه وسلم) فەرمووی: عەلی كوڕی ئەبو تالب لە كوێیە ؟ گوتیان :ئازاری چاوی هەیە . فەرمووی: بنێرن بە شوێنیدا.

چوون دەستیان گرت و هێنایان و تفی كردە هەردوو چاویەوە ودۆعای شیفای بۆ كرد ویەكسەر چاك بویەوە، هەروەك هەرگیز ئازاری نەبوو بێت . پاشان ئالأكەی دایە دەستی فەرمووی لە سەرخۆت بڕۆ هەتا لە ساحەكەیاندا دادەبەزیت . ئەوجا بانگیان بكە بۆ ئیسلام بوون، پێیان رابگەیەنە كە چییان لە سەر واجبە هەرچییەك كە حەقی خودابێت لەو ئیسلامەتیەدا، جا سوێند بە خودا ئەگەر بەهۆی تۆوە ،خودا هیدایەتی تەنها یەك كەس بدات بۆ تۆ باشترە لە گەلە وشتری سور)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-بانگەواز كردن بۆلای خودا، ڕێگای هەركەسێكە كە شوێن پێغەمبەر بكەوێت . (واتە واجبە)

٢- ئاگادار بوون لەوەی كە ئیخلاص (ئەساسە) ،چونكە زۆربەی خەڵكی كە بانگەوازی كرد بۆلای حەق (لەڕاستیدا) بانگەواز بۆلای خۆی دەكات .

٣-چاوپۆشنی و بەصیرەت یەكێكە لە واجبات لەسەرشانی بانگخواز .

الرابعة: من دلائل حسن التوحيد: كونه تنزيهاً لله تعالى عن المسبة.

الخامسة: أن من قبح الشرك كونه مسبة لله.

السادسة: وهي من أهمها – إبعاد المسلم عن المشركين لئلا يصير منهم ولو لم يشرك.

السابعة: كون التوحيد أول واجب.

الثامنة: أن يبدأ به قبل كل شيء، حتى الصلاة.

التاسعة: أن معنى: (أن يوحدوا الله)، معنى شهادة: أن لا إله إلا الله.

العاشرة: أن الإنسان قد يكون من أهل الكتاب، وهو لا يعرفها، أو يعرفها ولا يعمل بها.

٤-یەکێك لە نیشانەکانی جوانی تەوحید ئەمەیە کە تەوحید : بەپاك زانین وبە دوور زانینی خودایە لە هەرشتێك کە (مەعناکەی)جوێن دان بێت بەخودا. بە بەڵگەی

﴿وَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ١٠٨﴾

(کە واتە نابێ وەسیلەی شیرکی لە بانگەوازدا بە کار بهێنرێ)

٥-بەشێك لە قەباحەتی شیرك ئەوەیە کە واتاکەی جوێن دانە بە خودا .

٦- یەکێ لە: گرنگ ترینی ئەم مەسەلانە : دوور کە وتنەوەی موسڵمانە لەموشریکان ، نابێت خۆی بخاتە ڕیزی ئەوانەوە، باخۆشی شەریکی بۆ خودا دانەنابێت.

٧-تەوحید یەکەمینی واجباتەکانە.

٨- دەبێت تەوحید لەپێش هەموو شتێکەوە دەستی پێ بکرێت هەتا دەبێت بخرێتە پێش نوێژیشەوە.

٩- ئەوەیە کە مەعنای (خودابە تەنها بپەرستن) هەمان مەعنای لاإلە إلاَّالله یە..

١٠- ڕێی تێدەچێت کە ئینسان خاوەنی کتێبی ئاسمانی بێت و نەزانێت (لاإلە إلاَّالله)چیە، یان لەوانەیە بزانێت و کاری پێ نەکات .

الحادية عشرة: التنبيه على التعليم بالتدريج.

الثانية عشرة: البداءة بالأهم فالأهم.

الثالثة عشرة: مصرف الزكاة.

الرابعة عشرة: كشف العالم الشبهة عن المتعلم.الخامسة عشرة: النهي عن كرائم الأموال.

السادسة عشرة: اتقاء دعوة المظلوم.

السابعة عشرة: الإخبار بأنها لا تحجب.

الثامنة عشرة: من أدلة التوحيد ما جرى على سيد المرسلين وسادات الأولياء من المشقة والجوع والوباء.

١١- ئاگاداربوون لەوەی کە فێرکردن پلە لە دوای پلەیە.

١٢ - دەست پێکردن بە گرنگترین، پاشان دەچێتە سەر گرنگ .

١٣-چۆنیەتی سەرف کردنی زەکات .

١٤- دەبێت زاناو عالم هەموو گومان و شوبهەیەك لە لای فێرخواز بڕەوێنێتەوە

(وەك ئەوەی باسی چۆنیەتی صەرف کردن زەکاتی کرد)

١٥- نەهی کراوە لەوەی کە جوانترین سەروەت و سامان لە زەکاتا وەربگیرێت .

١٦-خۆپاراستن لە دوعای ستەملێکراو .

١٧- ئاگادارکردنەوە لە وەی کە دوعای مەزڵوم لای خودا ،بێ پەردەیە .

١٨- لە نیشانەکانی ڕاستی تەوحید ئەوەیە کە چ ناڕەحەتی وبرسیەتی و وەبایەك ،بەسەر گەورەی پێغەمبەر ان و ئەولیاکاندا دا هاتووە کە گەورەی هەموو خەڵقین .

التاسعة عشرة: قوله: (لأعطين الراية) إلخ. علم من أعلام النبوة.

العشرون: تفله في عينيه علم من أعلامها أيضاً.

الحادية والعشرون: فضيلة علي رضي الله عنه.

الثانية والعشرون: فضل الصحابة في دوكهم تلك الليلة وشغلهم عن بشارة الفتح.

الثالثة والعشرون: الإيمان بالقدر، لحصولها لمن لم يسع لها ومنعها عمن سعى.

الرابعة والعشرون: الأدب في قوله: (على رسلك).

الخامسة والعشرون: الدعوة إلى الإسلام قبل القتال.

السادسة والعشرون: أنه مشروع لمن دعوا قبل ذلك وقوتلوا.

السابعة والعشرون: الدعوة بالحكمة، لقوله: (أخبرهم بما يجب عليهم).

الثامنة والعشرون: المعرفة بحق الله تعالى في الإسلام.

التاسعة والعشرون: ثواب من اهتدى على يده رجل واحد.

الثلاثون: الحلف على الفتيا.

١٩- ئەوەی کە فەرموی(ئاڵایەك دەدەم بە کەسێك ...)نیشانەیە کی ڕوونی پێغەمبەریە

٢٠- تف کردنە چاوی عەلیەوە بوچاك بونەوە،نیشانەیە کی دیکەی پێغەمبەرایەتیە

٢١- فەزڵ و پایەبەرزی عەلی کوڕی ئەبو تالب

٢٢- فەزڵ و پایەبەرزی ئەصحاب لەوەدا کە ئەو شەوەیان بردە سەر بەوەی ئاخۆ کێ بێت خوداو پێغەمبەر خۆشیان دەوێت وئەوانیش ئەمیان خۆش دەوێت .لەبەرامبەر ئەمەشدا ئەو گرنگیەیان نەدا بە مژدەی فەتحی خەیبەر .

٢٣- ئیمان هێنان بە قەدەر . بەوەی کە کەسێك هەوڵی نەدا بۆ شتێ خودا کردی بە قسمەتی وە ئەوەی هەوڵی بۆ دا نەبووبە قسمەتی.

٢٤- فێربوونی ئەدەب لەوەدا کە فەرمووی (لە سەرخۆ بڕۆ)

٢٥- بانگەواز کردن بۆ ئیسلام دەکەوێتە پێش جەنگەوە.

٢٦- بانگەواز کردنی ئەوانەی کە لەوەو بەر بانگەواز کراون وجەنگیان لە گەڵدا کراوە، سوننەتە.

٢٧- بانگەواز کردن بە حیکمەتەوە .

(واتە حیکمەت ئەوەیە تەوحیدبخرێتە پێش واجباتەکان)

٢٨- تێگیشتن لە حەقی خودا لە ئیسلام بوندا (وەك نوێژکردن و زەکات دان)

٢٩- پاشتی هەر کەسێ کە لە دەستی ئەودا هیدایەتی کەسێ بدرێت .

٣٠- سوێند خواردن لە فتواداندا دروستە ئەگەر کەسیش سوێندی نەدات .

٥- باب تفسير التوحيد وشهادة أن لا إله إلا الله

وقول الله تعالى﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾ ﴾ الإسراء

وقوله: ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ ﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ ﴾ الزخرف

وقوله﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣١﴾ ﴾ التوبة وقوله:

﴿ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ ۖ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ ﴾ البقرة:

١٤- وفي (الصحيح) عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال: (من قال: لا إله إلا الله وكفر بما يعبد من دون الله، حرم ماله ودمه، وحسابه على الله عز وجل).
وشرح هذه الترجمة: ما بعده من الأبواب.

بابی ٥

ڕوونکردنەوەی یەکتاپەرستی و شەهادەتی لاإله إلاّالله

دانەر بۆ ڕوونکردنەوەی یەکتاپەرستی چوار ئایەتی هێناوە

یەکەم: ﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ ﴿٥٧﴾ ﴾ الإسراء

واتە: (ئەو پێغەمبەران وصالحان ومەلائیکەتانەی کە موشریکەکان دەیانپەرستن ولێیان دەپاڕێنەوە، ئەوانە خۆیان بەدوای سەبەب وهۆکارێکدا دەگەڕێن کە لە خودا نزیکیان بکاتەوە، چ کردەوەیەك لەخودا نزیکیان دەکاتەوە ئەوە ئەنجام دەدەن .وە بەتەمای ڕەحمەتی خودان وە لە عەزابی خودا دەترسن)

دووەم: ﴿ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦٓ إِنَّنِى بَرَآءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ ﴿٢٦﴾ ....

واتە:(وەکاتێ ئیبراهیم بە بابی و قەومەکەی گوت:بەتەئکید من بەریم لە هەر چیەك کە ئێوە دەیپەرستن جگە لەو خودایەی کە منی خەڵق کردوە . وە هەر ئەویش هیدایەتم دەدات(بۆ مەصڵەحەتی دونیا و ئاخیرەتم).وە ئەم شاهیدی وخۆبەری کردنەی کرد بە کەلیمەیەك لە دوای خۆی ولە ناو نەوەکانیدا مایەوە، بۆئەوەی بگەڕێنەوە بۆلای ئەوکەلیمەیە ...)

سێیەم : ﴿ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَٰنَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ التوبة : ٣١ ﴾

واتە:(ئەوجولەکەو گاورانە زانـاو خوداپەرستەکانی خۆیـان کـرد بـە(رب)خـودای خۆیان، مەسیحی کوڕی مەریەمیشیان کردبوو بە خودای خۆیان)

چوارەم:﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ﴾البقرة: ١٦٥

واتە :﴿وەهەندێك لە خەڵکی هەن هاوتایان بۆ خودا داناوە (لەخۆشەویستیدا) ئەوانەیان خۆش دەوێت، وەك خۆشەویستیان بۆخودا، ئەوانەش کە ئیمانیان هێناوە خۆشەویستیان بۆخودا زۆر بە هێزترە لە خۆشەویستی کافرەکان بۆ خودا (یا بۆبتەکان)﴾

١٤- [14]پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی

﴿هەرکەسێ بڵێت (لاإله إلاالله) و کافربێت بە هەرشتێك کە دەپەرسترێت جگە لە الله، ماڵ و خوێنی حەرام و پارێزراوە، وحسابی لەلای خودای گەورەیە﴾

درێژە وشەرحی ئەم ناونیشانە لە باسەکانی دواتر دادێت (واتە ئەو باسانەی کە لە مەودوا دێن تاکۆتای کیتابەکە تەفسیری ئەم کەلیمەیە دەکات).

---

14 مسلم (٢٣) واحمد ، وابن حبان

فيه أكبر المسائل وأهمها: وهي تفسير التوحيد، وتفسير الشهادة، وبيّنها بأمور واضحة.

منها: آية الإسراء، بيّن فيها الرد على المشركين الذين يدعون الصالحين، ففيها بيان أن هذا هو الشرك الأكبر.

ومنها: آية براءة، بيّن فيها أن أهل الكتاب اتخذوا أحبارهم ورهبانهم أرباباً من دون الله، وبين أنهم لم يؤمروا إلا بأن يعبدوا إلهاً واحداً، مع ان تفسيرها الذي لا إشكال فيه: طاعة العلماء والعباد في المعصية، لادعائهم إياهم.

ومنها قول الخليل (عليه السلام) للكفار: [الزخرف : ٢٦ – ٢٧] { إِنَّنِي بَرَاءٌ مِمَّا تَعْبُدُونَ }{ إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي } فاستثنى من المعبودين ربه، وذكر سبحانه ان هذه البراءة وهذه الموالاة: هي تفسير شهادة أن لا إله إلا الله. فقال:

{ وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ } [الزخرف : ٢٨]

ومنها: آية البقرة: في الكفار الذين قال الله فيهم: { وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ } [البقرة : ١٦٧] . ذكر أنهم يحبون أندادهم كحب الله، فدل على أنهم يحبون الله حباً عظيماً، ولم يدخلهم في الإسلام، فكيف بمن أحب الند أكبر من حب الله؟! فكيف لمن لم يحب إلا الند وحده، ولم يحب الله؟!.

لەم باسەدا گەورەترین مەسەلە و گرنگترین مەسەلە ڕوونكراوەتەوە : ئەویش تەفسیری تەوحید و تەفسیری شاهیدی (لاإلـه إلاّالله)یە، بە چەندین شێوازی ڕوون و ڕەوان، ڕوونكراوەتەوە.

لەوانە : ئایەتەكەی سورەتی ئیسراء بە ڕوونی ڕەدی ئەو موشریكانەی تێدا دراوەتەوە كە داوا لە پیاوچاكان دەكەن، یان دەیانپەرستن هەر لەوێدا ڕوونكراوەتەوە كە ئەو كارە شیركی گەورەیە.

لەوانەش: ئایەتەكەی سورەتی بەڕائەت لەوێدا خودا ڕوونی دەكاتەوە كە ئەهلی كتاب زانایان وخودا پەرستەكانی خۆیان كرد بە خودای خۆیان جگە لە الله .وە

ومنها قوله صلى الله عليه وسلم: (من قال: لا إله إلا الله وكفر بما يعبد من دون الله حرم ماله ودمه، وحسابه على الله) وهذا من أعظم ما يبيّن معنى (لا إله إلا الله) فإنه لم يجعل اللفظ بها عاصماً للدم والمال، بل ولا معرفة معناها مع لفظها، بل ولا الإقرار بذلك، بل ولا كونه لا يدعو إلا الله وحده لا شريك له، بل لا يحرم ماله ودمه حتى يضيف إلى ذلك الكفر بما يعبد من دون الله، فإن شك أو توقف لم يحرم ماله ودمه. فيالها من مسألة ما أعظمها وأجلها، وياله من بيان ما أوضحه، وحجة ما أقطعها للمنازع.

ڕوونی کردەوە کە هیچ فەرمانێکیان بە سەردا نەدراوە تەنها ئەوە نەبێت کە یەك خودا بپەرستن لەگەڵ ئەوەشدا تەفسیری ئەو ئایەتە کە هیچ گومانی تێدا نیە ئەوەیە کە گوێڕایەڵی کردنی زانایان و خودا پەرستەکانە لە هەر کارێکدا کە بێفەرمانی خودای تێدا بێت، نەك ئەوەی کە پەرستنیان بۆ بکرێت ولێیان بپاڕێنەوە

لەوانەش : وتەکەی ئیبڕاهیم خەلیلە علیه السلام کە بە کافرانی گوت:

(من بەریم ودووریم لە هەر چییەك کە ئێوە بیپەرستن جگە لەو خودایەی کە دروستمی کردووە) لەناو گشت پەرستراوەکاندا تەنها الله ی جیا کردەوە. خوداش باسی ئەوەی کرد کە ئەم خۆبەری کردن و خۆ دوورخستنەوەیە لە گەڵ ئەم دۆستایەتی کردنە ئەوە تەفسیری لاإلــه إلاَّالله دەکات بۆیە فەرمووی: کردی بە کەلیمەیەك کە لە نەوەکانیدا بمێنێتەوە . بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە بۆ لای

لەوانەش: ئایەتەکەی سوڕەتی بەقەڕە لە بارەی کافرانەوە کە دەفەرموێ

﴿ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿١٦٧﴾ ﴾ البقرة

واتە : ئەوانە هەرگیز لە ئاگری جەهەننەم دەرناچن .باسی ئەوەی کرد کە هاوتا پەرستراوەکانی خۆیان خۆش دەوێت بەقەد خۆشەویستیان بۆ خودا، ئەوەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە خودایان زۆر خۆش دەوێت .بەمەش نەهاتنە ناو ئیسلامەوە

ئەی جا دەبێت حاڵی ئەو کەسە چۆن بێت، کە خۆشەویستی هاوتا پەرستراوەکە لە لایدا گەورەتر بێت لە خۆشەویستی خودا ؟!! ئەی ئاخۆ ئەو کەسە حاڵی چۆن بێت کە تەنها هاوتاکەی خۆش بوێت و خودای خۆش نەوێت.

__لەوانەش__: فەرمودەکەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم):

(هەر کەس بڵێ لاإله إلاّالله وکوفر بکات بەهەرچی پەرستراوە جگە لە الله، ئەوا ماڵ وخوێنی پارێزراوە وحسابی لەلای خودایە)

ئەمەش یەکێکە لەو بەڵگە هەرە مەزنانەی کەمەعنای (لاإلـە إلاّالله) ڕوون دەکاتەوە، چونکە لێرەدا تەنها گوتنی سەرزارەکی نەکردوە بەپارێزەری خوێن و ماڵ،

تەنانەت ئەوەشی نەکردوە بە پارێزەری کە مەعناکەی بزانێت و بەدەم بڵێت،

تەنانەت ئەوەش نا کە دانی پێدابنێت،

تەنانەت ئەوەش نا کە خودا بەتەنها بپەرستێت و شەریکی بۆ دانەنێت،

بەڵکو ماڵ و خوێنی پارێزراونابێت هەتا لەگەڵ ئەوانەشدا دەبێ کوفربکات بە هەرچیەك کە دەپەرسترێت جگە لە الله، جا ئەگەر شك یا گومانی هەبو یان لێیان ڕاوەستا، ئەوا ماڵ و خوێنی پارێزراو نابێت .

جا سەنج بدە کە ئەم مەسەلەیە چەند گەورەو گرنگە .

جاسەیری ئەوە چ ڕونکردنەوەیەکە و چەند ڕۆشنە و(ئەو حەدیسە) چ بەڵگەیەکە لەبەرانبەر ئەوکەسانەدا یەکلا کراوەتەوە، کە لەو بارەیەوە نیزاعیان هەیە .

__ڕوونکردنەوە__ : دانەرگرنگیەکی زۆری بە(بابی٥) داوە هەر خۆشی بە درێژی شەرحی کردووە. ئەمەش تەنها بابێکە کە خۆی شەرحی کردبێت. ئەمەش لەبەر گرنگیەکەی ..

٦- باب من الشرك لبس الحلقة والخيط ونحوهما لرفع البلاء أو دفعه

وقول الله تعالى: ﴿ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَـٰشِفَـٰتُ ضُرِّهِۦٓ أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَـٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الزمر:

١٥- عن عمران بن حصين رضي الله عنه، أن النبي صلى الله عليه وسلم رأى رجلاً في يده حلقة من صفر، فقال: (ما هذه)؟ قال: من الواهنة. فقال: (انزعها فإنها لا تزيدك إلا وهناً، فإنك لو مت وهي عليك، ما أفلحت أبداً) رواه أحمد بسند لا بأس به.

١٦- وله عن عقبة بن عامر رضي الله عنه مرفوعاً: (من تعلق تميمة فلا أتم الله له، ومن تعلق ودعة فلا ودع الله له) وفي رواية: (من تعلق تميمة فقد أشرك).

١٧- ولابن أبي حاتم عن حذيفة أنه رأى رجلاً في يده خيط من الحمى فقطعه، وتلا قوله:

(وما يؤمن أكثرهم بالله إلا وهم مشركون) [يوسف : ١٠٦]

بابی ٦

یەكێ لە نەوعەكانی شیرك : بەكارهێنانی بازنە، حەڵقە، دەزوو، وە هاوشێوەكانیانە بە نیازی لابردن یا گێڕانەوەی بەڵا

﴿ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِيَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَـٰشِفَـٰتُ ضُرِّهِۦٓ ﴿٣٨﴾ ﴾ ﴿الزمر﴾

واتە:(ئەی پێغەمبەر بڵێ :پێم بڵێن ئەوانەی كە ئێوە لێیان دەپاڕێنەوە وپەرستنیان بۆ دەكەن جگە لە الله، ئەگەر خوداویستی زەرەرێكم پێ بگەیەنێت، ئایا دەتوانن ئەو زەرەرە لابدەن، یان ئەگەر ویستی ڕەحمەتی خۆی ببەخشێت بە من ئایا ئەوان دەتوانن ڕەحمەتەكەی بگەڕێننەوە ؟ بڵێ خودام بەسە. تەنها بە ئەو پشت دەبەستن ئەوانەی كە دەیانەوێت پشتیوانێكی بەهێزیان هەبێت) .

۱۵- [۱۵]عیمران کوڕی حوصەین ﷺ دەڵێت پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) پیاوێکی بینی حەلقەیەکی زەردی لە دەستدابوو، فەرمووی : ئەوە چیە وتی: ئەوە بۆ چارەسەری لاوازی وئازاری قۆڵە . فەرموی : لایبەە، چونکە ئەوە جگە لاوازی دەرونی هیچی دیکەت بۆ زیاد ناکات، خۆ ئەگەر بمریت، ئەوەت پێوەبێت هەرگیز ڕزگارت نابێت .

١٦- [١٦]عوقبەی کوڕی عامر ﷺ دەڵێت: پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی: هەرکەسێك چاوەزارێك هەڵبواسێت یادڵی بەوشتەوە پەیوەست بێت دەك خودا کاری ڕاست نەهێنێت و مەبەستی نەهێنێتە دی، هەرکەسێك مێلکە شەیتانۆکە (ودعة) هەڵبواسێت، یادڵی پەیوەست بکات بەوشتەوە، دەك خودا ئارامی و ئیسراحەتی پێ نەدات.

__ڕوونکردنەوە__ : شێخ دەڵێت (پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) دوعای گیرایە ... پاشان دەڵێت هەر لەبەر ئەوەیە دەبینین ئەو کەسانەی ئەم شتانە هەڵدەواسن لە هەمووکەس زیاتر خەم و خەفەتیان هەیە (دەرون) لاوازو ڕوخاون، بە پێچەوانەی ئەهلی تەوحیدەوە، کە ئەمان عەزیمەتیان لەخەڵکی بە قوەتتر و کردەوەیان بەهێزترە.

١٧- [١٧]حوزەیفە پیاوێکی بینی کە دەزوی لە دەست کردبوو بۆلادانی تاداری، یەکسەر بە دەستی خۆی پساندی و ئەو ئایەتەی خوێندەوە :

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ ﴾

واتە: (زۆر بەیان کە ئیمان بە خودا دەهێنن لە هەمان کاتدا، شەریك بۆ خودا دادەنێن.

---

[16] حسن . اخرجه احمد وابن ماجة وابن حبان والطبراني في الكبير۳۹۱ . حسّنه عبدالرزاق وضعّفه الألباني في الضعيفة.

16 جيد . اخرجه احمد (١٧٤٥١) والطبراني في الكبير

17 صحيح لغيره دون قرائة الاية . اخرجه ابن ابي حاتم في تفسيره (١٢٠٤٠) وإسناده منقطع ، ولكن اخرجه ابن ابي شيبة في المصنف (٢٢٤٥٢)بسندين الثاني صحيح .

فيه مسائل:

الأولى: التغليظ في لبس الحلقة والخيط ونحوهما لمثل ذلك.

الثانية: أن الصحابي لو مات وهي عليه ما أفلح. فيه شاهد لكلام الصحابة: أن الشرك الأصغر أكبر من الكبائر

الثالثة: أنه لم يعذر بالجهالة.

الرابعة: أنها لا تنفع في العاجلة بل تضر، لقوله: (لا تزيدك إلا وهناً).

الخامسة: الإنكار بالتغليظ على من فعل مثل ذلك.

السادسة: التصريح بأن من تعلق شيئاً وكل إليه.

السابعة : التصريح بأن من تعلق تميمة فقد أشرك.

الثامنة: أن تعليق الخيط من الحمى من ذلك.

التاسعة: تلاوة حذيفة الآية دليل على أن الصحابة يستدلون بالآيات التي في الشرك الأكبر على الأصغر، كما ذكر بن عباس في آية البقرة.

العاشرة: أن تعليق الودع عن العين من ذلك.

الحادية عشرة: الدعاء على من تعلق تميمة، أن الله لا يتم له، ومن تعلق ودعة، فلا ودع الله له، أي لا ترك الله له.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- توندی نواندن لە بەرانبەر لە دەست كردنی حەڵقە و دەزوو و هاوشێوەكانیان كە بۆ لابردنی زیان ،یان قازانج پێ گەیاندن بێت.

٢- ئەگەر ئەصحابەکە بمردایە، ئەوشتەی لە دەستدا بمایە هەرگیز ڕزگاری نەدەبوو، ئەوەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە شیرکی بچوك لە تاوانە گەورەکان گەورەترە.

٣- ئەزانی ئەوپیاوە ئەکرایە عوزر بۆی.

٤- ئەوحەلقە و دەزووە لە دونیادا سودی پێ ناگەیەنێت، بەڵکو زیانی پێ دەگەیەنێت، ئەمەش بە بەڵگەی ئەوەی کە فەرموی

:(جگە لەلاوازی هیچی دیکەت بۆ زیاد ناکات)

٥- ئینکاری کردن و گۆڕانکاری بە توندی،بەرانبەر هەر کەسێك کارێکی وا بکات (سونەتە)

٦- ڕوونکردنەوەی ئەوە کە هەرکەسێك شتێك هەڵبواسێت یا دڵی پێوەی پەیوەست بێت ،ئەوا دەدرێتە دەست ئەوشتە (کە هیچ سودی پێ ناگەیەنێت)

٧- ڕوونکردنەوەی ئەوە : کە هەر کەسێك چاوەزار هەڵبواسێت، ئەوا شەریکی بۆ خودا داناوە.

٨- هەڵواسینی دەزوو بۆ تادلری، هەمان شتە.

٩- خوێندنەوەی ئایەتەکە لە لایەن حوزەیفەوە بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کە ئەو ئایەتانەی باسی شیرکی گەورە دەکەن ئەصحاب دەیانکرد بە بەڵگە لەسەر شیرکی بچوك. هەروەك ابن عباس لەبارەی ئایەتەکەی سورەتی بەقەرەوە باسی کرد.

١٠- هەڵواسینی مێلکە شەیتانۆکە (ودعة) هەمان حوکمی هەیە.

١١- دۆعا کردن لەو کەسەی کە موورو و ئەشیای چاوەزار هەڵدەواسێت بەوەی کە خودا کاری ڕاست نەهێنێت و مەبەستی نەیەتەدی، وەهەرکەسێکیش مێلکەی شەیتانۆکە هەڵواسێت، خودا هێمنی و ئارامی پێنەبەخشێت.

<u>ڕوونکردنەوە</u> : دانەر دەیەوێت ڕوونی بکاتەوە کە لە دەست کردنی حەلقە و دەزوو بۆ لابردن یا لادانی بەلا جۆرێکە لە شیرك ئەمەش دوو جۆری هەیە .

یەکەم : (الشرك في الربوبیـة) ئەگـەر باوەڕی وابـوو کـە ئـەو شـتانە خۆیـان بەڵاکە لادەدەن یـا لادەبـەن، ئەمـەیان شیرکی گەورەیـە لـە پەروەردگاریدا،چـونکە مەعنای وایە :باوەڕی بەوە هەیە کە جگە لە خودا شتێکی دیکە هەیە خالق بێت .

دووەم:(الشرك الأصغر) ئەگەر باوەڕی وابوو کە ئەو شتانە سەبەبن و خـودا خـۆی کردونـی بـە سـەبەب، خـودا هـەر خـۆی بەڵاکـە لادەدات یـا لا دەبـات، ئەمەیان شیرکی بچوکە

نیشانەی ئەم بەشەیان ئەوەیە کە چەسپاو بێت ئەوشتە نە لە ڕووی شەرعەوە نە لە ڕووی قەدەرەوە، سەبەبی لادان و لابردنی بەڵا نین.

لە ڕووی شەرعەوە وەك هەنگوین و ئاوی زەمزم

لە ڕووی قەدەرەوە :وەك ئەوەی کە بە تەجروبە سەلما بێت ئەو شتە چارەی فلان نەخۆشی دەکات

نمونـەی دیکـە کـە بـەر ئـەم باسـە دەکـەوێ: دانـانی کتـێبی شـەرعی لـە سـەیارەو دوکانـدا بـۆ چـاوەزار یـا لادانـی بـەڵا، لـە دەسـتکردنی بازنـەی موگناتیـسی بۆ ڕۆمـاتیزم هەڵواسـینی مـووروی شـین : یـا مـووروی زەرد بـۆ زەردوویـی پـەت لـە دەسـت کـردن، بازنـەی زەرد لـە دەسـت کـردن، هێلکـە شەیتانۆکە، هەڵواسینی ناڵی کەر، یا کەللە و پاشمـاوەی ئاژەڵان٠٠ دانـانی چەقۆ لە ژێر سەری منالی تازە لە دایك بوو..

٧- باب ما جاء في الرقى والتمائم

١٨- في (الصحيح) عن أبي بشير الأنصاري رضي الله عنه أنه كان مع رسول الله صلى الله عليه وسلم في بعض أسفاره، فأرسل رسولاً أن لا يبقين في رقبة بعير قلادة من وتر أو قلادة إلا قطعت.

١٩- وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (إن الرقى والتمائم والتولة شرك) [رواه أحمد وأبو داود].

٢٠- وعن عبد الله بن عكيم مرفوعاً: (من تعلق شيئاً وكل إليه).

[رواه أحمد والترمذي].

بابی ٧

چی لە بارەی حوكمی دۆعای شیفاو چاوەزارەوە هاتووە.

١٨- [١٨]ئەبو بەشیری ئەنصاری ﷺ دەگێڕێتەوە كە :(خۆی لەگەڵ پێغەمبەردا بووە لە هەندێك لە سەفەرەكانیدا. نێراوێكی نارد كە بانگەواز بكات: هیچ ملوانكەیەك لە ملی هیچ وشترێكدا نەمێنێت ئیلا دەبێت بقرتێنرێ ولێ بكرێتەوە.

١٩- [١٩]ابن مسعود ﷺ دەڵێت : گوێبیستی پێغەمبەری خودابووم

---

18 البخاري (٣٠٠٥) و مسلم (٢١١٥)

19 جيد أخرجه ابو داود ٣٨٨٣ . واحمد ٣٦١٥ والطبراني في الكبير ١٠٥٠٣ وصححه احمد شاكر

(صلی الله علیه وسلم) دەیفەرموو:

﴿بە تەئکید نوشتە و چاوەزار، ونوشتەی شیرینی جۆرێکی شیرکن ﴾

(التمائم): شيء يعلق على الأولاد من العين، لكن إذا كان المعلق من القرآن، فرخص فيه بعض السلف، وبعضهم لم يرخص فيه، ويجعله من المنهي عنه، منهم ابن مسعود رضي الله عنه.

و(الرقى): هي التي تسمى العزائم، وخص منه الدليل ما خلا من الشرك، فقد رخص فيه رسول الله صلى الله عليه وسلم من العين والحمة.

و(التولة): شيء يصنعونه يزعمون أنه يحبب المرأة إلى زوجها، والرجل إلى امرأته.

(التميمە) شتێکە بە منداڵەوە هەڵدەواسرێت بۆ لادانی چاوی پیس، بەڵام ئەگەر هەڵواسراوەکە ئایەتی قورئان بوو، ئەوا هەندێك لە سەلەف ڕوخصەتیان پێداوە، هەندێکی دیکەشیان ڕێگەیان پێ نەداوە و نەهیان لێ کردووە، لەوانەش ابن مسعود.   ئەو دوعاو زیکرانەش کە بە زارەکی دەگوترێت، ئەگەر شیرکی تێدا نەبێت، ئەوەدروستە، و بەڵگەی تایبەتی لەسەرە کە پێغەمبەر خۆی ڕوخصەتی پێداوە بۆ لادانی چاوی پیس یا بۆ چارەکردنی پێوە دراوی دوپشك ومار یا بۆ خۆپاراستن لێیان.

(التولە) شتێکە لای خۆمان پێی دەگوترێت نوشتەی شیرینی دیعایەی ئەوە دەکەن کە ژن لای پیاو خۆشەویست دەکات، پیاویش لای ژنەکەی خۆشەویست دەکات .

٢٠ – ٢٠عبدالله کوڕی عوکەیم دەڵێت: پێغەمبەر فەرمویەتی:

﴿هەرکەسێك شتێ هەڵبواسێت (بۆ لادانی زیانێك یا بۆ هێنانی سودێك . یا دڵی پەیوەست بکات بەو شتەوە) ئەوا خودا لێی دەگەڕێت وپشتی بەر دەدات﴾.

---

20 صحيح لشواهده . اخرجه احمد والترمذي (٢٠٧٢).

٢١- وروى أحمد عن رويفع قال: «قَالَ لِي رَسُول الله - صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسلم - : يَا رويفع ، لَعَلَّ الْحَيَاة ستطول بك بعدِي ، فَأخْبر النَّاس أن من عقد لحيته أو تقلد وترا أو استنجى برجيع دَابَّة أو عظم ، فَإِن مُحَمَّدًا بَرِيء مِنْهُ» .

٢٢- وعن سعيد بن جبير رضي الله عنه، قال: (من قطع تميمة من إنسان كان كعدل رقبة) [رواه وكيع]

٢٣- وله عن إبراهيم قال: كانوا يكرهون التمائم كلها، من القرآن وغير القرآن.

٢١- [٢١]رومیفع ﷺ دەڵێت: پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمووی:﴿ئەی ڕومیفع ئومێد هەیە تەمەنت درێژ ببێت ئەو کاتە خەڵکی ئاگادار بکەرەوە کە هەر کەس ڕیشی گرێ بدات (بۆ فەخرو شانازی یا لە ترسی چاو) یا پەتی تیروکەوانەکەی بکاتە ملی وشتر . یا بە پاشەڕۆی ئاژەڵ خۆی پاك بکاتەوە لە پیسایی. ئەوا محمد لەو کەسە بەرییە﴾

٢٢ [٢٢]سەعیدی کوڕی جوبەیر گوتی :(هەر کەسێ چاوەزارێك بپچڕێنێت بە هەر شتێکەوە بێت (پاداشتەکەی)وەك ئەوە وایە کۆیلەیەکی ئازاد کرد بێت).

٢٣- [٢٣]إبراهیم النخعي دەڵێت :(هاوڕێیانی عبدالله ی کوڕی مسعود چاوەزارییان بە مەکروه داناوە جا بە قورئان بێت یا بە غەیری قورئان).

مەکروهیش لای سەلەف واتە حەرام .

---

21 حسن . اخرجه احمد . وابو داود ٣٦ والطبراني في الكبير (٤٤٩١)

22 اثر . اخرجه ابن ابي شيبة في المصنف (٣٥٢٤)

23 اثر .اخرجه ابن ابي شيبة في المصنف (٣٥١٨

فيه مسائل:
الأولى : تفسير الرقى والتمائم.
الثانية: تفسير التولة.
الثالثة : أن هذه الثلاثة كلها من الشرك من غير استثناء.

الرابعة: أن الرقية بالكلام الحق من العين والحمة ليس من ذلك.

الخامسة: أن التميمة إذا كانت من القرآن فقد اختلف العلماء هل هي من ذلك أم لا؟.

السادسة: أن تعليق الأوتار على الدواب عن العين، من ذلك.

السابعة: الوعيد الشديد على من تعلق وتراً.

الثامنة: فضل ثواب من قطع تميمة من إنسان.

التاسعة: أن كلام إبراهيم لا يخالف ما تقدم من الاختلاف، لأن مراده أصحاب عبد الله بن مسعود.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری نوشتە وچاوەزار .

٢- تەفسیر و ڕوونکردنەوەی نوشتەی شیرینی .

٣- ئەو سیانە هەرسێکیان شیرکن بە بێ جیاوازی .

٤- خوێندنی دوّعا بە وتەی حەق بوّ چارە کردنی چاولێدراو پێوەدراوی مار ودوپشك (یاهەر نەخوّشییەکی دیکە) ئەو حوکمەی نیە.

٥- چاوەزاری هەڵواسراو ئەگەر بە ئایەتی قورئان بێت زانایان لەو بارەیەوە یەکدەنگ نین کە جائیز بێت یان نا؟

٦- هەڵواسینی پەت وقایش و ملوانکەی مورووو بە ئاژەڵانەوە (یا بە خانوو یا بە سەیارەوە) لە ترسی چاو شیرکە .

٧- ئەو هەڕەشە توندە لە هەر کەسێ کە پەت و قایش دەکاتە ملی وڵاغەوە بۆ چاوەزار

٨- گەورەیی پاداشتی هەرکەسێك کە چاوەزارێك بە ئنسانێکەوە لێ بکاتەوە .

٩- وتەکەی ئیبراهیمی نەخەعی، پێچەوانەی ئەو ناکۆکیە نیە که لەوە بەر باس کرا ،چونکە مەبەستی ئیبراهیم هاوڕێیانی عبدالله ی کوڕی مەسعودە .

٨- باب من تبرك بشجرة أو حجر ونحوهما

وقول الله تعالى: ﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾ ﴾ النجم

٢٤- عن أبي واقد الليثي، قال: خرجنا مع رسول الله صلى الله عليه وسلم إلى حنين ونحن حدثاء عهد بكفر، وللمشركين سدرة يعكفون عندها وينوطون بها أسلحتهم، يقال لها: ذات أنواط، فمررنا بسدرة فقلنا: يا رسول الله أجعل لنا ذات أنواط كما لهم ذات أنواط فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (الله أكبر! إنها السنن، قلتم ــ والذي نفسي بيده ــ كما قالت بنو إسرائيل لموسى: (اجعل لنا إلهاً كما لهم آلهة قال إنكم قوم تجهلون) [الأعراف: ١٣٨] (لتركبن سنن من كان قبلكم). [رواه الترمذي وصححه].

بابی ٨

هەرکەسێك بەردێك یادارێك یاهەرشتێکی لەوبابەتانە بکات بە تەبەڕوك ،موشریکە.

تەفسیری ﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَوٰةَ ٱلثَّالِثَةَ ٱلْأُخْرَىٰٓ ﴿٢٠﴾ ﴾ النجم

واتە :(پێم بڵێن لات و عوزا وە مەنات سێیەم و ئەخیریان چ گەورەییەکیان هەیە و چ سودێکیان هەیە)

٢٤- [24](ابو واقد الليثي)دەڵێت : لەگەڵ پێغەمبەری خودا دا (صلى الله عليه وسلم) چووینە دەر بۆ حونەین. لەو کاتەشدا تازە موسڵمان بووین موشریکەکانیش دارێکی سیدریان هەبوو واتە داری نەبق لە پاڵیدا دەمانەوە سیلاحەکانیان پێوە هەڵدەواسی بۆ موبارەکی پێیان دەگوت (ذات انواط) واتە درەختی هەڵواسین بۆ بەرەکەت .

---

24 صحيح . أخرجه الترمذي (٢١٨٠)، والطبراني في الكبير (٣٢٩٠)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية النجم.

الثانية: معرفة صورة الأمر الذي طلبوا.

الثالثة: كونهم لم يفعلوا.

الرابعة: كونهم قصدوا التقرب إلى الله بذلك، لظنهم أنه يحبه.

ئێمەش که بەلای درەختەکەدا تێپەڕ بووین گوتمان ئەی پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) تۆش درەختێکمان بۆ دابنێ، وەك ئەوان چەکەکانمانی پێوە هەڵبواسین (واتە بۆ موبارەکی بۆ ئەوەی تیژ بێت و کاریگەری زۆر بێ لە سەر دوژمن)

پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) فەرموی :الله اكبر ئەوە ڕێبازەکانە. سوێند بەو زاتەی ڕۆحی محمد ی بەدەستە ئەوەی وتتان، هەر وەك ئەوە وایە کە نەوەکانی ئیسرائیل بە موسایان گوت :ئەی موسا پەرستراوێکمان بۆ دابنێ هەر وەك چۆن کافرەکان پەرستراوێکیان هەیە ،موساش فەرموی (بە ڕاستی ئێوە قەومێکن نەفامن) سوێند بە خودا دەکەونەشوێن ڕێبازی قەومەکانی پێش خۆتان). تەواو

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی نەجم

٢- ناسینی شێوازی ئەو کارەی کە داوایان کرد (واتە :داوایان کرد درەختێکیان بۆ دابنێ بۆ موبارەکی)

٣- ئەوان کارەکەیان ئەنجام نەدا (بەڵکو تەنها داوایان کرد، تازە موسڵمانیش بوون)

٤- ئەوان مەبەستیان ئەوە بوو کەخۆیان لەخودا نزیك بکەنەوە چونکە گومانیان بوو کە خودا ئەو کارەی پێخۆشە

الخامسة: أنهم إذا جهلوا هذا فغيرهم أولى بالجهل.

السادسة: أن لهم من الحسنات والوعد بالمغفرة ما ليس لغيرهم.

السابعة: أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يعذرهم، بل رد عليهم بقوله: (الله أكبر إنها السنن، لتتبعن سنن من كان قبلكم) فغلظ الأمر بهذه الثلاث.

الثامنة: الأمر الكبير، وهو المقصود: أنه أخبر أن طلبتهم كطلبة بني إسرائيل لما قالوا لموسى: (اجْعَل لَّنَا إِلَهًا)

التاسعة: أن نفي هذا معنى (لا إله إلا الله)، مع دقته وخفائه على أولئك.

العاشرة: أنه حلف على الفتيا، وهو لا يحلف إلا لمصلحة.

الحادية عشرة: أن الشرك فيه أكبر وأصغر، لأنهم لم يرتدوا بهذا.

٥- ئەوان کەئەصحابی پێغەمبەرن ،لەترسناکی ئەومەسەلە ئاگادار نەبون ،جاغەیری ئەوان لەپێشترن، کە ئاگاداری ئەومەسەلەیە نەبن .

٦- ئـەوان چـاکەی زۆریـان هەیـە، وەعـدی ئەوەشـیان پـێ دراوە کـەخودا لێیـان خۆشبووە، کە غەیری ئەوان، ئەو چاکە و وەعدەیان پێ نەدراوە .

٧- پێغەمبـەر : (صـلی الله علیـه وسـلم)، عـوزری ئـەوەی بـۆ نەهێنانـەوە کـە نـەزانن، بـەڵکو بـەوە ڕەددی دانـەوە کـە فـەرموی (الله اکبر) ئـەوی کـە گوتتـان هـەمان ڕێبـازی کافرانی پێشووە سوێند بە خودا دەکەونە شوێن ڕێبازی کافرە کانی پێش خۆتان)

.بە دەربڕینی ئەم سێ وتەیە کارەکەی ئەوانی بەگوناهێکی گەورە دانا

٨- ئـەو کـارە گەورەیـە کـە لێـرەدا مەبەسـتە ئـەوە بـوو خەبـەری ئـەوەی پێـدان کـە داواکاریەکـەیان، هـەمان داواکـاری ئـەوەکانی ئیـسرائیلە کـاتێ بـە موسـایان گـوت : بتێکمان بۆ دابنێ بابیکەین بەخودای خۆمان و بیپەرستین .

٩- ڕەدکردنەوەی ئەم کارەی ئەوان بەشێکە لە واتای لاإله إلاَّالله لە گەڵ ئەوەشدا لەلای ئەو ئەصحابانە ورد و شاراوە بوو.

١٠-پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لەو فەتوایەدا سوێندی خوارد دیارە کە ئەویش سوێند ناخوات مەگەر لە شتێکدا کە مەصڵەحەت بێت .

الثانية عشرة: قولهم: (ونحن حدثاء عهد بكفر) فيه أن غيرهم لا يجهل ذلك.

الثالثة عشرة: التكبير عند التعجب، خلافاً لمن كرهه.

الرابعة عشرة: سد الذرائع.

السادسة عشرة: الغضب عند التعليم.

السابعة عشرة: القاعدة الكلية، لقوله (إنها السنن).

الثامنة عشرة: أن هذا علم من أعلام النبوة، لكونه وقع كما أخبر.

التاسعة عشرة: أن كل ما ذم الله به اليهود والنصارى في القرآن أنه لنا.

العشرون: أنه متقرر عندهم أن العبادات مبناها على الأمر، فصار فيه التنبيه على مسائل القبر. أما (من ربك)؟ فواضح، وأما (من نبيك)؟ فمن إخباره بأنباء الغيب، وأما (ما دينك)؟ فمن قولهم: (اجعل لنا إلهاً) إلخ.

الحادية والعشرون: أن سنة أهل الكتاب مذمومة كسنة المشركين.

الثانية والعشرون: أن المنتقل من الباطل الذي اعتاده قلبه لا يُؤمن أن يكون في قلبه بقية من تلك العادة لقولهم: ونحن حدثاء عهد بكفر.

١١- شیرك دووجۆری هەیە گەورەو بچوك . بە بەڵگەی ئەوەی کە ئەوان بەوکارەیان موڕتەد نەبوونەوە

١٢- گوتیان : (ئێمە لەو کاتەدا تازە ولزمان لە کوفر هێنا بوو) مەعنای ئەوەی تێدایە کە ئەم مەسەلەیە لای غەیری ئەوان شاراوە نەبووە .عوزری ئەوەیان نییە کە بێژن نەمانزانیوە .

١٣- وتنی الله أکبر لەکاتی سەر سوڕمان و تەعەجوبدا سونەتە بەپێچەوانەی ئەوانەی کە باشی نازانن .

١٤- داخستن و نەهێڵانی هاندەر بەرەو خراپە٠(سدالذرائع)

١٥ –نەهی کردن و قەدەغە کردنی لاسایی کردنەوەی خەڵکانی جاهیلی و نەفامی.

١٦- توڕە بوون لە کاتی فێرکردندا دروستە .

١٧-ئەو قاعیدە و بنەما گشتگیرە (واتە ئەم ئوممەتە شوێن ئومەتەکانی پێشووتر دەکەون) بە بەڵگەی ئەوەی کە فەرموی (ئەوە ڕێبازی کافرانی پێشووە)

١٨- ئەمە نیشانەیەکە لە نیشانەکانی پێغەمبەرایەتی، چونکە چۆن خەبەری دا هەروا دەرچوو .

١٩ - لە هەر شتێکدا کە خودای گەورە زەم و لۆمەی جولەکە و گاورانی کرد. ئەوە مەبەستەکەی بۆ ئێمەیە و لەگەڵ ئێمەیەتی کە نابێت ئێمەش وەك ئەوان بکەین.

٢٠- ئەو مەسەلەیە لای ئەصحاب چەسپاوە کە نابێت هیچ عیبادەتێك بکرێت مەگەر بە ئەمری خوداو پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) (ئەگەر وانەبوو دەبێتە بیدعە) ئەمەش دەبێتە ئاگادار بوونەوە لە سوئالی قەبر دەپرسن کێ خودا وپەرستراوتە ؟ جوابەکەی ئاشکرایە پاشان کێ (النبي) تە واتە کێت هەبوو خەبەری غەیبی هێنابێت بۆت، دیارە هەر محمدە (صلی الله علیه وسلم) پاشان دین و بەرنامەت چیە ؟جوابەکەی لەوەدایە کە وەك ئەصحاب بێ پرس و ئیزنی پێغەمبەر هیچ جۆرە دینداریەك نەکەین .

٢١- ڕێبازی ئەهلی کتاب، هەر وەك ڕێبازی موشریکان زەمی کراوە .

٢٢- ئەو کەسەی کە لە دین وڕێبازیکی ناحەقەوە دێتە سەر دینی ئیسلام لەوە ئەمین نابێ کە پاشماوەی دینە کۆنەکەی تێدا ما بێت .ئەمەش بە بەڵگەی ئەوەی کە گوتی: ئێمەش تازە موسڵمان بووین .

<u>ڕوونکردنەوە</u> :لە بارەی بەرەکەت و تەبەڕووکەوە : بەرەکەت واتە :زۆر بوونی شتێك کە خێری زۆری تێدا بێت چەسپاو وبەردەوام بێت (التبرك) واتە گەڕان بەدوای بەرەکەتدا . ئەو ئایەتانەش وەك ﴿تبارك الذي ..﴾﴿وجعلني مباركا﴾ ئەوە تەنها خودا خۆیەتی بەرەکەت دەکاتە هەرشتێکەوە کەخۆی بیەوێ .

بەڵگەکاتی قورئان و سونەت لەسەرئەوەن کە ئەو شتانەی خودا بەرەکەتی تێکردوون یاشوێنن یا کاتەکانن یا ئادەمین ئەمانش دەکرێن بە دوو بەشەوە .

<u>بەشی یەکەم</u> : خودای گەورە خۆی بەرەکەتی کردوەتە هەندێ شوێنەوە وەك مزگەوتی حەرام ودەوری بیت المقدس وەك فەرمویەتی ﴿ٱلَّذِى بَـٰرَكۡنَا حَوۡلَهُۥ﴾ مەعنای ئەوەش کە ئەرزەکە موبارەکە واتە خێر و پاداشتێکی زۆر لەو شوێنەدا چەسپاوە. ئەمەش هەرگیز ئەوە ناگەیەنێت کە خەڵکی بڕۆن دەست بهێنن بە

ئەرزەکەی دا یان بە دیوارەکەیدا چونکە بەرەکەتەکەی وا بە خۆیەوە و نەقڵ نابێت بۆ شتێکی دیکە . بەڵکو بەرەکەتەکەی تەنها لە لایەنی مەعناوەیە .

هەروەها مزگەوتی حەرامیش خودا کە بەرەکەتی تێکردووە واتە :هەر کەسێك بروات سەردانی بکات و بە دەوریدا بسوڕێتەوە لە لایدا عیبادەت بکات، ئەوا پاداشت وخێرێکی زۆری دەست دەکەوێت .هەروەها بەردە ڕەشەکەش موبارەکە بەڵام بەرەکەتەکەی لەوەدایە کە هەر کەسێ دەستی لێبدات یاماچی بکات پاداشت وخێرێکی زۆری دەست دەکەوێت ...

ئەوە بوو ئیمامی عومەر کاتێ بەردە ڕەشەکەی ماچ کرد گوتی:(دەزانم تۆ بەردێکیت، نەسود بە کەس دەگەیەنیت نەزیان) بوخاری ١٦٠٥ موسلیم١٢٧٠ریوایەتیان کردووە. مەعنای وتەکەی وایە هەرکەس ماچی بکات، ئەو بەردە نە سودی پێدەگەیەنێت نە زەرەر .ئەمەشی بۆ ئەوە کردووە کە خودا لە خۆی ڕازی بکات وشوێن سوننەتی پێغەمبەر بکەوێ (صلی الله علیه وسلم). ئەمە لە ڕووی بەرەکەتی شوێنەکانەوە .

بەڵام ئەوەی کە کاتێ یا زەمانەیەك بەرەکەت بێت یا موبارەك بێت وەك مانگی ڕەمەزان و کاتە پیرۆزەکانی دیکە واتە: هەر کەس لەو کاتانەدا عیبادەت بکات پاداشتێکی زۆری دەست دەکەوێت کە بە بەراورد لە گەڵ کاتەکانی دیکەدا ئەو پاداشتەی دەست ناکەوێت .

بەشی دووەم :بەرەکەتێ کە پەیوەست بێت بە ئەوەی ئادەمەوە کە خودا خۆی لە هەندێ لە عەبدە صالحەکانیدا دروستی کردووە . ئەمەیان تایبەتە بە پێغەمبەرانەوە. بەرەکەتی ئەوان لە خودی خۆیاندایە .واتە:جەستەی ئەوان موبارەکە . واتە :هەر کەس لە قەومەکانیان بۆ تەبەڕوك دەستی دابێت لە جەستەیانەوە یا عەرەق و مووی ئەوانی بە کار هێنابێت بۆ تەبەروك ئەمەیان دروستە . چونکە خودا وا دروستی کردوون کە بەرەکەتەکەیان نەقڵ ببێ بۆ غەیری خۆیان .بەڵام لە دوای ئەوان بەرەکەتەکەیان لە کار وکردەوەیاندایە نەك لەخۆیاندا.

(التمهید شرح كتاب التوحید)

٩- باب ما جاء في الذبح لغير الله

وقول الله تعالى: ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام

وقوله: ﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ ﴾ الكوثر

٢٥- عن علي رضي الله عنه قال: حدثني رسول الله صلى الله عليه وسلم بأربع كلمات: (لعن الله من ذبح لغير الله، لعن الله من لعن والديه. لعن الله من آوى محدثاً، لعن الله من غير منار الأرض) [رواه مسلم].

٢٦- وعن طارق بن شهاب، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : (دخل الجنة رجل في ذباب، ودخل النار رجل في ذباب) قالوا: وكيف ذلك يا رسول الله؟! قال: (مر رجلان على قوم لهم صنم لا يجوزه أحد حتى يقرب له شيئاً، فقالوا لأحدهما قرب قال: ليس عندي شيء أقرب قالوا له: قرب ولو ذباباً، فقرب ذباباً، فخلوا سبيله، فدخل النار، وقالوا للآخر: قرب، فقال: ما كنت لأقرب لأحد شيئاً دون الله عز وجل. فضربوا عنقه فدخل الجنة) [رواه أحمد].

بابی٩

باسی سەر بڕینی ئاژەڵ و قوربانی کردن بۆ غەیری خودا

خودا دەفەرموێ :﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٢﴾ تادوایی

واتە: ئەی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم)بڵێ بە تەئکید نوێژو سەربڕین و قوربانی کردن و کردەوەکانم لە ژیانمدا و ئەوەش کە لە سەری دەمرم، تەنها بۆ خودایە کە پەروەردگاری جیهانەکانە .هیچ شەریکی نیە وە بەمە ئەمر دراوە بە سەرمدا، منیش یەکەمینی موسڵمانەکانم لەم ئوممەتەدا ﴾

وە فەرمویەتی﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ ﴾ الكوثر

واتە:(جا کەواتە نوێژ بۆ پەروەردگارت بکە و قوربانی بۆ سەر ببڕە)

٢٥- [٢٥]عەلی کوڕی ئەبوتالیب رضي الله عنه وتی: پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) چوار کەلیمەی پێم گوت:

(لەعنەتی خودا لەو کەسەی کە گیانداریك سەر دەبڕێت بۆ غەیری خودا (واتە بۆ ئەوەی خۆی لێ نزیك بکاتەوە یا بەگەورە و مەزنی دابنێت) .

لەعنەتی خودا لەو کەسەی کە لەعنەت لە دایك و بابی خۆی دەکات.

لەعنەتی خودا لەو کەسەی کە تاوانبارێك پەنا دەدات .

لەعنەتی خودا لەو کەسەی کە سنور و نیشانەکانی زەوی دەگۆڕێت)

٢٦- [٢٦]تارق کوری شیهاب رضي الله عنه گوتی:پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموی :

﴿بە هۆی مێشێکەوە پیاوێك چووە بەهەشت ، پیاوێکیش بە هۆی مێشێکەوە چووە ئاگری جەهەننەمەوە گوتیان چۆن ئەی پێغەمبەری خودا ؟

فەرموی: دوو پیاو بەلای قەومێکدا گوزەریان کرد کە بتێکیان هەبوو. لێنەدەگەڕان هیچ کەس بە نزیکیدا تێپەڕێ. هەتا شتێکی نەکردایە بە قوربانی ئەو بتە. گوتیان بە یەکێکان قوربانی بکە بۆ بتە کەمان .گوتی هیچم نییە بیکەم بە قوربانی . وتیان : (قرب) واتە خۆت نزیك بکەرەوە لە بتەکە یانی قوربانیەك بکە با مێشێکیش بێت هەر تەواوە . ئەویش مێشەکەی کردە قوربانی. ئەوانیش ڕێگەیان بەردا و چووە ئاگری جەهەننەمەوە . بەوی دیکەشیان گوت: قوربانیەك بکە، ئەویش وتی:هیچ قوربانیەك بۆ هیچ کەس ناکەم جگە لە الله. لەبەر ئەوە دایان لە گەردنی و کوشتیان وچووە بەهەشتەوە

<u>ڕوونکردنەوە</u> : ئەم سەربڕینە مەبەست سەربڕینی عیبادەتە: واتە ڕشتنی خوێنی حەیوانێك بۆ خۆ نزیك خستنەوە لە کەسێ یا بە گەورە زانینی ئەو کەسە .

---

25 مسلم (١٩٧٨).

26 ضعيف مرفوعا . صحيح موقوفا رواه احمد في الزهد موقوفا عن السلمان الفارسي بسند صحيح .

یەکەم : (التقرب) مەبەست لە خۆنزیك خستنەوە، ئەوەیە کە بە تەما بێت کە زیانێکی لێ لابدات، یا سودێکی پێ بگەیەنێت، واتە :سەربڕینەکە بۆ ئەوە دەکات کە سودێکی پێ بگەیەنێ یازیانێکی لێ لابدات ،جا دونیایی بێت یا قیامەتی.

دووەم : (التعظیم) بۆ بە گەورە زانین، واتە لە دڵەوە بە گەورەی بزانێت، ئەمەش هانی بدات لەبەر خاتری ئەو، ئەو سەربڕینە ئەنجام بدات .

سەربڕین بۆ غەیری خودا چەند شێوازێ دەگرێتەوە لەوانە :

١ سەربڕین و قوربانی کردن بۆ جن بۆ ئەوەی خراپەت لە گەڵ نەکەن، یا لە کارێکدا کۆمەکیت بکەن، وەك بەتاڵکردنەوەی سیحر، بەمەش دەبێتە موشریکی شیرکی گەورەیە .

٢. قوربانی کردن دوای تەواو کردنی خانوو یا بینایەك یا هەر پرۆژەیەك. بۆ سەلامەت بوون لە دەست جن یا چاوی پیس.

٣. قوربانی کردن بۆ مردوو یا ئەولیاکان، لەبەر گەورەیی ئەوان یا بۆ ئەوەی سودێکی پێ بگەیەنن چ لە دونیادا بێت یا لە ئاخیرەتدا . بەڵام قوربانی کردن بۆ مردوو بۆ ئەوەی خێرەکەی بگات بە مردووەکە ئەمەیان تەواوە و شەرعیە .

٤. سەربڕین و قوربانی کردن بۆ گەورەو کاربەدەستان، لەبەر ئەوەی کە گەورەن . یان بۆ ئەوە بێت خۆی لێیان نزیك بکاتەوە، بۆ ئەوەی شتێکت پێ بدەن وەك ماڵ و مەنصەب، ئەمە شیرکی گەورەیە.

شێوازەکەشی ئەوەیە ئاژەڵەکە دەهێنن و ڕایدەگرن، هەتا زەلامەکە پەیدا دەبێت، هەر کە گەیشتە ئەو شوێنە یا دەرگاکە یا هۆڵەکە ،یا لەگەڵ هاتن یا پەیدا بونیدا، سەری دەبڕن .

نیشانەی ئەم کارەش ئەوەیە، لەبەرچاویدا سەری دەبڕن، لە دوای ئەوە گرنگ نیە گۆشتەکەی چی بە سەر دێ ،گرنگ ئەوەیە کە بزانرێت بۆ ئەوانە . بەڵام ئەگەر لە شوێنێکی دیکەدا سەری ببڕن و، گۆشتەکەی بهێنن بۆ میوانداری، ئەمە لە ئەصڵدا جائیزە.

٥. قوربانی کردن لەیادی مەلودا، وەك یادی لە دایك بوونی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم، و ئەولیاکان، لەبەر خاتری گەورەیی ئەوان قوربانیەکە بکرێت . ئەمە شیرکی گەورەیە .

٦. سەربڕین، بە ناوی غەیری خوداوە، شیرکی گەورەیە .

فیه مسائل:

الأولى: تفسير (إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي).

الثانية: تفسير (فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ).

الثالثة: البداءة بلعنة من ذبح لغير الله.

الرابعة: لعن من لعن والديه، ومنه أن تلعن والدي الرجل فيلعن والديك.

الخامسة: لعن من آوى محدثاً وهو الرجل يحدث شيئاً يجب فيه حق لله فيلتجيء إلى من يجيره من ذلك.

السادسة: لعن من غير منار الأرض، وهي المراسيم التي تفرق بين حقك في الأرض وحق جارك، فتغيرها بتقديم أو تأخير.

السابعة: الفرق بين لعن المعيّن، ولعن أهل المعاصي على سبيل العموم.

الثامنة: هذه القصة العظيمة، وهي قصة الذباب.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-تەفسیری ﴿إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي﴾ الأنعام

٢- تەفسیری ﴿فصل لربك..﴾

٣- لە چوار لەعنەتەكەدا. یەكەمجار لەعنەت لەو كەسە كراوە كە گیانلەبەریێ بۆ غەیری خودا سەر دەبڕێ یا دەیكات بە قوربانی .

٤- لەعنەت كردن لەو كەسەی كە لەعنەت لەدایك وبابی خۆی دەكات ئەوەش دەگرێتەوە كە لەعنەت لە دایك وبابی یەكێ بكەیت ئەویش لەعنەت لە دایك و بابی خۆت بكاتەوە .

٥- لەعنەت لەو كەسەی كە تاوەنبارێ پەنادەدات، مەبەست ئەو تاوانبارەیە كە كارێكی خراپ ئەنجام دەدات وحەقی خودای دەكەوێتە سەر.

التاسعة: كونه دخل النار بسبب ذلك الذباب الذي لم يقصده، بل فعله تخلصاً من شرهم.

العاشرة: معرفة قدر الشرك في قلوب المؤمنين، كيف صبر ذلك على القتل، ولم يوافقهم على طلبتهم، مع كونهم لم يطلبوا منه إلا العمل الظاهر.

الحادية عشرة: أن الذي دخل النار مسلم، لأنه لو كان كافراً لم يقل: (دخل النار في ذباب).

الثانية عشرة: فيه شاهد للحديث الصحيح (الجنة أقرب إلى أحدكم من شراك نعله، والنار مثل ذلك).

الثالثة عشرة: معرفة أن عمل القلب هو المقصود الأعظم حتى عند عبدة الأوثان.

٦- لەعنەت کردن لە هەر کەسێ کە سنووری زەوی دەگۆڕێت ئەمەش ئەو نیشانانەیە کە حەقی نێوان خۆت و دراوسێکەت جودا دەکاتەوە.تۆش بڕۆیت بە پێش خستنی یادواخستنی بیگۆڕیت .

٧- فەرق هەیە لە نێوان لەعنەت کردنی تایبەت یابڵێین تاك بە تاك، لە گەڵ لەعنەت کردن لە خەڵکانی تاوانبار بە شێوەیەکی گشتی .

٨- ئەم داستانە گەورەیە کە داستانی مێشەکەیە .

٩- ئەو پیاوە بە هۆی ئەو مێشەوە چوە ئاگرەوە کە مەبەستی ئەوە نەبووە بیکات بە قوربانی. بەڵکو بۆ ئەوەی کرد کە لە دەستیان نەجاتی بێت .

١٠- تێگەیشتن لە ترسناکی شیرك لە دڵی موسڵماندا . چۆن ئەو مەردە لە بەرامبەر کوشتندا ئارامی گرت و نەچوە سەر داواکەی ئەوان لە گەڵ ئەوەشدا تەنها داوای کارێکی ڕووکەشیان لێکردبوو !

١١- ئەو کەسەی کە چووە ئاگرەوە موسڵمان بوو. چونکە ئەگەر موسڵمان نەبوایە نەیدەفەرموو بە هۆی مێشێکەوە چووە ئاگرەوە .

١٢- ئەم داستانە شاهیدە بۆ ئەو حەدیسە کە دەفەرموێ :بەهەشت لە هەر کامتانەوە لە پە تی نەعلەکەی نزیکترە ،هەر وەها ئاگریش .

١٣- زانینی ئەوەی کە کردەوەی دڵ گەورەترین مەبەستە تەنانەت لای بت پەرستانیش.

١٠- باب لا يذبح لله بمكان يذبح فيه لغير الله

وقول الله تعالى: ﴿ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ ﴾ التوبة

٢٧- عن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه، قال: نذر رجل أن ينحر إبلاً ببوانة، فسأله النبي صلى الله عليه وسلم فقال: (هل كان فيها وثن من أوثان الجاهلية يعبد)؟ قالوا: لا. قال: (فهل كان فيها عيد من أعيادهم)؟ قالوا: لا. فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (أوف بنذرك، فإنه لا وفاء لنذر في معصية الله، ولا فيما لا يملك ابن آدم) [رواه أبو داود، وإسنادها على شرطهما].

بابی١٠

نابێت لە شوێنێکدا قوربانی و سەر بڕین بکرێت کە لەوێدا قوربانی و سەربڕینی تێدا بکرێت بۆ غەیری خودا

﴿ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ﴾ ﴿التوبه : ١٠٨﴾

واتە :(ئەی پێغەمبەر هەرگیز لەومزگەوتەدا نوێژمەکە کە مونافیقەکان دروستیان کردووە، بە تەئکید مزگەوتێك کە لەسەر تەقوا و لەخودا ترسان لە ئەوەڵ ڕۆژەوە بنیاد نراوە ئەوە حەقترە نوێژی تێدا بکرێت، لەوێدا پیاوانێك هەن، حەزدەکەن خۆیان پاك بکەنەوە خوداش ئەوکەسانەی خۆش دەوێت کە خۆیان پاك ڕادەگرن)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير قوله: (لاَ تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا)

الثانية: أن المعصية قد تؤثر في الأرض، وكذلك الطاعة.

الثالثة: رد المسألة المشكلة إلى المسألة البيّنة ليزول الإشكال.

الرابعة: استفصال المفتي إذا احتاج إلى ذلك.

الخامسة: أن تخصيص البقعة بالنذر لا بأس به إذا خلا من الموانع.

السادسة: المنع منه إذا كان فيه وثن من أوثان الجاهلية ولو بعد زواله.

السابعة: المنع منه إذا كان فيه عيد من أعيادهم ولو بعد زواله.

الثامنة: أنه لا يجوز الوفاء بما نذر في تلك البقعة، لأنه نذر معصية.

التاسعة: الحذر من مشابهة المشركين في أعيادهم ولو لم يقصده.

العاشرة: لا نذر في معصية.

الحادية عشرة: لا نذر لابن آدم فيما لا يملك.

---

٢٧ – [٢٧](ثابت بن الضحاك) گوتی:(پیاوێك نەزری كرد كە وشترێك لە بوانە سەربڕێ لەو بارەیەوە پرسی بە پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) كرد ئەویش﴿ سوئالی لە ئەصحابەكان كرد:ئایا لەو شوێنە بتێك لە لە بتەكانی جاهیلی لێ بووە كە پەرسترابێت؟

گوتیان :نەخێر . فەرموی :ئایا شوێنی كۆبونەوەی (سالانە یا مانگانە یا حەفتانەی) ئەوان نەبووە ؟

گوتیان نەخێر ئنجا فەرموی: دەی كەواتە، نەزرەكەت بەجێ بهێنە. چونكە نابێت نەزرێك بەجێ بهێنرێت كە بێفەرمانی خودای تێدا بێت وە نابێت بە شتێ بكرێت كە مالی خۆی نەبێت﴾

---

27 صحيح أخرجه ابو داود (٣٣١٣) والطبراني في الكبير (١٣٤١)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئەو ئایەتە ﴿ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ﴾

٢- گوناه و بێفەرمانی خودا کاریگەری لەسەر زەوی بەجێ دەهێڵێت، هەروەها چاکە و تاعەتیش .

٣- ئەگەر مەسەلەیەکی ئاڵۆزو نادیارهەبوو دەبێ ببرێتەوە پاڵ مەسەلەیەکی ڕۆشن، بۆئەوەی (إشكال) ئاڵۆزیەکەی نەمێنێ .

٤- دەبێت موفتی داوابکات لە سوئالکەر، سوئالەکەی درێژە پێبدات، ئەگەر پێویستی کرد .

٥- تایبەت کردنی شوێنێك بۆ نەزرکردن، هیچ خراپەیەکی تێدا نیە ئەگەر ڕێگرێك لە پێش نەبوو .

٦- قەدەغەکردنی ئەوجۆرە نەزرە، ئەگەر بتێکی جاهیلەتی تێدا بوو بێت، ئەگەرچی ئەوبتەش لەوەوبەر لادرابێت .

٧- قەدەغەکردنی ئەوجۆرە نەزرە، ئەگەر لەوشوێنەدا، کۆبونەوەی (ساڵانە یا مانگانە یا هەفتانە) تێدا بووبێت یا ئەو عادەتەش لەوشوێنەدا نەهێڵرابێت .

٨- دروست نیە لەوشوێنەدا ئەو نەزرە بەجێ بهێنرێت، چونکە ئەو نەزرە دەبێتە نەزری بێفەرمانی و مەعصیەت .

٩- ئاگاداربونەوە، لەوەی کەنابێت لاسایی موشریکان بکرێتەوە لە بۆنە و موناسەبەتەکانیاندا، با نیەتی ئەوەشی نەبێت .

١٠- هیچ نەزرێك دروست نیە، کە بێفەرمانی خوداو پێغەمبەری تێدا بێت .

١١- نابێت ئینسان نەزری شتێك بکات کە ئەوشتە هی خۆی نەبێت یا دەسەڵاتی نەبێت .

<u>ڕوونکردنەوە</u>: لە(قرة العيون الموحدين) دا شارح دەڵێت : ئەم حەدیسە ئەگەر چی لە بارەی نەزرەوە هاتووە بەڵام هەموو شتێ دەگرێتەوە کە عیبادەتی خودا بێت، نابێت لەو شوێنە پیسانەدا ئەنجام بدرێن کە کراون بە شوێنی هەر شتێ کە خودا لێی ناڕازی بێت، ئابەمەش حەدیسەکە دەبێتە شاهید بۆ ئەم باسە،

دانەریش ڕەحمەتی خودای لیٚ بیٚت مەبەستی تەنها قوربانی کردن و سەربڕین نەبووە ، بەڵکو سەر برینی وەك نمونیەك هیٚناوەتەوە .تەواو

گوتەی ابن جبرین لە (السبك الفرید)

(وهذه الآیة عامة لكل أماكن الكفر وأماكن النفاق وأماكن الشرك لایجوز أن یتعبد فیها الله فالمكان الذي یقصده المشركون ویذبحون فیه لهذه القبر وهذه البقعة لایقصده المسلم لیذبح فیه)......

واتە: ئەم ئایەتە هەموو شوێنەكانی كوفر و شوێناكانی نیفاق وشوێنەكانی شیرك دەگریٚتەوە . كە دروست نیە پەرستنی خودای تیٚدا بكریٚ جا هەر شوێنیٚ كە موشریكەكان ڕووی تیٚدەكەن و بۆی دەچن وئاژەڵی تیٚدا سەر دەبڕن بۆ غەیری خودا بۆ ئەو قەبرە یا بۆ ئەو شوێنە . نابیٚت موسڵمان بڕوات بۆ ئەو شوێنە بۆ ئەوەی سەربڕین و قوربانی تیٚدا بكات ..

.پاشان دەڵیٚ: قەدەغە كردنی نوێژ كردن لە مزگەوتی زیراردا باشترین نمونەیە بۆ هەموو ئەو شوێنانەی كە موشریك و مونافیقەكان بنیادیان ناوە و سەردانی دەكەن و غەیری خودای تیٚدا دەپەرستن یان بۆ غەیری خودا دروستی دەكەن . لەبەر ئەوە نابیٚت نوێژی تیٚدا بكریٚت، وەنابیٚت هیچ جۆرە عیبادەتیٚكی تیٚدا بكریٚت .

١١- باب من الشرك النذر لغير الله

وقول الله تعالى: ﴿ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ ﴾ [الإنسان :]

وقوله: (وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ)

٢٨- وفي (الصحيح) عن عائشة رضي الله عنها، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصي الله فلا يعصه).

فيه مسائل:

الأولى: وجوب الوفاء بالنذر.

الثانية: إذا ثبت كونه عبادة لله فصرفه إلى غيره شرك.

الثالثة: أن نذر المعصية لا يجوز الوفاء به.

بابی ١١

نەزرکردن بۆغەیری خودا نۆعێکە لەشیرك

خودافەرمویەتی ﴿ يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ۝٧ ﴾ [الإنسان : ٧]

واتە:(وەفابە نەزر دەکەن، وە لەو ڕۆژە دەترسن کە بەدی و سەختیەکەی بلأودەبێتەوە، ئەوپەڕی بلأوبونەوە) .

خودافەرمویەتی

﴿ وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ ﴾البقرة: ٢٧٠

واتە:﴿هەرچی نەفەقەیەکتان کردووە، وە هەرچی نەزرێ کردوتانە ئەوا خودا دەیزانێت وئاگادارە﴾

٢٨- [٢٨]پێغەمبەری خودا(صلی الله علیه وسلم) فەرموی :(هەرکەس نەزری کرد کە ئیتاعەی خودا بکات، با ئیتاعە ی بکات . وە هەرکەس نەزری کرد کە بێفەرمانی خودا بکات، بابێ فەرمانی نەکات)

لەم بابەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- واجبە نەزر بەجێبهێنرێت .

٢- مادام سابت بوو کە نەزرکردن، خودا پەرستیە، کەواتە نەزر بۆ غەیری خودا شیرکە .

٣- هەر نەزرێك کە بێ فەرمانی و بێ شەرعی بێت، نابێت بەجێ بهێنرێت .

---

28 البخاري ٦٧٠٠

١٢- باب من الشرك الاستعاذة بغير الله

وقول الله تعالى: ﴿ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ ﴾ الجن

٢٩- وعن خولة بنت حكيم رضي الله عنها قالت: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (من نزل منزلاً فقال: أعوذ بكلمات الله التامات من شر ما خلق، لم يضره شيء حتى يرحل من منزله ذلك) [رواه مسلم].

بابی١٢

پەناگرتن بەغەیری خودا نۆعێکە لەشیرك

خودا دەفەرموێ: ﴿ وَأَنَّهُۥ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ ٱلْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ ٱلْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾ ﴾ الجن

واتە :﴿ وەبەڕاستی پیاوانێك لە نێو ئینسانەكاندا، پەنایان دەبردە بەر پیاوانێك لە جن، ئەوانیش وایان دەكرد لە ئینسانەكان كە ترس و خۆفیان زیادبكات و زیرە بكەن ﴾

٢٩- [29] خەولەی كچی حەكیم گوتی: گوێبیستی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بووم دەیفەرموو:

(هەر كەسێك لە مەنزڵێكدا دابەزی و پاشان(بە دڵ وبە زمان) گوتی:

(اعوذ بكلمات الله التامات من شرّ ما خلق)

واتە :(پەنا دەگرم بە كەلیمە تەواوەكانی خودا، لەدەست زیان و بەدی هەر دروسكراوێك كە زیان و بەدی تێدابێت، ئەوا هیچ شتێك زیانی پێ ناگەیەنێت، هەتا ئەو مەنزڵەی بەجێ دەهێڵێت).

ڕوونكردنەوە : فەرموی: هیچ شتێ زیانی پێ ناگیەنێت، نەیفەرمو توشی هیچ نابێت، واتە ئەگەر توشی شتێكیش بوو زیانی پێ ناگەیەنێت.

---

29 مسلم (٢٧٠٨) . والترمذي (٣٤٣٣)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية الجن.

الثانية: كونه من الشرك.

الثالثة: الاستدلال على ذلك بالحديث، لأن العلماء استدلوا به على أن كلمات الله غير مخلوقة، قالوا: لأن الاستعاذة بالمخلوق شرك.

الرابعة: فضيلة هذا الدعاء مع اختصاره.

الخامسة: أن كون الشيء يحصل به مصلحة دنيوية من كف شر أو جلب نفع - لا يدل على أنه ليس من شرك.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی (الجنّ)

٢- پەناگرتن بە غەیری خودا جۆرێكە لە شیرك .

٣- حەدیسەكە بەڵگەیە لە سەر ئەوەی كە باسكرا، چونكە زانایان ئەو حەدیسەیان كردوە بە بەڵگە، كە كەلیمەكانی خودا دروست كراو نین : وتویانە چونكە پەناگرتن بە مەخلوق و دروستكراو شیركە .

٤- فەزڵ و پایە بەرزی ئەم دوعایە، لەگەڵ ئەوەشدا كورت و پڕ مەعنایە .

٥- هەر شتێك كە سودێكی دونیایی هەبێت، جا بەدی و ناڕەحەتی لابدات، یا سود و قازانجێك بهێنێتە ناراوە، ئەمە نابێتە بەڵگە لە سەر ئەوەی كە ئەوشتە شیرك نەبێت .

١٣- باب من الشرك أن يستغيث بغير الله أو يدعو غيره

وقوله تعالى: ﴿ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ ﴾ يونس

وقوله: ﴿ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَٱبْتَغُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ٱلرِّزْقَ وَٱعْبُدُوهُ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥٓ ۖ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ العنكبوت

وقوله: ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ﴿٥﴾ وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ ﴾ الأحقاف

وقوله: ﴿ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ﴾ النمل: ٦٢

بابی ١٣

هاوار بردن بۆغەیری خودا، یا داوا كردن لە غەیری خودا نۆعێكە لە شیرك

دانەر بۆ سەلماندنی ئەم مەسەلەیە چوار ئایەتی هێناوە

یەكەم: ﴿ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ﴾ (یونس :١٠٦ -١٠٧)

واتە : (داوا مەكە لە غەیری خودا، ئەوە سودت پێ ناگەیەنێت ئەگەر بیپەرستی. وە زیانت پێ ناگەیەنێت ئەگەر نەیپەرستی . ئەگەر وات كرد ئەوە تۆ لە زاڵمانیت (واتە: لە موشریكانیت)١٠٦ وە ئەگەر خودا زیانێك بهێنێت

بەسەرتدا، وەك نەخۆشی و هەژاری، کەس ناتوانێت لێتی لابدات، جگە لە خودا خۆی، وە ئەگەر بیەوێت فەزڵ و چاکەیەکیت پێ بدات، کەس ناتوانێت لێتی لابدات. کێی بوێت لە مەخلوقاتەکانی رەحمەتێکی تایبەتی پێ دەبەخشێت، وە ئەو غەفور و رەحیمە بۆ هەرکەسێك کە تۆبە بکات) .

دووەم: ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا ﴾ العنکبوت: ١٧

واتە : ﴿ئەوانەی کە دەیپەرستن وعیبادەتیان بۆ دەکەن جگە لە الله، ناتوانن رزقتان پێ بدەن، تەنها لای خودا داوای ڕیزق بکەن، تەنها ئەو بپەرستن و شەریکی بۆ دامەنێن، شوکری بکەن لە سەر نیعمەتەکانی، لە ڕۆژی قیامەت بۆ لای ئەودەگەڕێنەوە ﴾

سێیەم: ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِن دُونِ اللَّهِ مَن لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴾ الاحقاف

واتە :﴿کێ لەوکەسە گومڕاترە، کە جگە لەخودا لە کەسێکی دیکە داوا دەکات ودەیپەرستێت ، کە تا ڕۆژی قیامەت جوابی ناداتەوە پەرستراوەکانیش حاڵیان وایە کە لە داواکردن و پەرستنەکەی ئەمان بێ ئاگان، کاتێکیش کە خەڵقی حەشر کران، ئەوان دەبن بەدوژمنی ئەمان، بەرانبەر عیبادەت و پەرستنی ئەمانیش، بەری بوون ودووری خۆیان ڕادەگەیەنن﴾ تەواو

چوارەم::﴿ أَمَّن يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ ﴾ النمل

واتە:(بەڵکو کێ هەیە بێت بەهانای کەسێکەوە کە لە تەنگانە و نارەحەتیدا بێت، نارەحەتی و تەنگانەکەی لە سەر لابدات ،جگە لە الله : کێ هەیە بەڵا و زەرەر و زیان لابدات، و کێ هەیە ئێوەی کرد بێت بە جێگرەوەی قەومەکانی پێش خۆتان، و کەسانی دیکەش بکات بە جێگری ئێوە لە دوای نەمانی ئێوە، جگە لە الله. ئایا پەرستراوێکی دیکە هەیە کە بتوانێت ئەو کارانە بکات، هەتا ئێوە بڕۆن عیبادەتی بۆبکەن و بیپەرستن).

٣٠- وروي الطبراني بإسناده أنه كان في زمن النبي صلى الله عليه وسلم منافق يؤذي المؤمنين، فقال بعضهم: قوموا بنا نستغيث برسول الله صلى الله عليه وسلم من هذا المنافق. فقال النبي صلى الله عليه وسلم: (إنه لا يستغاث بي، وإنما يستغاث بالله عز وجل).

فيه مسائل:

الأولى: أن عطف الدعاء على الاستغاثة من عطف العام على الخاص.

الثانية: تفسير قوله: (ولا تدع من دون ا لله ما لا ينفعك ولا يضرك)

الثالثة: أن هذا هو الشرك الأكبر.

الرابعة: أن أصلح الناس لو يفعله إرضاء لغيره صار من الظالمين.

الخامسة: تفسير الآية التي بعدها.

٣٠- [30]تەبەرانی دەگێڕێتەوە کە لە زەمانی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) موونافیقێك هەبوو ئازاری ئیماندارانی دەدا، هەندێکیان گوتیان : باهەستین هانا بەرین بۆ پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)، لە دەست ئەو موونافیقە، ئەویش لە جوابدا فەرمووی :هانا بۆ من ناهێنرێت، بەڵکو هانا بۆ خودا دەبرێت ﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- (لە ناونیشانەکەدا) هێنانی داواکردن لەدوای هانا بردنەوە، هێنانی گشتیە بەدوای شتێکی تایبەتدا .(واتە هانابردن جۆرێکە لە دوعا)

٢- تەفسیری ئەو ئایەتە :(ولاتدعوامن دون الله...)

٣- تەفسیرەکەی ئەوەیە داوا کردن لە غەیری خودا، شیرکی گەورەیە.

٤- ئەگەر باشترین کەس ئەو کارەبکات، بۆ ئەوەی غەیری خودا ڕازی بکات دەچێتە ڕیزی زاڵمانەوە (واتە موشر یکان)

٥- تەفسیری ئایەتەکەی دواتر .

---

30 ضعيف الإسناد من اجل إبن لهيعة . رواه الطبراني في المجمع

السادسة: كون ذلك لا ينفع في الدنيا مع كونه كفراً.

السابعة: تفسير الآية الثالثة.
الثامنة: أن طلب الرزق لا ينبغي إلا من الله، كما أن الجنة لا تطلب إلا منه.
التاسعة: تفسير الآية الرابعة.
العاشرة: أنه لا أضل ممن دعا غير الله.
الحادية عشرة: أنه غافل عن دعاء الداعي لا يدري عنه.
الثانية عشرة: أن تلك الدعوة سبب لبغض المدعو للداعي وعداوته له.
الثالثة عشرة: تسمية تلك الدعوة عبادة للمدعو.
الرابعة عشرة: كفر المدعو بتلك العبادة.
الخامسة عشرة: أن هذه الأمور سبب كونه أضل الناس.
السادسة عشرة: تفسير الآية الخامسة.

٦- ئەو کارە لەدونیا هیچ سودێکی نیە، سەرەڕای ئەوەی کە ئەو کارە کوفرە .

٧- تەفسیری ئایەتەکەی سێیەم .

٨- تەفسیرەکەی بەم جۆرەیە نابێت داوای ڕزق و ڕۆزی لە کەس بکرێت جگە لە الله، هەروەك چۆن داوای بەهەشت لە کەسێکی دیکە ناکرێت جگە لە الله

٩- تەفسیری ئایەتەکەی چوارەم .

١٠- (تەفسیرە کە بەم جۆرەیە) هیچ کەس لەو کەسە گومڕاتر نییە کە لە غەیری الله داوادەکات یا غەیری خودا دەپەرستێت .

١١- ئەو کەسە کە لێی دەپاڕێتەوە لەغەیری خودا، ئاگاداری ئەودوعاو پاڕانەوە نیە، هیچ یش نازانێت لەبارەی ئەمەوە.

١٢ – ئەو داوا و پاڕانەوەیە، دەبێتە هۆکارێك کە ئەوکەسەی هاواری بۆ دەبەن و لێی دەپاڕێنەوە، ڕقی لەوکەسە بێت کە لێی دەپاڕێتەوەو هاواری بۆدەبات، بەڵکو دوژمنایەتیشی بکات.

السابعة عشرة: الأمر العجيب وهو إقرار عبدة الأوثان أنه لا يجيب المضطر إلا الله، ولأجل هذا يدعونه في الشدائد مخلصين له الدين.

الثامنة عشرة: حماية المصطفى صلى الله عليه وسلم حمى التوحيد والتأدب مع الله عز وجل.

١٣- ئەو داواکردن و هاواربردن و هانا بردنە، (لەئایە تەکەدا) ناوبراوە بە پەرستنی داوا لێکراوەکە.

١٤- ئەوکەسەی هاوارو هانای بۆ براوە لێی پاڕاونەوە، (لەڕۆژی قیامەتدا) بەری بوون و دووری خۆی بەرانبەر ئەو عیبادەت و پەرستنە ڕادەگەیەنێت .

١٥- لەبەر ئەوە، ئەو کەسە دەبێت بە گومڕاترین خەڵکی.

١٦- تەفسیری ئایەتەکەی پێنجەم .

١٧- (تەفسیرەکەی بەمجۆرەیە)ئەو کارەیان سەر سوڕهێنە ئەوەش ئەوەیە کە ئەو بتپەرستانە دان بەوەدا دەنێن کە هیچ کەس ناتوانێت بێت بە هانای هیچ کەسێکەوە کە لە نارەحەتیدا بێت جگە لە الله .هەر لەبەر ئەمەشە لە کاتی تەنگانە و سەختیدا، هاوار بۆ خودا دەبەن وهەر لەو دەپاڕێنەوە هەر ئەو دەپەرستن بەتەنها .

١٨-پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم سنورەکانی تەوحیدی پاراستوە و ئەصحابەکانی فێر کردووە چۆن ئەدەبێك بنوێنن لە گەڵ خودادا.

١٤- باب قول الله تعالى: (أَيُشْرِكُونَ مَا لاَ يَخْلُقُ شَيْئاً وَهُمْ يُخْلَقُونَ * وَلاَ يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا) [الأعراف : ١٩١- ١٩٢].

وقوله: (وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ) [فاطر : ١٣-١٤]

٣١- وفي (الصحيح) عن أنس قال: شُجَّ النبي صلى الله عليه وسلم يوم أحد وكسرت رباعيته، فقال: (كيف يفلح قوم شَجُّوا نبيهم)؟ فنزلت: (لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ) [آل عمران : ١٢٨]

٣٢- وفيه عن ابن عمر رضي الله عنهما أنه سمع رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول إذا رفع رأسه من الركوع في الركعة الأخيرة من الفجر: (اللهم العن فلاناً وفلاناً) بعدما يقول: (سمع الله لمن حمده، ربنا ولك الحمد) فأنزل الله تعالى: (لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ)

بابی ١٤

ڕوونکردنەوەی بەڵگەکان لەسەر پوچی شەریك دانان بۆ خودا

خودا دەفەرموێت﴿ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿١٩١﴾ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا وَلَا أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾ ﴾ الأعراف

واتە:﴿چۆن شەریك بۆ خودا دەدەنێن و چۆن کەسانێك دەپەرستن کە ئەو کەسانە ناتوانن هیچ شتێ دروست بکەن وخۆشیان دروست کراون ١٩١ سەرای ئەوەش ناشتوانن هیچ بەدی وزیانێك لە سەر ئەوانە لابدەن کە پەرستویانن .وە ناشتوانن هیچ بەدی و زیانێك لە خۆیان لابدەن].

٣٣- وفي رواية: يدعو على صفوان بن أمية، وسهيل بن عمرو والحارث بن هشام، فنزلت (لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ)

وە فەرمویەتی ﴿ وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ ﴾ فاطر

واتە :(﴿هەموو ئەوانەش کە دلوای لێ دەکەن و دەیپەرستن، جگە لە الله خاوەنی توێکڵی ناوکە خورمایەکیش نین . ئەگەر لێیان بپاڕێنەوە گوێیان لە دوعاکانتان نابێت . ئەگەر گوێشیان لێ بێت، ئەوا جەوابتان نادەنەوە(واتە ناتوانن هیچتان بۆ بکەن)، لە ڕۆژی قیامەتیشدا، بەرانبەر ئەو شیرك وهاوبەش دانانەی ئێوە خۆیان بەری دەکەن و دوژمنایەتیان بەرانبەر ئێوە را دەگەیەنن، هیچ کەسیش نیە وەك خودا کە خەبیرە خەبەری عاقیبەت و مەصیری کارەکانت پێ ڕابگەیەنێت ﴾

٣١- [31]ئەنەس‌ﷺ گوتی(لە ڕۆژی ئوحود دا سەر و ڕوخساری پێغەمبەر صلی الله علیە وسلم زامدار بوو، دانە چوارینەکانی شکێنرا . ئەویش فەرموی :چۆن قەومێك سەرفراز دەبن کە ڕوخساری پێغەمبەرەکەیان زامدار کردووە ؟ پاشان بەو هۆیەوە ئەو ئایەتە دابەزی { لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ }

واتە:(کاری خودا هیچی بە دەست تۆ نیە)

٣٢- [32]ابن عمر ﷺگوتی کاتێ پێغەمبەری خودا (صلی الله علیە وسلم) سەری لە ڕکوع بەرز دەکردەوە، لە ڕکاتی ئەخیری نوێژی بەیانیدا گوێم لێی دەیفەرموو خودایە لەعنەت بکە لە فلان و فلان .ئەمەش لە دوای ئەوە بوو کە دەیفەرموو:(سمع الله لمن حمده ربنا ولك الحمد) لەبەر ئەوە خودا ئەو ئایەتەی دابەزاند { لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ })

٣٣- [33]لە ڕیوایەتێکی دیکەدا دەڵێ دوعای دەکردلە (صفوان بن أمية)و(سهل بن عمرو) (الحارث بن هشام) پاشان بەو هۆیەوە ئەو ئایەتە دابەزی { لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ })

---

31 البخاري في كتاب المغازي معلقا ومسلم موصولا (١٧٩١)

32 البخاري (٤٠٦٩) الترمذي (٣٠٠٥)

33 البخاري (٤٠٧٠) مرسلا . والترمذي (٣٠٠٤) واحمد

٣٤- وفيه عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قام رسول الله صلى الله عليه وسلم حين أنزل عليه:(وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ) قال:[يَا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ اشْتَرُوا أَنْفُسَكُمْ لاَ أُغْنِي عَنْكُمْ مِنَ اللهِ شَيْئاً ، يَا عَبَّاسُ بْنَ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ لاَ أُغْنِي عَنْكَ مِنَ اللهِ شَيْئاً ، يَا صَفِيَّةُ عَمَّةَ رَسُولِ اللهِ لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئاً ، يَا فَاطِمَةُ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَلِينِي مِنْ مَالِي مَا شِئْتِ لاَ أُغْنِي عَنْكِ مِنَ اللهِ شَيْئاً]

فيه مسائل:

الأولى: تفسير الآيتين.الثانية: قصة أحد.

٣٤- [34]ابوهریرە دەڵێت: (کاتێ ئەو ئایەتە دابەزی لە سورەتی شوعەرا کە دەفەرموێ ئینزاری قەومە نزیکەکانت بکە ،

پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموی :

﴿ئەی کۆمەڵی قورەیش خۆتان بکڕنەوە بە (ئیمان هێنان). من ناتوانم هیچ سودتان پێ بگەیەنم بەرانبەر خودا ئەی عباس بن عبد المطلب من ناتوانم هیچ سودێکت پێ بگەیەنم بەرانبەر خودا . ئەی صەفیەی پوری پێغەمبەری خودا،ناتوانم هیچ سودێکت پێ بگەیەنم بەرانبەر خودا .ئەی فاتیمەی کچی محمد چیت دەوێ لە ماڵ وسامانم لێم داوا بکە، من ناتوانم هیچ سودێکت پێ بگەیەنم بەرانبەر خودا﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری هەردوو ئایەتەکە.

٢- داستانی ئوحود.

---

34 البخاري (٢٧٥٣) ومسلم (٢٠٦)

الثالثة: قنوت سيد المرسلين وخلفه سادات الأولياء يؤمنون في الصلاة.
الرابعة: أن المدعو عليهم كفار.
الخامسة: أنهم فعلوا أشياء ما فعلها غالب الكفار. منها: شجهم نبيهم وحرصهم على قتله، ومنها: التمثيل بالقتلى مع أنهم بنو عمهم.
السادسة: أنزل الله عليه في ذلك (لَيْسَ لَكَ مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ).
السابعة: قوله: (أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ) فتاب عليهم فآمنوا.
الثامنة: القنوت في النوازل.
التاسعة: تسمية المدعو عليهم في الصلاة بأسمائهم وأسماء آبائهم.
العاشرة: لعنه المعين في القنوت.
الحادية عشرة: قصته صلى الله عليه وسلم لما أنزل عليه: (وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الأَقْرَبِينَ).

الثانية عشرة: جدّه صلى الله عليه وسلم في هذا الأمر، بحيث فعل ما نسب بسببه إلى الجنون، وكذلك لو يفعله مسلم الآن.
الثالثة عشرة: قوله للأبعد والأقرب: (لا أغني عنك من الله شيئاً) حتى قال: (يا فاطمة بنت محمد لا أغني عنك من الله شيئاً) فإذا صرح صلى الله عليه وسلم وهو سيد المرسلين بأنه لا يغني شيئاً عن سيدة نساء العالمين، وآمن الإنسان أنه صلى الله عليه وسلم لا يقول إلا الحق، ثم نظر فيما وقع في قلوب خواص الناس الآن ــ تبين له التوحيد وغربة الدين.

٣- دۆعای قنوتی گەورەی پێغەمبەران صلى الله عليه وسلم لە دوای ئەویشەوە ساداتی ئەولیا (کە ئەصحاب بوون)لە نوێژەکەیاندا ئامینیان دەکرد (واتە نەیانتوانی خۆیان دەرباز بکەن ،ئەی چۆن دەتوانن غەیری خۆیان دەرباز بکەن)
٤-ئەوانەی دۆعایان لێکرا کافران بوون.

٥- ئەوان كارێكیان كرد بوو كە زۆربەی كافرەكان نەیانكرد بوو: لەوانەش زامدار كردنی پێغەمبەرەكەیان وسور بونیان لە سەر ئەوەی كە بیكوژن لەوانەش شێواندنی لاشەی كوژراوەكانی موسوڵمانان . لە گەڵ ئەوەشدا كە ئامۆزای خۆیان بوون.

٦- لەو بارەیەوە خودا ئەو ئایەتەی دابەزاند.

٧- وتەی خودای بڵند :(یان تۆبەیان لێوەردەگرێت، یاسزایان دەدات) پاشاخودا تۆبەی لێوەرگرتن و ئیمانیشیان هێنا.

٨- خوێندنی قنوت لەكاتی نەولزلدا. (واتە لەكاتی هاتنی بەڵایەك لەلایەن كافرانەوە)

٩- ناوهێنانی دوعا لێكراوەكان لەنوێژدا بە ناوی خۆیان و باوكیانەوە .

١٠- لەعنەت كردن لە كەسانی دیاری كراو لە قنوتدا.شەرعیە (واتە كەسانی كافر)

١١- چیرۆكی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) كاتێك ئەوئایەتەی بۆ دابەزی كە دەیفەرموو (ئینزاری خزمە نزیكەكانت بكە)

١٢- جدیەتی پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) لە دینەكەیدا، بەجۆرێك بەهۆی ئەوەی كە بە ئەمری خودا هەستا، شێتیان دایە پاڵ.

١٣- پێغەمبەر(صلى الله علیه وسلم) بە دورترین و نزیكترین كەسی دەگوت:(لەبەرانبەر خودادا هیچ سودێكت پێناگەیەنم) هەتا فەرموی:(ئەی فاتیمەی كچی محمد لە بەرانبەر خودا دا هیچ سودت پێ ناگەیەنم) جا ئەگەر ئەو كە گەورەی هەموو پێغەمبەرانە ڕایبگەیەنێت:كە ناتوانێت هیچ سودێ بگەیەنێت بە گەورەی ئافرەتانی جیهان كە فاتیمەیە. ئینسانیش ئیمانی بەوە هەبێت كە ئەو پێغەمبەرە جگە لە حەق هیچی دیكە ناڵێت . پاشان سەرنج بدات چی لە دڵی كەسانی خەواص و سەردەستەی خەڵكیدایە .ئەو كاتە بۆی ڕوون دەبێتەوە كە تەوحید چیە و ئەم دینەش چەندە غەریبە .

١٥- باب قول الله تعالى: (حَتَّى إِذَا فُزِّعَ عَنْ قُلُوبِهِمْ قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ). [سبأ، الآية: ٢٣]

٣٥-وفي (الصحيح) عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (إذا قضى الله الأمر في السماء ضربت الملائكة بأجنحتها خضعاناً لقوله، كأنه سلسلة على صفوان ينفذهم ذلك. حتى إذا فُزِّع عن قلوبهم قالوا: ماذا قال ربكم؟ قالوا: الحق وهو العلي الكبير فيسمعها مسترق السمعِ ــ ومسترق السمع هكذا بعضه فوق بعض ــ وصفه سفيان بكفه فحرفها وبدد بين أصابعه ــ فيسمع الكلمة فيلقيها إلى من تحته، ثم يلقيها الآخر إلى من تحته، حتى يلقيها عن لسان الساحر أو الكاهن فربما أدركه الشهاب قبل أن يلقيها، وربما ألقاها قبل أن يدركه، فيكذب معها مائة كذبة فيقال: أليس قد قال لنا يوم كذا وكذا: كذا وكذا فيصدق بتلك الكلمة التي سمعت من السماء).

بابی ١٥

باسی تەفسیری ئەو ئایەتە

﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٢٣﴾ ﴾ سبا

واتە :﴿کاتێ ترسەکە لە دڵی مەلائیکەتەکاندا لادرا ئەو کاتە بە یەکدی دەڵێن پەروەردگارتان چی فەرموو. واتە چ ئەمرێکی داوەو چ قەدەرێکی بڕیار داوە و چ کارێکی تەدبیر کردوە . هەر مەلائیکەتەکان لە بەینی خۆیاندا گوتیان:پەروەردگارمان حەقی وتووە وە ئەو پەڕی بەرزەو و ئەوپەڕی مەزنە هەم خۆی وەهەم زات و هەم صیفاتەکانی﴾

٣٥- [35]ئەبو هورەیرە(رضي الله عنه) دەڵێت پێغەمبەری خودا صلى الله عليه وسلم فەرمووی:(کاتێ خودای گەورە ئەمرێکی فەرموو لە ئاسمان مەلائیکەتەکان باڵەکانیان

---

35 البخاري (٤٧٠١)

دەدەن بەیەکدا بۆ دەربڕینی ملکەچییان بۆ وتەکەی خودا . ترسەکەیان لە دەنگی فەرمایشتەکەی خودا وەك ترسی کەسێکە لە زنجیرێك کە بەسەر تاشە بەردێکدا کێش بکرێت .ئەو دەنگە کار دەکاتە سەر مەلائیکەتەکان و لە ترسا لە هۆش خۆیان دەچن هەتا ئەو ترس و خەوفە لەسەریان لا دەبرێت ئەو کاتە لە ناو خۆیاندا لە یەکدی دەپرسن :پەروەردگارتان چی فەرموو؟

دەڵێن :حەقی فەرموو وە ئەو بەرزو بڵند ومەزنە. ئەو جا فڕێنەری وتە بیسراوەکە گوێبیستی وتەی مەلائیکەتەکان دەبێت .فڕێنەری وتە بیسراوەکە ئاوایە، سوفیان بەلەپی دەستی وەصفی کرد کەچۆن دەچنە سەر یەکدی، پەنجەکانی بڵاو دەکردەوە ودەستەکانی لە سەر یەکدی دادەنا. ئەوەی سەرەوە کە گوێی لە کەلیمەکە دەبێت ،دەیدات بەگوێی ئەوەی ژێر خۆیدا ئنجا ئەویش دەیدات بە ئەوی ژێر خۆی هەتا دەیخەنە سەر زمانی ساحیرێ یا فاڵگرەوەیە.جا لەوانەیە پێش ئەوەی بیگەیەنێت ئەیزەکێ لێی بدات وەیان ئەگەری ئەوەی هەیە بیگەیەنێتە جێ پێش ئەوەی لێی بدات.

ئەوەی سەر زەویش صەد درۆی پێوە دەکات.

پاشان خەڵکی دەڵێن: ئەرێ فلان ڕۆژ ساحیرەکە ئاواو ئاوای نەگوت جا بە هۆی ئەو کەلیمەوە کە لە ئاسمان بیستراوە کەسانێك باوەر بە ساحیر وکاهینەکە دەکەن درۆکانیشی بەڕاست دەزانن)

٣٦- وعن النواس بن سمعان رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (إذا أراد الله تعالى أن يوحي بالأمر تكلم بالوحي أخذت السماوات منه رجفة ــ أو قال رعدة ــ شديدة خوفاً من الله عز وجل. فإذا سمع ذلك أهل السماوات صعقوا وخروا سجداً. فيكون أول من يرفع رأسه جبريل، فيكلمه الله من وحيه بما أراد، ثم يمر جبريل على الملائكة، كلما مر بسماء سأله ملائكتها: ماذا قال ربنا يا جبريل؟ فيقول جبريل: قال الحق وهو العلي الكبير فيقولون كلهم مثل ما قال جبريل. فينتهي جبريل بالوحي إلى حيث أمره الله عز وجل).

٣٦- [36] نەواس کوڕی سەمعان ﷺگوتی: پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی : (کاتێ خودا ویستی وەحی بنێرێت بە هەر فەرمانێك ئەوا قسە دەکات بە وەحی. ئاسمانەکان لە ترسی خودای گەورە دەکەونە لەرزینێکی توند جا کاتێ خەڵکی ئاسمانەکان گوێیان لە وتەی خودای گەورە دەبێت لە هۆش خۆیان دەچن .پاش ئەوەی کە بە ئاگا دێنەوە دەڕۆنە سوجدەوە سەر بەرز ناکەنەوە. هەتا یەکەمیان کە سەری بەرز دەکاتەوە لە سوجدە جبریل دەبێت .ئەو جا خودا قسەی لە گەڵ دەکات بەوەحی ،بە هەرچییەك کە خۆی بیەوێت پاشان جبریل بەلای مەلائیکەتەکاندا تێپەڕ دەبێت هەرجارێ کە تێپەڕ دەبێ بە ئاسمانێکدا مەلائیکەتەکانی ئەو ئاسمانە سوئالی لێ دەکەن ئەی جبریل پەروەردگارمان چی وت و چ ئەمرێکی داوە ؟

جبریلیش وتەکەی خودایان بۆ دەگێڕێتەوە دەڵێت پەروەردگارمان حەقی گوت و ئەو پەڕی بەرز و بڵندە، ئەو پەڕی گەورەو مەزنە. ئەو جا مەلائیکەتەکان هەمویان وەك جبریل چی گوت ئەوانیش دەیڵێنەوە . ئنجا جبریل وەحیەکە دەگەیەنێتە ئەو شوێنەی کە خودای گەورە ئەمری پێداوە) تەواو.

---

36 ضعيف . أخرجه ابن أبي حاتم في التفسير وابن الجرير في التفسير والآجري في الشريعة . ضعفه الألباني في تخريج السنة

فيه مسائل:الأولى: تفسير الآية.

الثانية: ما فيها من الحجة على إبطال الشرك، خصوصاً من تعلق على الصالحين، وهي الآية التي قيل: إنها تقطع عروق شجرة الشرك من القلب.

الثالثة: تفسير قوله: (رَبُّكُمْ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ).

الرابعة: سبب سؤالهم عن ذلك.

الخامسة: أن جبريل هو الذي يجيبهم بعد ذلك بقوله: (قال كذا وكذا).

السادسة: ذكر أن أول من يرفع رأسه جبريل.

السابعة: أن يقول لأهل السماوات كلهم، لأنهم يسألونه.

الثامنة: أن الغشي يعم أهل السماوات كلهم.

التاسعة: ارتجاف السماوات لكلام الله.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكە .

٢- ئەو ئایەتە بەڵگەی ئەوەی تێدایە كە شەریك دانان بۆ خودا پوچ و بەتاڵە. بە تایبەت ئەو جۆرەیان كە پەیوەندی بە صاڵحانەوە هەیە . ئەوەش ئەو ئایەتەیە كە لە بارەیەوە گوتراوە ڕەگی داری شیرك لە دڵدا دەپچڕێنێت .

٣- تەفسیری قەولی خوداوەند{ قَالُوا الْحَقَّ وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ }

٤- هۆی سوئال كردنیان لەو بارەیەوە (ئەوە بوو كە ترساون خودا ئەمری دابێت بەوەی كە عەزابی ئەمان بدات.)

٥- دوای ئەوە جوبرەئیل بەوە جوابیان دەداتەوە كە وتی (پەروەردگار ئاوا وئاوای فەرموو)

٦- باسی ئەوە كە جبریل یەكەم مەلائیكەتە كە سەری بەرز دەكاتەوە.

٧- جبریل، جوابی ئەهلی هەموو ئاسمانەكان دەداتەوە، چونكە سوئالی لێدەكەن .

٨- لە هۆش خۆچون، هەموو ئەهلی ئاسمانەكان دەگرێتەوە .

٩- لەرزین و ڕاچەنینی ئاسمانەكان بە كەلامی خودا.

العاشرة: أن جبريل هو الذي ينتهي بالوحي إلى حيث أمره الله.
الحادية عشرة: ذكر استراق الشياطين.
الثانية عشرة: صفة ركوب بعضهم بعضاً.
الثالثة عشرة: إرسال الشهب.
الرابعة عشرة: أنه تارة يدركه الشهاب قبل أن يلقيها، وتارة يلقيها في أذن وليه من الإنس قبل أن يدركه.
الخامسة عشرة: كون الكاهن يصدق بعض الأحيان.
السادسة عشرة: كونه يكذب معها مائة كذبة.
السابعة عشرة: أنه لم يصدق كذبه إلا بتلك الكلمة التي سمعت من السماء.
الثامنة عشرة: قبول النفوس للباطل، كيف يتعلقون بواحدة ولا يعتبرون بمائة؟!.
التاسعة عشرة: كونهم يلقي بعضهم إلى بعض تلك الكلمة ويحفظونها ويستدلون بها.

العشرون: إثبات الصفات خلافاً للأشعرية المعطلة.
الحادية والعشرون: التصريح بأن تلك الرجفة والغشي كانا خوفاً من الله عز وجل.
الثانية والعشرون: أنهم يخرون لله سجداً.

١٠- جوبەئیل وەحیەکە دەگەیەنێتە ئەو شوێنەی کە خودا ئەمری پێداوە .

١١- باسی گوێ گرتنی شەیتانەکان بۆ دزینی مەعلومات .

١٢- چۆنیەتی کەڵەکە بونیان لەسەر یەکدی .

١٣- بەردانەوەی ئەیزەك.

١٤- ئەو شەیتانە ئەیزەکەکە لێی ئەدات بەر لەوەی بیگەیەنێت. هەندێك جاریش ئەیچرپێنێ بە گوێی دۆستە ئینسانەکەیدا بەر لەوەی لێی بدات .

١٥- هەندێك جار کاهن و فاڵچی قصەکەیان دێتەدی .

١٦- لە گەڵ ئەو خەبەرە راستەدا صەد درۆی بۆ زیاد دەکات .

١٧- بە هۆی ئەو خەبەرە ڕاستەوە کە لە ئاسمان بیسراوە خەڵقی باوەڕ بە قصە درۆکانیشی دەکەن .

١٨- نەفس حەز لە شتی پوچ و درۆ دەکات سەیری چۆن دڵیان دەبەستنەوە بە یەك قصەی ڕاست و لە صەد درۆ پەند وەرناگرن .

١٩- خەڵکی ئەو کەلیمە ڕاستە دەم بە دەم بڵاو دەکەنەوە لە بەری دەکەن و دەیکەنە بەڵگەی دەستیان .

٢٠- چەسپاندنی صیفاتەکانی خودا ئەمەش پێچەوانەی عەقیدەی ئەشعەرییەکانە کە صیفاتەکان لە کار دەخەن .

٢١- ئەو لەرزین ولەهۆش چونە لە ترسی خودایە (عزّوجلّ)

٢٢- ئەوانە یەکسەر دەڕۆنە سوجدەوەبۆ خودا .

ڕوونکردنەوە :گوێ گرتنی شەیتانەکان بۆدزینی مەعلومات سێ حاڵەتی هەیە:

یەکەم :پێش هاتنی پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم، زۆر بوو .

دووەم :لە ماوەی ڕەوانە کردنی پێغەمبەر دا صلی الله علیه وسلم، ئەوشتە نەما

سێیەم :لە دوای پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم، بە کەمی ڕوو دەدات .

١٦- باب الشفاعة

وقـول الله تعـالى ﴿ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ الأنعام

وقوله: (قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا) [الزمر : ٤٤]

وقوله: (مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلاَّ بِإِذْنِهِ) [البقرة : ٢٥٥]

وقوله: (وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاء وَيَرْضَى) [النجم : ٢٦]

وقوله: (قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ) [سبا : ٢٢ - ٢٣].

بابی١٦

باسی شەفاعەت و واسیتە

لەم باسەدا پێنج ئایەت هاتووە یەکەم :

﴿ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓاْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ ﴿٥١﴾ ﴾ **الأنعام تا دوایی**

واتە: (وە بەم قورئانە ئینزاری ئەوانە بکە کە دەترسن حەشر بکرێن بۆ لای پەروەردگاریان (کە لەو ڕۆژەدا جگە بە ئیزنی الله هیچ کەس نیە دۆست وتکاکاریان بێت، ئەو ئینزارەش بۆ ئەوەیە لەم دونیایەدا کارێ بکەن کە لە عەزابی خودا ڕزگاریان بکات)

دووەم: فەرمویەتی ﴿ قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا ﴾ **﴿الزمر : ٤٤﴾**

واتە : (ئەی پێغەمبەر بڵێ شەفاعەت کردن هەر هەمووی موڵکی خودایە)

سێیەم فەرمویەتی: ﴿ مَن ذَا ٱلَّذِى يَشْفَعُ عِندَهُۥٓ إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ﴾﴿البقرة:٢٥٥﴾

واتە: (کێ هەیە لای خودا شەفاعەت بکات، (واتە: هیچ کەس نیە) مەگەر کەسێك خودا خۆی ئیزنی پێ بدات).

چوارەم فەرمویەتی: ﴿ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ لَا تُغْنِى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا إِلَّا مِنۢ بَعْدِ أَن يَأْذَنَ ٱللَّهُ لِمَن يَشَآءُ وَيَرْضَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ﴾ النجم

واتە:(زۆرێك لە مەلائیکەتەکان لە ئاسمانەکان هەن شفاعەتەکەیان هیچ سودی نیە و هەرگیز سودی نابێت ئیلا دوای ئەوەی کە خودا خۆی ئیزن ئەدات و ڕازی دەبێت لە هەردوو لا واتە لە تکاکار و تکابۆکراو)

پێنجەم فەرمویەتی: ﴿ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾ وَلَا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ﴾﴿السبا﴾

واتە: بڵێ: دەی بپاڕێنەوە وداوا بکەن لەوانەی کە ئێوە دیعایە دەکەن گوایە سود و زیانیان بە دەست بێت جگە لە الله

یەکەم: خۆ ئەوان خاوەنی یەك مسقاڵە زەرە نین نە لە ئاسمانەکان و نە لە زەویدا،

دووەم: لە موڵك و سامانی خوداشدا بە هیچ جۆرێ شەریك نین

سێیەم : بە هیچ جۆرێ هاوکارو یاریدەدەری خودا نین

چوارەم : هیچ شەفاعەت و تکایەك لای خودا هیچ سودێکی نییە مەگەر بۆ کەسێ کە خودا خۆی ئیزن بدات کە شەفاعەتی بۆ بکرێت) تەواو

قال أبو العباس: نفى الله عما سواه كل ما يتعلق به المشركون، فنفى أن يكون لغيره ملك أو قسط منه، أو يكون عوناً لله، ولم يبق إلا الشفاعة، فبين أنها لا تنفع إلا لمن أذن له الرب، كما قال تعالى: (ولا يشفعون إلا لمن ارتضى) فهذه الشفاعة التي يظنها المشركون، هي منتفية يوم القيامة كما نفاها القرآن،

لەبارەی ئەو ئایەتەوە ابن تيمية دەڵێت :

(هەر چیەك كە موشریكەكان بە تەمای بن وئومێدیان پێی بێت لای خودا، خودا ڕەدی داوەتەوە .سەرنج بدە ڕەدی ئەوەی داوەتەوە كە غەیری خۆی خاوەنی هیچ شتێك بن. یا بەشێكی هەبێت یان هاوكاری خودا بێت پاشان هیچ ئەما بەدەستیانەوە تەنها شەفاعەت نەبێت ئەو جا ڕوونی كردەوە كە شەفاعەت هیچ سودی نیە مەگەر بۆ كەسێ كە خوداخۆی ئیزن بدات شەفاعەتی بۆ بكرێت هەر وەك فەرموی ﴿ وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ ﴾ الأنبياء واتە (شەفەعەت ناكەن مەگەر بۆ كەسێك كە خودا ڕازی بێت لە شەفاعەتكار و شەفاعەت بۆ كراو)

جا ئەو جۆرە تكا و شەفاعەتەی كە موشریكان گومان دەبەن سودێكی هەبێت لە ڕۆژی قیامەتدا بوونی هەر نیە هەر وەك قورئان نەفی كردووە وە پێغەمبەریش (صلی الله علیە وسلم)خەبەری داوە(كە خۆی دێت سوجدە دەبات بۆ پەروەردگاری، سوپاس وستایشی دەكات) ئەوەتە یەكەم جار دەست ناكات بە شەفاعەت كردن .دوایی پێی دەگوترێت:

٣٧- وأخبر النبي صلى الله عليه وسلم أنه يأتي فيسجد لربه ويحمده، لا يبدأ بالشفاعة أولاً، ثم يقال له: ارفع رأسك، وقل يسمع، وسل تُعط، واشفع تُشفع.
٣٨- وقال له أبو هريرة: من أسعد الناس بشفاعتك يا رسول الله؟ قال: (من قال لا إله إلا الله خالصاً من قلبه) فتلك الشفاعة لأهل الإخلاص بإذن الله، ولا تكون لمن أشرك بالله.

وحقيقته: أن الله سبحانه هو الذي يتفضل على أهل الإخلاص فيغفر لهم بواسطة دعاء من أذن له أن يشفع، ليكرمه وينال المقام المحمود. فالشفاعة التي نفاها القرآن ما كان فيها شرك، ولهذا أثبت الشفاعة بإذنه في مواضع، وقد بيّن النبي صلى الله عليه وسلم أنها لا تكون إلا لأهل التوحيد والإخلاص. انتهى كلامه.

٣٧- [٣٧](سەرت بلّندبكە و قصە بكە دەبیستریّت، داوا بكە پیّت دەدریّت، تكا بكە تكات لیّ وەردەگیریّت).
٣٨- [٣٨](ئەبوهورەیرە سوئالی لە پیّغەمبەری خودا كرد : كامەرانترین كەس كە بەر شەفاعەتی تۆ دەكەویّت كیّیە ؟فەرمووی: هەركەس لە ناخی دڵەوە بڵیّت لاإلە إلأالله وە بە ئیخلاصەوە بیڵیّت)

كەواتە ئەو شەفاعەتە بۆ ئەهلی ئیخلاصە (واتە ئەهلی تەوحید) بە ئیزنی خودا . ئەمە بۆ یەكیّ نیە كە شەریكی بۆ خودا دانابیّت حەقیقەت و چۆنیەتیەكەشی ئەوەیە : كە خودا خۆی فەزڵ و چاكەی خۆی دەدات بە سەر ئەهلی ئیخلاصدا بەو جۆرە كە بە هۆی دۆعای كەسیّكەوە كە خۆی ئیزنی داوە هەم لە گوناهبارەكە خۆش دەبیّت هەم ریّز لە شەفاعەتكار و تكاكارەكە دەنیّت وەمەقامی مەحمودی پیّ دەبەخشیّت .)

---

37 البخاري (٤٤٧٦) ومسلم (١٩٣) وأحمد
38 البخاري (٩٩) وأحمد

فيه مسائل:

الأولى: تفسير الآيات.

الثانية: صفة الشفاعة المنفية.

الثالثة: صفة الشفاعة المثبتة.

الرابعة: ذكر الشفاعة الكبرى، وهي المقام المحمود.

الخامسة: صفة ما يفعله صلى الله عليه وسلم، وأنه لا يبدأ بالشفاعة أولا، بل يسجد، فإذا أذن الله له شفع.

السادسة: من أسعد الناس بها؟.

السابعة: أنها لا تكون لمن أشرك بالله.

الثامنة: بيان حقيقتها.

ئەو شەفاعەتەش کە قورئان نەفی کردووە و بەرپەرچی داوەتەوە ئەوەیە کە شیرکی تێدا بێت . هەر لەبەر ئەوەشە کە لە چەندین شوێندا شەفاعەتی چەسپاندووە بە ئیزنی خودا خۆی، ئەڵبەتە پێغەمبەریش (صلى الله علیه وسلم)ڕوونی کردوەتەوە کە ئەو شەفاعەتە بۆ هیچ کەس نیە جگە لە ئەهلی تەوحید و ئیخلاص) وتەکەی ابن تیمیه تەواو بوو

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکان.

٢-چۆنیەتی ئەو شەفاعەتەی کە بەر پەرچ دراوەتەوە واتە(نەفی کراوە)

٣- چۆنیەتی ئەو شەفاعەتەی کە سەلمێنراوە واتە ساب‌ت کراوە.

٤- باسی شەفاعەتی گەورە کە مەقامی مەحمودە.

٥-چۆنیەتی شەفاعەت کردنی پێغەمبەر(صلى الله علیه وسلم)کە یەکسەر دەست ناکات بە شەفاعەت کردن بەڵکو دەڕواتە سوجدەوە جا ئەگەر ئیزنی درا ئەو کاتە شەفاعەت دەکات

٦- کامەرانترین کەس بەهۆی شەفاعەتی پێغەمبەرەوە (صلى الله علبه وسلم) (تەنها ئەهلی ئیخلاص و تەوحیدە)

٧- ئەو شەفاعەتە بۆ کەسێك نیە کە شەریکی بۆ خودا دابنێت

٨- ڕوونکردنەوەی حەقیقەتی ئەو شەفاعەتە .

١٧- باب قول الله تعالى: (إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ)

٣٩-وفي (الصحيح) عن ابن المسيب عن أبيه قال: (لما حضرت أبا طالب الوفاة جاءه رسول الله صلى الله عليه وسلم وعنده عبد الله بن أبي أمية وأبو جهل، فقال له:

(يا عم، قل: لا إله إلا الله، كلمة أحاج لك بها عند الله) فقالا له: أترغب عن ملة عبد المطلب؟ فأعاد عليه النبي صلى الله عليه وسلم، فأعادا فكان آخر ما قال: هو على ملة عبد المطلب وأبى أن يقول: لا إله إلا الله. فقال النبي صلى الله عليه وسلم:

(لأستغفرن لك ما لم أنه عنك) فأنزل الله عز وجل

(مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ). وأنزل الله في أبي طالب:

(إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاء) [التوبة : ١١٣] .

فيه مسائل:

الأولى: تفسير قوله: : (إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاء).

الثانية: تفسير قوله: (مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُواْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ)

بابی ١٧

تەفسیری ﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ ﴾ ﴿القصص :٥٦﴾

واتە:(تۆ هیدایەتی کەسێ نادەیت کە پێت خۆشە هیدایەت بدرێت، بەڵکو خودا هەر خۆی هیدایەتی هەر کەسێك دەدات کە خۆی بیەوێت، وە هەر ئەو خۆی زاناترە و دەزانێت کێ شایستەی هیدایەتە))

٣٩ – [٣٩]سەعیدی كوڕی موسەیەب ﷺ دەگێڕێتەوە كە باوكی گوتی: كاتێ مەرگی ئەبو تالب نزیك بوویەوە وە نیشانەكانی مەرگی لێ بەدیار كەوت، پێغەمبەری خودا(صلی الله علیه وسلم) هات بۆ لای لەو كاتەدا عبدالله بن أمیة و ئەبوجەهل لە لای بوون پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) پێی فەرموو :ئەی مامە بڵێ لاإله إلاَّالله، ئەو كەلیمەیە بڵێ منیش لە ڕۆژی قیامەتدا لای خودا دەیكەمە بەڵگەیەك كە سودت پێ بگەیەنێت ئەو جا ئەو دوو كەسە گوتیان ئایا واز دەهێنیت لە دینی (عبد المطلب) ؟

پێغەمبەریش هەمان وتەی خۆی دوبارە كردەوە ئەوانیش هەمان وتەی خۆیان دوبارە كردەوە جاتاخر وتەی ئەبو تالب ئەوە بوو كە وتی :خۆی لە سەر دینی (عبد المطلب)ە و ملی نەدا كە بێژێت لاإلـه إلاَّالله . پێغەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) فەرموی (وەڵاهی هەر داوای لێخۆش بوونت بۆ دەكەم مادام ئەو كارە قەدەغە نەكرێت لێم) پاشان بەو هۆیەوە خودا ئەو ئایەتەی دابەزاند:

﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ ﴾ التوبة: ١١٣.

واتاكەی:(شایستە نیەو نابێت پێغەمبەر و ئەوانەش كە ئیمانیان هێناوە داوای لێخۆشبوون بكەن بۆ موشریكان . جابا كەسانی نزیكی خۆشیان بن)

ئەو ئایەتەشی دابەزاند لە بارەی ئەبوتالبەوە كە دەفەرموێ:

﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ ﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ﴿ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ ﴾

٢- تەفسیری ﴿ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن يَسْتَغْفِرُواْ لِلْمُشْرِكِينَ ﴾ التوبة: ١١

---

39 البخاري (٤٧٧٢) . مسلم والحمد

الثالثة: وهي المسألة الكبرى – تفسير قوله صلى الله عليه وسلم: (قل: لا إله إلا الله) بخلاف ما عليه من يدعي العلم.

الرابعة: أن أبا جهل ومن معه يعرفون مراد النبي صلى الله عليه وسلم إذ قال للرجل: (قل لا إله إلا الله). فقبح الله من أبو جهل أعلم منه بأصل الإسلام.

الخامسة: جدّه صلى الله عليه وسلم ومبالغته في إسلام عمه.

السادسة: الرد على من زعم إسلام عبد المطلب وأسلافه.

السابعة: كونه صلى الله عليه وسلم استغفر له فلم يغفر له، بل نهي عن ذلك.

الثامنة: مضرة أصحاب السوء على الإنسان.

التاسعة: مضرة تعظيم الأسلاف والأكابر.

العاشرة: الشبهة للمبطلين في ذلك، لاستدلال أبي جهل بذلك.

الحادية عشرة: الشاهد لكون الأعمال بالخواتيم، لأنه لو قالها لنفعته.

الثانية عشرة: التأمل في كبر هذه الشبهة في قلوب الضالين، لأن في القصة أنهم لم يجادلوه إلا بها، مع مبالغته صلى الله عليه وسلم وتكريره، فلأجل عظمتها ووضوحها عندهم، اقتصروا عليها.

٣- ئەو مەسەلە گەورەيە كە تەفسيرى فەرموودەكەيەتى كە بە مامى گوت بڵێ لاإله إلاّالله ئەمەش پێچەوانەی ئەوەيە كە كەسانێك لێی حاڵی بوون وخۆشيان بە خاوەنی عيلم دەزانن .

٤- تەفسيرەكەشی هەر بەو جۆرەيە كە ئەبو جەهل وهاوڕێكانی لێی تێگەيشتن لە مەبەستی پێغەمبەر كە وتی بڵێ (لا إلـــه إلا الله) واتە جا قوڕ بەسەر ئەو كەسەی كە ئەبو جەهل زاناتر بێت لەو لە بارەی ئەصڵی ئيسلامەوە.

٥-جديەت و سور بونی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)لە سەر ئيسلام بوونی مامی .

٦- ئەمە ڕەدی ئەو کەسانەیە کە ئیدیعی ئەوە دەکەن کە (عبد المطلب) و پێشینە کانی موسڵمان بوون .
٧- پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) داوای لێخۆشبونی بۆ مامی کرد خودا هەر لێی خۆش نەبوو .سەرەرای ئەوەش قەدەغەی کرد کە ئەو جۆرە دۆعایەی بۆ بکات
٨- زەرەر و زیانی هاوەڵی بەدکار .
٩- زەرەرو زیانی بە گەورە دانانی باب وباپیران
١٠-جاهیلیەت و نەفامی ئەو مەسەلەی(باب و باپیرانە) دەکەنە بەڵگەی دەستیان.
١١- ئەم چیرۆکە بەڵگەیە لە سەر ئەوەی کە کاروکردەوە ئەخیرەکەی حسابە بەوەی ئەگەر ئەو کەلیمەی بگوتایە ئەوا سودی پێ دەگەیاند
١٢- ووردبونەوە لە گەورەیی ئەو شوبهەیە لە دڵی گومڕاکاندا چونکە لەو چیرۆکەدا به هیچ شتێ موجادەلەیان لەگەڵ ئەبوتاڵیدا نەکرد تەنها بەوە نەبێت کە (مەسەلەی باب و باپیرانە) .
سەرای ئەوەش کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) داواکەی چەند بارە کردەوە .جا لەبەر ئەوەی ئەو کەلیمەی لاإلـه إلاّالله یە لای ئەوان زۆر ڕوون و ئاشکرا بوو تەنها ئەو جوابە مەلعونەیان بە دەستەوە مابوو .

١٨- باب ما جاء أن سبب كفر بني آدم وتركهم دينهم هو الغلو في الصالحين

وقول الله عز وجل: (يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لاَ تَغْلُواْ فِي دِينِكُمْ)

٤٠-وفي (الصحيح) عن ابن عباس رضي الله عنهما في قول الله تعالى:

(وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا) [النساء : ١٧١]

قال: (هذه أسماء رجال صالحين من قوم نوح، فلما هلكوا أوحى الشيطان إلى قومهم أن انصبوا إلى مجالسهم التي كانوا يجلسون فيها أنصاباً وسموها بأسمائهم، ففعلوا، ولم تعبد، حتى إذا هلك أولئك ونسي العلم، عبدت).

وقال ابن القيم: قال غير واحد من السلف: لما ماتوا عكفوا على قبورهم ثم صوروا تماثيلهم، ثم طال عليهم الأمد فعبدوهم.

٤١-وعن عمر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم، إنما أنا عبد، فقولوا: عبد الله ورسوله) [أخرجاه].

٤٢- وقال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:

(إياكم والغلو، فإنما أهلك من كان قبلكم الغلو).

٤٣- ولمسلم عن ابن مسعود أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:

(هلك المتنطعون) قالها ثلاثاً.

بابی ١٨

هۆی کافر بوونی نەوەی ئادەم و دوور کەوتنەوەیان لە دینەکەیان زیادەڕۆیی کردنە لە مەدح و بەرز کردنەوەی پیاو چاك وصاڵحاندا

تەفسیری ﴿يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ﴾ [النساء: ١٧١] :

واتە (ئەی ئەهلی کتاب بە هیچ جۆرێ زیادە ڕۆیی مەکەن لە دینەکەتاندا (واتە لە وتە و کردەوەتاندا) وە جگە لە حەق هیچی دیکە مەڵێن بە ناوی خوداوە)

٤٠- [40] لە صەحیحی بوخاریدا لە بارەی ئەو ئایەتەوە لەسورەتی نوحدا ٢٣واتاکەی (وە گوتیان واز نەهێنن لە پەرستراوەکانتان واز نەهێنن نە لە ورد وە نە سواع وە نە یەغوس و یەعوق و نەسریش) لەو بارەوە ابن عباس + (گوتی :ئەمانە ناوی پیاوچاکانێ بوون لە ناو قەومی نوحدا کاتێ مردن شەیتان بە قەومەکەیانی گوت :لە شوێنی دانیشتن و کۆبونەوەی ئەو پیاو چاکانە پەیکەریان بۆ دروست بکەن و بە ناوی ئەوانەوە پەیکەرەکان ناو بنێن ئەوانیش بەو جۆرەیان کرد و نەیان دەپەرستن هەتا ئەو جیلە یا ئەو نەوەیە لە ناو چوون و عیلمەکەش کە عیلمی تەوحیدە لە بیر برایەوە و بتەکان پەرستران) تەواو

ابن القیم دەڵێت :زۆرێك لە سەلەف وتویانە :کاتێ مردن خەڵکەکە دەچوون لە سەر قەبرەکانیان دەمانەوە پاشان وێنەی بتەکانیان کێشا پاشان زەمانە درێژەی کێشا ئەوجا دەستیان دایە پەرستنی پەیکەرەکان)

٤١- [41] عومەری کوڕی خەتاب گوتی: پێغەمبەری خودا صلی الله علیە وسلم فەرموی:(لە مەدحی مندا زیادە ڕەوی مەکەن، ئەگەرنا وەك نەصرانیەکانتان بە

---

40 موقوف لخرجه البخاري (٤٩٢٠)

41 البخاري (٣٤٤٥) (٦٨٣٠) مختصرا ومطولا . ومسلم (١٦٩١)

سەر دیْ کە لە بارەی عیسای کوڕی مەریەمەوە، زیادە ڕەویان کرد .من تەنها عەبدێکم پێم بڵێن عەبدی خودا و پێغەمبەری خودا)

٤٢- [42]پێغەمبەری خودا (صلى الله علیە وسلم)فەرموی :دوور بکەونەوە لە زیادە ڕەوی و ئاگاتان لە خۆتان بێت نەکەونە زیادەڕەویەوە چونکە ئەوانەی پێش ئێوە تەنها بە زیادەڕەوی لەناو چوون).(ئەمە لە ڕووی عیبادەتەوە)

٤٣- [43]إبن مسعود دەڵێت :پێغەمبەری خودا(صلى الله علیە وسلم) فەرموی:
(لەناو چوون ئەوانەی کە وتە و کردەوەکانیان زۆر قوڵ دەکەنەوە)
سیْ جار ئەمەی وتەوە .

---

42 جید . اخرجه احمد(١٨٥١) وابن ماجة . والنسائي والطبراني في الكبير

43 مسلم (٢٦٧٠) وابو داود (٤٦٠٨)

فيه مسائل:

الأولى: أن من فهم هذا الباب وبابين بعده، تبين له غربة الإسلام، ورأى من قدرة الله وتقليبه للقلوب العجب.

الثانية: معرفة أول شرك حدث على وجه الأرض أنه بشبهة الصالحين.

الثالثة: أول شيء غيّر به دين الأنبياء، وما سبب ذلك مع معرفة أن الله أرسلهم.

الرابعة: قبول البدع مع كون الشرائع والفطر تردها.

الخامسة: أن سبب ذلك كله مزج الحق بالباطل، فالأول: محبة الصالحين، والثاني: فعل أناس من أهل العلم والدين شيئاً أرادوا به خيراً، فظن من بعدهم أنهم أرادوا به غيره.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- هەرکەس لەم باسەو دوو باسی دواتر تێبگات، بۆی ڕوون دەبێتەوە کە ئەم ئیسلامە چەندە غەریبە، لە توانای خودا و هەڵگێڕانەوەی دڵانیش لە لایەن خوداوە، گەلێ شت دەبینێ کە مایەی سەرسوڕمانە.

٢- ناسینی یەکەم شیرك کە لەسەر زەمینـدا پەیـدابوە، ئەویش بەهۆی شوبهەی پیاوچاکانەوە پەیدابوە.

٣- ئەویش یەکەم شتە کە دینی پێغەمبەرانی پێ گۆڕاوە وە هۆکاری ئەو گۆڕانکارییە چییە . لە گەڵ ئەوەشدا دەزانین کە خودا ئەو پێغەمبەرانەی ڕەوانە کردووە .

٤- قبوڵ کردنی بیدعە (هۆکاری گۆڕانکاریەکەیە) لە گەڵ ئەوەشدا کە شەریعەتەکان و تەبیعەتی پاکی خەڵکی ڕەدی دەکەنەوە .

٥- هۆکاری هەموو ئەوانەش (واتە گۆڕینی دینی پێغەمبەران وپەیدا بوونی شیرك) تێکەڵ کردنی حەقە لە گەڵ ناحەقدا. یەکەمیان کە حەقە خۆشویستنی پیاو چاکانە. دووەمیان کە ناحەقە :کەسانێ لە ئەهلی عیلم کار و کردەوەیەکیان ئەنجام داوە کە نیاز ونیەتیان چاکە بووە بەڵام ئەوانی دوای خۆیان وا گومانیان بردووە کە نیەتێکی دیکەیان بووبێت .

السادسة: تفسير الآية التي في سورة نوح.
السابعة: جبلة الآدمي في كون الحق ينقص في قلبه، والباطل يزيد.
الثامنة: فيه شاهد لما نقل عن السلف أن البدعة سبب الكفر.
التاسعة: معرفة الشيطان بما تؤول إليه البدعة ولو حسن قصد الفاعل.
العاشرة: معرفة القاعدة الكلية، وهي النهي عن الغلو، ومعرفة ما يؤول إليه.
الحادية عشرة: مضرة العكوف على القبر لأجل عمل صالح.
الثانية عشرة: معرفة: النهي عن التماثيل، والحكمة في إزالتها.
الثالثة عشرة: معرفة عظم شأن هذه القصة، وشدة الحاجة إليها مع الغفلة عنها.
الرابعة عشرة: وهي أعجب وأعجب: قراءتهم إياها في كتب التفسير والحديث، ومعرفتهم بمعنى الكلام، وكون الله حال بينهم وبين قلوبهم حتى اعتقدوا أن فعل قوم نوح هو أفضل العبادات، واعتقدوا أن ما نهى الله ورسوله عنه، فهو الكفر المبيح للدم والمال.
الخامسة عشرة: التصريح أنهم لم يريدوا إلا الشفاعة.
السادسة عشرة: ظنهم أن العلماء الذين صوروا الصور أرادوا ذلك.
السابعة عشرة: البيان العظيم في قوله صلى الله عليه وسلم: (لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم) فصلوات الله وسلامه على من بلغ البلاغ المبين.

الثامنة عشرة: نصيحته إيانا بهلاك المتنطعين.
التاسعة عشرة: التصريح بأنها لم تعبد حتى نسي العلم، ففيها بيان معرفة قدر وجوده ومضرة فقده.
العشرون : أن سبب فقد العلم موت العلماء.

٦- تەفسیری ئایەتەکە لە سورەتی نوحدا .

٧- تەبیعەتی ئادەمی لەوەدا کە حەق لە دڵیدا وردە وردە بەرەو کزی دەڕوات وناحەقیش وردە وردە زیاد دەکات

٨- لێرەدا بەڵگەی ئەوە هەیە کە لە سەلەفەوە هاتووە : بیدعە سەبەبی کافر بوونە .

٩- شەیتان دەزانێت کە بیدعە سەرەنجامەکەی بەرەو کوێ دەچێت با بکەرەکەیشی نیەتی باش بێت .

١٠-تێگەیشتن لەو قاعیدە گشتیە کە نەهی کردنە لە زیادە ڕەوی کردن، زانینی سەرەنجامەکەشی بەرەو کوێ دەچێت .

١١- زەرەری مانەوە لەسەر قەبران بە نیازی کردەوەی چاکە .

١٢-زانینی قەدەغەکردنی پەیکەر و حیکمەتی نەهێڵانی.

١٣-زانینی قەدر و ڕێزی ئەم چیرۆکە .سەرە ڕای ئەوەی کە ئەم چیرۆکە زۆر پێویستە بەلأم زۆربەی خەڵکی لێی بێ ئاگان .

١٤- ئەو چیرۆکە زۆر عەجیبە، لەوە عەجیبتر خوێندنەوەیەتی لە کتێبەکانی تەفسیر و حەدیسدا، مەعنای وتەکانیش تێدەگەن خوداش کارێکی بەسەر هێناون دڵیان ناڕوات بە لای ئەوەدا کە بەرژەوەندی خۆیانە، هەتا گەیشتنە ئەو باوەڕەی کە کاری قەومی نوح باشترین عیبادەتە، پاشان گەیشتنە ئەو باوەڕەی کە ئەوەی خودا و پێغەمبەرەکەی قەدە غەیان کردوە، ئەوە کوفرێکە (هەرکەسێك کاری پێبکات یاڕای بگەیەنێت) ئەوە کافردەبێت و خوێن و ماڵی پێ حەلأل دەبێت .

١٥- ئاشکرا کردنی ئەوەی کە ئەو موشریکانە، تەنها بۆئەوە غەیری خودایان پەرستوە کە شەفاعەتیان بۆ بکەن .

١٦- گومانیان وابو، کەزاناکانیان ئەو وێنانەیان هەرلەبەر ئەوە دروست کردوە .

١٧- ئەو ڕوونکردنەوە گەورەیە لە فەرمودەکەدا :

(زیادە ڕەوی مەکەن لە مەدح و ستایشی مندا، وەك نەصرانیەکان زیادە ڕەویان کرد لە مەدح و ستایشی عیسای کوڕی مەریەمدا) صەلات و سەلام لەسەر ئەو کەسەی کەدینەکەی ڕاگەیاند، ڕاگەیاندنێکی تەواو ڕوون و ئاشکرا.

١٨- ئامۆژگاری ئێمەی بەوە کردووە کە زیادەڕۆیان بەهیلاکا دەچن .

١٩- ئاشکرا کردنی ئەوەی کە ئەو پەیکەرانە نەپەرستران هەتا عیلمەکە لە بیر کرا .هەر لەو چیرۆکەدا ڕوون دەبێتەوە کە بوونی عیلمی شەرعی چ ڕێزو قەدرێکی هەیە .بە نەمانیشی چ زیانێکی لێ دەکەوێتەوە .

٢٠- هۆی نەمانی ئەوعیلمە شەرعییە مردنی زانایان بوو .

١٩ـ باب ما جاء من التغليظ فيمن عبد الله عند قبر رجل صالح فكيف إذا عبده

٤٤ – في (الصحيح) عن عائشة رضي الله عنها أن أم سلمة ذكرت لرسول الله صلى الله عليه وسلم كنيسة رأتها في أرض الحبشة وما فيها من الصور. فقال:

(أولئك إذا مات فيهم الرجل الصالح أو العبد الصالح بنوا على قبره مسجداً، وصوروا فيه تلك الصور أولئك شرار الخلق عند الله) فهؤلاء جمعوا بين الفتنتين، فتنة القبور، وفتنة التماثيل.

بابی ١٩

بەڵگەی توند وسەخت لە بارەی ئەوکەسەوە کە عیبادەتی خودا بکات لای قەبری پیاو چاکێکدا جا ئەگەر پیاو چاکەکە بپەرستێت دەبێت چۆن بێت ؟

٤٤– [44]لە صحیح دا هاتووە (ئوم سەلەمە ئەوەی بۆ پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) باس کرد کە لە وڵاتی حەبەشە کەنیسیەکی بینیوە، باسی ئەو رەسم وپەیکەرانەشی کرد کە لە کەنیسەکەدا دانرا بوون پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) فەرموی ئەوانەی کە باست کردن، ئەگەر پیاو چاکێك، یا عەبدێکی صالحیان لێ بمردایە، لەسەر قەبرەکەی پەرستگایەکیان دروست دەکرد و ئەو رەسم و بتانەشیان بۆ دروست دەکردن، ئەوانەی (لەوجۆرە کارانە دەکەن) خراپترین و بەدترینی مەخلوقاتن لای خودا) تەولو

(ابن تیمیة) دەڵێت:(ئەوانە هەردوو فیتنەکەیان بەیەکەوە ئەنجام داوە، فیتنەی قەبران، وە فیتنەی پەیکەرەکان)

---

44 البخاري (٤٣٤) ومسلم (٥٢٨)

٤٥- ولهما عنها قالت: (لما نُزل برسول الله صلى الله عليه وسلم طفق يطرح خميصة له على وجهه، فإذا اغتم بها كشفها، فقال - وهو كذلك - :

((لعنة الله على اليهود والنصارى، اتخذوا قبور أنبيائهم مساجد)) يحذر ما صنعوا، ولولا ذلك أبرز قبره، غير أنه خشي أن يتخذ مسجداً، [أخرجاه].
٤٦- ولمسلم عن جندب بن عبد الله قال: سمعت النبي صلى الله عليه وسلم قبل أن يموت بخمس وهو يقول: "إِنِّي أَبْرَأُ إِلَى اللهِ أَنْ يَكُونَ لِي مِنْكُمْ خَلِيلٌ، فَإِنَّ اللهَ قَدِ اتَّخَذَنِي خَلِيلاً، كَمَا اتَّخَذَ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلاً، وَلَوْ كُنْتُ مُتَّخِذاً مِنْ أُمَّتِي خَلِيلاً لاَتَّخَذْتُ أَبَا بَكْرٍ خَلِيلاً. أَلاَ وَإِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ، أَلاَ فَلاَ تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ. إِنِّي أَنْهَاكُمْ عَنْ ذَلِكَ"

---

٤٥ – [٤٥]عائیشە گوتی:(کاتێ پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) کاتی سەرەمەرگی هات دەستی دایە قوماشێکی خەتخەت و دەیدا بەسەر ڕوخساری خۆیدا، جا کاتێک تەنگە نەفەس دەبوو لایدەدا، بەو حاڵەتەوە دەیفەرموو: (لەعنەتی خودا لەجولەکەو نەصرانیەکان (چونکە) قەبری پێغەمبەرەکانیان دەکردە شوێنی پەرستگاو دوعاکردن) تەواو
عائیشە دەڵێت : موسوڵمانانی ئاگادار دەکردەوە نەکەن وەك ئەوان بکەن ئەگەر لە ترسی ئەوەش نەبایە، لە دەشت و لە بەر چاوی خەڵکیدا دفن دەکرا بەڵام لە بەر ئەوەی (پێغەمبەر و هاوەڵانی) ترسان کە قەبرەکەی بکرێتە شوێنی پەرستگا و نوێژ کردن لە شوێنەدا دفن کرا)
٤٦– [٤٦]جوندوب کوڕی عبدالله گوتی گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو (صلی الله علیه وسلم) پێنج شەو یا پێنج ساڵ پێش ئەوەی وەفات بکات دەیفەرموو:
(من خۆم لەوە بەدوور دەگرم کەیەکێك لە ئێوە بکەم بە خەلیلی خۆم، چونکە خودا منی کردووە بە خەلیلی خۆی و هەر وەك ئیبراهیمی کردووە بە خەلیلی خۆی، وە

---

45 البخاري (٤٣٥) ومسلم (٥٣١) وقول عائشة (لولا ذلك ...) اخرجه البخاري (١٣٣٠) ومسلم (٥٢٩)
46 مسلم (٥٣٤)

فقد نهى عنه في آخر حياته، ثم إنه لعن –وهو في السياق– من فعله ، والصلاة عندها من ذلك، وإن لم يُبْنَ مسجد، وهو معنى قولها: خشي أن يتخذ مسجداً، فإن الصحابة لم يكونوا ليبنوا حول قبره مسجداً، وكل موضع قصدت الصلاة فيه فقد اتخذ مسجداً، بل كل موضع يصلى فيه يسمى مسجداً،

٤٧– كما قال، صلى الله عليه وسلم: جُعِلَتْ لِيَ الأَرْضُ مَسْجِداً وَطَهُوراً

٤٨– ولأحمد بسند جيد عن ابن مسعود رضي الله عنه مرفوعاً:

إنَّ مِنْ شِرَارِ الْخَلْقِ مَنْ تُدْرِكُهُمْ السَّاعَةُ وَهُمْ أَحْيَاءٌ، وَالَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ

[رواه أبو حاتم في صحيحه].

ئەگەر لەناو ئومەتەکەمدا کەسێکم بکردایە بە خەلیلی خۆم ئەوا ئەبوبەکرم دەکرد بە خەلیلی خۆم، ئاگادار بن ئەوانی بەر لە ئێوە دەهاتن قەبری پێغەمبەرکانیان دەکرد بە پەرستگاو شوێنی نوێژو عیبادەت جا بە تەئکید من ئەوەتان لێ قەدەغە دەکەم)تەواو

(شێخ الاسلام ابن تیمیە) دەڵێت (ئەڵبەتە لە ئاخری ژیانیدا نەهی لەو کارە کردووە پاشان لەو حەدیسەدا لەعنەتی لەو کەسانە کردووە کە ئەو کارە دەکەن وە نوێـژ کـردنیش لـە پـاڵ گۆڕسـتاندا هـەمان شـتە. وە ئەگـەر چـی بینـای مزگەوتیشی لەکن بنیاد نەکرا بێت ئەوەش مەعنای قەولەکەی عائیشەیە کە فەرموی : (دەترسا کە بکرێتە سوجدەگا یا پەرستگا) پاشان ئەصحابیش هەرگیز کاری وایان نەدەکرد کە لەدەوری قەبرەکەی مزگەوتێ دروست بکەن (چونکە ماڵەکەی لەلای مزگەوتەوە بوو). هەرشوێنێکیش نوێژی لێ بکرێت، ناو دەبرێت بە مزگەوت، هەروەك:

فيه مسائل:

الأولى: ما ذكر الرسول صلى الله عليه وسلم فيمن بنى مسجداً يعبد الله فيه عند قبر رجل صالح، ولو صحت نية الفاعل.

الثانية: النهي عن التماثيل، وغلظ الأمر في ذلك.

الثالثة: العبرة في مبالغته صلى الله عليه وسلم في ذلك. كيف بيّن لهم هذا أولاً، ثم قبل موته بخمس قال ما قال، ثم لما كان في السياق لم يكتف بما تقدم.

الرابعة: نهيه عن فعله عند قبره قبل أن يوجد القبر.

الخامسة: أنه من سنن اليهود والنصارى في قبور أنبيائهم.

السادسة: لعنه إياهم على ذلك.

٤٧- [٤٧]پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموی :(زەوی هەموی بۆ من کراوە بە مزگەوت وبە پاککەرەوەش) وتەکەی ابن تيمية تەواو

٤٨- [٤٨](ابن مسعود) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی (جۆرێ لە بەدترینی خەڵکی ئەو کەسانەن کە قیامەتیان بە سەردا دێت، لەو کاتەشدا زیندوون وە ئەوانەش کە قەبران دەکەنە مزگەوت یاشوێنی عیبادەت)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ئەوەی کە پێغەمبەر باسی کرد لە بارەی هەر کەسێکەوەیە .کە مزگەوتێ بینا بکات لە پاڵ قەبری پیاو چاکێکدا وعیبادەتی خودای تێدا بکات .با ئەو کەسەش نیەتی باش بێت .(چونکە نیەتی باش تەنها لە کارە باشەکاندا دەوری هەیە نەك لە کاری خراپدا)

٢- قەدەغە کردنی پەیکەرو توند کردنەوەی ئەمرەکە لەو بارەیەوە .

---

47 البخاري (٣٣٥) مسلم (٥٢١) .

48 حسن اخرجه احمد و الطبراني في الكبير

السابعة: أن مراده صلى الله عليه وسلم تحذيره إيانا عن قبره.

الثامنة: العلة في عدم إبراز قبره.

التاسعة: في معنى اتخاذها مسجداً.

العاشرة: أنه قرن بين من اتخذها مسجداً وبين من تقوم عليهم الساعة، فذكر الذريعة إلى الشرك قبل وقوعه مع خاتمته.

الحادية عشرة: ذكره في خطبته قبل موته بخمس: الرد على الطائفتين اللتين هما شر أهل البدع، بل أخرجهم بعض السلف من الثنتين والسبعين فرقة، وهم الرافضة والجهمية. وبسبب الرافضة حدث الشرك وعبادة القبور، وهم أول من بنى عليها المساجد.

الثانية عشرة: ما بلي به صلى الله عليه وسلم من شدة النزع.

الثالثة عشرة: ما أكرم به من الخلّة.

الرابعة عشرة: التصريح بأنها أعلى من المحبة.

الخامسة عشرة: التصريح بأن الصديق أفضل الصحابة.

السادسة عشرة: الإشارة إلى خلافته.

٣- پەند وەر گرتن لەوەی کە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) لەو بارەیەوە ئەو پەڕی هەوڵی داوە و تێکۆشاوە .سەیری چۆن ئەوەڵ جار ئەوەی بۆیان ڕوونکردەوە . پاشان پێنج ڕۆژ پێش ئەوەی وەفات بکات ئەوەی فەرموو کەباس کرا ئنجا کە سەرەی مەرگی هات هەر بە فەرموودەکەی پێشتری ولزی نەهێنا .

٤- نەهی کردن لەو کارە، لەلای قەبرەکەی بەرلەوەی کە قەبریشی هەبێت .

٥- ئەو کارە دین و ڕێبازی جولەکە و نەصرانیەکانن، بەرانبەر قەبری پێغەمبەرەکانیان .

٦- پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)، لەسەر ئەوکارەیان لەعنەتی کردوە لێیان

٧- مەبەستی پێغەمبەر ئەوە بوە کە ئێمە ئاگادار بکا تەوە، نەبادا ئێمەش هەمان کار لای قەبرەکەی ئەو ئەنجام بدەین .

٨- سەبەبی دەرنەخستن و شاردنەوەی قەبرەکەی .

٩- لەو مەعنایە وەرگیراوە کە نەکرێت بە شوێنی نوێژ یا مزگەوت یا پەرستگا .

١٠- ئەو دووشتی بەیەکەوە باسکردوە، یەکەمیان کردنی قەبرە بە پەرستگا ،دوەمیان ئەوانەی قیامەتیان بەسەردا دێت، سەرنج بدە کە پاڵدەرو هاندەری شیرکی باسکردوە پێش ئەوەی ڕووبدات، لەگەڵ سەرەنجامەکەی کە هاتنی قیامەتە.

١١- پێنج ڕۆژ یا پێنج ساڵ بەر لە مردنی لە وتارەکەیدا کە باسی ئەوەی کردوە : ئەوە ڕەدی ئەو دوو کۆمەڵە دەداتەوە کە بەدترینی ئەهلی بیدعەن، بەڵکو هەندێك لە ئەهلی عیلم بە یەکێك لە حەفتا و دوو کۆمەڵەکەشیان حسێب ناکەن، ئەوانیش ڕافزە (واتەشیعە) و جەهمین، بە هۆی ڕافزەوە شیرك و قەبر پەرستی سەری هەڵدا هەر ئەوانیش بوون یکەمجار پەرستگایان لە سەر قەبران دروست کرد.

١٢- چ بەڵایەکی سەخت بە سەریدا هات، کە سەختی گیان کێشانە .

١٣- چ ڕێزێکی گەورە نراوە لێی، کە پلەی خەلیلی یە . واتە ئەو پەڕی خۆشەویست.

١٤- ڕاگەیاندنی ئەوە کە ئەو پلە یە بەرزترە لە پلەی خۆشەویستی .

١٥- ڕاگەیاندنی ئەوە : کە ئەبوبەکری صدیق لە ناو ئەصحابدا لە هەمویان باشترە .

١٦- ئەوەش ئاماژە دانە بەوەی کە لەدوای خۆی ئەبو بەکر بکرێت بەخەلیفە .

ڕوونکردنەوە : بەپێی فیقهی ئەم باسە نابێت هیچ عیبادەتێ لە کن قەبر وقەبرستان بکرێت جا چ نوێژ بێت یاقورئان خوێندن بێت یا قوربانی کردن . ئەو کارەش شیرکی بچوکە . ئەمەش چەند وێنەیەکی هەیە .

یەکەم:نوێژکردن لای قەبر یا قەبرستان ،ئەو نوێژە دروست نیە ،لە هەر لایەکی قەبرەکەوە بێت چ لای ڕاستی بێت یالای ڕاستی یالە پێشی یا لە دوای، بەو شەرتەی ئەگەر گوترا (لای قەبرەکە نوێژی کرد). کە گوترا نوێژەکەی دروست نیە واتە: دەبێت نوێژەکەی دوبارە بکاتەوە .

دووەم: نوێژکردن لە مزگەوتێکدا بەسەر قەبرەوە یا قەبرستانەوە ،دروست کرابێت. لێرەدا قەبرەکە کۆنە و مزگەوتەکە هاتووە بەسەریدا، نوێژکردن لەم مزگەوتەدا دروست نیە(واتەبەتاڵە)، بە بەڵگەی ئەو فەرمودانەی کە باس کران، لێرەدا دەبێت مزگەوتەکە تێك بدرێت، ئەو مزگەوتەش لە مزگەوتی زیراڕ دەچێت، مادام مردووەکان زووتر هاتوونە ئەو شوێنە ، دەبێت شوێنەکە بۆ ئەوان بێت .

سێیەم: نوێژکردن لە مزگەوتێکدا کە قەبری تێدا بێت . مزگەوتەکە لە پێشدا کرابێتەوە، دواتر مردووەکەی تێدا نێژرا بێت . ئەمەیان جێی خیلافە و لەو بارەیەوە دوو قەول هەیە .

یەکەمیان : دەڵێت نوێژەکەی دروست نیە، بە پێی ئەو فەرمودانەی کە باس کران.

دووەمیان: دەڵێت نوێژەکەی دروستە، لە گەڵ ئەوەشدا گوناهبارەو نوێژەکەی نوقصانە .دیارە کە بەڵگەکانی قەولی یەکەم بە هێزترە، لە مەشدا فەرقی نییە، کە قەبرەکە لای چەپ یا لای ڕاست یا لە پێش یا لە دوای نوێژخوێنەوە بێت، ئەو مردووە دەبێت بگوێزرێتەوە بۆ قەبرستانی موسڵمانان .

٢٠- باب ما جاء أن الغلو في قبور الصالحين يصيرها أوثاناً تعبد من دون الله

٤٩- روى مالك في (الموطأ): أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال

{اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْ قَبْرِي وَثَنًا يُعْبَدُ، وَاشْتَدَّ غَضَبُ اللَّهِ عَلَى قَوْمٍ اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ}

٥٠- ولابن جرير بسنده عن سفيان عن منصور عن مجاهد: (أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى)

،[النجم ١٩] قال: كان يلت لهم السويق فمات فعكفوا على قبره

٥١- وكذلك قال أبو الجوزاء عن ابن عباس: كان يلت السويق للحاج.

بابی ٢٠

باسی زیادە ڕەوی کردن لەبارەی قەبری پیاوچاکانەوە سەرەنجام دەیانکات بە بت کە جگە لە خودا عیبادەتیان بۆبکرێت

٤٩- [49]ئیمام مالیك ڕیوایەتی کردووە کە پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی : (خودایە قەبرەکەم نەکەیت بە بتێك بپەرسترێت... غەزەبی خودا توندە بەسەر قەومێکەوە کە قەبری پێغەمبەرەکانیان کردە، پەرستگا) .

٥٠- [50](ابن جریر) دەگێڕێتەوە لە بارەی ئەو ئایەتەوە

﴿ أَفَرَءَيْتُمُ ٱللَّٰتَ وَٱلْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ ﴾ موجاهد گوتی :(لات پیاو چاکێك بووە، خورماو ڕۆنی دروست دەکرد و دەیدا بەحاجیانی ماڵی خودا، پاشان کە مرد، دەچون لەسەر قەبرەکەی دەمانەوە)

---

49 جيد .اخرجه المالك في الموطا (٢٦١) واحمد ، صححه احمد شاكر والألباني .

50 صحيح ، اخرجه ابن جرير في التفسير (٣٢٣٥)

٥٢- وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: لعن رسول الله صلى الله عليه وسلم زائرات القبور، والمتخذين عليها المساجد والسرج. [رواه أهل السنن].

فيه مسائل:

الأولى: تفسير الأوثان.

الثانية: تفسير العبادة.

الثالثة: أنه صلى الله عليه وسلم لم يستعذ إلا مما يخاف وقوعه.

الرابعة: قرنه بهذا اتخاذ قبور الأنبياء مساجد.

الخامسة: ذكر شدة الغضب من الله.

٥١- [51]هەروەها (ابوجوزاء) دەڵێت عبدالله کوڕی عەباس لەبارەی تەفسیری ئەو ئایەتەوە وتویەتی:(لات پیاوێك بووە خورما و ڕۆنی بە ئاردی جۆوە بۆحاجیان دروست دەکرد).

٥٢- [52]ابن عباس ﷺ دەڵێت :(پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) لەعنەتی کردووە لەو ژنانەی کە سەردانی قەبران دەکەن، ئەوانەش کە پەرستگا و مزگەوتی لەسەر دەکەن، و چرا و ڕوناکی لەسەر دادەگیرسێنن) .

لەم باسەدا دا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری (الأوثان) کە بت و بتپەرستی، قەبر پەرستی و هەرشتێکی دیکەش دەگرێتەوە کە بپەرسترێت جگە لە خودا .

٢- تەفسیری پەرستن و عیبادەت .بە پێی ئەوەی کە فەرموی قەبرەکەم مەکەن بە بتێك کە بپەرسترێت

٣- پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) پەنای گرتبێت بە خودا لە دەست هەر شتێك، ئیلا ترساوە کە ئەو شتە بێتە دی .

---

51 البخاري (٤٨٥٩) في التفسير

52 صحيح لغيره دون ذكر السرج قاله احمد شاكر

السادسة: وهي من أهمها – معرفة صفة عبادة اللات التي هي من أكبر الأوثان.

السابعة: معرفة أنه قبر رجل صالح.

الثامنة: أنه اسم صاحب القبر، وذكر معنى التسمية.

التاسعة: لعنه زَوَّارَاتَ القبور.

العاشرة: لعنه من أسرجها.

٤- (لەیەك حەدیسدا) داوای کردووە کە قەبرەکەی نەکرێتە بتێ بپەرسترێ، لە گەڵ ئەوەشدا باسی ئەوەی کردووە کە قەبری پێغەمبەران کراوە بە پەرستگا.

٥- باسی توندی توڕەیی وغەزەبی خودا .

٦- لە هەموی گرنگتر :چۆنیەتی تێگەیشتنە لە پەرستنی لات کە گەورەترین بت بووە

٧- تێگەیشتن لەوەی کە ئەوە قەبری پیاو چاکێك بووە

٨- لات :ناوی خاوەنی قەبرەکە بووە و باسی مەعنای ناوەکەشی کراوە .

٩- لەعنەت کردن لەو ژنانەی کە زیارەت وسەردانی قەبران دەکەن .

١٠- لەعنەت کردن لەو کەسانەی، کە چرا و ڕوناکی لە سەر قەبان دادەگیرسێنن

<u>ڕوونکردنەوە</u>

(ابن الفوزان) دەڵێت

(فالقول الصحیح الراجح هو: منع النساء من زیارة القبور،)

واتە :(وتەی ڕاست وڕاجیح ئەوەیە کە ڕێگە نەدراوە بە ئافرەتان سەردانی قەبران بکەن) ئەمەش ئیختیاری ابن تیمیە وابن قیّم یشە

٢١- باب ما جاء في حماية المصطفى صلى الله عليه وسلم جناب التوحيد وسده كل طريق يوصل إلى الشرك

وقول الله تعالى: ﴿ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِالْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ ﴾ التوبة: ١٢٨

٥٣-عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا وَصَلُّوا عَلَيَّ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنْتُمْ

بابی ٢١

پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم خودی تەوحیدی پاراستوە ، هەر ڕێگایەکیش بەرەو شیرك بڕوات دایخستوە

خودای بڵند فەرمویەتی:

﴿ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ ﴾ التوبة :١٢٨

واتە:(سوێند بە خودا، پێغەمبەرێکتان بۆ هاتووە کە لە خۆتانە، بەلایەوە سەختە هەرشتێ کە ئێوە بخاتە نارەحەتیەوە . سورە لەسەر هیدایەتی ئێوە و قازانجی ئێوە لە دونیاو ئاخیرەتدا .بەرانبەر ئیمانداران بە بەزەیی و بە ڕەحمە . جا ئەگەر پشتیان لەم شەریعەتە کرد تۆش بڵێ بەسمە خودا پشت و پەنام بێت . هیچ پەرستراوێك نیە بە حەق جگە لە ئەو. تەنها پشتم بەئەو بەستوە وە ئەو خاوەنی عەرشی مەزنە)تەواو

٥٣- [٥٣]ئەبو هورەیرە دەڵێت :پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموی:(ماڵەکانتان مەکەن بە قەبرستان . قەبرەکەشم مەکەن بە شوێنی کۆبونەوە و

---

53 جيد اخرجه ابو داود واحمد

رواه أبو داود بإسناد حسن، ورواته ثقات.

٥٤- وعن علي بن الحسين: أنه رأى رجلاً يجيء إلى فرجة كانت عند قبر النبي صلى الله عليه وسلم، فيدخل فيها فيدعو، فنهاه، وقال: ألا أحدثكم حديثاً سمعته من أبي عن جدي عن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (لا تتخذوا قبري عيداً، ولا بيوتكم قبوراً، وصلوا عليّ فإن تسليمكم يبلغني أين كنتم). [رواه في المختارة].

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية براءة.

الثانية: إبعاده أمته عن هذا الحمى غاية البعد.

یادەوەری، لە هەر شوێنێك بوون صەلاواتم لە سەر بدەن چونكە صەلاوات دانی ئێوە لە سەر من لە هەر كوێ بن پێم دەگات)

٥٤- [54]علی كوڕی حسین ناسراو بە(زین العابدین) پیاوێكی دەبینی كە زوو زوو دەهات سەری دەكرد بە پەنجەرەیەكدا لای قەبرەكەی پێغەمبەر (صلی الله علیە وسلم) و دۆعای دەكرد (واتە لە خودا دەپاڕایەوە). زین العابدین یش نەهی لێ كرد و گوتی :ئایا حەدیسێكت بۆ بگێڕمەوە كە باوكم بۆ منی گێڕاوەتەوە وە ئەویش لە باپیرەم عەلی بیستوە كە پێغەمبەر (صلی الله علیە وسلم) فەرموی: قەبرەكەم مەكەن بە شوێنی كۆبونەوە و یادەوەری، ماڵەكانیشتان مەكەن بە گۆڕستان چونكە ئێوە لە هەر كوێ بن سەلامەكەتان پێم دەگات) تەواو

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سوڕەتی بەرائەت

٢- دورخستنەوەی ئومەتەكەی لەوسنورە، ئەوپەڕی دورخستنەوە .

---

54 حسن بشواهده اخرجه ابو يعلى في المسند(٤٦٩) والضياء المقديسي في المختارة (٤٢٨)

الثالثة: ذكر حرصه علينا ورأفته ورحمته.

الرابعة: نهيه عن زيارة قبره على وجه مخصوص، مع أن زيارته من أفضل الأعمال.

الخامسة: نهيه عن الإكثار من الزيارة.

السادسة: حثه على النافلة في البيت.

السابعة: أنه متقرر عندهم أنه لا يصلى في المقبرة.

الثامنة: تعليله ذلك بأن صلاة الرجل وسلامه عليه يبلغه وإن بعد، فلا حاجة إلى ما يتوهمه من أراد القرب.

التاسعة: كونه صلى الله عليه وسلم في البرزخ تعرض أعمال أمته في الصلاة والسلام عليه.

٣- باسی سەربونی ئەو لەسەر قازانجی ئێمە و ڕەحم و بەزەیی ئەو .

٤- قەدەغەکردنی لەوەی کە بەتایبەتی زیارەتی قەبرەکەی بکرێت لەگەڵ ئەوەشدا زیارەت کردنی (قەبرەکەی) یەکێکە لە کردەوە هەرە باشەکان .

٥- قەدەغەکردنی، زۆر زیارەت کردنی قەبرەکەی . (ئەوەش بەوەی کە فەرموی : قەبرەکەم مەکەن بەشوێنی کۆبونەوەو یادەوەری)

٦- هاندانی ئومەتەکەی کە نوێژە سونەتە کان لە ماڵەکانیاندا بکەن .

٧- ئەوە لای ئەصحابەکان چەسپاو بووە کە نابێت لە قەبرستاندا نوێژ بکرێت . (ئەمەش لەوەدا دەر دەکەوێت کە فەرموی ماڵەکانتان مەکەن بەگۆڕستان) .

٨- هۆکاری ئەوەی کە فەرموی زیارەتی قەبرەکەم مەکەن : ئەوەیە کە فەرموی (لەهەر کوێ بن سەلات و سەلامی ئێوەم پێدەگات) . کەواتە پێویست بەگومانی کەسانێك ناکات کە دەیانەوێت بڕۆنە نزیکی (بۆسەلام کردن) چونکە مەلائیکەت سەلامەکەی دەگەیەنن

٩- بوونی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) لە بەرزەخدا (واتە لەبەینی دونیاو قیامەت) کردەوەی ئومەتەکەی تەنها لەوەدا نیشان نەدرێت، کە سەلات و سەلامی ئەوانی پێدەگات .

٢٢- باب ما جاء أن بعض هذه الأمة يعبد الأوثان

وقول الله تعالى: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ) [النساء : ٥١] وقوله تعالى: (قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ)

بابی ٢٢

بەڵگەی كتاب و سوننەت لەسەر ئەوەی كە هەندێك لەم ئومەتە غەیری خودا دەپەرستن

لەم باسەدا سێ ئایەت هاتووە یەكەم :

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾ ﴾ **النساء**

واتە :(تۆ سەیری ئەوانە ناكەیت، كە بەشێك لە كتابیان پێدراوە واتە(جولەكە و نەصرانیەكان)، ئیمانیان بە جبت (واتە پەرستنی غەیری خودا)و ئیمانیان بە تاغوت هێناوە، وە لە بارەی كافرانەوە دەڵێن : ڕێبازو دینی ئەوان ڕاسترەو باشترە ،لە ئەوانەی كە ئیمانیان بە ئیسلام هێناوە)

دووەم فەرمووــــەتی: ﴿ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ ﴾ **{المائدة :٦٠}**

واتە: ئەی پێغەمبەر بڵێ :(ئایە خەبەرتان پێ بدەم بەوەی كەپاداشتی خراپترە لەوەی كە گومان دەبەن بەسەر ئێمەدا بێت، ئەوانەن كە خودا نەعلەتی لێكردوون وغەزەبی لێگرتون و هەرگیز لێیان ڕازی نابێت، وە خودا هەندێكی لەوان كردە مەیمون و بەرازن، و ئەوانەش كە دەستیان دایە تاغوت پەرستی)

وقوله تعالى: (قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا). [الكهف : ٢١]

٥٥-عن أبي سعيد رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:

(لتتبعن سنن من كان قبلكم حذو القذّة بالقذّة، حتى لو دخلوا جحر ضب لدخلتموه) قالوا: يا رسول الله، اليهود والنصارى؟ قال: (فمن)؟ أخرجاه،

٥٦ ولمسلم عن ثوبان رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: «إِنَّ اللَّهَ زَوَى لِي الْأَرْضَ فَرَأَيْتُ مَشَارِقَهَا وَمَغَارِبَهَا. وَإِنَّ أُمَّتِي سَيَبْلُغُ مُلْكُهَا مَا زُوِيَ لِي مِنْهَا، وَأُعْطِيتُ الْكَنْزَيْنِ الْأَحْمَرَ وَالْأَبْيَضَ، وَإِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي لِأُمَّتِي أَنْ لَا يُهْلِكَهَا بِسَنَةٍ عَامَّةٍ، وَأَنْ لَا يُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ، فَيَسْتَبِيحَ بَيْضَتَهُمْ. وَإِنَّ رَبِّي قَالَ :يَا مُحَمَّدُ إِنِّي إِذَا قَضَيْتُ قَضَاءً، فَإِنَّهُ لَا يُرَدُّ، وَإِنِّي أَعْطَيْتُكَ لِأُمَّتِكَ أَنْ لَا أُهْلِكَهُمْ بِسَنَةٍ عَامَّةٍ، وَأَنْ لَا أُسَلِّطَ عَلَيْهِمْ عَدُوًّا مِنْ سِوَى أَنْفُسِهِمْ، يَسْتَبِيحُ بَيْضَتَهُمْ، وَلَوْ اجْتَمَعَ عَلَيْهِمْ مَنْ بِأَقْطَارِهَا حَتَّى يَكُونَ بَعْضُهُمْ يُهْلِكُ بَعْضًا، وَيَسْبِي بَعْضُهُمْ بَعْضًا »

سێیەم فەرمویەتی :﴿ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ ﴾ {الكهف } واتە : (ئەوانەی کە سەرپەرشتی گۆڕی هاوەڵانی ئەشکەوتەکەیان کەوتە دەست (واتە: کاربەدەست و زانا خراپەکان)، گوتیان: لەسەر گۆڕەکانیان پەرستگا دروست دەکەین).

٥٥ – [55]ئەبو سەعیدی خودری ﷺ دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی :(والله شوێن ڕێگەی ئەوانەی پێش خۆتان دەکەون، هەروەك چۆن پەڕی تیرێك لە پەڕەکەی تری دەچێت، هەتا ئەگەر خۆیان بکەن بە کونی بزنمژەدا، ئەوا ئێوەش خۆتانی پێدا دەکەن، ئەصحاب گوتیان ئەی پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) یەهود و نەصرانیەکان دەفەرموی ؟ فەرمووی :ئەی جا کێ ؟

---

55 البخاري (٢٤٥٦) و مسلم (٢٦٦٩)

٥٦- [56]سەوبان ﷺدەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم)
فەرموی : (خودا زەوی کۆکردەوە بۆم، منیش شوێنەکانی خۆرهەڵاتەکانی و خۆرئاوابونەکانیم بینی، ئومەتەکەشم موڵك و دەسەڵاتی دەگاتە ئەو شوێنانەی زەوی کە نیشانم دران، وە هەردوو خەزێنە سورو سپیەکەش درا پێم
(کە دەکاتە خەزێنەکانی کیسرا و قەیسەر ئەوە بوو کەوتنە دەست ئومەتەکەی) .

داواشم کرد لە پەروەردگارم بۆ ئومەتەکەم، کە بە ساڵانی گشتگیر و ئاسمانی (واتە بە قاتو قڕی) لە ناویان نەبات، هیچ دوژمنێکیش جگە لە خۆیان (واتە کافران) زاڵ نەکات بەسەریاندا و دەست نەگرن بەسەر وڵاتەکانیاندا .

پەروەردگاریش فەرموی:

(ئەی موحەمەد ئەگەر فەرمانی قەدەرێکم دا، ئەوا ڕەد کردنەوەی نیە، منیش ئەوەم بەخشی پێت بۆ ئومەتەکەت کە بە ساڵانی گشگیر و ئاسمانی و قاتوقڕی لە ناویان نەبەم، ئەوەشم داپێت کە هیچ دوژمنێکی جگە لەخۆیان زاڵ نەکەم بە سەریاندا و دەست نەگرن بەسەر وڵاتەکانیاندا، ئەگەر چی هەرچی هێزە هەیانە لەسەر زەوی، کۆی بکەنەوە . .

ئەمەش بەردەوام دەبێت مادام کۆك بن . هەتا ئەوکاتەی کە (لەشوێنکەوتنی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) لا دەدەن و هەندێکیان هەندێکی دیکەیان لەناو دەبەن، وە هەندێکیان هەندێکی دیکەیان دەکەنە عەبد و کەنیزەك) واتە ئەو کاتە خودا دوژمن زاڵ دەکات بەسەریاندا) تەواو

---

56 مسلم (٢٨٨٩)

٥٧- ورواه البرقاني في صحيحه، وزاد: (وإنما أخاف على أمتي الأئمة المضلين، وإذا وقع عليهم السيف لم يرفع إلى يوم القيامة، ولا تقوم الساعة حتى يلحق حي من أمتي بالمشركين، وحتى تعبد فئة من أمتي الأوثان، وإنه سيكون في أمتي كذابون ثلاثون، كلهم يزعم أنه نبي، وأنا خاتم النبيين، لا نبي بعدي. ولا تزال طائفة من أمتي على الحق منصورة لا يضرهم من خذلهم حتى يأتي أمر الله تبارك وتعالى).

٥٧- [57]بورقانی ئەم حەدیسەی ڕیوایەت کردوە ، ئەم زیادەیەشی لە گەڵدا هێناوە:

(وە من تەنها لە پێشەوا و ئیمامە گومڕاکەرەکان دەترسم کە زیان لە ئومەتەکەم بدەن. کاتێکیش جەنگ کەوتە نێوانیانەوە. ئەو جەنگە بەردەوام دەبێت و ڕاناوەستێ هەتا ڕۆژی قیامەت . قیامەتیش نایەت هەتا چەندین قەبیلە و کۆمەڵ دەڕۆنە ڕیزی موشریکەکانەوە (واتە: یان خاکی ئیسلام بە جێ دەهێڵن دەڕۆنە خاکی کوفرەوە یان بە کاروکردەوە دەڕۆنە ڕیزی ئەوانەوە)، وە هەتا ژمارەیەکی زۆر لە ئومەتەکەم بت دەپەرستن (واتە غەیری خودا دەپەرستن). بە تەئکید لە ناو ئومەتەکەمدا سی درۆزن پەیدا دەبن . (واتە:ئەوانەی کە دەبن بە خاوەنی هێز ودەسەلأت) هەموویان ئیددعای پێغەمبەرایەتی دەکەن، منیش کۆتایی پێغەمبەرانم . لە دوای منیش هیچ پێغەمبەرێك نیە . بەردەوامیش کۆمەڵێك لە ئومەتەکەم لەسەر حەق دەمێننەوە، خودا ئەوانە سەرکەوتوو دەکات . ئەوانەش کە پشتیان بەر دەدەن زیانیان پێ ناگەیەنن (واتە لە ڕووی دینەوە وە ناشتوانن بنبڕیان بکەن) ئەوانە هەر دەمێننەوە هەتا فەرمانی خودا دێت بۆ ڕۆح کێشانی هەرچی ئیماندارە لە سەر زەویدا) تەواو ڕوونکردنەوە : ئیمامە گومڕاکەرەکان واتە: زانایانی دین و سەرکردە کان وخوداپەرستەکان ئەوانەی خۆیان گومڕان وخەڵکیش گومڕا دەکەن .

---

57 صحيح . هذه الزيادة اخرجها احمد وابو داود (٤٢٥٢) وابن ماجة (٣٩٥٢)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية النساء.

الثانية: تفسير آية المائدة. الثالثة: تفسير آية الكهف.

الرابعة: وهي أهمها: ما معنى الإيمان بالجبت والطاغوت في هذا الموضع؟: هل هو اعتقاد قلب، أو هو موافقة أصحابها مع بغضها ومعرفة بطلانها؟.

الخامسة: قولهم إن الكفار الذين يعرفون كفرهم أهدى سبيلاً من المؤمنين.

السادسة: وهي المقصود بالترجمة – أن هذا لا بد أن يوجد في هذه الأمة، كما تقرر في حديث أبي سعيد.

السابعة: التصريح بوقوعها، أعني عبادة الأوثان في هذه الأمة في جموع كثيرة.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی: النساء

٢- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی: المائدة

٣- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی: الكهف

٤- لە هەمووی گرنگتر مەعنای ئیمان هێنان بە جبت وتاغوت چیە ؟ ئایە عەقیدەیە لە دڵدا ؟ یان ئەوەیە كە هاوڕا بێت لە گەڵ جبت و تاغوتا لە گەڵ ئەوەشدا ڕقی لە جبت و تاغوت بێت و بشزانێت كە ناحەقن ؟

٥- ئیمان هێنان بە جبت و بە تاغوت ئەوەیە كە وتیان : ئەو كافرانەی كە ئەمان زانیویانە كافرن، ئەوانە زیاتر لە سەر حەقن لە ئیماندارەكان .

٦- مەبەستی ناونیشانەكەیە ئەمەیە كە ئەوشتە لەم ئومەتەشدا دێتە دی وناتە لە ناو مەسلمانانندا هەر وەك لە حەدیسەكەی ئەبو سەعیدا باس كراوە

٧- پێغەمبەر بە ئاشكرا ڕایگەیاندووە كە ئەو كارە واتە :پەرستنی غەیری خودا لەم ئومەتەدا لە ناو كۆمەڵانێكی زۆردا دێتە دی

الثامنة : العجب العجاب خروج من يدّعي النبوة، مثل المختار، مع تكلمه بالشهادتين وتصريحه بأنه من هذه الأمة، وأن الرسول حق، وأن القرآن حق وفيه أن محمداً خاتم النبيين، ومع هذا يصدق في هذا كله مع التضاد الواضح. وقد خرج المختار في آخر عصر الصحابة، وتبعه فئام كثيرة.

التاسعة: البشارة بأن الحق لا يزول بالكلية كما زال فيما مضى، بل لا تزال عليه طائفة.

العاشرة: الآية العظمى أنهم مع قلتهم لا يضرهم من خذلهم ولا من خالفهم.

الحادية عشرة: أن ذلك الشرط إلى قيام الساعة.

الثانية عشرة: ما فيه من الآيات العظيمة، منها: إخباره بأن الله زوى له المشارق والمغارب، وأخبر بمعنى ذلك فوقع كما أخبر، بخلاف الجنوب والشمال، وإخباره بأنه أعطي الكنزين، وإخباره بإجابة دعوته لأمته في الاثنتين، وإخباره بأنه منع الثالثة، وإخباره بوقوع السيف، وأنه لا يرفع إذا وقع، وإخباره بإهلاك بعضهم بعضاً وسبي بعضهم بعضاً، وخوفه على أمته من الأئمة المضلين، وإخباره بظهور المتنبئين في هذه الأمة، وإخباره ببقاء الطائفة المنصورة. وكل هذا وقع كما أخبر، مع أن كل واحدة منها أبعد ما يكون من العقول.

٨- ئەم عەجبایەتیە کە زۆر عەجیبە و مایەی سەر سوڕمانە : پەیدا بوونی کەسانێکە کە ئیدعای پێغەمبەرایەتی دەکەن وەك موختاری سەقەفی . لەگەڵ ئەوەشدا شایەتومان بلێت وڕاییگەیەنێت کە خۆی یەکێکە لەم ئومەتە وە پێغەمبەرمان محمد صلی الله علیه و سلم حەقە وقورئان حەقە .

لە قورئانیشدا ئەوە هەیە کە محمد کۆتایی پێغەمبەرانە لە گەڵ ئەمانەدا خەڵکی بڕۆن باوەڕی پێ بکەن . لە گەڵ ئەوەدا کە ئەو قسانەی دژ بە یەکن ئەوە بوو (المختار الثقفی) لە کۆتایی زەمانی ئەصحابەکاندا پەیدا بوو، کۆمەڵانێکی زۆریش شوێنی کەوتن.

٩- ئەم مژدەیە کە ئەم حەقە بە تەواوی لە ناو ناچێت وەك لە پێشوو تردا (لە پێش ئیسلامدا) نەمابوو. بەڵکو بەردەوام کۆمەڵێك لە سەر حەق هەر دەمێنن

١٠- ئەو نیشانە گەورەیە : ئەوانە لەگەڵ ئەوەدا کەمینەن، نە ئەوانەی پشتیان بەردەن نە ئەوانەش کە دژایەتیان دەکەن زیانیان پێ ناگەیەنن.

١١- ئەو نیشانەیە تا ڕۆژی قیامەت بەردەوام دەبێت .

١٢- چەندین نیشانە و ئایەتی مەزن (لە حەدیسەکەدا)باس کراوە

- لەوانە خەبەری ئەوەی داوە کە خودا خۆرهەلاً تەکان و خۆرئاواکانی کۆکردوەتەوە بۆی ئەوەشی ڕاگەیاندوە پێمان کە چ مە عنایەکی تێدایە، پاشان ڕێك چۆنی فەرموی هەروا هاتەدی، بە پێچەوانەی جنوب و شیمال

- ڕاشیگەیاند کە هەردوو خەزێنەکەی پێدراوە .

- ڕاشیگەیاند، دوو دوعای بۆ ئومەتەکەی لێ قبوڵ کراوە .

- ڕاشیگەیاند کە دوعای سێیەمی لێ قبوڵ نەکراوە .

- ڕاشیگەیاند کە جەنگ دەکەوێتە بەینی ئەم ئومەتەوە، هەرکاتێك ئەوە ڕوویدا، ئەوجەنگە هەر بەردەوام دەبێت .

- ڕاشیگەیاند کە ئەم ئومەتە (دەکەونە گیانی یەکتر) هەندێکیان، هەندێکی دیکەیان لەناو دەبەن، وەهەندێکیان هەندێکی دیکەیان دەکەن بە کەنیزك و کۆیلە، لەوەش ترساوە کە پێشەوا گومڕاکەرەکان زیان بەم ئومەتە بگەیەنن.

- ڕاشیگەیاند کە کەسانێك سەرهەڵدەدەن، ئیدعای پێغەمبەرایەتی خۆیان دەکەن .

- ڕاشیگەیاند کە بەردەوام کۆمەڵێك لەسەر حەق دەمێننەوە و هەمیشە سەرکەوتوو دەبن .

هەر هەموو ئەوانە، بەدی هاتن هەروەك چۆن خەبەری دابوو، سەرەڕای ئەوە هەریەك لەوانەش زۆر لە ئەقڵەوە دوور بووە کە ڕوو بدەن .

الثالثة عشرة: حصر الخوف على أمته من الأئمة المضلين.

الرابعة عشرة: التنبيه على معنى عبادة الأوثان.

١٣- تـەنها شـتێك کـە لێـی ترسابێـت، کـە زیـان بەئومەتەکـەی بگەیـەنێت ئـەو پێشەوایانەن کەخەڵکی گومڕا دەکەن .

١٤- ئاگادار بونەوە لە مەعنای پەرستنی (الاوثان)

ڕوونکردنەوەی ابن الفوزان :

(الذي يمدح الكفر والكفار ولو بلسانه، ويفضّل الكفر والكفار على المؤمنين" يُعتبر مؤمناً بالجبت والطاغوت، ولو كان قلبه لا يوافق على هذا" ما لم يكن مُكرهاً، ففيه رد على مرجئة هذا العصر الذين يقولون: إن من تكلم بكلام الكفر لا يكفر حتى يعتقد بقلبه صحة ما يقول.وهذه دقيقة عظيمة ذكرها الشّيخ في المسائل، وهي عظيمة جداً.) إعانة المستفيد

واتە: هەرکەسێ مەدحی کوفر وکافران بکات با بە تەنها سەرزارەکیش بێت . کوفر وکافران بە باشتر دابنێت لە ئیمانداران، ئەوە دادەنرێت بەوەی کە ئیمانی هێناوە بە جبت وبە تاغوت، لەمەشدا ڕەدی مورجیئەکانی ئەم سەردەمەی تێدایە کە دەڵێن : هەر کەسێ وتەیەکی کوفر بڵێت کافر نابێت هەتا بەدڵ باوەڕی بەو وتەیە دەبێت کە بە دەم گوتویەتی .ئەمەش سەرنجێکی وردە کە شێخ محمد لە مەسەلەکاندا باسی کردوە و ئەو مسەلەیەش زۆر گەورەیە .

٢٣- باب ما جاء في السحر

وقول الله تعالى:﴿ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴾

وقوله: (يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ)

٥٨- قال عمر: (الجبت): السحر، (والطاغوت): الشيطان.

٥٩- وقال جابر: الطواغيت: كهان كان ينزل عليهم الشيطان في كل حي واحد.

بابی ٢٣

باسی سیحرو کەهانە

وە تەفسیری ﴿ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴾ البقرة: ١٠٢

واتە : (وەڵاهی بە تاكید، زانیان كە هەركەس سیحر بكڕێت و بیگۆڕێتەوە بەرانبەر دینەكەی (واتە فێری ببێت)، ئەوا لە قیامەتدا هیچ بەشێكی نیە) .

خودا دەفەرموێ:﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ ﴾ {النساء: ٥١}

واتە :(ئەوان ئیمانیان بەجبت و تاغوت هێناوە).

٥٨- [58]عومەری كوڕی خەتاب ﷺ دەڵێت :(جبت: واتە سیحر، تاغوتیش واتە: شەیتانەكان) .

---

58 حسن لغيره . اخرجه الطبري (٩٧٧١) وابن ابي حاتم والبغوي وعلقه البخاري بصيغة الجزم

٥٩- [٥٩]جابر ﷺ گوتی : (تاغوتەکان فاڵگرەوەکانن، شەیتانەکانی خۆیان دادەبەزنە سەریان، لە هەموو خێڵێکدا دانەیەك هەیە).

٦٠- وعن أبي هريرة (، أن رسول الله (قَالَ: "اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الْمُوبِقَاتِ" قالوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: "الشِّرْكُ بِاللهِ. وَالسِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللهُ إِلاَّ بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ، وَالتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلاَتِ الْمُؤْمِنَاتِ".

٦١- وعن جندب مرفوعاً: (حد الساحر ضربه بالسيف) رواه الترمذي، وقال: الصحيح أنه موقوف.

٦٢- وفي (صحيح البخاري) عن بجالة بن عبدة قال: كتب عمر بن الخطاب: أن اقتلوا كل ساحر وساحرة، قال: فقتلنا ثلاث سواحر.

٦٠- [٦٠]ئەبوهورەیرە گوتی : پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) فەرمووی : (خۆتان لە حەوت لەناو بەرەکان بە دوور بگرن . گوتیان:ئەی پێغەمبەر(صلى الله علیه وسلم)ئەوانە چین ؟ فەرمووی : شەریك دانان بۆ خودا، و سیحر و کوشتنی نەفسێك کە خودا حەرامی کردوە ،مەگەر بە حەق (واتە وەك لە شەرعدا باس کراوە)وە خواردن و وەرگرتنی سوو، وە خواردنی ماڵی منالی بێ باوك ، وە هەڵهاتن لە جەنگی کافراندا و هەڵبەستنی تاوانی زینا بۆ ئافرەتانی داوێن پاك و بێئاگا و ئیماندار) تەواو

٦١- [٦١]لە جوندەبەوە ریوایەت کراوە کە پێغەمبەر (صلى الله علیه وسلم) فەرمووی : (سزای ساحیر ئەوەیە کە بە شمشێر لێی بدرێت) ئەم حەدیسە الترمذي ریوایەتی کردووە و دەڵێت : صەحیح ئەوەیە کە جندوب خۆی وای گوتوە .

---

59 صحيح . أخرجه الطبري وابن أبي حاتم و علقه البخاري

60 البخاري (٢٧٦٦) مسلم (٨٩) متفق عليه

61 صحيح موقوفا . ضعيف مرفوعا اخرجه الترمذي (١٤٦٠) والطبراني في الكبير

٦٢- [62]بەجالە کوڕی عەبدە ،کە والی عومەر بووە گوتی عومەری کوڕی خەتاب نامەیەکی نوسی کە هەرچی ساحیرە بکوژن چ پیاو و چ ژن، بەجالە گوتی : (بە فەرمانی عومەر) سێ ساحیرمان کوشت

٦٣- وصح عن حفصة رضي الله عنها: أنها أمرت بقتل جارية لها سحرتها، فقتلت، وكذلك صح عن جندب. قال أحمد: عن ثلاثة من أصحاب النبي صلى الله عليه وسلم.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية البقرة.

الثانية: تفسير آية النساء.

الثالثة: تفسير الجبت والطاغوت، والفرق بينهما.

الرابعة: أن الطاغوت قد يكون من الجن، وقد يكون من الإنس.

الخامسة: معرفة السبع الموبقات المخصوصات بالنهي.

السادسة: أن الساحر يكفر.

السابعة: أنه يقتل ولا يستتاب.

الثامنة: وجود هذا في المسلمين على عهد عمر، فكيف بعده؟

٦٣- [63]لە حەدیسی صحیح دا هاتووە (کە حەفصە ئەمری کردوە بە کوشتنی کەنیزەکێکی خۆی کە سیحری لە حەفصە کردبوو، هەر لە بەر ئەوەش کوژرا)

هەروەها لە حدیث صحیح دا هاتووە کە جوندوب ساحیری کوشتووە .

---

62 البخاري(٣١٥٦) وابو داود واحمد

63 صحيح . اخرجه المالك في الموطا .

احمـد بـن حنبـل دەڵێـت (کوشـتنی سـاحیر لـە لایـەن سـێ ئەصحابەی پێغەمبەرەوە (صلى الله عليه وسلم)بە صەحیحی هاتووە) واتە: عومەر وحەفصە وجوندوب . (مەبەستی ئەوەیە کە ئیجماعی ئەصحابی لە سەرە)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی البقرة ۱۰۲

٢- تەفسیری ئایەتەکەی النساء ٥١

٣- تەفسیری جبت و تاغوت وە جیاوازی لە نێوانیاندا .

بە پێی تەفسیری عومەر .

٤- تاغوت هەندێ جار جنۆکەیە و هەندێ جاریش ئینسانە .

٥- زانینی ئەو حەوت لە ناو بەرە کە بە تایبەتی قەدەغە کراون ونەهیان لێکراوە.

٦- ساحیر بە کافر دادەنرێت .

٧- ساحیر دەکوژرێت و داوای تۆبە وپەشیمانی لێ ناکرێت .

(بەپێی ئیجماعی ئەصحاب)

٨- ئەو سیحر وجادوە لە ناو موسڵماناندا ولە سەردەمی عومەری کوڕی خەتابدا ڕووی داوە ،جا لە دوای ئەوان دەبێت چۆن بێت .

٢٤- باب بيان شيء من أنواع السحر

٦٤- قال أحمد: حدثنا محمد بن جعفر، حدثنا عوف عن حيان بن العلاء، حدثنا قطن بن قبيصة عن أبيه أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم قال: (إن العيافة والطرق والطيرة من الجبت).

قال عوف: العيافة: زجر الطير، والطرق: الخط يخط بالأرض والجبت، قال: الحسن: رنة الشيطان. إسناده جيد ولأبي داود والنسائي وابن حبان في صحيحه، المسند منه.

٦٥- وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم (من اقتبس شعبة من النجوم، فقد اقتبس شعبة من السحر، زاد ما زاد) [رواه أبو داود] وإسناده صحيح.

بابی ٢٤ ڕوونكردنەوەی بەشێك لە ئەنواعی سیحر

٦٤- [64]ئیمامی ئەحمەد دەگێڕێتەوە كە قەبیصە گوێبیستی پێغەمبەری خودا بوو (صلی الله علیه وسلم) فەرمویەتی (بە تەئكید هەڵدان یا هەڵفڕاندنی باڵندە وە لێدانی خەتی بەخت و شومی وتەگبەتی، نۆعێكن لە سیحر)

عەوف كە زانایەكی زماناسی عەرەبیە، دەڵێت(العیافه)هەڵفڕاندنی باڵندەیە (الطرق) ئەوەیە كە لە سەر لم خەتیان دەكێشا بۆ بەخت گرتنەوە . حەسەن كوڕی عەلی دەڵێت : جبت دەنگی شەیتانە یا شەیتان خۆیەتی .

٦٥- [65]ابن عباس دەڵێت: پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی:هەر كەسێ بەشێ لە عیلمی ئەستێرە ناسی فێر ببێت یا وەری بگرێت ئەوە بەشێ لە سیحر فێر بووە یا وەری گرتووە چەندە لەو ئەستێرەناسیە زیاتر فێر بێت ئەوەندە زیاتر لە سیحر فێر بووە) ابوداود

---

64 حسن .اخرجه ابو داود (٣٩٠٧) وعبد الرزاق (١٩٥٠٢) واحمد وابن حبان .

65 جيد . اخرجه ابو داود . واحمد والطبراني في الكبير صححه احمد شاكر والالباني في السلسلة

٦٦- وللنسائي من حديث أبي هريرة رضي الله عنه: (من عقد عقدة ثـم نفـث فيها فقد سـحر، ومـن سـحر فقـد أشـرك، ومـن تعلـق شـيئاً وكـل إليـه).

٦٧- وعن ابن مسعود رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (ألا هل أنبئكم ما العضة؟ هي النميمة، القالة بين الناس) [رواه مسلم].

٦٨- ولهما عن ابن عمر رضي الله عنهما، ان رسول الله صلى الله عليه وسلم قـال: (إن من البيان لسحراً).

٦٦- [66]النسائي لە حەدیسی ئەبوهورەیرەدا ڕیوایەتی کردووە کە (ھەر کەس گرێیەك ببەستێ و پاشان فوی پێدا بکات بە تفەوە ئەوا سیحری کردووە، ھەر کەسێکیش سیحر بکات ئەوا شەریکی بۆ خودا داناوە .وە ھەر کەسێ شتێ ھەڵبواسێ یا دڵی پابەند بێت بە ھەرشتێکەوە بۆئەوەی بەلآیەکی لێ لابدات یا سودی پێبگەیەنێت، ئەوا خودا کاری ڕاست ناھێنێت و دەیداتە دەست ئەو شتەی کەھیچی بەدەست نیە)

٦٧- [67]واتە (ابن مسعود) ﷺ دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلی الله علیە وسلم) فەرموی :(ئایا پێتان ڕابگەیەنم کە سیحر چیە ؟ سیحر قسە ھێنان و قسە بردنە لە نێوان خەڵکیدا)

٦٨- [68]بوخاری و موسلیم ڕیوایەتیان کردوە کە پێغەمبەر (صلی الله علیە وسلم) فەرمویەتی:

(بەتەئکید ھەندێك لە بەلاغەت و فەصاحەت سیحرە)

---

66 ضعيف . اخرجه النسائي (٤٩٠) والطبراني في الأوسط

67 مسلم (٢٦٠٦)

68 البخاري (٥١٤٦) ومسلم (٨٦٩)

فيه مسائل:

الأولى: أن العيافة والطرق والطيرة من الجبت. الثانية: تفسير العيافة والطرق.

الثالثة: أن علم النجوم نوع من السحر. الرابعة: أن العقد مع النفث من ذلك.

الخامسة: أن النميمة من ذلك.

السادسة: أن من ذلك بعض الفصاحة

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- هەڵفڕاندنی باڵندە وفاڵ گرتنەوە و بەخت گرتنەوە، وە شومی یـ ڕەشبینی نۆعێکە لەسیحر .

٢- تەفسیری عیافە و ڕەمل لێدان .

٣- ئەستێرەناسی جۆرێکی سیحرە .

٤- گرێدان لەگەڵ فووکردندا سیحرە .

٥- قسە هێنان و بردن، وتێکدانی بەینی خەڵکی، هەمان شتە.

٦- هەندێك فەصاحەت و بەلاغەت سیحرە.

__ڕوونکردنەوە__ (الطرق) : نەوعێکە لە فاڵ گرتنەوە، الطرق : واتە ڕەمل لێدان، ئەوەبو کە چەندین خەتیان لەناو لمدا بە خێرای لێدەدا پاشان دوو دوو دەیان سڕیەوە هەتا دوو خەت یان یەك خەت دەمایەوە، پاشان دەیگوت بڕۆ کارەکەت بکە، یا دەیگوت ئەوکارە نەکەیت، پاشان (الطرق) بە کوردی واتە بەخت گرتنەوە، کە ئەمانەش دەگرێتەوە، کتابی بەخت یا ئەستێرەکانی بەخت، وبورجەکان، و قاوە گرتنەوە ...

نۆعەکانی سیحر:

__یەکەم__ هەیانە سیحری حەقیقیە ،هەر وەك لە پێشتردا لە بارەی فوو کردن بە گرێدا وفێر بوونی ئەستێرەناسی باس کرا بە گومانی ئەوەی کە ئەستێرەکان کاریگەریان هەبێت لە سەر ژیانی سەر زەمین

__دووەم__ :هەندێ نەوعی سیحریش تەنها بەناو پێی دەگوترێت سیحر، نەك حوکمی سیحری هەبێت (وەك ڕەوانبێژی) . واللهأعلم . السبك الفريد، ابن الجبرين، نفس الباب.

٢٥- باب ما جاء في الكهان ونحوهم

٦٩- روى مسلم في صحيحه، عن بعض أزواج النبي صلى الله عليه وسلم عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "من أتى عرافاً فسأله عن شيء فصدقه، لم تقبل له صلاة أربعين يوماً".

٧٠- وعن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: "من أتى كاهناً فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم" رواه أبو داود.

٧١- وللأربعة، والحاكم وقال: صحيح على شرطهما، عن (أبي هريرة من أتى عرافاً أو كاهناً فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم". ولأبي يعلى بسند جيد عن ابن مسعود موقوفاً.

بابی ٢٥

باسی فاڵگرەوەکان و هاوشێوەکانیان

٦٩- [69]موسلیم ڕیوایەتی کردووە لە یەکێ لە خێزانەکانی پێغەمبەرەوە (صلى الله عليه وسلم)کە پێغەمبەر فەرمویەتی :

(هەر کەسێ بڕوات بۆلای فاڵگرەوەیەك و سوئالی لێبکات لە بارەی هەر شتێکەوە، وە باوەڕ بە جوابەکەی بکات، ئەوا نوێژی چل دانە ڕۆژی لێ وەرناگیرێت)

٧٠- [70]ابوهريرة دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی :(هەرکەسێ بڕوات بۆلای فاڵگرەوەیەك و باوەڕ بکات بە هەرچیەك کە دەیڵێت، ئەوا کافر بووە بەوەی کە دابەزیوە بۆ محمد (صلى الله عليه وسلم).

---

69 مسلم (٢٢٣٠) وقوله فصدقه بما يقول ليس عند مسلم وإنما هي عند احمد (١٦٦٩٣)

70 صحيح اخرجه ابو داود (٣٩٠٤) والترمذي ، وابن ماجة واحمد .

٧٢- وعن عمران بن حصين رضي الله عنه مرفوعاً: "ليس منا من تَطير أو تُطير له أو تَكهن أو تُكهن له أو سَحر أو سُحر له، ومن أتى كاهناً فصدقه بما يقول، فقد كفر بما أنزل على محمد صلى الله عليه وسلم) رواه البزاز بإسناد جيد،

٧٣- ورواه الطبراني في الأوسط بإسناد حسن من حديث ابن عباس دون قوله: "ومن أتى.." الخ.

قال البغوي: العراف: الذي يدعي معرفة الأمور بمقدمات يستدل بها على المسروق ومكان الضالة ونحو ذلك وقيل: هو الكاهن والكاهن هو الذي يخبر عن المغيبات في المستقبل وقيل: الذي يخبر عما في الضمير.

وقال أبو العباس ابن تيمية: العراف: اسم للكاهن والمنجم والرمال ونحوهم ممن يتكلم في معرفة الأمور بهذه الطرق.

٧١- [71]هەرکەسێ بڕوات بۆ لای عەرافێك یا فاڵچییەك و (سوئالی لێ بکات) ئەویش هەر چی گوت لە جوابدا ئەمیش باوەڕی پێ بکات، ئەوا کافر بووە بەوەی کە دابەزیوە بۆ محمد (صلى الله عليه وسلم).

٧٢- [72]عیمرانی کوڕی حوصەین دەڵێت :پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)فەرمویەتی : (ئەو کەسە لە ئێمە نیە کە شومی دەکات لە باڵندە یاهەر شتێکی دیکە .(واتە بە مایەی نەگبەتی یا بە نیشانەی نەگبەتیان بزانێت) یا باڵندە هەڵبفڕێنێ بۆ ئەوەی بزانێت فلان کار خێری پێوەیە یان نا.جا خۆی هەڵی بفڕێنێت یا کەسێکی دیکە ڕاسپێرێت بۆی هەڵبدات .وە ئەو کەسەش کە فالْ بگرێتەوە یا فالی بۆ بگرنەوە یا سیحر بکات یا سیحری بۆ بکەن . وە هەر کەسێ بڕوات بۆلای فاڵگرەوەیەك (سوئالی لێ بکات لە بارەی شتی نهێنیەوە ج

---

71 جيد اخرجه احمد . والحاكم والبيهقي.

72 جيد اخرجه البزار (٣٠٤٤) والهيثمي في المجمع

رابردوو یا داهاتوو) هەر چی جوابێکی دایەوە باوەری پیّ بکات، ئەوا کافر بووە بەوەی کە دابەزیوە بۆ محمد (صلى الله عليه وسلم)

[٧٣]تەبەرانیش هەمان فەرمودەی گێراوەتەوە ،بەلاّم ئەمەی لە گەڵدا نیە (هەر کەس بروات بۆلای کاهینیّ....)تا دوایی.

البغـوي دەڵێت :عەراف (ئەو کەسەیە کە ئیدعا دەکات لە شتە غەیبیە کان دەزانێت بە پێی چەند پێشەکیەك (وەك بەرد هەڵدان یا خەت لێدان) دەزانێت شتی دزراو کیّ دزیویەتی ئێستا لە کوێیە و شوێنەکەی ئاشکرا دەکات یا هەر شتێکی لەو بابەتە . یان گوتراوە عەراف هەر فاڵگرەوەیە . فاڵگرەوەش : ئەو کەسەیە کە هەواڵی شتی غەیبی دەدات کە لە داهاتوودا روو دەدات، یان گوتراوە : فاڵگرەوە ئەوەیە کە پێت دەڵێت چی لە دڵتدایە)

أبو العباس ابن التيمية دەڵێت :العراف :ناوێکە فاڵچی و ئەستێرەناس و رەمل لێدەر و هاوشێوەکانیان دەگرێتەوە ئەوانەی لە بارەی کاروباری غەیبی و نهێنی بە پێی ئەو رێگا و دەستورانەی خۆیان قصە دەکەن .

---

73 حسن لشاهده المتقدم اخرجه البزار والطبراني في الأوسط .

٧٤- وقال ابن عباس -في قوم يكتبون (أبا جاد) وينظرون في النجوم -: ما أرى من فعل ذلك له عند الله من خلاق.

فيه مسائل:

الأولى: ...لا يجتمع تصديق الكاهن مع الإيمان بالقرآن.

الثانية: ...التصريح بأنه كفر. الثالثة: ذكر من تُكهن له.

الرابعة:...ذكر من تُطير له. الخامسة:...ذكر من سحر له.

السادسة: ذكر من تعلم أبا جاد. السابعة:...ذكر الفرق بين الكاهن والعراف.

---

[٧٤] لە بارەی ئەو كەسانەوە كە ئەبجەد دەنوسنەوە لە هەمان كاتدا سەیری ئەستێرەكان دەكەن (واتە بۆ بەخت گرتنەوە) دەڵێت :(وا دەبینم كە هەر كەسێ ئەم جۆرە كارانە بكات لای خودا بێ بەشە)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- باوەر كردن بە فاڵگرەوە وئیمان هێنان بە قورئان بە یەكەوە كۆ نابنەوە .

٢- ڕاگەیاندنی ئەوەی كە ئەو كارە كوفرە .

٣- باسی ئەو كەسەی، فاڵی بۆ دەگیرێتەوە .

٤- باسی ئەو كەسەی كە باڵندەی بۆ هەڵدەدرێت. (یا بەختی بۆ دەگیرێتەوە)

٥- باسی ئەو كەسەی كە سیحری بۆ دەكرێت .

٦- باسی ئەو كەسەی كە فێری ئەبجەد دەبێت (واتە كتێب گرتنەوە)

٧- باسی جیاوازی لە نێوان فاڵچی و عەرافدا . (كاهن یافاڵچی لە بارەی داهاتوو قصە دەكات، عەرافیش لەبارەی شوێنی شتی ون بوو)

---

74 صحيح موقوفا .اخرجه عبد الرزاق (١٩٨٠٥) والبيهقي(١٦٥١٤).

__ڕوونکردنەوە__ :

بەراورد کردنێ لە نێوان پێناسەی کاهین و پێناسەی هاوشێوەکانی،زۆرکەس هەن هاوشێوەی کاهین هەواڵی شتی غەیبی و نادیار دەدەن ،بەڵام لە ئامێر و وەسیلەی دەستیاندا جیاوازیان هەیە.

یەکەم:هەر کەسێ خەبەری غەیبی بدات لە ڕێگەی جنەوە ،ئەمەیان کاهینە

دووەم :هەرکەسێ لە بارەی شتی دزراو و گوم بوو خەبەر بدات ،شتی نادیار بەکار بهێنێت ئەمەیان عەڕافە.

سێیەم:هەر کەسێ لەبارەی شتی دزراوەوە خەبەر بدات، لە ڕێگەی خەت کێشانەوە لە سەر زەوی، ئەمەیان ڕەماڵە.

چوارەم : هەر کەسێ لەبارەی غەیبەوە خەبەر بدات، لە ڕێگەی سەیر کردنی ئەستێرەکانەوە، ئەمەیان پێی دەگوترێت ئەستێرەناس.

٢٦- باب ما جاء في النشرة

٧٥- عن جابر رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم سئل عـــن النـــشرة فقال: "هي من عمل الشيطان" رواه أحمد بسند جيد. وأبو داود، وقال:

سئل أحمد عنها فقال: ابن مسعود يكره هذا كله.

٧٦- وفي "البخاري" عن قَتادَة : قُلْتُ لِابْنِ الْمُسَيَّبِ : رَجُلٌ بِهِ طِبٌّ - أَوْ يُؤَخَّذُ عَنِ امْرَأَتِهِ - أَيُحَلُّ عَنْهُ أَوْ يُنَشَّرُ ؟ قَالَ : لا بَأْسَ بِهِ ، إِنَّمَا يُرِيدُونَ بِهِ الإِصْلاحَ ، فَأَمَّا مَا يَنْفَعُ فَلَمْ يُنْهَ. أ.هـــ.

بابی ٢٦

باسی بەتاڵ كردنەوەی سیحر

٧٥- [٧٥]جابر دەڵێت : سوئال كرا لە پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) لەبارەی بەتاڵ كردنەوەی سیحر (كەلەو كاتەدا باو بووە)ئەویش فەرموی:(ئەوە كاری شەیتانە).

ئەحمەد و ئەبوداود گێڕاویانەتەوە وئەبوداود دەڵێت : لەوبارەیەوە سوئال لە ئیمامی ئەحمەد كرا ؟ ئەویش لە جوابدا گوتی:(ابن مسعود، ئەم جۆرە كارانەی شەیتانی هەمووی بەحەرام داناوە) .

٧٦- [٧٦]بوخاری دەگێڕێتەوە كە قەتادە گوتی بە (سعيد ابن المسيب) پیاوێك سیحری لێكراوە، یان لە خێزانەكەی بەستراوە، ئایە دروستە سیحرەكەی بۆ بەتاڵ بكرێتەوە ؟(ابن مسعود) گوتی : هیچی تێدا نیە ئەوان ئەوكارە بۆ چاكسازی دەكەن، ئەوەی سودی هەبێت نەهی لێنەكراوە .

---

75 حسن اخرجه احمد وابو داود (٣٨٦٨)

76 البخاري

٧٧- وروى عـن الحسن أنـه قـال: لا يحـل السحر إلا سـاحر.
قـال ابـن القـيم: النـشرة: حـل الـسحر عـن المـسحور، وهـي نوعـان: إحداهما:...حل بسحر مثله، وهو الذي من عمل الشيطان، وعليه يحمل قول الحسن، فيتقرب الناشر والمنتشر إلى الشيطان بما يحـب، ويبطـل عملـه عـن المـسحور.
والثاني:...النشرة بالرقية والتعوذات والأدوية والدعوات المباحة، فهذا جائز....
فيه مسألتان:الأولى:...النهي عن النشرة.
الثانية:...الفرق بين المنهي عنه والمرخص فيه مما يزيل الأشكال.

٧٧- [77]حەسنی بەصری دەڵێت :یەکێك سیحر بەتاڵ دەکاتەوە کە خۆی ساحیر بێت
ابن القيم دەڵێت : بەتاڵ کردنەوەی سیحر دوونەوعە : یەکەمیان : بەتاڵ کردنەوەی سیحر بە سیحرێکی دی، ئەمەیان ئەوەیە کە جۆرێکە لە کاری شەیتان، وتەکەی حەسەنی بەصری ئەمەیان دەگێڕێتەوە .
چونکە ئەوکەسەی کە سیحرەکە بەتاڵ دەکاتەوە، لەگەڵ ئەوکەسەش کە سیحرەکەی بۆ بەتاڵ دەکرێتەوە، بەوجۆرەی کەشەیتان ئارەزوی لێبێت خۆیان لەشەیتان نزیك دەکەنەوە. جا لەبەرئەوە شەیتان کاریگەری سیحرەکە لەسەر سیحر لێکراوەکە بە تاڵ دەکاتەوە .
دووەمیان: بەتاڵ کردنەوەی سیحر بە (ڕوقیە) واتە خوێندنی قورئان و مەعوزاتی قورئانی و سونەت، و بەکار هێنانی دەوا و دۆعای حەڵاڵ، ئەمەیان جائیز و دروستە .

لەم باسەدا دوومەسەلە هەیە

١- نەهی کردن و قەدەغە کردن لە بەتاڵ کردنەوەی سیحر .
٢- جیا کردنەوە لە نێوان دوو جۆرەکەی بەتاڵ کردنەوەی سیحر: کە یەکیان قەدەغە کراوە و ئەوی دیکەیان ڕوخصەتی پێدراوە . ئەم جیا کردنەوەش ئیشکال واتە:ئاڵۆزی نامێڵێت لە بەینی حەدیسەکاندا

---

77 صحيح اخرجه الطبري في التهذيب

٢٧- باب ما جاء في التطير

وقول الله تعالى: (ألا إنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللّهُ ولَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ)

وقوله: (قَالُوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ)

بابی ٢٧

باسی شومی ورەشبینی که چ هەرەشەیەکی لەسەرە

خودای بڵند دەفەرموێت

﴿ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمۡ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكۡثَرَهُمۡ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿١٣١﴾ ﴾ الاعراف

واتە:(بابزانن و ئاگاداربن ئەو شومی و نەگبەتیەی ئەوان کە بە سەریاندا هاتووە، بە هۆی کردەوەکانی خۆیانەوە ڕووی داوە)

<u>ڕوونکردنەوە</u> :(مەعنای ئایەتکە ئەوەیە کە هەرچی خۆشی و ناخۆشییە هەمووی لە لایەن خوداوە و بە قەدەری ئەو ڕوو دەدات) ئەم دوو ئایەتەش دەری دەخات کە شومی و ڕەشبینی کردن کاری جاهیلی و موشریکانە .

خودای گەورە فەرمویەتی:

﴿ قَالُواْ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمۡۚ أَئِن ذُكِّرۡتُمۚ بَلۡ أَنتُمۡ قَوۡمٞ مُّسۡرِفُونَ ﴿١٩﴾ ﴾ ﴿یس ﴾

واتە :﴿ پێغەمبەرەکان وتیان :شومی ونەگبەتیەکەتان لە گەڵ خۆتاندایە واتە بە هۆی کردەوەکانی خۆتانەوەیە، ئەو بەڵایەش کە بەسەرتاندا هاتووە، بەهۆی کوفرو گوناهەکانی خۆتانەوەیە جا لەبەر ئەوەی کە ئێمە ئامۆژگاریتان دەکەین و ئەمرتان پێ دەدەین بە تەوحید، ئێوەش ئەم کارەی ئێمە بە مایەی شوم و نەگبەتی دەزانن، بەڵام ئێوە قەومێکن لە سنور دەرچوون ﴾ تەواو

٧٨- عن أبي هريرة رضي الله عنه، أن الرسول صلى الله عليه وسلم قال: (لا عدوى، ولا طيرة، ولا هامة، ولا صفر) أخرجاه. زاد مسلم: (ولا نوء، ولا غول).

٧٩- ولهما عن أنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (لا عدوى ولا طيرة، ويعجبني الفأل) قالوا: وما الفأل؟ قال: (الكلمة الطيبة).

٨٠- ولأبي داود بسند صحيح عن عقبة بن عامر رضي الله عنه قال: ذكرت الطيرة عند رسول الله صلى الله عليه وسلم فقال: (أحسنها الفأل، ولا ترد مسلماً فإذا رأى أحدكم ما يكره فليقل: اللهم لا يأتي بالحسنات إلا أنت، ولا يدفع السيئات إلا أنت، ولا حول ولا قوة إلا بك

٨١- وعن ابن مسعود رضي الله عنه مرفوعاً: "الطيرة شرك، الطيرة شرك، وما منا إلا، ولكن الله يذهبه بالتوكل" رواه أبو داود، والترمذي وصححه، وجعل آخره من قول ابن مسعود.

٧٨- [٧٨]ابوهریرة ﷺ دەڵێت پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) (فەرموی تەنینەوەی نەخۆشی نیە (واتە هەر لە خۆیەوە بلاو نابێتەوە بەڵکو بە قەدەری خودایە) شومی و ڕەشبینی نیە، بایەقوش کاریگەری نیە مانگی سەفەر شوم نیە) بوخاری ومسلیم ڕیوایەتیان کردووە .

لای موسلیم ئەمەشی لە گەڵدایە : (ئەستێرە کاریگەر نیە (لەسەر ژیانی سەرزەمین چ بەچاکە و چ بە خراپە) و (الغول واتە: دێو زەرەر و زیانی نیە)

٧٩- [٧٩]ئەنەس ﷺ دەڵێت: پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرموی:(تەنینەوەی نەخۆشی نیە، شومی و ڕەشبینیی نیە، وە گەشبینیم پێخۆشە، گوتیان : گەشبینی چیە ؟ فەرموی:(الكلمة الطيبة) واتە :وشەیەکی جوان یا ناوێکی جوان جوانە)

---

78 البخاري (٥٧٥٧) ومسلم (٢٢٢٠)

79 البخاري (٥٧٥٦) ومسلم (٢٢٤٢)

٨٢–ولأحمد من حديث ابن عمرو: (من ردته الطيرة عن حاجة فقد أشرك)
قالوا: فما كفارة ذلك؟ قال:
(أن تقول: اللهم لا خير إلا خيرك، ولا طير إلا طيرك، ولا إله غيرك).

٨٠– [80]عروة بن عامر ﷺ دەڵێت : (لای پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) باسی (الطيرة) شومی کرا، ئەویش فەرمووی: لەوەدا گەشبینی جوان و حەلاڵە، مسوڵمان لە کارەکەی ناگێڕێتەوە، جا ئەگەر هەرکامتان شتێکی بینی پێی ناخۆش بوو بابڵێت: (خودایە، هەرچی شتە باش وجوانەکانە تەنها خۆت دروستیان دەکەیت و دەیان هێنیتە بوون، هەرچی شتە خراپ و ناشیرینەکانە، تەنها خۆت لایان دەدەیت، ناشتوانین حاڵی خۆمان بگۆڕین لە حاڵێکەوە بۆ حاڵێکی دیکە مەگەر تەنها بە کۆمەکی خۆت، هیچ هێز و قوەتێکیشمان نیە مەگەر خۆت پێمان ببەخشێت بە کۆمەکی خۆت)
٨١– [81](ابن مسعود) دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمووی : (ڕەشبینی جۆرێکە لە شیرك، ڕەشبینی جۆرێکە لە شیرك) .(ابن مسعود) دەڵێت: (هەریەك لە ئێمە شتی وا دێت بەدڵیدا(بەپێی عادەت وبۆماوە) ، بەڵام بە هۆی تەوەکول و پشت بەستن بە خوداوە : خودا ئەوشتە ناهێڵێت) .
٨٢– [82]ئیمامی ئەحمەد لەحەدیسی (ابن عمر)دا دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرموویەتی: هەرکەس شومی بکات لە شتێکدا و بیگێڕێتەوە لە کارەکەی ئەوا شەریکی بۆ خودا داناوە، گوتیان ئەی کەفارەتی ئەوە چیە فەرمووی : ئەوەی کە بڵێت : (اللهم لا خير إلا خيرك، ولا طير إلا طيرك، ولا إله غيرك) تەواو.
ڕوونکردنەوە :واتە: ئەم شتانە مسوڵمان ناگێڕێتەوە و لە کاری خۆی پەشیمانی ناکاتەوە، جا ئەگەر شتێکی وای بینی وشتێك هات بە دڵیدا با ئەو دوعایە بخوێنێت

---

80 ضعيف مرسل . اخرجه ابو داود (٣٩١٩)
81 حسن . اخرجه ابو داود داود (٣٩١٠) والترمذي (١٦١٤) وابن ماجة (٣٥٣٨)
82 حسن اخرجه احمد (٧٠٤٥)

٨٣- وله من حديث الفضل بن عباس رضي الله عنهما: إنما الطيرة ما أمضاك أو ردك.

فيه مسائل:

الأولى: التنبيه على قوله: (ألا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللَّهُ) مع قوله: (طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ)

الثانية: نفي العدوى. الثالثة: نفي الطيرة.

الرابعة: نفي الهامة. الخامسة: نفي الصفر.

السادسة: أن الفأل ليس من ذلك بل مستحب. السابعة: تفسير الفأل.

الثامنة: أن الواقع في القلوب من ذلك مع كراهته لا يضر بل يذهبه الله بالتوكل.

التاسعة: ذكر ما يقوله من وجده.

العاشرة: التصريح بأن الطيرة شرك.

الحادية عشرة: تفسير الطيرة المذمومة.

٨٣- [٨٣]وە هەر ئەحمەد لە حەدیسی فەزڵی کوڕی عەباسدا هێناویەتی:(شومی ئەوەیە کە هانت بدات بۆ کارێك یا لە کارێك سارِدت بکاتەوە و پەشیمانت بکاتەوە)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ئاگادار بوون لە واتای وتەی خودا (أَلا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللَّهُ) لە گەلّ: (طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ) کە یەکەمیان مەعنای ئەوە ئەدات کە ئەو بەڵایە بە قەدەری خودایە .دووەمیان مەعنای ئەوەیە کە ئەو بەڵایە بە هۆی تاوانی خۆتانەوە ڕووی داوە

٢- نەفی کردنی تەنینەوە (مەبەست ئەوەیە کە تەنینەوەی نەخۆشی هەر لە خۆیەوە ڕوو نادات بەڵکو بە قەدەری خودایە)

٣- نەفی شومی واتە هیچ شتێ لە خۆیدا شوم نیە

٤ – نەفی بایە قوش (واتە ئەمیش شوم نیە)

---

83 ضعيف اخرجه احمد (١٨٢٤) ضعفه احمد شاكر والألباني

٥- نەفی سەفەر (واتە مانگی سەفەر شوم نیە کەواتە هیچ ساڵ وهیچ مانگ وهیچ ڕۆژێك و هیچ کاتێك شوم نیە)

٦- گەشبینی بەر ئەوە ناکەوێت بەڵکو موستەحەببە واتە :سوننەتە

٧- تەفسیری گەشبینی (بەوە تەفسیر کراوە :کەلیمەیەکی جوانە، چونکە گەشبینی هانی ئینسان ئەدات کە چالاك بێت)

٨- ئەگەر شومی کەوتە دڵەوە، لەدڵیشەوە پێت ناخۆش بوو ئەوە زیانی نیە.

٩- هەر کەسێ شتێکی وا هات بە دڵیدا ئەبێت چی بڵێت ؟

١٠- ڕاگەیاندنی ئەوەی کە بە شوم زانین شیرکە.(بەپێی عەقیدەی خاوەنەکەی گەورە وبچوکی هەیە)

١١- تەفسیری بە شوم زانینێ کە لۆمە کراوە (ئەویش ئەوەیە کە پاڵت پێوەبنێ یا هانت بدات بۆ کارێ یان ساردت بکاتەوە لە کارێك)

<u>ڕوونکردنەوە</u>

١- تعریف التطیر :﴿ شرعًا: التشاؤم بكل مسموع او مرئي او معلوم، وهذا تعريف ابن القيم﴾

واتە :(شومی، ڕەشبینی، بە مایەیی نەگبەتی زانین: ئەمانە یەك مەعنایان هەیە)

واتە :(بەشوم زانینی هەر شتێکی بیستراو یابینراو یا زانراو)

بیستراو :وەك :ئەنگی قەلەڕەش،ئەنگی بایەقوش

بینراو:وەك ئەوەی لە کاتی جاهیلیدا، لە کاتی سەفەردا، ئەگەر باڵندەیەك بەلای چەپدا هەڵفڕا ئەگەڕانەوە و ئەیانگوت : ئەم سەفەرە خێری تێدا نیە، یا ئەگەر کەروێشکێك بهاتایە بەردەمیان، هەروایان ئەگوت

زانراو وەك ناوی مانگەکان و کاتەکان وەك سێ شەممە یا چوارشەممە ژمارەش وەك سیانزە.،

٢٨- باب ما جاء في التنجيم

٨٤- قال البخاري في "صحيحه": قال قتادة: خلق الله هذه النجوم لثلاث: زينة للسماء ورجوماً للشياطين، وعلامات يهتدى بها. فمن تأول فيها غير ذلك اخطأ، ولضاع نصيبه، وتكلف ما لا علم له به. أ.هـ.

٨٥- وكره قتادة تعلم منازل القمر، ولم يرخص ابن عيينة فيه، ذكره حرب عنهما، ورخص في تعلم المنازل أحمد وإسحاق.

بابی٢٨

باسی ئەستێرەناسی یا فەلەکناسی بەڵگەکانی حەرام بوونی

٨٤- [84](قەتادە دەڵێت :خودا ئەم ئەستێرانەی بۆ سێ حیکمەت دروست کردووە

یەکەم: بۆ ڕازاندنەوەی ئاسمانی دونیا.

دووەم: بۆ ڕەجمی شەیتانەکان.ئەوانەی نهێنی ئاسمانەکان دەفڕێنن.

سێیەم: بۆئەوەی بکرێت بە نیشانە، کاروانچی و موسافیرەکان ڕێگەی خۆیانی پێ بدۆزنەوە، جا هەر کەس دیعایەی ئەوە بکات کە بۆ غەیری ئەمانە بە کار دێن ئەوا تاوانێکی گەورەی کردووە بەشی خۆی لەبەهەشت نەهێلاوە و بارێکی لە خۆی ناوە (کە عیلمی غەیبە) هیچی لێ نازانێت) تەواو.

٨٥- [85](قەتادە فێربوونی مەنازل مانگی بە مەکروه (واتە بە حەرام داناوە) و (سفیان ابن عیینە) ڕوخصەتی پێ نەداوە ئەمەش حەربی کوڕی ئیسماعیل لەوانەوە گێڕاویەتیەوە بەلأم ئیمامی احمد وإسحاق ڕوخصەتیان پێداوە

---

84 أخرجه البخاري تعليقا ، كتاب بدء الخلق باب النجوم

85 ذكره ابن رجب في كتاب فضل علم السلف على علم الخلف

٨٦- وعن أبي موسى قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (ثلاثة لا يدخلون الجنة: مدمن الخمر، وقاطع الرحم، ومصدق بالسحر) رواه أحمد وابن حبان في صحيحه.

فيه مسائل:

الأولى: الحكمة في خلق النجوم.

الثانية: الرد على من زعم غير ذلك.

الثالثة: ذكر الخلاف في تعلم المنازل.

الرابعة: الوعيد فيمن صدق بشيء من السحر ولو عرف أنه باطل.

٨٦- [86] ئەبو موسای ئەشعەری دەڵێت :پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی: سێ کەس ناڕۆنە بە هەشتەوە

یەکەم: ئەو کەسەی کە بەردەوام مەی دەخواتەوە .

دووەم :ئەو کەسەی کە باوەڕ بە ساحیر دەکات (کە نەوعێکیان ئەستێرەناسیە)

سێیەم :ئەو کەسەش کە سیلەی ڕەحم دەپچڕێنێت)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- حیکمەت لە دروست کردنی ئەستێرەکاندا (تەنها سیانن)

٢- ڕەددانەوەی هەر کەسێ کە ئیدعای شتێکی دیکە بکات(جگە لەو سیانە لە بارەی ئەستێرەکانەوە)

٣- باسی خیلاف و ناکۆکی لە نێوان عولەمادا لە بارەی فێربوونی مەنازیل یا خولگەکانی مانگ .

٤- هەڕەشە کراوە لەو کەسەی کە باوەڕ بکات بە هەر شتێ کە سیحر بێت . ئەگەر چی بشزانێت کە سیحر درۆیە.

---

86 حسن . بمجموع الطرق والشواهد اخرجه احمد وابن حبان (٥٣٤٩) وابو يعلى في المسند (٧٢٤٨) والطبراني في المجمع . والحاكم وضعّفه الألباني

ڕوونکردنەوە :

بەڕاست زانین یاباوەڕکردن بە ئەستێرە ناس سێ جۆری هەیە:

یەك :(تصدیق بالقلب)سەلماندن بە دڵ: ئەوەیە کە باوەڕی وابێ کە ئەستێرە ناسەکە ڕاست دەکات.

دوو: (تصدیق اللسان) باوەڕکردن بە زمان :ئەوەیە کە ئەستێرە ناسەکە بڵێت لەمەدوا ئەوەو ئەوە ڕوو دەدات، ئەمیش بەزمان شتێ بڵێت کە مەعنای ئەوە بدات کەباوەڕی کردووە بە ئەستێرە ناسەکە، ئەمەش هەر کافر دەبێت .

سێ:(تصدیق الجوارح) سەلماندن بە ئەندامەکانی لاشە ،ئەمەش ئەوە دەگرێتەوە کە بەپێی وتەی ئەستێرەناسەکە بجوڵێتەوە .

٢٩- باب ما جاء في الاستسقاء بالأنواء

وقول الله تعالى: (وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ) [الواقعة : ٨٢]

٨٧- عن أبي مالك الأشعري رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لاَ يَتْرُكُونَهُنَّ الْفَخْرُ فِي الأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الأَنْسَابِ وَالاِسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ ». وَقَالَ « النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا تُقَامُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَعَلَيْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ وَدِرْعٌ مِنْ جَرَبٍ »رواه مسلم.

بابی ٢٩

باسی هەر کەسێ باوەڕی وا بێت کە ئەستێرەو جوڵەی ئەستێرەکان هۆکاری باران بارینن

﴿الواقعە:٨٢﴾ واتە :(ئێوە لە جیاتی ئەوەی شوکری خودا بکەن کە ڕزقی بۆتان باراندووە ،دەڕۆن درۆ دەکەن بەو جۆرەی کە ناڵێن ئەمە ڕزقی خودایە و دەڵێن بە هۆی جوڵەی فلان ئەستێرەوە بارانمان بۆ باری)

٨٧- [٨٧]ئەبو موسای ئەشعەری دەڵێت :پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم)فەرموی : چوار شت لە ناو ئوممەتەکەمدا کاری جاهیلی ونەفامین و تەرکی ناکەن

یەکەم : فەخر کردن بەکاری باب وباپیرانەوە .

دووەم : تانەدان لە نەسەبی خەڵکی(وەك ئەوەی کە بڵێت فلان کوڕی فلان نیە، یا فلان زۆڵە یا کوڕی حەماڵە)

سێیەم :عەقیدە بوون بەوەی کە ئەستێرەکان و جوڵەیان سەبەبی باران بارینن.

چوارەم شیوەن کردن بۆ مردوو)

فەرمووی:\ ژنی شیوەن گێڕ ئەگەر پێش مەرگی تۆبە نەکات ئەوا بەو حاڵەتەوە زیندوو دەکرێتەوە کە پۆشاکێکی لە بەر دەکرێت کە مسی تواوەیە لە گەڵ کراسێکی درێژی گەڕوگوڵی واتە :گەڕی گوڵی هەموو لاشەیان دادەپۆشێت)

---

87 مسلم (٩٣٤)

٨٨- ولهما عن زيد بن خالد رضي الله عنه قال: صلى لنا رسول الله صلى الله عليه وسلم صلاة الصبح بالحديبية على إثر سماء كانت من الليل، فلما انصرف أقبل على الناس فقال: (هل تدرون ماذا قال ربكم؟) قالوا: الله ورسوله أعلم. قال: (قال: أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر، فأما من قال: مطرنا بفضل الله ورحمته، فذلك مؤمن بي كافر بالكوكب، وأما من قال: مطرنا بنوء كذا وكذا، فذلك كافر بي مؤمن بالكواكب).

٨٨- [88]زەیدی کوڕی خالد دەڵێت :پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) ئیمامەتی نوێژی بەیانی بۆ کردین، ئەمەش لە حودەیبییە بوو لە پاش بارانی شەو .جا کاتێ سەلامی دایەوە ڕووی کردە خەڵکەکەو فەرمووی :ئایا دەزانن پەروەردگارتان چی فەرموو ؟

ئەوانیش گوتیان خوداو پێغەمبەرەکەی دەزانن .

فەرمووی: خودا فەرمووی: (هەندێ لە عەبدەکانم سپێدەیان بەسەردا هات و ئیمانیان بە من هێنا، و هەندێکیان کافر بوون. جا ئەوەی (بە دڵ یابە دەم)گوتی: بە فەزڵ و خوداوە ڕەحمەتی خوداوە بارانمان بۆ باری ئەوە ئیمانی بەمن هێناوە و کافر بووە بە ئەستێرەکان .بەڵام ئەوەی گوتی :بە هۆی هەڵاتن یا ئاوا بوونی ئەستێرەکانەوە بارانمان بۆ باری، ئەوە کافر بووە بە من و ئیمانی بە ئەستێرەکان هێناوە) تەواو

<u>ڕوونکردنەوە</u> :ئەم حەدیسە ئەوە دەردەخات کە دروست نیە.کارەکانی خودا بدرێتە پاڵ غەیری خودا . وەك بگوترێت بە فلان ئەستێرە یا هەڵاتنی یا ئاوا بونی فلان ئەستێرە بارانمان بۆ باری ئەم وتەیەش سێ مەعنای هەیە:

أ. بەهۆی ئەستێرەکانەوە باران باری

ب . لەگەڵ هەڵاتن یا ئاوابونی فلان ئەستێرەدا باران باری

ج . بە کۆمەکی فلان ئەستێرە باران باری

. بەکارهێنانی ئەو لەفزەش بە هیچ شێوەیەك دروست نیە . فتح المجيد هەمان باب

---

88 البخاري (٣٨ ١) مسلم (٧١)

٨٩- ولهما من حديث ابن عباس بمعناه وفيه قال بعضهم: لقد صدق نوء كذا وكذا، فأنزل الله هذه الآيات: (فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ) إلى قوله: (وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ) [الواقعة : ٨٢]

٨٩- [89]موسلیم لەحەدیسی (ابن عباس) دا هێناویەتی کە هەمان مەعنای هەیە و تیایدا هاتووە (هەندێکیان گوتیان :والله جوڵەی فلان و فلان ئەستێرە ڕاست دەرچوو (یان هاتە دی)، بۆیە خودای گەورە ئەو ئایەتانەی دابەزاند کە دەفەرموێ

﴿ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ۝٧٥ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ۝٧٦ ﴾

ڕوونکردنەوە :

١- (النوء)ئەستێرەیە کاتێ لە خۆر هەڵاتەوە هەڵدێت لەکاتی بەرەبەیاندا، یا کاتێك ئاوا دەبێت لە خۆرئاواوە، هەر لە کاتی بەرەبەیاندا

٢- لە حەدیسی ژمارە (٧٨) دە فەرموێ (ولا نوء) :یەعنی ئەستێرە و خولگەکانیان هیچ کاریگەریان لەسەر ژیانی سەرزەوی نیە، ئەو عەقیدەیە کە دەڵێت : ئەستێرەکان بە پێی خولگەکانیان کاری گەری دەکەنە سەر، با، وەرزەکان ،باران بارین، نەخۆشیەکان، جەنگەکان، ئەو جۆرە شتانە، ئەو عەقیدەیە هیچ ئەصڵێکی نیە، بەڵکو ئەوە خورافاتی جاهیلانەیە

٣- لەبارەی جوڵەی ئەستێرەکان سێ مەوقیف هەیە

١.دەڵێن : جوڵەی ئەستێرەکان هەرخۆی کاریگەری دەکاتە سەر دیاردە سروشتی و کۆمەڵایەتیەکان لەسەر زەوی ئەمەیان شیرکی گەورەیە و ئینسان پێی کافر دەبێت .

٢. دەڵێن : جوڵەی ئەستێرەکان سەبەب و هۆکارێکە خودا خۆی دایناوە کە کاریگەری لە سەر ژیانی خەڵکی و دیاریدەکانی سەر زەوی هەبێت، ئەمەیان شیرکی بچوکە

٣. دەڵێن : جوڵەی ئەستێرەکان تەجروبەی وەقت و کاتەکانە، ئەمەیان شیرك نیە بەڵام نابێت موسوڵمان ئەو قسەیە بەکار بهێنێت، بۆئەوەی وتەکەی لە وتەی کافران نەچێت .بەڵکو باشتر ئەوەیە بۆ نمونە بڵێت ئەو بارانە فەزڵی خودایە و لە کاتێکی ئاواوئاوا دا باراندویەتی. السبك الفريد

---

[89] مسلم فقط (٧٣)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية الواقعة. الثانية: ذكر الأربع من أمر الجاهلية.

الثالثة: ذكر الكفر في بعضها.

الرابعة: أن من الكفر ما لا يخرج عن الملة.

الخامسة: قوله: (أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر) بسبب نزول النعمة.

السادسة: التفطن للإيمان في هذا الموضع.

السابعة: التفطن للكفر في هذا الموضع.

الثامنة: التفطن لقوله: (لقد صدق نوء كذا وكذا).

التاسعة: إخراج العالم للمتعلم المسألة بالاستفهام عنها، لقوله: (أتدرون ماذا قال ربكم؟).

العاشرة: وعيد النائحة.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی الواقعة

٢- باسی ئەو چوار شتەی كە كاری نەفامی و جاهیلین

٣- باسی ئەوەی كە هەندێكیان كوفرن

٤- هەندێك كوفر هەیە موسڵمانی پێ لە دین دەرناچێت .

٥- فەرمووی هەندێ لە عەبدەكانم ،سپێدەیان بە سەردا هات وئیمانیان بەمن هێنا ،و هەندێكیان كافر بوون ئەمەش بە هۆی دابەزینی نیعمەتەكەوە بوو

٦- تێگەیشتن لە چۆنیەتی ئیمان هێنان لەم شوێنەدا.

٧- تێگەیشتن لە چۆنیەتی كافر بوون لەم شوێنەدا

٨- تێگەیشتن لەوەی كە گوتیان :واللە ،جوڵەی فلان و فلان ئەستێرە ڕاست دەرچوو

٩- عالم مەسەلەیەك دەخاتە بەردەستی تەلەبەكەی بەوەی كە سوئالی لێدەكات. ئەمەش بە پێی فەرمودەكەی (صلى الله عليه وسلم)كە فەرموی: (ئایا دەزانن پەروەردگارتان چی فەرموو).

١٠- هەڕەشە كردن لە ژنانی شیوەنگێڕ.

٣٠ - باب قول الله تعالى:

(وَمِنَ النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَاداً يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ)

وقوله: ﴿ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ ﴾ التوبة

بابی ٣٠

باسی مەحەببەت وخۆشەویستی کە عیبادەتە

﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ ٱللَّهِ ﴾﴿البقرة :١٦٥﴾

واتە:(هەندێ لە خەڵکی هەن کە جگە لەخودا کە دەیپەرستن، هاوتایان بۆ خودا داناوە کە بیپەرستن، ئەمەش لەوەدا کە چەندە خودایان خۆش دەوێت، ئەوەندەش هاوتاکانیان خۆش دەوێت) تەواو

﴿ قُلْ إِن كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ ﴾ **تا دوایی﴿التوبة ٢٤﴾**

واتە:(ئەی پێغەمبەر بڵێ:ئەگەر باوانتان وەمنداڵەکانتان، وە براکانتان وە هاوسەرەکانتان وە کەسەکانتان بە گشتی وە سەروەت و سامانێك کە کۆتان کردوەتەوە و تیایدا ماندوو بوون وە بازرگانیەك کە دەترسن بازاڕی بشکێت وە خانووەکانتان کە لێی ڕازین . جا ئەگەر ئەو شتانە لاتان خۆشەویستە لە خودا وپێغەمبەرەکەی و جیهاد کردن لە ڕێگەی خودادا ئەوا چاوەڕێ بکەن هەتا خودا فەرمانی خۆی دەنێرێت (بەسەرتاندا چ سزایەکتان دەدا) خوداش هیدایەتی قەمێك نادات کە فاسق بن (ولە فەرمانی خودا دەربچن) (واتە خۆشەویستی غەیری خودا بدەن بە سەر خۆشەویستی خودادا)تەواو

٩٠- عن أنس رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:
(لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحب إليه من ولده ووالده والناس أجمعين) أخرجاه.
٩١- ولهما عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (ثلاث من كن فيه وجد بهن حلاوة الإيمان: أن يكون الله رسوله أحب إليه مما سواهما، وأن يحب المرء لا يحبه إلا لله، وأن يكره أن يعود في الكفر بعد إذ أنقذه الله منه كما يكره أن يقذف في النار)، وفي رواية: (لا يجد أحد حلاوة الإيمان حتى ..) إلى آخره.

٩٠- [90]ئەنەس دەڵێت: پێغەمبەری خودا(صلی الله علیه وسلم)فەرموی :(هیچ کەستان ئیمان ناهێنێت هەتا منی زیاتر خۆش دەوێت لە منداڵەکانی وباب (باپیر ودایکیشی)و هەموو خەڵکی)

٩١- [91]دیسانەوە ئەنەس دەڵێت :پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) فەرموی: سێ صیفەت هەن هەر کەسێ ئەوانەی تێدا بێت ئەوا بە هۆی ئەوانەوە هەست بە شیرینی ئیمان دەکات:

یەکەم :دەبێت خوداو پێغەمبەرەکەی لەلای خۆشەویستربێت لە غەیری ئەوان (وەك ژن و منالّ)

دووەم :

ئەگەر کەسێکی (ئیمانداری)خۆشویست تەنها لەبەر خودا خۆشی بوێت .

سێیەم :دەبێت پێی ناخۆش بێت ببێتەوە بە کافر، پاش ئەوەی کەخودا لە کافری نەجاتی دا، هەروەك چۆن پێی ناخۆشە هەڵبدرێتە ناو ئاگرەوە .

لە ڕیوایەتێکی دیکەدا دەڵێت :(شیرینی ئیمان نا چێژێت هەتا ...)

تا کۆتایی حەدیسەکە

---

90 البخاري(١٥) مسلم (٤٤)
91 البخاري(١٥) مسلم (٤٤ و٤٣)

. ٩٢- وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: من أحب في الله، وأبغض في الله، ووالى في الله، وعادى في الله، فإنما تنال ولاية الله بذلك، ولن يجد عبد طعم الإيمان وإن كثرت صلاته وصومه حتى يكون كذلك. وقد صارت عامة مؤاخاة الناس على أمر الدنيا، وذلك لا يجدي على أهله شيئا. رواه بن جرير،

٩٣- وقال ابن عباس في قوله تعالى: (وتقطعت بهم الأسباب) قال: المودة

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية البقرة.

ڕوونکردنەوە : ئیمامی ئەوەوی دەڵێت :(شیرینی ئیمان ئەوەیە: کە تام و چێژ لە عیبادەت وەربگرێت، و بەرگەی ناڕەحەتیەکان بگرێت....خۆشەویستی خوداش بەوە دەبێت کە ئیتاعەی بکرێت وە موخالەفەی نەکرێت، خۆشەویستی پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) هەروادەبێت) . تەواو

٩٢ - [92](ابن عباس) دەڵێت:(هەرکەسێك خۆشەویستیەکەی لە بەر خودا بێت، و ڕق و کینەی لەبەر خودابێت، لەبەر خودا دۆستایەتی بکات، ولەبەر خودا دوژمنایەتی بکات ئەوا بەم کارەی دەبێت بە دۆست و وەلی خودا جا هیچ عەبدێك تامی ئیمان ناچێژێت بانوێژ و ڕۆژووشی زۆر بێت هەتا بەو جۆرە دەکات . ئەوەتە برایەتی خەڵکی لە سەر کارو باری دونیایە ئەمەش هیچ سودێکی بۆیان نیە .بەڵکو زەرەریشی بۆیان هەیە .

---

92 أخرجه عبدالله ابن المبارك في الزهد (٣٥٣) والطبراني في الكبير (١٢٥٣٧) ولم يوجد عند ابن الجرير

- ڕوونکردنەوە:مەعنای وتەکەی ابن عباس بەمجۆرەیە :کە ئەملی ئیمان و تاعەتی لەبەر خودا خۆش بوێت ودۆستایەتیان بکات وە هەر کەس کوفر و شیرك بکات یا لە تاعەتی خودا دەر بچێت ،ئەم لەبەر خودا ڕقی لێیان بێت و دوژمنایەتیان بکات

دووەم: لە (قرە عيون الموحدين) دەڵێت (هەر کەس کوفر و شیرك بکات دوژمنایەتی کردنی واجبە بە پێی توانا)

الثانية: تفسير آية براءة.

الثالثة: وجوب محبته صلى الله عليه وسلم على النفس والأهل والمال.

الرابعة: أن نفي الإيمان لا يدل على الخروج من الإسلام.

الخامسة: أن للإيمان حلاوة قد يجدها الإنسان وقد لا يجدها.

السادسة: أعمال القلب الأربعة التي لا تنال ولاية الله إلا بها، ولا يجد أحد طعم الإيمان إلا بها.

السابعة: فهم الصحابي للواقع: أن عامة المؤاخاة على أمر الدنيا.

الثامنة: تفسير: (وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الأَسْبَابُ) [البقرة: ١٦٦].

التاسعة: أن من المشركين من يحب الله حباً شديداً.

العاشرة: الوعيد على من كانت الثمانية أحب إليه من دينه.

الحادية عشرة: أن من اتخذ نداً تساوي محبته محبة الله فهو الشرك الأكبر.

٩٣- [٩٣](ابن عباس) دەڵێت:{ وتقطعت بهم الأسباب } تەفسیرەکەی (واتە :ئەو خۆشەویستیە لە بینیاندا نامێنێت لە ڕۆژی قیامەتدا)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی البقرة

٢- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی بەرائەت.

٣- خۆشویستنی پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) واجبە ودەبێت بخرێتە پێش خۆشەویستنی کەس و کارو ماڵ و سامانەوە .

٤- کە گوترا ئیمانی نەهێناوە مەعنای وانیە کە لە ئیسلام دەرچووە .

٥- ئیمان تام وچێژی شیرینی هەیە جا وا دەبێت ئینسان هەستی پێ بکات و واش دەبێت هەستی پێ نەکات .

---

93 اثر صحيح اخرجه الطبري (٢٤٣١) والحكم في المستدرك وصححه ووافقه الذهبي

٦- ئەو چوار کردەوەیەی دڵ تەنها بەوانە نەبێت ،دۆستایتی خودا بە دەست نایت هەر بەوانەش نەبێت تامی ئیمان ناچێژرێت.
٧- تێگەیشتنی ئەصحاب لە واقیع : کە زۆربەی برایەتی خەڵکی لەبەر کاروباری دونیایە .
٨- تەفسیری :{ وتقطعت بهم الأسباب }
٩- هەنێك لە موشریکان هەن خودایان زۆر خۆش دەوێت
١٠- هەڕەشەی توند لە هەر کەسیٚ کە ئەو هەشت شتەی ،زیاتر خۆش بوێت لە دینەکەی
١١- هەر کەس هاوتایەك دابنێت بۆ خودا ،بەو جۆرە کە لە خۆشەویستیدا بەقەدەر خۆشەویستی خودا خۆشی بوێت ،ئەوە شیرکی گەورەیە .

٣١- باب قول الله تعالى: (إِنَّمَا ذَلكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءهُ فَلاَ تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ) [آل عمران : ١٧٥].

وقوله: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ فَعَسَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾﴾ التوبة:

بابی ٣١

باسی ترس و خەوف کە عیبادەتە

بۆ سەلماندنی ئەو مەسەلەیە دانەر سێ ئایەتی هێناوە:

یەکەم ﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾ ﴾

واتە:(ئەوە شەیتانە ئێوە دەترسێ بە دۆستە کانی، دەی مەترسن لەوان و تەنها لە من بترسن، ئەگەر ئیماندارن)

دووەم: ﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ ﴾

تادوایی﴿التوبة١٨﴾ واتە:(تەنها ئەوانە بۆیان هەیە مزگەوتەکانی خودا ئاوەدن بکەنەوە بە عیبادەت کە ئیمانیان هێناوە بە خودا و بە ڕۆژی ئاخیرەت. وە نوێژەکانیان ڕادەپەڕێنن بە جوانی، وە زەکات دەبەخشن، وە جگە لەزاتی الله لە کەسی دیکە ناترسن . جا ئومێد هەیە کە ئەوانە هیدایەت دراوبن)

وقوله: (وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ)

٩٤- عن أبي سعيد رضي الله عنه مرفوعا: (إن من ضعف اليقين: أن ترضى الناس بسخط الله، وأن تحمدهم على رزق الله، وأن تذمهم على مالم يؤتك الله، إن رزق الله لا يجره حرص حريص، ولا يرده كراهية كاره).

سێیەم:﴿ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِيَ فِي ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ﴾ {العنكبوت :١٠}

واتە :﴿هەندێك لەخەڵكی دەڵێن: ئیمانمان هێنا بە خودا، جا كاتێك بەهۆی ئیمان هێنان بە خودا و دینداریەوە ئازار دران، واحساب دەكەن كە فیتنەی خەڵكی (واتە:بەلای خەڵكی)، وەك عەزابی خودایە ﴾ تەواو (واتە لە دەست ئازار و سزای خەڵكی ڕادەكەن و خۆیان دەخەنە ناو سزا و عەزابی خوداوە)

٩٤- [94]ئەبوسەعید بە مەرفوعی ڕیوایەتی كردوە (یەقین بوون بە خوداو دینەكەی . ٣ش شت لاوازی دەكەن ،

یەكەم: ئەوەیە كەخەڵكی ڕازی بكەیت، لەبەرانبەر ئەوەدا خودا لە خۆت ناڕازی بكەیت .

دووەم: حەمدو ستایشی خەڵكی بكەیت لەسەر ئەوەی كە خودا ڕزقی داویت و پێی بەخشیوە .

سێیەم: زەم و لۆمەی خەڵكی بكەیت لەسەر ئەوەی كە خودا، ڕزقێك یا شتێكی نەبەخشیوە پێت . بەتەئكید ڕزقی خودا سووربونی كەسانی بە تەماع ڕایناكێشێت، وە كەسانێكیش پێیان ناخۆشبێت كە ئەو ڕزقەی بۆ بێت ناتوانن بیگێڕنەوە) تەواو.

---

94 ضعيف . اخرجه ابو نعيم في الحلية

٩٥- وعن عائشة رضي الله عنها: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (من التمس رضى الله بسخط الناس رضي الله عنه وأرضى عنه الناس، ومن التمس رضى الناس بسخط الله سخط الله عليه وأسخط عليه الناس) رواه ابن حبان في صحيحه.

٩٥- [95]عائیشە (رضي الله عنها) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی:(هەرکەسێك بەدوای ئەوەدا بگەڕێت کە خودا لە خۆی ڕازی بکات، لە بەرانبەر ئەوەدا خەڵکی لێی ناڕازی بن، ئەوا خودا لێی ڕازی دەبێت وەهاش دەکات کە خەڵکی (موسوڵمان) لێی ڕازی بن . وەهەرکەسێك بەدوای ئەوە دابگەڕێت کە خەڵکی ڕازی بکات لەبەرانبەر ئەوەدا خودا لێی ناڕازی بێت، ئەوا خودا لێی تووڕە دەبێت و خەڵکیشی لێ تووڕە دەکات) تەواو .

<u>ڕوونکردنەوە</u> : ترس سێ جۆرە

١- ترسی نهێنی: ئەوەیە کە لە غەیری خودا بترسێت کە زیانی پێ بگەیەنێت بە نهێنی، جن بێت یا تاغوت بێت، یا ئەولیاو صالیحان بێت، ئەمەیان شیرکی گەورەیە .

٢- ترسی حەرام : ئەوەیە کە ئینسان لە ترسا، واز لە واجبات و ئەرکە دینیەکان بهێنێت، ئەمەیان هۆی دابەزینی ئایەتەکەی ئالی عیمرانە. و شیرکی بچوکە .

٣- ترسانی سروشتی یا (طبیعی) : وەك ترسان لە دڕندە یا دوژمنێك کە زیانت پێبگەیەنن، بەڵام ئەم ترسە، هانی نادات واز لە ئەرك و واجباتی دینی بهێنێت . ئەمەیان ئاساییە

---

[95] حسن لخرجه الترمزي(٢٤١٤) وابن حبان (٢٧٦)

فيه مسائل: الأولى: تفسير آية آل عمران.

الثانية: تفسير آية براءة. الثالثة: تفسير آية العنكبوت.

الرابعة: أن اليقين يضعف ويقوى.

الخامسة: علامة ضعفه، ومن ذلك هذه الثلاث.

السادسة: أن إخلاص الخوف لله من الفرائض.

السابعة: ذكر ثواب من فعله.

الثامنة: ذكر عقاب من تركه

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی ئالی عیمڕان .

٢- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی{براءة}

٣- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی{ العنكبوت}

٤- یەقین لاواز دەبێت و بەهێز دەبێت (واتە: كەم دەكات و زیاد دەكات)

٥- نیشانەی لاوازی یەقین، لەوانەش ئەو سیانەن كە لە حەدیسەكەی ئەبوسەعیدا باس كراوە .

٦- ئیخلاص لە ترسدا بەوەی كە تەنها لەخودا بترسێن (تەوحیدە)، یەكێكە لە واجبات ،

٧- باسی پاداشتی هەركەسێ كە ئەوكارە بكات (واتە: تەنها لە خودا بترسێت) .

٨- سزای هەركەسێك كە بەو جۆرە نەكات .

٣٢ باب قول الله تعالى: (وَعَلَى اللّهِ فَتَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ)

وقوله: (إنما المؤمنون الذين إذا ذكر الله وجلت قلوبهم) [الانفال]

وقوله (يا أيها النبي حسبك الله ومن اتبعك من المؤمنين) [الأنفال ٦٤]

بابی ٣٢

باسی پشت بەستن بە خودا کە عیبادەتە وپشت بەستن بە غەیری خودا شیرکە

لەم باسەدا چوار ئایەت هاتووە

یەکەم: ﴿ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓاْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾ ﴾ ﴿المائدة﴾

واتە :(تەنها تەوەکول بەخودا ببەستن، نەکەن تەوەکول بەغەیری خودا ببەستن ئەگەر ئیماندارن).

دووەم: ﴿ إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُهُۥ زَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ ﴾ **{الا نفال }**

واتە :(بە تەئکید ئیمانداری تەواو ئەو کەسانەن کە کاتێ ناوی خودا هێندرا دڵیان ڕادەچڵەکێت، وە کاتێك ئایەتەکانی قورئان خوێندرایەوە بە سەریاندا ئیمانیان پێ زیاد دەکات، وە تەنها بە خودا تەوەکول دەبەستن).

سێیەم: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ حَسْبُكَ ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ ﴾ **{الانفال}**

واتە :(ئەی پێغەمبەر، بەستە کە الله پشت و پەنات بێت و ئەو ئیماندارانەش کە شوێنت کەوتون، بەسیانە هەر ئەو پشت و پەنایان بێت)

وقوله (وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ).

٩٦- عن ابن عباس رضي الله عنهما قال: (حسبنا الله ونعم الوكيل)
قالها إبراهيم صلى الله عليه وسلم حين أُلقي في النار، وقالها محمد صلى الله عليه وسلم حين قالوا له:
(إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُواْ لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُواْ حَسْبُنَا اللّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ)
رواه البخاري والنسائي.

فيه مسائل:

الأولى: أن التوكل من الفرائض. الثانية: أنه من شروط الإيمان.
الثالثة: تفسير آية الأنفال. الرابعة: تفسير الآية في آخرها.
الخامسة: تفسير آية الطلاق.
السادسة: عظم شأن هذه الكلمة، وأنها قول إبراهيم ومحمد صلى الله عليهما وسلم في الشدائد.

چوارەم:﴿ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ ﴾ الطلاق: ٣
واتە :(وە هەرکەسێ تەوەکول و پشت بەستنی بەخودا بێت : ئەوا خودا بەسیەتی پشت و پەنای ئەو بێت) .

٩٦ - [96](ابـن عبـاس) دەڵێـت :﴿ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٣﴾ ﴾ کاتێـك ئیـبراهیم هەڵدرایە ناو ئاگرەکەوە ، ئەوەی گوت ، و محمد یش (صلى الله علیـه وسلم) هـەروای گوت کاتێ گوتیـان پێـی :(بە تەئکیـد خـەڵکی کۆبونەوە بۆجەنگی ئێـوە جا کەواتـە لێیان بترسن، ئەمانەش ئیمانیان بەوە زیادی کرد و گوتیان ﴿ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ واتـە : خـودا تـەنها خـۆی بەسـمانـە، کـە پیلانـی دوژمنـان پوچـەڵ بکاتـەوە، و نائومێدیان ئەکات .

---

96 ٩٦. البخاري.(٤٥٦٣) والنسائي في الكبرى .

وە گوتیان (وَنِعْمَ الْوَكِيلُ) واتە:(هەرئەو باشترین کەسە، کە کارەکانمان بدەینە دەستی، خۆی دەزانێت چی باشە ئەوەمان بۆدەکات) تەواو

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١.تەوەکول و پشت بەستن بەخودا : یەکێکە لە واجباتەکانی دین .

٢.تەوەکول شەرتی ئیمانە :(واتە هەرکەس پشت بەخودا نە بەستێت ئیمانی نیە)

٣.تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی الأنفال .

٤. تەفسیری ئایەتەکەی ئەخیری سورەتی الأنفال .

٥. تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی الطلاق .

٦. گەورەیی و قەدری ئەم کەلیمەیە :کە وتەی ابراهیم و محمد بووە لە هەلوێست و کاتە سەختەکاندا.

<u>ڕوونکردنەوە</u> :

یەك:پێناسەی تەوەکول یاپشت بەستن بە خودا : ئەوەیە کە هەموو کارەکانت بدەیتە دەست خودا، لەدڵیشەوە. ئیعتیماد و متمانەت بە ئەو بێت، ڕازی بیت کە خودات بەس بێت و وەکیلت بێت .

دوو:پشت بەستن بە غەیری خودا دوو جۆری هەیە:

یەکەمیان :پشت بەستن بە مەخلوقاتەکان، لە کارێکدا کە تەنها خودا بتوانێت ئەو کارانە بکات، وەك شیفادان سەلامەتکردن پاراستن، ئەمەیان شیرکی گەورەیە .

دووەمیان:پشت بەستن بە مەخلوقات لە کارێکدا کەلە توانیدا بێت ئەمەش پێی دەگوترێت :پشت بەستن بە ئەسباب ئەمەیان شیرکی بچوکە .

سێ : (هەندێك لە سەلەف گوتویانە: خودا، بۆ هەر کارێك پاداشتێکی داناوە، کە لە جۆری کردەوەکەیە، پاداشتی تەوەکول و پشتن بەستن بەخودا، ئەوەیە کە خودا هەر خۆی پشتی دەگرێت و کارەکانی بۆ ئاسان دەکات، خودا فەرموی : هەرکەس تەوەکولی بە خودا بێت ئەوا خودای بەسە، نەیفەرمووە ئەوە و ئەوەی پێدەدرێت لە پاداشتدا، هەروەك لە کردەوەکانی دیکە دا فەرمویەتی) ....فتح المجید

٣٣ – باب قول الله تعالى:

(أَفَأَمِنُواْ مَكْرَ اللّهِ فَلاَ يَأْمَنُ مَكْرَ اللّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ)

وقوله: (قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ إِلاَّ الضَّآلُّونَ) [الحجر ٥٦] .

٩٧- عن ابن عباس رضي الله عنهما، أن رسول الله صلى الله عليه وسلمَ سئل عن الكبائر، فقال: (الشرك بالله، واليأس من روح الله، والأمن من مكر الله).

٩٨- وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال:

(أكبر الكبائر: الإشراك بالله، والأمن من مكر الله، والقنوط من رحمة الله، واليأس من روح الله) رواه عبد الرزاق.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية الأعراف.

الثانية: تفسير آية الحجر.

الثالثة: شدة الوعيد فيمن أمن مكر الله.

الرابعة: شدة الوعيد في القنوط.

بابی ٣٢

باسی ئەمین بوون لە فێڵ و پیلانی خودا

﴿ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ ۚ فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ ﴾ {الأعراف : }

واتە :(ئایە ئەوانە لە فێڵ و پیلانی خودا، ئەمین بوون. کەس لە فێڵی خودا ئەمین نابێت مەگەر قەومێك کە تەواو خەسارەتمەندبن)

﴿ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ ﴾ (الحجر :)

واتە:(کێ هەیە لە ڕەحمەتی پەروەردگاری نا ئومێد بێت (کە صیفەتی زاتی خودایە) مەگەر ئەوکەسانەی کە تەواو گومرابوون)

٩٧- [97]ابن عباس ﷺدەڵێت: سوئال کرا لە پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) لەبارەی تاوانە گەورەکانەوە ؟ ئەویش فەرموی:﴿ئەمانەن: شەریك دانان بۆخودا. و نائومێد بون لەوەی کە خودا دەروی خێرت لێبکاتەوە، وە ئەمین بوون لە فێڵی خودا ﴾تەواو

٩٨- [98]ابن مسعود دەڵێت: (گەورەترینی تاوانە گەورەکان ئەمانەت: شەریك دانان بۆخودا و ئەمین بون لە فێڵی خودا، وە نائومێد بون لە ڕەحمەتی خودا، وە بە دوور زانین و نائومێد بون لەوەی کە خودا (لە کاتی ناڕەحەتیدا) دەرگای خێرت لێ بکاتەوە)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی ئەعراف

٢- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی حیجر

٣- هەڕەشەی توند لە سەر ئەوکەسانەی کە لە فێڵی خودا، ئەمین و بێ غەم دەبن .

٤- هەڕەشەی توند لە نائومێد بوون لە ڕەحمەتی خودا .

---

97 حسنه الألباني في صحيح الجامع (٤٤٧٦) اخرجه البزار (١٠٦) وابن ابي حاتم في التفسير واخرج البخاري نحوه معلقا.

98 موقوف صحيح . اخرجه عبدالرزاق (١٩٧٠٦) والطبراني في الكبير (٨٧٨٣) .

٣٤- باب من الإيمان بالله الصبر على أقدار الله

وقول الله تعالى: (وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ)

٩٩- قال علقمة: هو الرجل تصيبه المصيبة فيعلم أنها من عند الله، فيرضى ويسلم.

١٠٠- وفي صحيح مسلم عن أبي هريرة ، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (اثنتان في الناس هما بهم كفر: الطعن في النسب، والنياحة على الميت).

بابی ٣٤

باسی یەکێك لە صیفەتەکانی ئیمان هێنان بە خودا صەبر گرتنە لەسەر قەدەرەکانی

خودای بڵند فەرمویەتی: ﴿وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ﴾ {التغابن : ١١}

واتە :(هەرکەسێك ئیمان بهێنێت بە خودا، ئەوا لە پاداشتی ئەوەدا خودا هیدایەتی دڵی ئەدات، و خوداش بە هەموو شتێك زانایە و عەلیمە)

٩٩- [99]عەلقەمەی نەخەعی لە بارەی تەفسیری ئەو ئایەتەوە دەڵێت :(ئەوە باسی پیاوێك دەکات کە هەر موصیبەتێکی دێت بەسەردا، دەزانێت ئەو موصیبەتە لەلایەن خوداوەیە، ئەو جا بە قەدەری خودا ڕازی دەبێت و خۆی تەسلیمی خودا دەکات).

١٠٠- [100]پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرموی :(دوو صیفەت لە ناو خەڵکیدا دەمێننەوە و کفریشن :یەکیان تانە دانە لە نەسەبی خەڵکی، دووەمیان :شیوەن کردنە لە سەر مردوو)

---

99 اخرجه الطبري في التفسير (٢٤١٩٤) وعبد الرزاق في التفسير واخرج البخاري نحوه معلقا .

100 مسلم (٦٧) واحمد

١٠١- ولهما عن ابن مسعود مرفوعاً: (ليس منا من ضرب الخدود، وشق الجيوب، ودعا بدعوى الجاهلية).

١٠٢- وعن أنس رضي الله عنه، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة في الدنيا، وإذا أراد بعبده الشر أمسك عنه بذنبه حتى يوافى به يوم القيامة)

١٠٣- وقال النبي صلى الله عليه وسلم: (إن عظم الجزاء مع عظم البلاء، وإن الله تعالى إذا أحب قوماً ابتلاهم، فمن رضي فله الرضى، ومن سخط فله السخط) حسنه الترمذي.

١٠١- [101]ابن مسعود ﷺ دەڵێت :پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم)فەرموویەتی :ئەو کەسە لە ئێمە نیە کە (لە کاتی بەڵاو موصیبەتا) لە ڕوومەتی خۆی بدات(واتە لە سنگی خۆی یا ڕانی بدات یا بکێشێت بە سەری خۆیدا) یایەخەی خۆی دابدڕێت وبانگەوازی نەفامی وجاهیلی هەڵبدات) تەواو

١٠٢- [102]ئەنەس دەڵێت پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)فەرموی :(ئەگەر خودا چاکەی ئاخیرەتی بوێت بۆ عەبدەکەی ،سزای گوناهەکانی ناخاتە قیامەت، بەڵکو هەر زوو سزای دەدات بۆ ئەوەی بە پاکی بگەڕێتەوە . ئەگەر خراپەی عەبدەکەشی بوێت (لەپاشتی کردەوەکانیدا) ئەوا لێی دەگەڕێت بە گوناهەکانیەوە بمێنێتەوە، هەتا بەو گوناهانەوە لە ڕۆژی قیامەتدا دەگاتەوە بە پەروەردگاری)

١٠٣- [103]پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی :(ئەڵبەتە پاداشتی گەورە (لای خودا)، لەگەڵ بەلا و ئیمتیحانی گەورەدایە (ئەگەر صەبر بگرێت وبەتەمای خودابێت) و بەتەئکید ئەگەر خودا قەومێکی (ئیمانداری)خۆشویست، ئەوا توشی بەلا و موصیبەتیان دەکات، جا هەرکەس ڕازی بێت، ئەوا خودا لێی ڕازی دەبێت، هەر کەسێکیش ناڕازی بێت ئەوا خودا لێی ناڕازی دەبێت)

---

101 البخاري (١٢٩٤) ومسلم (١٠٣) والترمذي (٩٩٩)

102 جيد الترمذي (٢٣٩٦) والحاكم (٨٧٩٩) وصححه الالباني في الصحيحة

103 حسن .اخرجه الترمذي (٢٣٩٦) . وابن ماجة (٤٠٣١) وهو في السلسلة الصحيحة .

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية التغابن. الثانية: أن هذا من الإيمان بالله.

الثالثة: الطعن في النسب.

الرابعة: شدة الوعيد فيمن ضرب الخدود وشق الجيوب ودعا بدعوى الجاهلية.

الخامسة: علامة إرادة الله بعبده الخير.

السادسة: إرادة الله به الشر.

السابعة: علامة حب الله للعبد.

الثامنة: تحريم السخط. التاسعة: ثواب الرضى بالبلاء.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی التغابن (بەمجۆرەیە)

٢- صەبرگرتن لە سەر قەدەری خودا: بەشێکە لە ئیمان هێنان بە خودا .

٣- تانەدان لە نەسەب و عەیبدار کردنی (کوفرە).

٤- هەڕەشەی توند لەسەر هەرکەسێ، کە لە ڕومەتی خۆی دەدات و یەخەی خۆی دەدڕێت، و بانگەوازی جاهیلی و نەفالی هەڵدەدات .

٥- نیشانەی ئەوەی کە خودا بیەوێت عەبدەکەی توشی چاکە بکات .

٦- (ئەگەر) خودا، بیەوێت عەبدەکەی توشی بەدی بکات. (نیشانەکەی چیە)

٧- نیشانەی خۆشەویستی خودا، بۆ عەبدەکەی .

٨- ناڕازی بوون بە کاری خودا (حەرام کراوە) .

٩- پاداشتی ڕازی بوون بە بەڵاو موصیبەت (ئەوەیە کە خودا لێی ڕازی دەبێت)

<u>ڕوونکردنەوە:</u> صەبر واتە ئارام گرتن سێ نەوعە

یەکەم : صەبر گرتن لەسەر تاعەتی خودا .

دوەم: صەبرگرتن لەوەدا کە بێفەرمانی خودا نەکرێت .

سێیەم : صەبرگرتن لەسەر قەدەری خودا واتە موصیبەتەکان کە ئەمەیان مەبەستی دانەرە لەم باسەدا.

٣٥- باب ما جاء في الرياء

وقول الله تعالى: (قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَى إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَاحِدٌ) [الكهف : ١١٠]
١٠٤- عن أبي هريرة مرفوعاً: (قال الله تعالى: أنا أغنى الشركاء عن الشرك، من عمل عملاً أشرك معي فيه غيري تركته وشركه). رواه مسلم.

بابی ٣٥

باسی ڕیا کە شیرکە

﴿ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ ﴾ تادوایی {الكهف : ١١٠}:

واتە: (ئەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) بڵێ: من تەنها ئینسانێکم وەك ئێوە، (جیاوازیمان ئەوەیە کە) وەحیم بۆدێت (لە لایەن خوداوە، ،خالق و پەرستراوی بە حەقی ئێوە یەك پەرستراوە کە الله یە، جا هەرکەس بە تەمای ئەوەیە، بگات بەدیداری پەروەردگاری، با کردەوەی چاکە بکات (بەپێی سوننەت) و لەگەڵ پەرستنی خودا دا، هیچ کەسی دیکە ناکات بە شەریکی خودا) .

١٠٤- [104] پێغەمبەر فەرمویەتی: خودای بەرز و بڵند فەرمویەتی:

﴿من دەوڵەمەنترین و بێ نیازترین ئەو کەسانەم کە شەریکم بۆ داندراوە و پێویستم بە شەریکایەتی نیە، جاهەر کەس کردەوەیەکی باش یا عیبادەتێ بکات، لەناو کارەیدا کەسێك بکات بە شەریکم، ئەوا واز دەهێنم لە خۆشی و ئەو کارەشی لێ وەرناگرم) تەواو

---

104 مسلم (٢٩٨٥) وابن ماجة (٤٢٠٢)

١٠٥- وعن أبي سعيد مرفوعاً (ألاَ أخبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ ؟ ، قُلْنَا : بَلَى. فَقَالَ : الشِّرْكُ الْخَفِيُّ : أنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي ، فَيُزَيِّنُ صَلاَتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ). رواه أحمد.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية الكهف.

الثانية: الأمر العظيم في رد العمل الصالح إذا دخله شيء لغير الله.

الثالثة: ذكر السبب الموجب لذلك، وهو كمال الغنى.

الرابعة: أن من الأسباب، أنه تعالى خير الشركاء.

الخامسة: خوف النبي صلى الله عليه وسلم على أصحابه من الرياء.

السادسة: أنه فسر ذلك بأن يصلي المرء لله، لكن يزينها لما يرى من نظر رجل إليه.

١٠٥- [١٠٥] ئەبوسەعيد دەڵێت : پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمويەتى: (ئايا پێتان ڕابگەيەنم چ شتێكى مەترسى زياترە بۆ ئێوە لە مەسيحى دەجال؟ گوتيان:بەڵێ، فەرموى :شيركى شاراوە، ئەوەيە پياوێك هەڵدەستێت نوێژ دەكات و نوێژەكەى دەڕازێنێتەوە، ئەمەش لە بەر ئەوى دەبينێ پياوێ تەماشاى دەكات)

لەم باسەدا چەند مەسەلەيەك هەيە

١- تەفسيرى ئايەتەكەى سورەتى الكهف

٢- ئەو كاروبارە، مەزنە ئەوەيە كە هەر كردەوەيەكى چاكە ،ئەگەر شتێكى بۆ غەيرى خود،، تێكەڵ بوو، ئەوا ڕەد دەكرێتەوە .

٣- باسى هۆى ڕەد كردنەوەى ئەو كردەوانە. ئەويش ئەوەيە كە خودا ئەو پەڕى دەوڵەمەندو بێ نيازە .

---

105 حسن أخرجه احمد(١١٢٧٢) وابن ماجة (٤٢٠٤)

٤- یەکێ لەو هۆیانە ئەوەیە کە خودا لە ناو هەموو شەریکەکاندا لە هەموویان باشترە .

٥- ترسی پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) لەوەی کە ئەصحابەکان توشی ڕیا بین.

٦- پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) ئەوەی بەوە تەفسیر کردووە کە ئینسان نوێژ بۆ خودا بکات .بەڵام نوێژەکەی بە جوانی بکات لە بەر ئەوەی کە پیاوێ تەماشای دەکات .

ڕوونکردنەوە:یەك: پێناسەی ڕیا لە شەرعدا

(فهو عمل الصالحات يريد مدح الناس وثناءهم)

ئەنجام دانی کردەوە چاکەکانە بە نیەتی ئەوەی خەڵکی مەدح وستایشی بکەن.

دوو: فەرموی(ترکته وشرکه) واتە کردەوەکەی پوچەڵ دەبێتەوە .

٣٦- باب من الشرك إرادة الإنسان بعمله الدنيا

وقول الله تعـالى: ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَٰلَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ﴿١٥﴾ أُوْلَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ إِلَّا ٱلنَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ ﴾ هود

١٠٦- وفي الصحيح عن أبي هريرة قال: قال رسول الله (: "تَعِسَ عبدُ الدّينار تَعِسَ عبـدُ الدّرهمِ تَعِسَ عبدُ الخَميصةِ تَعِسَ عبدُ الخميلة: إن أعطِيَ رضيَ وإن لم يُعْطَ سَـخِطَ، تَعِسَ وانتَكَسَ، وإذا شِيكَ فلا انتُقِشَ. طُوبى لعَبدٍ آخِذ بعِنانِ فرَسهِ في سبيلِ الله، أشـعثٍ رأسُـهُ مغبرةٍ قدماهُ، إن كان في الحراسةِ كان في الحراسةِ، وإن كان في الساقة كان في السـاقة. إن استأذَنَ لم يؤذَنْ له، وإن شَفَعَ لم يُشَفَّعْ".

فيه مسائل: الأولى: إرادة الإنسان الدنيا بعمل الآخرة.

الثانية: تفسير آية هود.

الثالثة: تسمية الإنسان المسلم: عبد الدينار والدرهم والخميصة.

الرابعة: تفسير ذلك بأنه إن أعطي رضي، وإن لم يعط سخط

بابی ٣٦

باسی جۆرێك لە شیرك ئەوەیە كە ئینسان بیەوێت لە بەرانبەر كردەوە چاكەكانیدا دونیای دەست بكەوێت .

تەفسیری ﴿ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ..... ﴾

واتـە :هـەر كـەس (لـە بەرانبـەر كـردەوە چـاكەكانیدا نیـەتی ئـەوەی هـەبێت كـە (پاداشتی) دونیاو جوانیەكانی دونیا بە دەست بهێنێ كە ماڵ و منداڵە ئەوا هـەر لە دونیادا بە بێ هـیچ كـەمی و نوقـصانیەك پاداشـتی كردەوەكانیـان دەدەینـەوە

ئەوانە لە ئاخیرەتدا جگە لە ئاگر هیچی دیکەیان دەست ناکەوێت . هەرچی کردەوەیەکی چاکەشیان کردووە (ئەوا لە قیامەتدا پوچەڵ دەردەچێت) خودی کارەکانیشیان ناحەق بووە)تەواو

١٠٦- [106]ئەبوهورەیرە دەڵێت :پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم)فەرموی :(دەك بە دەمدا بکەوێت عەبدی دینار . بکەوێت بە دەمدا عەبدی درهەم . بکەوێت بە دەمدا عەبدی پۆشاك . بکەوێت بە دەمدا عەبدی پەتوو. (نیشانەی عەبدی دونیانەمەیە) ئەگەر پێی بەخشرا ڕازی دەبێت وبێدەنگ دەبێت، ئەگەر پێشی نەبەخشرا ناڕازیەو تورە دەبێت . بە دەمابکەوێت وبشکەوێت بە ملدا وە ئەگەر درکێ چوو بە گیانیدا بۆی دەرنەیەتەوە(واتە ئەگەر کەوتە نارەحەتیەوە لێی دەر باز نەبێت).

مژدەی بەهەشت بۆ عەبدێك کە دەستی گرتووە بە جڵەوی ئەسپەکەیەوە و لە جیهادایە، لە ڕێگەی خودا دا قژوسەری ئاڵۆزاو وگیانی خۆڵاویە . ئەگەر لە حەرەسیاتا دانرا حەرەسیاتەکەی بە جوانی بەرێوەدەبات وە ئەگەر لە ئەخیری سوپاوە دانرا، گوێی ناداتێ کاری خۆی ڕادەپەرێ. ئەگەر ئیزنی خواست لە ئەمیر و کاربەدەستان کە بڕواتە لایان یا قصە بکات ئیزنی نادەن، ئەگەر تکاشی کرد، تکای لێ وەرناگیرێت)تەواو

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ئینسان لەبەرانبەر کردەوەی ئاخیرەتدا ،داوای دونیادەکات .

٢- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی هود.

٣- لەو حەدیسەدا ئینسانی موسڵمان ناو براوە، بە عەبدی دینار و درهەم و پەتوو.

٤- تەفسیری ئەوەش ئەوەیە کە :ئەگەر هەر شتێکی داوا کرد و پێی درا ئەوا ڕازی دەبێ وە ئەگەر پێی نەدرا ناڕازیە و تورە دەبێت .

---

106 البخاري (٢٨٨٧)

الخامسة: قوله (تعس و انتكس).

السادسة: قوله: (وإذا شيك فلا انتقش).

السابعة: الثناء على المجاهد الموصوف بتلك الصفات.

٥- فەرموودەکەی :(بەدەمدا بکەوێت و بە ملدا بکەوێت) .

٦- فەرموودەکەی :(ئەگەر درك چوو بە جەستەیدا بۆی دەرنەیەتەوە)

٧- ستایش کردنی ئەو موجاهیدەی کە ئەو صیفاتانەی تێدایە .

ڕوونکردنەوە :

لەبارەی ئەو ئایەتەوە، سوئال کرا لە (دانەر) بە ڕەحمەت بێت لە جوابدا گوتی:(ئەوە چەند نەوعێ دەگرێتەوە:

یەکەم :موشریك و کافر : لەم دونیایەدا کردەوەی چاکە دەکەن، وەك بەخشینی خواردن و ڕێزگرتن لە دراوسێ و ڕێزگرتن لەدایك وباوك و ئەنواعی چاکە: ئەوە لە ئاخیرەتدا پاداشتی نیە، چونکە لەسەر (بناغەی) تەوحید ئەو کارانەی نەکردوە ... ئەمە بەرئەو ئایەتە دەکەوێت کە فەرمووی (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا) لەوانەیە پاداشتی کردەوەکەی بدرێتەوە لەدونیادا ...

دووەم : ئیماندار، کردەوەی چاکەدەکات، لەبەر خودا نایکات، بەڵکو تەنها بۆ تەماعی دونیا دەیکات، وەك ئەو کەسەی حەج دەکات بۆ پارە لە جیاتی خەڵکی دی، یا وەك ئەوەی زانستی شەرعی دەخوێنێ بۆ ئەوەی وەزیفەیەکی پێبدەن، ئەمە کردەوەیەکی بەتاڵە لە دونیادا، لە ئاخیرەتیشدا پوچ دەردەچێت . ئەمە شیرکی بچوکە .

سێیەم : ئیماندارێك کردەوەی چاکەدەکات، بۆ خودا . نە لەبەر دونیا و نە لەبەر وەزیفە، بەڵکو دەیەوێت خودا پاداشتی بداتەوە، وەك شیفای بدات، یا لەچاو یا لە دوژمن بیپارێزێت، ئایەتەکە ئەمەش دەگرێتەوە .

بەڵکو موسوڵمان دەبێت لەوە بەرزتر داوابکات و هیمەتی بەرز بێت . ئەگەر بەتەماعی ئاخیرەتەوە کردەوەی چاکە بکات، ئەوا خوداش کارەکانی دونیای بۆئاسان دەکات و کۆمەکی دەکات .

چوارەم : کەسێ کردەوەی چاکە دەکات، پاشان بەهۆی شیرکەوە، هەمووی هەڵدەوەشێنێتەوە) .تەواو

٣٧- باب من أطاع العلماء والأمراء في تحريم ما أحل الله أو تحليل ما حرم الله فقد اتخذهم أرباباً من دون الله

١٠٧- وقال ابن عباس: يوشك أن تنزل عليكم حجارة من السماء، أقول: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم، وتقولون: قال أبو بكر وعمر؟!

وقال الإمام أحمد: عجبت لقوم عرفوا الإسناد وصحته، يذهبون إلى رأي سفيان، والله تعالى يقول:

﴿ فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ ﴾

أتدري ما الفتنة؟ الفتنة: الشرك، لعله إذا رد بعض قوله أن يقع في قلبه شيء من الزيغ فيهلك.

بابی ٣٧

هەرکەسێك ئیتاعەی زانا و ئەمیر و سەرکردەکان بکات، لەوەدا کە شتێك حەرام بکرێت کە خودا حەڵاڵی کردوە . یاشتێ حەڵاڵبکرێت کە خودا حەرامی کردوە، ئەوا ئەوانی کردوە بە خودای خۆی جگە لە الله

١٠٧- [١٠٧](ابن عباس) دەڵێت:﴿نزیکە لە ئاسمانەوە بەرد داباریێت بەسەرتاندا، (چونکە) دەڵێم :پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) ئاوای فەرمووە، ئێوەش ڕەدی دەکەنەوەو دەڵێن ئەبوبەکر و عومەر ئاوایان گوتوە)

---

107 صحيح لغيره . اخرجه احمد (٣١٢١)صححه احمد شاكر في المسند

١٠٨- عن عدي بن حاتم: أنه سمع النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ هذه الآية:

(اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ) فقلت له: إنا لسنا نعبدهم قال: (أليس يحرمون ما أحل الله فتحرمونه ويحلون ما حرم الله، فتحلونه؟) فقلت: بلى. قال فتلك: عبادتهم) رواه أحمد، والترمذي وحسنه.

ئیمامی ئەحمەد دەڵێت :(سەرم سوڕماوە لەو کەسانەی کە شارەزای ئیسنادی حەدیسن و دەشزانن کام حەدیسە صەحیحە . دەڕۆن شوێن ڕەئی سوفیانی سەوری دەکەون . خوداش دەفەرموێ:

﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ ﴾ النور

واتە:﴿ئەوانەی کە موخالەفەی ئەمری پێغەمبەری خودا(صلی الله علیه وسلم) دەکەن ولێی لا دەدەن با بترسن و خۆیان پارێزن لەوەی کە توشی فیتنە یا سزایەکی بە سوێ بن ﴾ دەزانن ئەم فیتنەیە چییە کە باس کراوە؟ ئەم فیتنەیە شیرکە، نەبادا ئەگەر هەندێ وتەی پێغەمبەری ڕەد کردەوە (لەبەر خاتری قسەی کەسێ کە بەزانا یا بە خودا پەرستی دەزانێ)، بەو هۆیەوە کەمێك لادان لە دڵیدا ڕوو بدات، ئەو جا بە هیلاکدا بچێت ﴾

١٠٨ - [١٠٨]عەدی کوڕی حاتەم گوتی :گوێم لە پێغەمبەر بوو (صلی الله علیه وسلم)ئەم ئایەتەی دەخوێند ﴿ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ ﴾التوبة: ٣١

واتە:(جولەکە و نەصرانیەکان زانا و خوداپەرستەکانی خۆیان کردبوو بە خودای خۆیان، جگە لە الله . وە مەسیحی کوڕی مەریەمیشیان کردبوو بە خودای خۆیان، وە ئەوان هیچ ئەمرێکیان بە سەردا نەدرابوو ،تەنها ئەوە نەبێت کە یەك خودا بپەرستن، هیچ پەرستراوێك نیە کە حەق بێت جگە لە الله .ئەویش پاك و بێگەردە دوورە لەوەی کە شەریکیان بۆ داناوە

---

108 حسن أخرجه الترمذي (٣٠٩٥) وأحمد .

فيه مسائل: الأولى: تفسير آية النور.

الثانية: تفسير آية براءة. الثالثة: التنبيه على معنى العبادة التي أنكرها عدي.

الرابعة: تمثيل ابن عباس بأبي بكر وعمر، وتمثيل أحمد بسفيان.

الخامسة: تغيّر الأحوال إلى هذه الغاية، حتى صار عند الأكثر عبادة الرهبان هي أفضل الأعمال، وتسمى الولاية، وعبادة الأحبار هي العلم والفقه ثم تغيرت الحال إلى أن عبد من دون الله من ليس من الصالحين، وعبد بالمعنى الثاني من هو من الجاهلين.

منیش گوتم :ئەی پێغەمبەر ئێمە نەمانپەرستوون . (واتە سوجدە وڕکوعمان بۆ نەبردوون)

فەرموی : ئەی ئەوە نیە، ئەوەی خودا حەڵاڵی کردوە ئەمان حەرامیان کردوە، ئێوەش یەکسەر بەحەرامی دادەنێن، ئەوەش کە خودا حەرامی کردوە ئەوان حەڵاڵیان کردوە، ئێوەش یەکسەر بەحەڵاڵی دادەنێن ؟ منیش گوتم : بەڵێ وایە .

فەرموی: دە ئەوە پەرستنی ئەوانە(کە لە ئایەتەکەدا باس کراوە) تەواو .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

۱- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی نور.

۲- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی بەرائەت .

۳- ئاگادار بون لەمەعنای عیبادەت، ئەوەی کە عەدی ئینکاری لێکرد .

٤- (ابن عباس) هات، ئەبوبەکر و عومەری کرد بەنمونە، ئیمامی ئەحمەدیش سوفیانی سەوری کرد بە نمونە ..

٥- (گۆڕانی حاڵی خەڵکی، هەتا وای لێهاتوە لای زۆرینەی خەڵکی، عیبادەت کردن بۆخودا پەرستەکان، ئەوە باشترین کردەوەیە، و ناویان لێناوە : دۆستایەتی و خۆشەویستی ئەولیاکان . واش دەزانن کە زانست و فیقه ئەوەیە کەزاناکان بپەرستن . پاشان ئەمڕۆ بار و دۆخەکە بەوە گەیشتوە، کەعیبادەت بۆ کەسانێك دەکرێت کە صالح نین، بە مەعنای دوەمیش کەسانێك دەپەرسترێت کە نەفام وجاهیلن نەك زانا بن).

٣٨ - باب قول الله تعالى: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُواْ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُواْ إِلَى الطَّاغُوتِ وَقَدْ أُمِرُواْ أَن يَكْفُرُواْ بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَن يُضِلَّهُمْ ضَلاَلاً بَعِيدًا) [النساء ٦٠- ٦٢]

وقوله: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ قَالُواْ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ)[البقرة ١١]

وقوله: (وَلاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاَحِهَا) [الأعراف : ٥٦].

وقوله: (أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ) [المائدة ٥٠]

١٠٩- عن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (لا يؤمن أحدكم حتى يكون هواه تبعاً لما جئت به) قال النووي: حديث صحيح، رويناه في كتاب "الحجة" بإسناد صحيح.

بابی ٣٨

ئیمان هێنان بە پێغەمبەر و تەفسیری ئایەتی

{ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ.. }

لەو بارەوە دانەر چوار ئایەتی هێناوە

یەکەم: ﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ ﴾ (النساء: ٦٠ – ٦٢)

واتە: ﴿ تۆ سەیری ئەوانە ناکەیت و لات عەجیب نیە ئیدعا دەکەن کە ئیمانیان هێناوە بەوەی کە نازڵ کراوە بۆ تۆ (چ قورئان بێت چ سوننەت)، ئەوەش کە نازڵ کراوە لە پێش تۆدا، دەیانەوێت بڕۆن بۆلای تاغوت و حوکم بدات لە نێوانیاندا، رە بە تەئکید ئەمری ئەوەیان پێکراوە کە بەرانبەر تاغوت کافر بن (ئەوەك بڕۆن ئیمانی پێ بهێنن بەوەی کە حوکمەکەیان بەرنەوە بۆلای) . وە شەیتانیش دەیەوێت گومڕایان بکات، بە جۆرێك بە تەواوی دووریان بخاتەوە

لەرێگای حەق و هیدایەت {٦٠} وەکاتێ پێیان گوترا، وەرن بۆلای ئەوەی کەخودا دای بەزاندوە وە بۆلای پێغەمبەرەکەی، دەبینیت بەتەواوی پشت لەتۆ دەکەن {٦١}ئینجا دەبێت حاڵیان چۆنبێت کاتێ توشی موصیبەتێك بوون، بە هۆی تاوانەکانیانەوە، پاشان (بەناچاری)دێنەوە بۆلات (ئەوجا) سوێند دەخۆن بە خودا (لەوەو بەر کە چوین بۆلای تاغوتەکان کە حوکم بدەن لە نێوانماندا)٫ نیەتمان تەنها ئەوە بوە کە چاکە بکەین و خۆمان لەگەڵ ئەواندا بگونجێنین، و عەقیدەشمان وا نەبووە کە ئەو حوکمە ڕاست بێت ﴾ تەواو

دووەم: ﴿ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾ ﴾ البقرة

واتە:﴿ کاتێ بەو منافیقانە گوترا خراپە و فەساد مەنێنەوە لە سەر زەوی .دەڵێن ئێمە هەر خۆمان چاکسازین﴾

سێیەم:﴿ وَلَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَاحِهَا ﴾ {الاعراف:٥٦ }

واتە:(وە خراپەو فەساد مەنێنەوە لە سەر زەوی پاش ئەوەی سەر زەوی چاك کرا) واتە :﴿نەکەن بێفەرمانی خودا بکەن وبانگەواز بکەن بۆ لای غەیری خودا و پێغەمبەرەکەی ﴾

چوارەم : ﴿ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾ ﴾{المائدة : ٥٠}

واتە:﴿ ئایا ئەوانە حوکمی جاهیلی و نەفامیان دەوێت لە (حوکمی خودا لادەدەن) ئەی جا کێ هەیە حوکمی جوانتر بێت لە حوکمی الله، لای قەومێك کە یەقینیان ببێت (بەشەرعی خودا)﴾ ابن کثیر

١٠٩- [١٠٩]عبدالله کوڕی عومەر گوتی: پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی:(هەریەکێ لە ئێوە ئیمانی کامڵی نیە هەتا وای لێدێت، ئارەزوەکانی شوێن ئەوە دەکەون کە من هێناومە واتە {قورئان وسونەت}.

---

109 اخرجه ابن ابي عاصم (١٥) والبغوي ضعّفه الألباني والأرناؤوط

١١٠- وقال الشعبي: كان بين رجل من المنافقين ورجل من اليهود خصومة؛ فقال اليهودي: نتحاكم إلى محمد ـ لأنه عرف أنه لا يأخذ الرشوة ـ وقال المنافق: نتحاكم إلى اليهود ـ لعلمه أنهم يأخذون الرشوة - فاتفقا أن يأتيا كاهناً في جهينة فيتحاكما إليه، فنزلت: (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ).

١١١- وقيل: نزلت في رجلين اختصما، فقال أحدهما: نترافع إلى النبي صلى الله عليه وسلم، وقال الآخر: إلى كعببن الأشرف، ثم ترافعا إلى عمر، فذكر له أحدهما القصة. فقال للذي لم يرض برسول الله صلى الله عليه وسلم: أكذلك؟ قال: نعم، فضربه بالسيف فقتله.

١١٠- [110]شەعبی دەڵێت :(لەبەینی پیاوێکی مونافیق و پیاوێکی جولەکەدا ناکۆکی پەیدا بوو بوو، جولەکەکە گوتی: دەڕۆین بۆ لای محمد، باحکومان بدات لە نێوانماندا (چونکە دەیزانی پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) ڕەشوە وەرناگرێت) . مونافیقەکەش گوتی : دەڕۆین بۆلای پیاوێکی جولەکە (چونکە دەیزانی بەرتیل وەردەگرێت) . پاشان ڕێکەوتن لەسەر ئەوەی کە بچن بۆلای کاهینێ لەجوهەینە، و داوای لێبکەن حکوم بدات لەنێوانیاندا ، پاشان ئەو ئایەتە دابەزی:(أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ...)

١١١- [111]وە گوتراوە :(ئەوئایەتە لەبارەی دوو پیاوەوە دابەزیوە کە کێشەیان لە بەیندا پەیدا بوو بوو، یەکیان گوتی: کێشەکەمان دەبەین بۆ لای پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) ئەوی دیکەیان گوتی دەیبەینەوە بۆلای کەعبی کوڕی ئەشرەف . پاشان کێشەکەیان بردەوە بۆلای عومەری کوڕی خەتاب. یەکیان بەسەر هاتەکەی بۆ گێڕایەوە . عومەریش بەوەیانی گوت کە بەحوکمی پێغەمبەر ڕازی نەبوو بوو:جا بە ڕاست مەسەلەکە ئاوا بوو ؟ گوتی :بەڵێ .عومەریش بە شمشێرەکەی لێی دا و کوشتی).

---

110 أخرجه الطبري(٩٨٩٦)

111 أخرجه الثعلبي والكلبي عن ابن عباس . صححه ابن حجر .

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية النساء وما فيها من الإعانة على فهم الطاغوت.

الثانية: تفسير آية البقرة: (وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ) .

الثالثة: تفسير آية الأعراف (وَلاَ تُفْسِدُواْ فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاَحِهَا) .

الرابعة: تفسير: (أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ) .

الخامسة: ما قاله الشعبي في سبب نزول الآية الأولى.

السادسة: تفسير الإيمان الصادق والكاذب.

السابعة: قصة عمر مع المنافق.

الثامنة: كون الإيمان لا يحصل لأحد حتى يكون هواه تبعاً لما جاء به الرسول صلى الله عليه وسلم.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی نیساء:٦٠وە چ كارئاسانیەكی تێدایە بۆ تێگەیشتن لە تاغوت

(واتە تاغوت ئەوەیە كە حوكم دەكات بە غەیری ئەوەی كە خودا دایبەزاندوە ،خودا خۆی ناوی بردووە بە تاغوت)

٢- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی البقرة: { وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لا تُفْسِدُوا فِـي الأَرْضِ } واتە لە گەورەترینی فەساد لە سەر ئەرزا ئەوەیە كە حوكم ببرێتەوە بۆ لای غەیری قورئان و سوننەت)

٣- تەفسیری ئایەتەكەی سورەتی الأعراف:{ وَلا تُفْسِدُوا فِي الأَرْضِ بَعْدَ إِصْلاحِهَا } (واتە لە گەورەترین فەساد و خراپەنانەوە لەسەر ئەرزا دوای چاكردنی سەرزەوی ئەوەیە : غەیری شەریعەت بكرێت بە حەكەم)

٤- تەفسیری { أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ } [المائدة:٥٠]

(واتە: حوکمی جاهیلی ئەوەیە کە حوکم بە شتێ بکرێت کە غەیری قورئان و سوننەت بێت چونکە هەر حوکمێ کە پێچەوانەی حوکمی خودا بێت ئەوە حوکمی جاهیلیە لە هەرکاتێکدا بێت با ناویشی‌بنرێت قانون یا نیزام یا دەستور، هەرچی ناوێکی هەبێت، ئەوا هەرحوکمی جاهیلیە).

٥- ئەوەی کە شەعبی گوتی لە بارەی سەبەبی دابەزینی ئایەتەکەوە:

(واتە : تەنها نیەت هێنان بوو، ئەی ئەگەر کارەکەی بکردایە چۆن دەبوو) .

٦- تەفسیری ئیمانی ڕاستەقینە و ئیمانی درۆینە، (واتە: ئیمانی ڕستە قینە ئەوەیە کە قورئان و سوننەت، بکرێت بە حەکەم، ئیمانی درۆینەیش ئەوەیە کە تاغوت بکرێت بەحەکەم) .

ڕوونکردنەوەی ئەو شەش خاڵە لە إعانة المستفید| صالح ابن الفوزان وەرگیراوە

٧- بەسەرهاتی عومەر لەگەڵ مونافیقەکەدا .

٨- ئیمان نایەتەدی، بۆهیچ کەس هەتا ئارەزووەکانی شوێن ئەوە دەکەوێت کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) هێناویەتی.

<u>ڕوونکردنەوە:</u>

﴿ قَالَ ابْنُ الْقَيِّمِ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالَى: مَعْنَى الطَّاغُوتِ مَا تَجَاوَزَ بِهِ الْعَبْدُ حَدَّهُ مِـــنْ مَعْبُـــودٍ أَوْ مَتْبُوعٍ أَوْ مُطَاعٍ ﴾

واتە : هەر شتێ کە عەبد لە سنوری خۆی بیباتە دەر ئەوە تاغوتە .

ئەوانیش سێ جۆرن .یەکەم: تاغوتی عیبادەت

. دووەم : تاغوتی شوێنکەوتن .

سێیەم تاغوتی گوێڕایەڵی .

٣٩- باب من جحد شيئاً من الأسماء والصفات

وقول الله تعالى: (وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ) [الرعد ٣٠]

١١٢- وفي صحيح البخاري قال علي:

حَدِّثُوا النَّاسَ بِمَا يَعْرِفُونَ ، أَتُرِيدُونَ أَنْ يُكَذَّبَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ؟

١١٣- وروى عبد الرزاق عن معمر عن ابن طاوس عن أبيه عن ابن عباس: أنه رأى رجلاً انتفض ـ لما سمع حديثاً عن النبي صلى الله عليه وسلم في الصفات، استنكاراً لذلك فقال: (ما فرق هؤلاء؟ يجدون رقة عند محكمه، ويهلكون عند متشابهه) انتهى.

بابی ٣٩

هەرکەس ئینکاری شتێ لەناو، وصیفاتەکانی خودابکات،

واتە: حوکمی چیە. خودا دەفەرموێ:

﴿ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ ۚ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾ ﴾ الرعد

واتە:(ئەوان کافربوون بەوەی کە خودا ناوی الرحمن بێت، بڵێ الرحمن پەروەردگارمە هیچ پەرستراوێکی بە دیکە نییە کە حەق بێت جگە لە ئەو ،پشت بەستن و تەوەکولم تەنها بە ئەوە . دەبێت تۆبە کردنیش هەر بۆلای ئەو بێت)

١١٢- [112]عەلی کوڕی ئەبو تالب گوتی:(قصەیەك بۆ خەڵکی باس بکەن یاوتارێکیان بۆ بدەن ،کە لێی تێبگەن وعەقڵیان تەحەمولی بکات، ئایا دەتانەوێت وا لەو خەڵکە بکەن کە گوتەی خوداو پێغەمبەرەکەی بە درۆ بزانن)

١١٣- [113]ابن عباس پیاوێکی بینی کاتێ گوێبیستی حەدیسێکی پێغەمبەر بوو (صلی الله علیه وسلم)، لە بارەی صیفاتەکانی خوداوە ،ئەو پیاوە ڕاپەڕی (وەك ئینکاری لێ بکات و بە ناشەرعی بزانێت) .

---

112 البخاري ، كتاب العلم .

113 اخرجه عبدالرزاق في المصنف (٢٠٨٩٥) وابن ابي عاصم في السنة .

١١٤- ولما سمعت قريش رسول الله صلى الله عليه وسلم يذكر: (الرحمن) أنكروا ذلك. فأنزل الله فيهم: (وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ) .

فيه مسائل:

الأولى: عدم الإيمان بجحد شيء من الأسماء والصفات.

الثانية: تفسير آية الرعد.

الثالثة: ترك التحديث بما لا يفهم السامع.

الرابعة: ذكر العلة أنه يفضي إلى تكذيب الله ورسوله، ولو لم يتعمد المنكر.

الخامسة: كلام ابن عباس لمن استنكر شيئاً من ذلك، وأنه هلك.

ابن عباس گوتی:ئەوانە بۆچی دەترسن ؟ کاتێ باسی ئەو صیفەتانەی خودا دەکرێ کە مەعناکانیان لا ڕوونە نەرم دەبن و باوەڕی پێدەکەن . ئەو صیفەتانەش کە چۆنیەتیەکەی لایان ڕوون نیە و عەقلیان قبولی ناکات، بە هیلاکدا دەچن، واتە: باوەڕی پێ ناکەن و ڕەدی دەکەنەوە)

١١٤- [114]کاتێ قورەیش گوێبیستی پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) بوون کە ناوی (الرَّحمن)ی دەهێنا ئینکاریان لێ کرد .خوداش لە بارەی ئەوانەوە ئەو ئایەتەی دابەزاند { وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ }

---

114 أخرجه الطبري (٢٠٢٩٦) .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- بەئینکاری کردنی هەر شتێ لە ناو و صیفاتەکانی خودا ،ئینسان بێ ئیمان دەبێت.

٢- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی رەعد

٣- نابێت حەدیسێ باس بکرێت کە گوێگر لێی حاڵی نابێت . یا خراپ لێی حاڵی دەبێت

(ئەمەش ناو وصیفاتەکانی خودا ناگرێتەوە چونکە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) لە هەموو کۆڕ و مەجلیسێکدا باسی دەکردن)

٤- باسی هۆکارەکەی کە بۆچی نابێت هەندێ شت باس بکرێت، چونکە دەبێتە هۆی ئەوەی کە وتەی خوداو پێغەمبەرەکەی بەدرۆ بزانرێت با گوێگرەکەشی مەبەستی ئەوە نەبێت .

٥- وتەکەی ابن عباس لە بارەی ئەو کەسەوە کە ئینکاری کرد لە صیفاتەکانی خودا بەو هۆیەشەوە بە هیلاکا چوو (چونکە ناو و صیفاتەکانی خودا موحکەمن (واتە مەعنایان ڕوونە) و لە هەموو شوێنێ باس دەکرێن، لە قورئاندا هاتوون و عەوام وهەموو خەڵکی قوئان دەخوێننەوە)

٤٠- باب قول الله تعالى:

(يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ) النحل ٨٣

قال مجاهد ما معناه: هو قول الرجل: هذا مالي، ورثته عن آبائي.

وقال عون بن عبد الله: يقولون: لولا فلان لم يكن كذا.

وقال ابن قتيبة: يقولون: هذا بشفاعة آلهتنا.

وقال أبو العباس – بعد حديث زيد بن خالد الذي فيه: (إن الله تعالى قال: أصبح من عبادي مؤمن بي وكافر..) الحديث، وقد تقدم – وهذا كثير في الكتاب والسنة، يذم سبحانه من يضيف إنعامه إلى غيره، ويشرك به.

قال بعض السلف: هو كقولهم: كانت الريح طيبة، والملاح حاذقاً، ونحو ذلك مما هو جارٍ على ألسنة كثير.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير معرفة النعمة وإنكارها.

الثانية: معرفة أن هذا جارٍ على ألسنة كثير.

الثالثة: تسمية هذا الكلام إنكاراً للنعمة.

الرابعة: اجتماع الضدين في القلب.

بابی ٤٠

تەفسیری (يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ ثُمَّ يُنكِرُونَهَا وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ)

[النحل:٨٣] واتە:(دان دەنێن به نیعمەتەكانی خودادا و ئیعترافی پێدەكەن، پاشان ئینكاری لێدەكەن، و زۆربەشیان كافرن)

موجاهید كە تابیعیە دەڵێت :(ئەو ئایەتە ئەوە دەگرێتەوە كە پیاوێك بڵێت :(ئەمە ماڵ ومولْكی خۆمە، لە باب و باپیرانەوە بۆم ماوەتەوە).

(عون بن عبدالله) دەڵێت :(ئەوەیە كە دەڵێن: ئەگەر فلان نەبوایە ئاوا نەدەبوو)

(ابن قتيبة) ی دینەوەری دەڵێت :(ئەو ئایەتە ئەوە دەگرێتەوە کە کافرەکان دەڵێن(هذا بشفاعة آلهتنا) واتە: ئەم نیعمەتە کە خودا دلویەتی پێمان بە هۆی تکا و ڕجای پەرستراوەکانی خۆمانەوە پێمان دراوە).

ابن تیمیە لە دوای ئەوحەدیسەی زید بن خالد کە دەڵێت : الله فەرموی :

(أصبح من عبادي مؤمن بي كافر بالكوكب ومؤمن ...) دەڵێ:﴿ ئەمە لە قورئان وسونەتدا زۆر هاتووە . خودا زەمی ئەو کەسانە دەکات کە نیعمەتەکانی خۆی دەدەنە پاڵ غەیری خودلو دەیانکەن بە شەریکی خودا لە نیعمەتەکانیدا ﴾ .تەواو

هەندێ لە سەلەف گوتویانە ئەمە وەك ئەوە وایە کە دەڵێت :باکەی نەرم بوو، دەریاوانەکەش زیرەك بوو، بۆیە دەجاتمان بوو گوتە گەلێکی وەك ئەمانە کە بە سەر زمانی زۆربەی خەڵکیدا دێن .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری دانپێدانان بە نیعمەتەکان ونینکاری لێکردنی .

٢- زانینی ئەوەی کە ئەم ئینکاری لێکردنە بە سەر زمانی زۆربەی خەڵکیدا دێت.

٣- ناونانی ئەم جۆرە قصانە بە ئینکاری کردنی نیعمەتەکان

٤- هەردوو دژەکە بەیەکەوە لە دڵێکدا کۆ دەبنەوە . (واتە :دان پێدانان و ئینکاری لێکردن ،یان ئیمان و کوفر)

ڕوونکردنەوە :ئەم مەسەلەیە دوو ڕوو هەڵدەگرێت:

یەکەم: ئەگەر بیەوێت مەدح و ستایشی سەبەبەکە بکات، دەبێت یەکەم جار باسی فەزڵی خودا بکرێت وەك ئەوەی کە :(دەڵێن ئەگەر فلان نەبوایە ماڵەکەمان دەسوتا، ئەگەر سایەقەکە زیرەك نەبوایە دەعمی دەکرد)، ئەم جۆرە گوتانە هەڵەیە وشیرکی بچوکە، دەبێت ئەم نیعمەتی سەلامەتیە بە نیعمەتی خودا بزانرێت نەیدەینە و پاڵ سەبەبەکان . دەبێت بڵێین :ئەگەر ڕەحمی خودا نەبوایە پاشان فلان نەبوایە ئاوا دەبوو .واتە :یەکەم جار دەڵێین خودا ئنجا(پاشان) دەخەینە بەینەوە).

دووەم: ئەگەر مەبەستی تەنها خەبەر پێدان بێت ،ئەمەیان دروستە ،وەك ئەوەی لێت بپرس ئەمەت لە کوێ بوو تۆش بڵێیت میراتییە .

٤١-باب قول الله تعالى:

(فَلاَ تَجْعَلُواْ لِلّهِ أَندَاداً وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ) [البقرة: ٢٢].

١١٥- قال ابن عباس في الآية: الأنداد: هو الشرك أخفى من دبيب النمل على صفاة سوداء في ظلمة الليل؛ وهو أن تقول: والله، وحياتك يا فلان وحياتي، وتقول: لولا كليبة هذا لأتانا اللصوص، ولولا البط في الدار لأتانا اللصوص، وقول الرجل لصاحبه: ما شاء الله وشئت، وقول الرجل: لولا الله وفلان. لا تجعل فيها فلاناً هذا كله به شرك) رواه ابن أبي حاتم.

بابی ٤١

تەفسیری (فَلا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَندَاداً وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ)

واتە (جا کەواتە، هاوتا بۆ خودا دامەنێن؛ لە حاڵێکدا ئێوە دەزانن کە هاوتای نیە)

١١٥- [115]ابن عباس لە بارەی ئەو ئایەتەوە دەڵێت :

﴿مەبەست لە ئەنداد واتە: هاوتا، شیرکە، شاراوەترە لە تەپەی پێی مێرووله لە سەر بەردێکی صافی ڕەش لە شەوە زەنگێکدا .ئەمەش ئەم (چوار نمونە) دەگرێتەوە: کە بڵێیت :

١.سوێند بە خودا و بە ژیانی تۆ ئەی فلان . یان سوێند بە خۆم

٢. یان بێژیت: ئەگەر سەگەکە نەبوایە دزەکان دەهاتنە سەرمان .ئەگەر مراویەکە لەم ماڵەدا نەبوایە دزەکان دەهاتنە سەرمان

٣. یان ئەوەش کە پیاوێك بە هاوەڵەکەی بڵێت ئەگەر خودا ویستی و تۆ ویستت

٤.یا وتەی پیاوێك کە دەڵێت ئەگەر خودا و فلان نەبوایە .....نەکەیت فلان بخەیتە ڕیزی خوداوە . ئەمە هەمووی شەریك دانانە بۆ خودا ﴾ ابن کثیر

---

115 قول ابن عباس في ابن كثير وابن ابي حاتم في التفسير .

١١٦- وعن عمر بن الخطاب رضي الله عنه: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (من حلف بغير الله فقد كفر أو أشرك) رواه الترمذي وحسنه، وصححه الحاكم.

١١٧- وقال ابن مسعود: لأن أحلف بالله كاذباً أحب إليّ من أن أحلف بغيره صادقاً.

١١٨- وعن حذيفة رضي الله عنه، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (لا تقولوا: ما شاء الله وشاء فلان، ولكن قولوا: ما شاء الله ثم شاء فلان) رواه أبو داود بسند صحيح.

١١٦- [١١٦]ابن عمر دەڵێت : پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)فەرموی: (هەرکەس سوێندبخوات بەغەیری خودا ئەوا کوفری کردووە یا شەریکی بۆ خودا داناوە)

١١٧- [١١٧]ابن مسعود دەڵێت :(ئەگەر سوێندبخۆم بەخودا ودرۆ بکەم، لام باشترە لەوەی کە سوێند بخۆم بە غەیری خوداو ڕاست بڵێم)

شیخ الإسلام دەڵێت: چونکە: سوێند خواردن بەخودا و بەدرۆوە، ئەمە تەوحیدە . سوێن خواردنیش بەغەیری خودا بەڕاستگۆیی، ئەمەشیرکە . چاکەی تەوحیدیش گەورەترە لە چاکەی ڕاستگۆیی .خراپەی شیرکیش خراپ ترە لەخراپەی درۆ .

١١٨ – [١١٨]حوزەیفە ﷺ دەڵێت پێغەمبەری خودا(صلى الله عليه وسلم) فەرموی:(مەڵێن خودا ویستی و فلان ویستی . بەڵکو بڵێن خودا ویستی پاشان فلان ویستی).

---

116 صحيح . اخرجه الترمذي وابو داود واحمد .

117 موقوف جيد . اخرجه عبد الرزاق (١٥٩٢٩) والطبراني في الكبير .

118 صحيح ابو داود (٤٨٩٠) واحمد في المسند .

١١٩ – وجاء عن إبراهيم النخعي، أنه يكره أن يقول: أعوذ بالله وبك، ويجوز أن يقول: بالله ثم بك. قال: ويقول: لولا الله ثم فلان، ولا تقولوا: لولا الله وفلان.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية البقرة في الأنداد.

الثانية: أن الصحابة رضي الله عنهم يفسرون الآية النازلة في الشرك الأكبر بأنها تعم الأصغر.

الثالثة: أن الحلف بغير الله شرك.

الرابعة: أنه إذا حلف بغير الله صادقاً، فهو أكبر من اليمين الغموس.

الخامسة: الفرق بين الواو وثم في اللفظ.

١١٩– [119]ئیبراهیمی نەخەعی بە مەکروهی زانیوە (واتە: بە حەرامی زانیوە) کە پیاو بڵێت :پەنا بە خودا و بە تۆ .وە بە دروستی زانیوە کە بڵێت پەنا بە خوداو پاشان بە تۆ . دەبێت بڵێت ئەگەر خودا پاشان فلان نەبوایە، و نابێت بڵێت، ئەگەر خودا و فلان نەبوایە

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی سورەتی بەقەڕە لەبارەی (الانداد) واتا (هاونا)

٢-ئەصحابە، ئەوئایەتەی لەبارەی شیرکی گەورەوە دابەزیوە، وەها تەفسیریان کردووە کە شیرکی بچوکیش دەگرێتەوە .

٣- سوێند خواردن بە غەیری خودا شیرکە .

٤- ئەگەر، یەکێ سوێند بخوات بە غەیری خودا وە ڕاستگۆبێت، تاوانەکەی لەوە گەورەترە کە سوێند بخوات بە خودا و بڵێت والله وام کردوە یانەم کردوە و درۆش بکات

---

119 اخرجه ابن ابي الدنيا في كتاب الصمت (٣٤٧) وعبد الرزاق (١٩٨١١) بنحوه .

5- سەرنج بدە جیاوازی هەیە لەنێوان بەکار هێنانی (و) لەگەڵ (پاشان) لە قسەکردندا

42- باب ما جاء فيمن لم يقنع بالحلف بالله

120- عن ابن عمر رضي الله عنهما، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:(لَا تَحْلِفُوا بِآبَائِكُمْ مَنْ حَلَفَ بِاللَّهِ فَلْيَصْدُقْ وَمَنْ حُلِفَ لَهُ بِاللَّهِ فَلْيَرْضَ وَمَنْ لَمْ يَرْضَ بِاللَّهِ فَلَيْسَ مِنْ اللَّهِ)رواه ابن ماجه بسند حسن.

فيه مسائل: الأولى: النهي عن الحلف بالآباء.

الثانية: الأمر للمحلوف له بالله أن يرضى.

الثالثة: وعيد من لم يرض

بابی 42

لەبارەی هەرکەسێکەوە قەناعەت نەکات بەسوێند خواردن بە خودا

120- [120]ابن عمر رضي الله عنه دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی : (سوێند مەخۆن بە باوانتان . هەرکەس سوێندی خوارد بە خودا با ڕاست گۆبێت و درۆ نەکات . وەهەر کەس سوێندیان بۆ خوارد بە خودا باڕازی بێت . هەرکەسیش ڕازی نەبێت ئەوا خودا لەخۆی و کردەوەکەی بەریە) .

__ڕونکردنەوە__

:__یەکەم :__ ئەمە ئەو کەسە دەگرێتەوە کە سوێند خواردن بەخودا قبوڵ نەکات، چونکە قەناعەتی بە ناوەکانی خودا نیە، گەورەیەتی خوداش لە دڵیدا نەچەسپاوە، باوەڕ بەو کەسەش ناکات کە خودای بە گەورە زانیوە، بەڵکو داوادەکات کە سوێند بخورێت

---

120 حسن أخرجه ابن ماجة .

بەغەیری خودا، و غەیری خوداش بە گەورە دابنرێت ، لەبەر ئەوەی قەدری خودای لە دڵیدا بەکەم زانیوە و مەخلوقیش لەدڵیدا گەورەترە لە خالق . (ابن جبرين ..)

دووەم :ئەمە بۆ هەموو شوێن وکاتێ نیە بەڵکو بۆ سوێنددانی شەرعیە . کە تایبەتە بە حەلکردنی کێشەی نێوان دوو لایەن کە هیچ بەڵگەیەك دەست نەکەوت لایەنێکیان سوێند دەدرێت .بەڵام ئەگەر سوێندی خوارد بە پێچەوانەی واقیع واجب نیە لە سەری کە ڕازی بێت (الغنيمان)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- قەدەغەکردنی سوێند خواردن بە باب و باپیران .

٢- فەرمان دراوە بەو کەسەی کە سوێندی بۆ خوراوە بە خودا، دەبێت ڕازی بێت.

٣- هەڕەشە لەوکەسەی کە ڕازی نابێت .

٤٣- باب قول: ما شاء الله وشئت

١٢١- عَنْ قُتَيْلَةَ أَنَّ يَهُودِيًّا أَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ إِنَّكُمْ تُنَدِّدُونَ وَإِنَّكُمْ تُشْرِكُونَ تَقُولُونَ مَا شَاءَ :اللَّهُ وَشِئْتَ وَتَقُولُونَ وَالْكَعْبَةِ فَأَمَرَهُمْ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَرَادُوا أَنْ يَحْلِفُوا أَنْ يَقُولُوا وَرَبِّ الْكَعْبَةِ وَيَقُولُونَ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ شِئْتَ رواه النسائي وصححه

١٢٢- وله أيضاً عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ :مَا شَاءَ اللَّهُ وَشِئْتَ فَقَالَ :[أَجَعَلْتَنِي لله ندا بَلْ مَا شَاءَ اللَّهُ وَحْدَهُ]

بابی ٤٢

گوتنی خودا بیەوێت و تۆش بتەوێت

١٢١- [121]قوتەیلە دەڵێت :(جولەکەیەك هات بۆلای پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) و گوتی :(ئێوە شەریك بۆ خودا دادەنێن، دەڵێن، خودا ویستی و تۆ ویستت . وە دەڵێن سوێند بە کەعبە .پێغەمبەریش (صلی الله علیه وسلم) فەرمانی دا بە موسوڵمانان ئەگەر سوێندیان خوارد بڵێن سوێند بەخودای کەعبە : وەبڵێن :خودا ویستی و پاشان تۆ ویستت) .

١٢٢- [122]ابن عباس دەڵێت : پیاوێك گوتی بە پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) خودا ویستی و تۆ ویستت ،ئەویش فەرمووی : (ئایامنت کرد بە هاوتای خودا ؟ بەڵکو بڵێ خودا ویستی بەتەنها).

---

121 حسن . أخرجه احمد والنسائي

122 حسن . اخرجه احمد وابن ماجة (٢١١٧) والبخاري في الأدب المفرد .

١٢٣- ولابن ماجه عن الطفيل أخي عائشة لأمها قال: رأيت كأني أتيت على نفر من اليهود، فقلت: إنكم لأنتم القوم، لولا أنكم تقولون: عزير ابن الله. قالوا: وإنكم لأنتم القوم لولا أنكم تقولون: ما شاء الله وشاء محمد. ثم مررت بنفر من النصارى فقلت: إنكم لأنتم القوم، لولا أنكم تقولون: المسيح ابن الله، قالوا: وإنكم لأنتم القوم، لولا أنكم تقولون: ما شاء الله وشاء محمد. فلما أصبحت أخبرت بها من أخبرت، ثم أتيت النبي صلى الله عليه وسلم فأخبرته. قال: (هل أخبرت بها أحداً؟) قلت: نعم. قال: فحمد الله وأثنى عليه، ثم قال:

(أما بعد؛ فإن طفيلاً رأى رؤيا، أخبر بها من أخبر منكم، وإنكم قلتم كلمة كان يمنعني كذا وكذا أن أنهاكم عنها. فلا تقولوا: ما شاء الله وشاء محمد، ولكن قولوا: ما شاء الله وحده).

١٢٣- [123]توفەیل (کە برای عائیشەیە لە دایکەوە) گوتی: (لە خەودا بینیم کە بەلای کۆمەڵێك جولەکەدا تێپەڕیم . گوتم ئێوە قەومێکی باشن ئەگەر نەتانگوتایە عوزێر کوڕی (الله) یە .ئەوانیش گوتیان ئێوەش قەومێکی باشن ئەگەر نەتانگوتایە خودا ویستی و محمد ویستی .

جا کاتێ ڕۆژ بوویەوە، ئەو خەوەم بۆ چەند کەسێ گێڕایەوە . پاشان چووم بۆلای پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) وە خەوەکەم بۆ گێڕایەوە، ئەویش فەرمووی : ئایا بۆ کەست گێڕاوەتەوە . گوتم بەڵێ.

طفيل گوتی: ئینجا پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) سپاس و ستایشی خودای کرد، پاشان فەرمووی :(طفيل) خەوێکی بینیوە، بۆچەند کەسێکتانی گێڕاوەتەوە، ئێوەش کەلیمەیەکتان دەگوت، شتێکی ئاواو ئاوا ڕێگریان لێکردم کە لێتانی حەرام بکەم (واتە: شەرمی کردووە بەبێ ئیزنی خودا حەرامی بکات). ئیدی مەڵێن : خودا ویستی و محمد ویستی، بەڵکو بڵێن خودا هەر خۆی ویستی).

---

123 حسن .أخرجه ابن ماجة (٢١١٨) وأحمد والدارمي . والطبراني في الكبير (٨٢١٤)

فيه مسائل:

الأولى: معرفة اليهود بالشرك الأصغر.

الثانية: فهم الإنسان إذا كان له هوى.

الثالثة: قوله صلى الله عليه وسلم: (أ جعلتني لله نداً؟) فكيف بمن قال:

يا أكرم الخلق ما لي من ألوذ به سواك . . . والبيتين بعده.

الرابعة: أن هذا ليس من الشرك الأكبر، لقوله: (يمنعني كذا وكذا).

الخامسة: أن الرؤيا الصالحة من أقسام الوحي.

السادسة: أنها قد تكون سبباً لشرع بعض الأحكام.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-جولەكە شارەزای شیركی بچوك بوون .(لەگەڵ ئەوەشدا كە گومڕا بوون، بەلاَم هەندێ لەزانایانی ئەم ئوممەتی ئیسلامە لە شیركی گەورەش تێ ناگەن)

٢- ئینسان ئەگەر ئارەزوی شتێك بكات لێی تێدەگات .(وەك ئەو جولەكەیە)

٣- وتەكەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) (ئایامنت كرد بە هاوتای خودا) ئەی دەبێت ئەوە چۆن بێت كە گوتویەتی:(جگە لە تۆ هیچ كەسم نیە پەنای پێ بەرم) دوو بەیتەكەی دوایشی لە (بردة المریح) دا

٤- ئەو وتانەی ئەصحابەكان شیركی گەورە نیە، بە پێی ئەوەی كە فەرمووی .

(ئەوە و ئەوە ڕێگری لێكردم كەپێتان بڵێم)

٥- خەوی ڕاست بەشێكە لە بەشەكانی پێغەمبەرایەتی .

٦- هەندێك جار بووەتە هۆی دامەزراندنی هەندێك ئەحكام .

(ئەمەش تەنها بۆ پێغەمبەر بووە صلى الله عليه وسلم)

٤٤- باب من سب الدهر فقد آذى الله

وقول الله تعالى: (وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ)
١٢٤- في الصحيح عن أبي هريرة، عن النبي صلى الله عليه وسلم قال:

« قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ يَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ».
وفي رواية: ﴿لَا تَسُبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الدَّهْرُ]

بابی ٤٤

هەرکەس جوێن بدات بە زەمانە، ئەوە ئازاری خودای داوە

﴿ وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ﴾﴿الجاثية ٢٤﴾

واتە: (موشریکەکان گوتیان :ژیانمان تەنها ژیانی دونیایە. دەمرین و دەژین وژیان بە سەر دەبەین، کەس لە ناومان نابات تەنها زەمانە نەبێت . ئەوان لەو بارەوە هیچ عیلمێکیان لا نیە نەکەم ونە زۆر . تەنها ئەوەیە کە ئەوان مەزەنە دەکەن و هەرچی دەڵێن لەو بارەوە وەهم وخەیاڵە)تەواو .

١٢٤- [١٢٤]ئەبوهورەیرە ﷺدەڵێت : پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) فەرمووی خودای بڵند فەرموویەتی :

(ئەوەی ئادەم ئازارم دەدات بەوەی کە جوێن دەدات بە زەمانە . زەمانەش خۆمم شەو و ڕۆژ بەسەر یەکدا دەهێنم).

لە ڕیوایەتێکی دیکەدا ئاوایە :

(جوێن مەدەن بە زەمانە چونکە خودا خۆی زەمانەیە)

---

124 البخاري (٤٨٠٦) ومسلم (٢٢٤٦)

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن سب الدهر.

الثانية: تسميته أذى لله.

الثالثة: التأمل في قوله: (فإن الله هو الدهر).

الرابعة: أنه قد يكون ساباً ولو لم يقصده بقلبه.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەک هەیە

١-نەهی کردن لەوەی کە جوێن بدرێت بە زەمانە

٢-ئەو کارە ناو نراوە بە ئازار دانی خودا

٣- وورد بونەوە لە قەولەکەی (چونکە خودا خۆی زەمانەیە)

(واتە خۆی زەمانەی دروست کردووە)

٤- هەندێک جاران ئینسان جوێن دەدات .ئەگەرچی لە دڵەوە نیەتی ئەوە نەبێت کە جوێن بدات

روونکردنەوە :ئەگەر جوێنی دا بە زەمانە دوو حاڵەتی هەیە

یەکەم ئەگەر مەبەستی خودا بێت ئەوە دیارە کە کوفرە

دووەم :ئەگەر مەبەستی غەیری خودا بێت، ئەوە مەعنای ئەوەیە کە غەیری خودا زەرەر و قازانجی بە دەستە .ئەمەیان شیرکە نمونەی جوێندان بە زەمانە وەک ئەوەی کە دەڵێن :زەمانە رووی رەش بێت، یا دونیا باری بۆ کەس نییە یا دونیا بێ وەفایە یا چەرخی چەپگەرد..

٤٥- باب التسمي بقاضي القضاة ونحوه

١٢٥- في الصحيح عَنْ أبِي هُرَيْرَةَ
عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [قَالَ إِنَّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللَّهِ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ ، لَا مَالِكَ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ]قَالَ سُفْيَانُ مِثْلُ شَاهَانْ شَاهْ وفي رواية: (أغيظ رجل على الله يوم القيامة وأخبثه). قوله (أخنع) يعني أوضع.

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن التسمي بملك الأملاك.

الثانية: أن ما في معناه مثله، كما قال سفيان.

الثالثة: التفطن للتغليظ في هذا ونحوه، مع القطع بأن القلب لم يقصد معناه.

الرابعة: التفطن أن هذا لإجلال الله سبحانه.

بابی ٤٥

باسی ناونان بە قازی قازیەکان و هاوشێوەکانی

١٢٥- [125]ابــوهریرة ﷺدەڵێــت : پێغەمبــەر(صــلی الله علیــه وســلم) فــەرموی : (بەتەئکیــد ســوکترین و بێ ڕێزتــرین نــاو، لای خــودا، ئەوەیــە پیاوێك خۆی نــاو بنێت مەلیکی مەلیکان، چونکە هیچ کەس (بە تەواوی) خاوەنی هیچ شتێ نیە جگە لە الله)

سوفیان دەڵێت: شاهانشاه، هەروەك ئەوە (واتە هەمان حوکمی هەیە)

لەڕیوایەتێکدا ئاوا هاتوە :

(تــوڕەیی و غــەزەبی خــودا لــەڕۆژی قیامەتــدا لەســەر ئــەو کەســە زۆر ســەختە، ناوەکەیشی لە ناوی هەمو خەڵکی پیسترە).

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- نەهی کردن لەوەی کە هەرکەسێ ناوی خۆی بنێ (مەلیکی مەلیکان) . (واتە گەورەی هەموو پادشاکان)

٢- مەعناکەی هەمان حوکمی هەیە : وەك سوفیان وتی :وەك شاهانشاه (واتە: بە هەر زمانێك بێت هەمان حوکمی هەیە)

٣- ئاگاداربون لــەوەی کــە ئەمــە و هاوشــێوەکانی، حــوکمی توندیان هەیــە . لەگــەڵ یــەکلا بونــەوە لــەوەدا کــە خــەڵکی لەدڵــەوە مەبەســتیان مــەعنا خراپەکەی نیە .

٤-ئاگاداربون لەوەی کە ئەم قەدەغەکردنە لە پێناوی ڕێزگرتنە لە ناوەکانی خــودا . (چــونکە خــودا هــەر خــۆی گــەورەی هــەموو قازیــەکان وهــەموو پادشاکانە)

---

125 البخاري (٦٢٠٥) ومسلم (٢١٤٣)

٤٦- باب احترام أسماء الله وتغيير الاسم لأجل ذلك

١٢٦- عن أبي شريح: أنه كان يكنى أبا الحكم؛ فقال له النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

[إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ فَقَالَ إِنَّ قَوْمِي إِذَا اخْتَلَفُوا فِي شَيْءٍ أَتَوْنِي فَحَكَمْتُ بَيْنَهُمْ فَرَضِيَ كِلَا الْفَرِيقَيْنِ فَقَالَ :مَا أَحْسَنَ هَذَا فَمَا لَكَ مِنْ الْوَلَدِ قلت : شُرَيْحٌ وَمُسْلِمٌ وَعَبْدُ اللَّهِ قَالَ فَمَنْ أَكْبَرُهُمْ قُلْتُ شُرَيْحٌ قَالَ فَأَنْتَ أَبُو شُرَيْحٍ] رواه أبو داود وغيره.

فيه مسائل:

الأولى: احترام أسماء الله وصفاته ولو لم يقصد معناه.

الثانية: تغيير الاسم لأجل ذلك.

الثالثة: اختيار أكبر الأبناء للكنية.

بابی٤٦

باسی ڕێزگرتن لە ناوەکانی خودا، گۆڕینی ناویش لەپێناوی ئەوە دا

١٢٦- [126]ئەبو شورەیح دەگێڕێتەوە ﴿ کە بە کونیەی(ئبوالحکم) بانگ دەکرا، جا لەبەر ئەوە، پێغەمبەر(صلى الله علیه وسلم) بانگی کرد وپێی فەرموو :(خودا هەر خۆی حەکەمە، وە هەرچی حوکمیشە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێتەوە) .

ئەبو شوڕیحیش گوتی : ئەگەر قەومەکەم لەشتێکدا ناکۆکیان تێ بکەوتایە دەهاتن بۆلام، منیش لە نێوانیاندا حوکمم دەدا (واتە:صولح و ئاشتەوایم دەکرد)، هەردوو لاش ڕازی دەبوون .

پێغەمبەریش(صلى الله علیه وسلم) فەرموی: (ئەمە چەند جوانە(واتە ئەو عەدالەت و ئینسافە)، ئەی چەند منداڵت هەیە ؟ گوتم : شورەیح و موسیلم و عبدالله .

فەرمووی : کامیان گەورەکەیانە ؟ گوتم : شوڕەیح فەرمووی :

کەواتە تۆ (ئبو شریح) یت﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ڕێزگرتنی ناو صیفاتەکانی خودای گەورە، ئەگەر چی لەناونانە غەڵەتەکەشدا، مەعناکەی مەبەست نەبوبێت.

٢- ناوگۆڕین لە پێناوی ئەوەدا .

٣- هەڵبژاردنی ناوی کوڕەگەورە بۆ کونیە .

(ئەگەر کوڕی نەبووئەوا کچە گەورەکەی) .

---

126 حسن . اخرجه ابو داود (٤٩٥٥) والنسائي والطبراني في الكبير .

٤٧- باب من هزل بشيء فيه ذكر الله أو القرآن أو الرسول

وقول الله تعالى: ﴿ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ وَرَسُولِهِۦ كُنتُمْ تَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦٥﴾ ﴾ التوبة: ٦٥

١٢٧- عن ابن عمر، ومحمد بن كعب، وزيد بن أسلم، وقتادة - دخل حديث بعضهم في بعض - : أنه قال رجل في غزوة تبوك: ما رأينا مثل قرائنا هؤلاء، أرغب بطوناً، ولا أكذب ألسناً، ولا أجبن عند اللقاء ـ يعني رسول الله صلى الله عليه وسلم وأصحابه القرّاء ـ فقال له عوف بن مالك: كذبت، ولكنك منافق، لأخبرن رسول الله صلى الله عليه وسلم. فذهب عوف إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم ليخبره فوجد القرآن قد سبقه. فجاء ذلك الرجل إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم وقد ارتحل وركب ناقته، فقال: يا رسول الله! إنما كنا نخوض ونتحدث حديث الركب، نقطع به عنا الطريق. فقال ابن عمر: كأني أنظر إليه متعلقاً بنسعة ناقة رسول الله صلى الله عليه وسلم، وإن الحجارة تنكب رجليه - وهو يقول: إنما كنا نخوض ونلعب - فيقول له رسول الله صلى الله عليه وسلم:
(أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِؤُونَ) ما يلتفت إليه وما يزيده عليه.

فيه مسائل:

الأولى: وهي العظيمة: أن من هزل بهذا فهو كافر.

الثانية: أن هذا هو تفسير الآية فيمن فعل ذلك كائناً من كان.

الثالثة: الفرق بين النميمة والنصيحة لله ولرسوله.

الرابعة: الفرق بين العفو الذي يحبه الله وبين الغلظة على أعداء الله.

الخامسة: أن من الأعذار ما لا ينبغي أن يقبل.

بابی ٤٧

هەرکەس، گاڵتە بکات بەهەر شتێ کەناوی خودا، یا قورئان ،یا هەر پێغەمبەرێکی تێدا بێت .(کافر بووە)

. وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ ....تادوایی

واتە:﴿ واللّە ئەگەر، سوئال بکەیت لەو مونافیقانە (بۆ چی ئەوەیان گوتووە، ئەوا بەتەئکید دەڵێت : ئێمە کە ئەو قصانەمان کردووە، تەنها ئەوە بووە کاتمان پێ بەسەر بردووە و گاڵتەمان کردووە بڵێ ئایا بە خودا و بە ئایەت و نیشانەکانی و بە پێغەمبەرەکانی گاڵتە جاڕی و سوکایەتی دەکەن ﴾

١٢٧- [١٢٧](ابن عمر) و (محمد بن کعب) و زەیدی کوڕی ئەسلەم و قەتادە دەگێڕنەوە کۆی حەدیسەکەیان بەم جۆرەیە :

(پیاوێك لە غەزای تەبوکدا گوتی: کەسمان نەبینیوە وەك ئەم قورئان خوێنانەمان ورگ زل و درۆزن، و ترسنۆك بن لە جەنگدا، مەبەستی پێغەمبەری خودا و ئەصحابەکانی بوو (صلی الله علیه وسلم) .عەوفی کوڕی مالیك لە مەجلیسەکەدا، ئامادە بوو، پێی گوت : درۆت کرد تۆ مونافیقیت، والله دەڕۆم بۆ پێغەمبەری دەگێڕمەوە .

ئنجا عەوف، چوو بۆ لای پێغەمبەری خودا صلی الله علیه و سلم بۆ ئەوەی ئاگاداری بکاتەوە .دەبینێ پێش ئەوەی بگاتە ئەویٚ قورئان لەو بارەیەوە دابەزیوە . ئەوجا پیاوەکە چوو بۆ لای پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) لەو کاتەدا دەبینێ، پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم)شوێنەکەی جێ هێڵاوە وسواریٚ وشترەکەی بووە .پیاوەکە گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا ئێمە ئەو قسانەمان تەنها بۆ خۆشی و گاڵتە کردووە، ماندوو بوونی ڕێگەمانی پێ لە بیر دەبەینەوە (واتە لە دڵەوە نەمان گوتوە). ابن عمر دەڵێت: لە بەر چاومە، ئەو پیاوە خۆی بە قایشی وشترەکەی پێغەمبەرەوە هەڵواسی بوو . بە دەم ڕێوە قاچی لە بەردەلأن هەڵدەکەوت و دەیگوت :

---

127 حسن تفسير إبن كثير والطبري . حسّن إسناده الشيخ مقبل بن هادي الوادعي كما في صحيح المسند من (إسباب النزول)

(ئێمــە تــەنها کاتمــان بــەو گوتانــە بــە ســەر بــردووە گاڵتــەمان کــردووە،

(وبەڕاستیمان نەبووە)

پێغەمبەر یش صـــلی الله علیـــه و ســـلم لەجەوابدائەو ئایەتەی خوێندەوە کە مەعناکەی بەمجۆرەیە :

(ئایــە بــە ئایەتــەکانی خــودا و پێغەمبەرەکــەی گاڵتــەجاڕیتان دەکــرد، عــوزر مەهێننەوە . بە تەئکید ئێوە بوون بە کافر، پاش ئەوەی کە ئیمانتـان هێنـابوو) پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) ئەلای کردەوە بە لایاندا ونە لەوە زیاتری پێیـان گوت

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ئەو مەسەلە گەورەیە کە هەرکەسێ گاڵتە بکات بەوانە، ئەوا کافر دەبێت

٢- ئەوە تەفسیری ئایەتەکەیە . لەبارەی هەر کەسێکەوە کە ئەم جۆرە کارانە بکات جا هەر کەس بێت .

٣- فەرق هەیە لە نێوان قصە هێنان و قصە بردندا لە گەڵ دڵسۆزی بۆ خودا و پێغەمبەرەکەی .

٤- فەرق هەیە لە نێوان لێبوردن ئەوەی کە خودا پێی خۆشە، لە گەڵ ڕەقی نواندن بەرانبەر دوژمنانی خودا

٥-هەندێك عوزر هێنانەوە هەیە کە نابێت قبوڵ بکرێت .

باب ٤٨ ما جاء في قول الله تعالى:

﴿ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى ﴾ فصلت: ٥٠

قال مجاهد: هذا بعملي وأنا محقوق به. وقال ابن عباس: يريد من عندي.
وقوله: (قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي) [القصص : ٧٨] قال قتادة: على علم مني بوجوه المكاسب. وقال آخرون: على علم من الله أني له أهل. وهذا معنى قول مجاهد: أوتيته على شرف.

بابی ٤٨ تەفسیری ئەو ئایەتە:

[وَلَئِنْ أَذَقْنَاهُ رَحْمَةً مِنَّا مِنْ بَعْدِ ضَرَّاءَ مَسَّتْهُ لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي ﴾ ﴿فصلت : ٥٠﴾

واتە:﴿ کاتێ خودا ڕەحمەتی خۆی دەبەخشێت بە ئینسان .پاش نەخۆشکەوتن لەشساغی کرد، پاش فەقیری دەوڵەمەندی کرد، دەڵێت :ئەم نیعمەتانە هی خۆمن﴾

موجاهید دەڵێت :(هذا لي) واتە ئەمە بەهۆی کارو کاسپی و شارە زایی و کردەوەی خۆمەوە دەستم کەوتووە، خۆشم شایستەی ئەم نیعمەتانەم)

ابن عباس دەڵێت: (هذا لي):(یەعنی ئەمانە بە هۆی کردەوەی خۆم و خۆم بە دەستم هێناوە و تیایدا ماندوو بووم)

خودا دەفەرموێ: { قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِنْدِي [القصص:٧٨]

قەتادە دەڵێت :واتە (خودا لە بەر ئەوە ئەم سەروەت وسامانەی داوە پێم چونکە دەزانم چۆن کاسپی دەکەم)

وە هەندێك لە سەلەف گوتویانە :واتە کە ئەم نیعمەتانەم پێدراوە لە بەر ئەوەیە کە خودا عیلمی ئەوەی هەبووە کە من شایستەی ئەم شتانەم . ئەمەش هەمان مەعنای تەفسیرەکەی موجاهیدە کە دەڵێت :لەبەر ئەوە پێم دراوە کە من خاوەنی پلەو پایەی بەرزم وڕێزدارم .

١٢٨- عن أبي هريرةَ - رضي الله عنه - : أنَّه سَمِعَ النَّبيَّ - صلى الله عليه وسلم - ، يقُولُ : ((إنَّ ثَلاثَةً مِنْ بَني إسْرَائِيلَ : أبْرَصَ ، وَأقْرَعَ ، وَأعْمَى ، أرَادَ اللهُ أنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعَثَ إلَيْهِمْ مَلَكاً ، فَأتَى الأبْرَصَ ، فَقَالَ : أيُّ شَيءٍ أحَبُّ إلَيْكَ ؟ قَالَ : لَوْنٌ حَسَنٌ ، وَجِلدٌ حَسَنٌ ، وَيَذْهبُ عَنِّي الَّذِي قَدْ قَذِرَنِي النَّاسُ ؛ فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ قَذَرُهُ وَأُعْطِيَ لَوناً حَسَناً . فَقَالَ : فَأيُّ المَالِ أحَبُّ إلَيكَ ؟ قَالَ : الإبلُ - أوْ قَالَ : البَقَرُ شكَّ إسحاق - فَأُعطِيَ نَاقَةً عُشَرَاءَ ، فَقَالَ : بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا .

فَأتَى الأقْرَعَ، فَقَالَ: أيُّ شَيءٍ أحَبُّ إلَيْكَ؟ قَالَ: شَعْرٌ حَسَنٌ، وَيَذْهَبُ عَنِّي هَذَا الَّذِي قَذِرَنِي النَّاسُ ، فَمَسَحَهُ فَذَهَبَ عَنْهُ وأُعْطِيَ شَعراً حَسَناً . قَالَ : فَأيُّ المَالِ أحَبُّ إلَيْكَ ؟ قَالَ : البَقَرُ ، فَأُعْطِيَ بَقَرَةً حَامِلاً ، وَقَالَ : بَارَكَ اللهُ لَكَ فِيهَا .

فَأتَى الأعْمَى ، فَقَالَ : أيُّ شَيءٍ أحَبُّ إلَيْكَ ؟ قَالَ : أنْ يَرُدَّ اللهُ إلَيَّ بَصَرِي فَأُبْصِرَ النَّاسَ؛ فَمَسَحَهُ فَرَدَّ اللهُ إلَيْهِ بَصَرَهُ. قَالَ: فَأيُّ المَالِ أحَبُّ إلَيْكَ ؟ قَالَ : الغَنَمُ ، فَأُعْطِيَ شَاةً والداً ، فَأنْتَجَ هذَانِ وَوَلَّدَ هَذَا ، فَكَانَ لِهذَا وَادٍ مِنَ الإبلِ ، وَلِهذَا وَادٍ مِنَ البَقَرِ ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الغَنَمِ .

ثُمَّ إنَّهُ أتَى الأبْرَصَ في صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ ، فَقَالَ : رَجُلٌ مِسْكِينٌ قَدِ انْقَطَعَتْ بِيَ الحِبَالُ في سَفَري فَلا بَلاغَ لِيَ اليَومَ إلاَّ باللهِ ثُمَّ بِكَ ، أسْألُكَ بالَّذِي أعطَاكَ اللَّونَ الحَسَنَ ، والجِلْدَ الحَسَنَ ، وَالمَالَ ، بَعِيراً أتَبَلَّغُ بِهِ فِي سَفَرِي ، فَقَالَ : الحُقُوقُ كَثِيرةٌ . فَقَالَ : كأنِّي اعرِفُكَ ، ألَمْ تَكُنْ أبْرَصَ يَقْذَرُكَ النَّاسُ فَقيراً فأعْطَاكَ اللهُ !؟ فَقَالَ : إنَّمَا وَرِثْتُ هَذَا المالَ كَابِراً عَنْ كَابِرٍ ، فَقَالَ : إنْ كُنْتَ كَاذِباً فَصَيَّرَكَ اللهُ إلَى مَا كُنْتَ .

وَأتَى الأقْرَعَ فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ مَا قَالَ لِهَذا ، وَرَدَّ عَلَيهِ مِثْلَ مَا رَدَّ هَذَا ، فَقَالَ : إنْ كُنْتَ كَاذِباً فَصَيَّرَكَ اللهُ إلَى مَا كُنْتَ .

وَأتَى الأعْمَى فِي صُورَتِهِ وَهَيْئَتِهِ ، فَقَالَ : رَجُلٌ مِسْكِينٌ وابنُ سَبيلٍ انْقَطَعتْ بِيَ الحِبَالُ فِي سَفَرِي ، فَلا بَلاغَ لِيَ اليَومَ إلاَّ باللهِ ثُمَّ بِكَ ، أسألُكَ بالَّذِي رَدَّ عَلَيْكَ بَصَرَكَ شَاةً أتَبَلَّغُ بِهَا فِي سَفرِي ؟ فَقَالَ : قَدْ كُنْتُ اعمَى فَرَدَّ اللهُ إلَيَّ بَصَرِي فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدَعْ مَا شِئْتَ فَوَاللهِ ما اجْهَدُكَ اليَومَ بِشَيءٍ اخَذْتَهُ للهِ - عز وجل -. فَقَالَ : امْسِكْ مالَكَ فإنَّمَا ابْتُلِيتُمْ . فَقَدْ رضي الله عنك ، وَسَخِطَ عَلَى صَاحِبَيكَ)) أخرجاه

١٢٨- [128]ابـوهريرة گـوتی: گوێبیـستی پێغەمبـەر بـووم (صـلی الله علیـه وسـلم) کـە فەرمووی :

(سێ کەس هەبوون لە ناو نەوەکانی ئیسرائل دا، گەرو‌گولێك و کەچەڵێك و کوێرێك . خودا ویستی تاقیان بکاتەوە .لەبەر ئەوە مەلائیکەیەکی نارد بۆ لایان (لە شێوەی ئینساندا).چوو بۆ لای گەروگولەکە گوتی :حەز لە چی شتێ دەکەیت . گوتی ڕەنگێکی جوان و پێستێکی جوان .ئەم نەخۆشیەشم پێوە نەمێنێت کە خەلکی بە هۆیەوە قێزم لێ دەکەنەوە .

فەرمووی ئەوجا مەلائیکەتەکە دەستی هێنا بە گیانیدا و گەروگولیەکەی نەما ، پێستێکی جوانیشی پێدرا .ئنجا ملائیکەتەکە گوتی :پاشان حەزت لە چ جۆرە ماڵێکە ؟ئەویش گوتی وشتر یا مانگا .(ئیسحاق گومانی هەبوو کامیانی گوت) ئنجا وشترێکی ئاوسی پێ درا . ملائیکەتەکە گوتی: خودا بەرەکەتی تێ بکات بۆت) .

پێغەمبەر صلی الله علیه وسلم فەرموی :ئنجاچوو بۆ لای پیاوە کەچەڵەکە ورپێی گوت : چی شتێکت پێ خۆشە . ئەویش گوتی ڕەنگێکی جوان وقژێکی جوان . ئەم نەخۆشیەشم پێوە نەمێنێت کە بە هۆیەوە خەڵکی بێزم لێ دەکەنەوە . فەرمووی ئەو جا مەلائیکەتەکە دەستی هێنا بە سەریدا و نەخۆشیە پیسەکەی نەما قژێکی جوانی پێدرا .پاشان مەلائیکەتەکە گوتی :ئەی چ ماڵێکت پێ خۆشە کە پێت بدرێت ؟ گوتی:. مانگا یا وشتر ئنجا مانگایەکی ئاوسی پێدرا . ومەلائیکەتەکەش گوتی : خودا بەرەکەتی تێ بکات بۆت .

پاشان چوو بۆ لای کوێرەکەو گوتی :چی شتێکت پێ خۆشە گوتی خودا هەردوو چاوەکانم پێ بداتەوە و خەڵقی پێ ببینم .ئەویش دەستی هێنا بە چاوەکانیدا و چاك بونەوە .مەلائیکەتەکە گوتی :ئەی چ ماڵێکت پێخۆشە کە پێت بدرێت ؟ گوتی : مەڕ. ئەوجا مەڕێکی ئاوسی پێدرا .

پاشان وشتر و مانگا و مەڕەکان کەوتنە زاوزێ . یەکیان بوو بە خاوەنی دۆڵێك وشتر و ئەی دیکەیان بوو بە خاوەنی دۆڵێك مانگا . ئەوی دیکەشیان دۆڵێك مەڕ .

پاشان مەلائیکەتەکە ڕۆیشتەوە بۆ لای پیاوە گەروگولەکە لە شێوە و شکڵی جارانی پیاوە گەروگولەکەدا و گوتی: پیاوێکی هەژارو ڕێبوارم و دوورە وڵاتم، ناتوانم بگەڕێمەوە بۆ وڵاتی خۆم . مەگەر خودا یارمەتیم بدات پاشان تۆش یارمەتیم بدەیت

---

128 البخاري (٣٤٦٤) ومسلم (٢٩٦٤)

. لەبەر ئەو خودایەی کە ڕەنگی جوان و ماڵ وسامانی داپێت .داوات لێدەکەم، وشترێکم پێ بدەیت با پێی بگەڕێمەوە ولاتی خۆم .

لە وەلآمدا گوتی:حەق وحقوقی زۆرم لەسەرە ،جاهەر کەسێك بێت وپێی ببەخشم خۆم هیچم بۆ نامێنێتەوە .ئەویش گوتی: ڕێك دەتناسمەوە . ئەرێ تۆ گەڕوگول نەبوویت خەڵکی بێزی دەکردەوە لێت، ئەرێ فەقیر نەبوویت، خودا ماڵ و سامانی بەخشی پێت ؟ ئەویش گوتی : نەخەیر ،ئەم ماڵ وسامانەم لە باب وباپیرانمەوە کە گەورەو بەڕێز بوون پشتا وپشت بۆم ماوەتەوە .

مەلائیکەتەکە گوتی:ئەگەر درۆ بکەیت لەوە بەر چۆن بوویت .دەك خودا وات لێ بکاتەوە .

پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) فەرموی :ئەوجاچوو بۆلای کەچەڵەکە چی بەو گوت هەمان قصە وباسیشی لە گەڵ ئەمیشدا دامەزراند . ئەمیش هەروەك ئەو جوابی دایەوە . بەمیشی گوت :ئەگەر درۆ بکەیت لەوە بەر چۆن بوویت دەك خودا وەهات لێ بکاتەوە .

پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) فەرموی : پاشان چوو بۆلای چاو کوێرەکە لە شێوەی پیاوێکی چاوکوێردا و گوتی :پیاوێکی هەژارو ڕێبوار و دوورە ولآتم .ناتوانم ئێستا بگەڕێمەوە . مەگەر خودا یارمەتیم بدات و پاشان تۆ . لەبەر ئەو خودایەی کە چاوتی پێت دایەوە .مەڕێکم پێبدە ،تا لە سەفەرەمدا سەرفی بکەم وبگەڕێمەوە شوێنی خۆم .

پیاوەکە گوتی : من کوێر بووم .خودا چاوی دایەوە پێم جاتۆش هەرچیت دەوێت بیبە .وەڵلاهی هەرچی بەریت چ کەم وچی زۆر دەستت ناگرم . ئەمەش تەنها بۆ ڕەزامەندی خودا .

مەلائیکەتەکەش پێی گوت :دەست بگرە بە ماڵی خۆتەوە ،ئێوە تاقی کرانەوە ئەوا خودا لە تۆ ڕازی بوو، لە دوو هاوەڵەکەشت تووڕە بوو)

فيه مسائل:

الأولى: تفسير الآية.

الثانية: ما معنى: (لَيَقُولَنَّ هَذَا لِي) .

الثالثة: ما معنى قوله: (أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي).

الرابعة: ما في هذه القصة العجيبة من العبر العظيمة.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-تەفسیری ئایەتەکە .

٢-مەعنای (لیقولن هذا لي)

٣- مەعنای { إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَى عِلْمٍ عِندِي }

٤- لەم داستانە عەجیبەدا پەند وعیبرەتی گەورە هەیە .

ڕوونکردنەوە: گەڕوگول جۆرە نەخۆشیەکە دەیدات لە پێست وپەڵەی سپی لە سەری پەیدا دەبێت . لە شوێنەکەی مووی سپی دێتە دەر لە جیاتی مووی ڕەش . ئەگەر چی گەنجیش بێت، بەم شێوەیە دەمێنێتەوە وچارەی نیە .

٤٩- باب قول الله تعالى:

(فَلَمَّا آتَاهُما صَالِحاً جَعَلاَ لَهُ شُرَكَاء فِيمَا آتَاهُمَا)

قال ابن حزم: اتفقوا على تحريم كل اسم معبَّد لغير الله؛ كعبد عمر، وعبد الكعبة، وما أشبه ذلك، حاشا عبد المطلب.

١٢٩- وعن ابن عباس رضي الله عنه في الآية قال: لما تغشاها آدم حملت، فأتاهما إبليس فقال: إني صاحبكما الذي أخرجتكما من الجنة لتطيعاني أو لأجعلن له قرني أيل، فيخرج من بطنك فيشقه،

بابی ٤٩

تەفسیری { فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا جَعَلاَ لَهُ شُرَكَاء فِيمَا آتَاهُمَا }

[الأعراف:١٩٠]].

واتە﴿کاتێ خودا منداڵێکی ساغ وسەلامەتی دا پێیان . ئەو دایك و باوکە .لە منداڵەکەیاندا شەریکیان بۆ خودا دانا .خوداش بەرزوبڵندە لەو شەریکایەتیەی کە بۆ خودایان داناوە ﴾

ابن حزم دەڵێت : عولەما یەکدەنگن لە سەر ئەوەی کە هەر ناوێك عەبدایەتی پێوە بێت بۆ غەیری خودا . وەك (عبد عمرو) و (عبدالکعبة) وهەر ناوێك لەوە بچێت. جگە لە (عبدالمطلب) کە لەو بارەیەوە یەکدەنگ نین .

١٢٩- [١٢٩]ابن عباس لە ڕیوایەتێکدا لەبارەی ئەم ئایەتەوە دەڵێت کاتێ ئادەم حەوای داپۆشی .سکی پڕ بوو .پاشان إبلیس هات بۆ لایان و گوتی : من هاوڕێکەی خۆتانم ئەوەی کە ئێوەی لە بەهەشت بە دەرکردن دا .وللە یان دەبێت بە قسەم بکەن یا دوو شاخی بزنە کێوی بۆ منداڵەکەتان دروست دەکەم . ئەوجا دێتە دەر و سکی دایکی هەڵدەدڕێت .

---

129 ضعيف . أخرجه ابن أبي حاتم (٨٦٥٤) قال ابن جبرين (بل إنّ القصة لا تثبت).

ولأقطن ولأفعلن ـ يخوفهما ـ سمِّياه عبد الحارث، فأبيا أن يطيعاه، فخرج ميتاً، ثم حملت، فأتاهما، فقال مثل قوله، فأبيا أن يطيعاه، فخرج ميتاً، ثم حملت، فأتاهما، فذكر لهما فأدركهما حب الولد، فسمياه عبد الحارث فذلك قوله تعالى: (جَعَلاَ لَهُ شُرَكَاء فِيمَا آتَاهُمَا) رواه ابن أبي حاتم.

١٣٠- وله بسند صحيح عن قتادة قال: شركاء في طاعته، ولم يكن في عبادته.

١٣١- وله بسند صحيح عن مجاهد في قوله: (لئن آتيتنا صالحاً) قال: أشفقا ألا يكون إنساناً،

١٣٢- وذكر معناه عن الحسن وسعيد وغيرهما.

هەر دەیگوت وادەکەم و وادەکەم، بەردەوام هەردوکیانی دەترساند .

گوتی: ناوی بنێن (عبدالحارث) وازتان لێدەهێنم . ئەوانیش بە قسەیان نەکردوو منداڵەکەیان بەمردوویی هاتە دەر .

پاشان سکی کردەوە، ئەوجا هاتەوە بۆلایان، دیسانەوە هەمان وتەی بۆیان دووبارە کردەوە . ئەوانیش خۆشەویستی منداڵ چوە دڵیانەوە، بۆیە منداڵەکەیان ناونا(عبدالحارث)ئەمە تەفسیری ئەو ئایەتە دەکات (جَعَلاَ لَهُ شُرَكَاء فِيمَا آتَاهُمَا)

١٣٠- [130]قەتادە گوتی :

ئەو شیرکە لەوەدا بووە کە بە گوێی شەیتانیان کردووە نەك عیبادەتی بکەن .

١٣١-[131]موجاهید لەبارەی { لئن آتيتنا صالحاً } دەڵێت:

دەترسان منالەکەیان ئنسان دەرنەچێت

١٣٢- [132]لە حەسەنی بەصری وسەعید و غەیری ئەوانیشەوە هەمان مەعنایان گێڕاوەتەوە .

---

130 الطبري في التفسير ((١٥٥٢١)).

131 إسناده لين أخرجه ابن أبي حاتم .

132 ابن أبي حاتم في التفسير

ڕوونکردنەوە :

(١) ناو نان بە (عبدالمطلب) دروست نیە . ئەو ناوە هی سەردەمی جاهیلیە، هەر لە بەر ئەوەشە پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) نەیگۆڕیوە. ئەمەش وەك ناوی باوكی عەمری كوڕی عاص كە لەو كاتدا لە ژیاندا نەمابوو .بەڵام ئەصحابەیەكی دیكە خۆی ناوی عاص بوو پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) ناوەكەی گۆڕی .

(٢)لە بارەی ئەم ئایەتەوە چەند ئەسەرێ لە ئەصحابەوە ڕیوایەت كراوە پێدەچێت ئەوان لە كەسانێكی ئەهلی كیتابەوە وەریانگرتبێت، ئایەتەكەش بە صەریحی باسی ئادەم وحەوا ناكات كە دەفەرموێ({ فلما تغشاها } چونكە لە كۆتایدا كە دەفەرموێ : { فتعالی الله عما یشركون } بەڵگەیە لە سەر ئەوەی كە ئەوانەی ئەو كارەیان كردووە جەمعن واتە خۆن . مەبەستیش لەو ئایەتەدا هەموو دایك و باوكێك دەگرێتەوە . واتە هەموو ژن وپیاوێ . كاتێ ژنەكە حامیلە دەبێت لە خودا دەپاڕێتەوە ئەگەر منداڵێكی ساغیان پێ بدات ،ئەوا شوكری خودا دەكەن . بەڵام كاتێ خودا منداڵە ساغەكەی داپێیان، غەیری خودا دەكەن بە شەریكی خودا لە منداڵەكەیاندا .

سەرەنجام: **ئەم چیرۆكە بە مەرفوعی سابت نەبووە . وەئەگەر مەوقوفیش بێت لە سەر هەندێك ئەصحاب . ئەوا ئەوانیش لە لە كتێبەكانی بەنی ئیسرائیل وەریان گرتووە . بەدوای ئەوەدا نەگەڕاون كە ئایەتەكە سابتە یان نا، وایان زانیوە كە ئەمە تەفسیری ڕاستەقینەی ئایەتەكەیە .**

ئەوەی ڕاست و دروست بێت ئەوەیە كە (ابن كثیر) لە حەسەنی بەصریەوە دەگێڕێتەوە كە ڕەگەزی ئەوەی ئادەم دەگرێتەوە .

واتە : هەموو ژن و مێردێك داوا دەكەن ئەگەر منداڵەكەیان ساغ وسەلامەت بێت . خۆ ئەگەر وا بوو ئەوا شوكری خودا دەكەن . بەڵام كاتێ خودا منداڵەكەی بە ساغی پێدان، بێ وەفایی دەكەن و وەعدەكەیان لە بیر دەكەن و شەریكی بۆ دادەنێن...

پاشان ئەو چیرۆكەش لە چەندەها ڕووەوە لە گەڵ ئایەتەكەدا ناگونجێت ...بۆ ڕوونكردنەوەی ئەمە دەتوانیت سەیری (السبك الفرید) بكەیت یان (القول المفید).

فيه مسائل:

الأولى: تحريمَ كل اسم معبّد لغير الله.

الثانية: تفسير الآية.

الثالثة: أن هذا الشرك في مجرد تسمية لم تقصد حقيقتها.

الرابعة: أن هبة الله للرجل البنت السوية من النعم.

الخامسة: ذكر السلف الفرق بين الشرك في الطاعة، والشرك في العبادة.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- هەر ناوێ كە عەبدایەتی تێدا بێت بۆ غەیری خودا . بە حەرام دانراوە .

٢- تەفسیری ئایەتەكە . (بەمجۆرەیە)

٣- كە ئەم شیركە تەنها لە ناو نانەكەدایە مەبەست حەقیقەتی ناونانەكەش نەبووە .

٤- ئەگەر خودا كچێكی ساغی دا بە ئینسان ئەوە نیعمەتێكی گەورەیە .

٥- باسی ئەوەی كە سەلەف فەرقیان كردووە لە نێوان شیركی تاعەت و شیركی عیبادەتا .

٥٠ – باب قول الله تعالى

(وَلِلّهِ الأَسْمَاء الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا وَذَرُواْ الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ)

١٣٣– ذكر ابن أبي حاتم عن ابن عباس رضي الله عنهما (يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَآئِهِ): يشركون. وعنه: ١٣٤– سموا اللات من الإله، والعزى من العزيز.

١٣٥– وعن الأعمش: يدخلون فيها ما ليس منها.

بابی ٥٠

تەفسیری ئەو ئایەتە

{ وَلِلّهِ الأَسْمَاءُ الْحُسْنَى فَادْعُوهُ بها } [الأعراف:١٨٠]

واتە:﴿ تەنها الله خاوەنی ناوە هەرە جوانەكانە(كە لە جوانی و تەواویدا سنوریان نیە). جا كەواتە ئێوەش بەو ناوانەوە لە خودا بپاڕێنەوە و عیبادەتی بۆ بكەن و واز لەوانەش بێنن و لێیان دوور بكەونەوە كە لە بارەی ناوەكانی خوداوە لایان داوە . ئەوانە دواتر سزای ئەو كردەوانیان وەردەگرن كە ئەنجامیان داوە ﴾

١٣٣– [133]ابن عباس لە بارەی (يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ) دەڵێت:

(واتە لە ناوەكانیدا، شەریك بۆ خودا دادەنێن)

١٣٤ – [134]هەروەها لە (ابن عباس)ەوە دەڵێت :

(لە ناوی (الإله) ەوە بتەكەیان ناو نا لات وە لە(العزیز) ەوە بتەكەیان ناونا عوزا)

١٣٥– [135]لە ئەعمەشەوە دەگێڕنەوە كە وتویەتی:

(ناولێ دەخەنە ریزی ناوەكانی خودلوە كە ئەوانە ناوی خودا نین)

---

133 مروي عن قتادة أخرجه الطبري .

134 الطبري (١٥٤٦٤) وابن ابي حاتم .

135 ابن ابي حاتم (٨٥٨٧)

يەكتاپەرستى ٢٠٩
فيه مسائل:
الأولى: إثبات الأسماء.
الثانية: كونها حسنى.
الثالثة: الأمر بدعائه بها.
الرابعة: ترك من عارض من الجاهلين الملحدين.
الخامسة: تفسير الإلحاد فيها.
السادسة: وعيد من ألحد.

لەم باسەدا چەند مەسەلەيەك هەيە

١-چەسپاندنی ناوەكانی خودا . (فێر بوونيشيان واجبە)

٢- ناوەكانی خودا ئەو پەڕی جوان و تەواون .

٣- ئەمر كراوە كە بەو ناوانەو لە خودا بپاڕێينەوە .

٤- ئەمر كراوە بە سەرماندا كە دوور بكەوينەوە لەو كەسانەی كە لە ناوەكانی خودادا لايان داوە .

٥- تەفسيری لادان لەبارەی ناوەكانی خوداوە .

٦- هەڕەشەی خودا لەو كەسانەی كە لايان داوە

ڕوونكردنەوە :يەكێك لە جۆرەكانی لادان ناونانی خەڵقيە بەناوەكانی خوداوە . وەك (رەحمان،، ،كەريم ،صەمەد)

٥١- باب لا يقال: السلام على الله

١٣٦- في الصحيح عن ابن مسعود رضي الله عنه قال:

(كُنَّا إِذَا كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الصَّلَاةِ قُلْنَا السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ مِنْ عِبَادِهِ السَّلَامُ عَلَى فُلَانٍ وَفُلَانٍ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [لَا تَقُولُوا السَّلَامُ عَلَى اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّلَامُ]

فيه مسائل:

الأولى: تفسير السلام.

الثانية: أنه تحية.

الثالثة: أنها لا تصلح لله.

الرابعة: العلة في ذلك.

الخامسة: تعليمهم التحية التي تصلح لله

بابی ٥١

نابێت بگوترێت: سڵاو لە خودا

١٣٦ – [١٣٦]ابن مسعود دەڵێت:﴿ کە لە گەڵ پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم) بووینایە لە نوێژدا دەمانگوت : سەلام لە خودا لەلایەن عەبدەکانیەوە سەلام لە فلأن وفلأن(واتە جبریل و میکائیل) پێغەمبەریش(صلی الله علیه وسلم) فەرموی :(مەڵێن سەلام لە خودا چونکە خودا خۆی سەلامە).
(واتە: دوورە لە هەموو نوقصانی و ناتەواوییەك، هەر خۆشی دروستکراوەکانی سەلامەت دەکات)﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری السلام (کە ناوێکە لە ناوەکانی خودا واتە دوور لە هەموو نوقصانی و عەیبێ)

٢- ئەو سەلام کردنەی ئەصحاب مەبەستیان تەحیات بووە نەك مەعنای سەلام.

٣-سەلام کردن لە خودا کارێکی نابەجێ و نەگونجاو و ناشایستەیە وحەرامە .

٤- هۆی ئەو نەگونجانە ڕوونکراوەتەوە .

(سڵاو لەفلأن : واتە دوربێت لەخراپەو نوقسانی و بەڵاو موصیبەت . خوداش خۆی دوورە لەوانە و پێویست ناکات ئەو دوعایەی بۆبکرێت).

٥- ئەصحابەکان فێر کراون چ جۆرە تەحیەیەك بەکار بهێنن کە شایستەی خودا بێت

(ئەوە بوو فێر کران کە بڵێن التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ)

واتە:(مەزنیەتی و عیبادەت تەنها بۆ خودایە و شایستەی خۆیەتی) .

---

136 البخاري ٨٣٥ ومسلم (٤٠٢)

٥٢- باب قول: اللهم اغفر لي إن شئت

١٣٧- في الصحيح عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ {لاَ يَقُولَنَّ أَحَدُكُمَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْت اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْت لِيَعْزِمْ الْمَسْأَلَةَ فَإِنَّهُ لاَ مُكْرِهَ لَهُ}

ولمسلم:[وَلْيُعَظِّمْ الرَّغْبَةَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لاَ يَتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ}

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن الاستثناء في الدعاء.

الثانية: بيان العلة في ذلك.

الثالثة: قوله: (ليعزم المسألة).

الرابعة: إعظام الرغبة.

الخامسة: التعليل لهذا الأمر.

بابی٥٢

نابێت بگوترێت : خودایە لێم خۆش ببە، ئەگەر دەتەوێت

١٣٧- [١٣٧](أبوهريرة) دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموی : (با کەستان نەڵێت (خودایە لێم خۆش ببە ئەگەر دەتەوێت، خودایە ڕەحمم پێ بکە ئەگەر دەتەوێت . بادوعاو پاڕانەوەکەی بەگەرمی و بە عەزمەوە بکات، چونکە خودا لەهیچ کارێکدا ناچارناکرێت) .

لە ڕیوایەتی موسلیمدا

(با لەدوعاکەی دا، داوای شتی گەورە بکات . ئەڵبەتە هەرشتێك کە خودا بیبەخشێت لە لایدا گەورەو گران نیە) .

---

137 البخاري (٦٣٣٩) ومسلم (٢٦٧٩)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- نەهی کراوە لەوەی کەئەم جۆرە شەرتە، لە دوعادا بەکار بهێنرێت .

٢- ڕوونکردنەوەی هۆی ئەو نەهی کردنە .

٣- فەرمودەکەی : بابەگەرمی و عەزیمەتەوە داوابکات نەك بەساردی و سڕیەوە .

٤- با داولکاریەکەی لە دوعاکەیدا تەماعی زۆر بێت داوای شتی گەورە بکات .

٥- ڕوونکردنەوەی هۆکاری ئەم فەرمانە .

<u>ڕوونکردنـەوە:</u> ئەوکەسـەی کە لەخودا دەپاڕێتەوە واجبە لەسەری کە بە گەرم و گوڕیـەوە لـەخودا بپاڕێتـەوە، داواکاریەکەشـی نەبەسـتێتەوە بـە ویـست و مەشـیئەتی خوداوە . چونکە ئەگەر وای کرد ئەوا دوو مەعنا لەخۆ دەگرێت .

<u>یەکـەم</u> :مـەعنای ئـەوە دەگەیـەنێت کـە لـە داواکەیـدا سـارد و سـڕە . وەك ئـەوەی پێویـستی بـەخودا نـەبێت . و بڵێـت : ئەگـەر شـتێکی بۆکردم ئـەوا باشـە، ئەگـەر نەشی کرد ئەوا هەر قەیناکا .

<u>دووەم</u> : وا دەزانێت، کـەخودا دۆعـای خـەڵکی قبـوڵ دەکـات و لەهـەمان کاتیـشدا پێـی ناخۆشـەو زۆری لێـدەکرێت، چـونکە (إن شـئت) یـەعنی زۆرت لێناکـەم، دەترسـم ڕەحمـەتت بدەم . بـەڵام ئەگـەر دەتـەوێت و دەتوانیـت لـێم خـۆش ببـە و ڕەحمـم پێبکـە . ئەمـەش شایستەی خـودا نیـە و بەکـەم زانینـی ڕێـز و مەزنایـەتی خودایە . خوداش لە هیچ شتێکدا زۆری لێناکرێت . (إعانة المستفید)

<u>ئاگاداری</u>: لای خۆشمان فێربوون لە ئەخیری دوعاوە دەڵێن :(إنشاء الله) .

دەڵێن : خـودا عافومـان بکـات (إنـشاء الله) ، خـودا سـەلامەتت بکـات (نـشاء الله) هەڵبەتە دوعاکردن بەم جۆرە بەر ئەو نەهیە دەکەوێت .

٥٣- باب لا يقول: عبدي وأمتي

١٣٨ - في الصحيح عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ {لاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ اسْقِ رَبَّكَ أَطْعِمْ رَبَّكَ وَضِّئْ رَبَّكَ، وَلاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ رَبِّي وَلْيَقُلْ سَيِّدِي وَمَوْلاَيَ وَلاَ يَقُلْ أَحَدُكُمْ عَبْدِي أَمَتِي وَلْيَقُلْ فَتَايَ فَتَاتِي غُلاَمِي}).

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن قول: عبدي وأمتي.

الثانية: لا يقول العبد: ربي، ولا يقال له: أطعم ربك.

الثالثة: تعليم الأول قول: فتاي وفتاتي وغلامي.

الرابعة: تعليم الثاني قول: سيدي ومولاي.

الخامسة: التنبيه للمراد، وهو تحقيق التوحيد حتى في الألفاظ.

بابی٥٣

نابێت بگوترێت عەبدی من و کەنیزەکی من

١٣٨ [١٣٨]ابوهريرة دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرموی: (باهیچ کەستان نەڵێت : خواردن بدە بە ڕەببی خۆت، یائاوی دەستنوێژ بێنە بۆ ڕەببی خۆت . بەڵکو باعەبدەکە بڵێت: گەورەم .ئێوەش با کەستان نەڵێت عەبدی من، یا کەنیزکەکەی من بەڵکو لە جێگەی ئەوە با بڵێت کارەکەرەکەم یاخزمەت کارەکەم) .

لەم بابەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- نەهی کراوە لەوەی کە (خاوەنی عەبد) بڵێت :عەبدەکەم .یا بڵێ کەنیزەکەکەم .

٢- نابێت :عەبدەکەش بڵێت بە گەورەکەی : ڕەببی من وە نابێت پێی، بگوترێت خواردن بدە بە ڕەببی خۆت .

٣-یەکەمیان فێری ئەوە دەکرێت کە بڵێت خزمەتکارەکەم یا کارەکەرەکەم .

---

138 البخاري (٢٥٥٢) ومسلم (٢٢٤٩)

٤- دەبێت دووەمیان فێری ئەوە بکرێت که بەخاوەنەکەی بڵێت :گەورەم .
٥- ئاگاداربوون و وریابونەوە لەوەی کە مەبەست لەم ئەمر و نەهیە، بەدی هێنانی تەوحیدە، لە هەموو ڕوویەکەوە . تەنانەت لەو وتانەشدا کە لە دەم دەردەچن .
ڕوونکردنەوە :ئەم مەسئەلەیە لەم کاتەدا لای خۆمان لای خەلکی تەواو ڕوون نیە.
یەکەم : چونکە ئەم کەلیمانە لە ناو کوردا بەکار ناهێنرێت و تایبەتە بەزمانی عەرەبی.
دووەم : ئەوە بۆ زەمانەیەکە خەڵکی خاوەنی عەبد و کۆیلە بن . بەلام ئێمە دەتوانین . لە مەبەستی بابەتەکە حاڵی ببین کە نابێت کەلیمەیەك تایبەت ببێت بە خودا، ئێمە بەکاری بهێنین بۆ غەیری خودا، با لەڕووی دەستور و زمانەوە تەواویش بێت، ئەمەش لەپێناوی ڕێزگرتن لە ناو و صیفەتەکانی خودا پاشان کەلیمەی (ربّ) دوو مەعنای هەیە یەکەم :خاوەن . دووەم : پەروەردگار. ئەو کاتە عەرەب کە دەیگوت ڕەببی واتە خاوەنەکەم . خاوەنەکەشی دەیگوت عەبدەکەم بەلام لەشەرعدا ئەو دوو وشەیە بۆ بەینی خوداو عەبدەکەی بەکار دێت، جا بۆئەوەی تێکەڵ بوون ڕوو نەدات . پێغەمبەر(صلی الله علیە وسلم) ئەو دوو وشەیەی بەو جۆرە قەدەغە کرد و دوو وشەی شیاوی لە جێگەیان دانا

٥٤- باب لا يرد من سأل بالله

١٣٩- عن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [مَنْ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ فَأَعِيذُوهُ وَمَنْ سَأَلَ بِاللَّهِ فَأَعْطُوهُ وَمَنْ دَعَاكُمْ فَأَجِيبُوهُ وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا فَكَافِئُوهُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ فَادْعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ]

رواه أبو داود والنسائي بسند صحيح.

فيه مسائل:

الأولى: إعاذة من استعاذ بالله.

الثانية: إعطاء من سأل بالله.

الثالثة: إجابة الدعوة.

الرابعة: المكافأة على الصنيعة.

الخامسة: أن الدعاء مكافأة لمن لم يقدر إلا عليه.

السادسة: قوله: (حتى ترون أنكم قد كافأتموه).

بابی ٥٤

هەرکەس بەناوی خوداوە داوای شتێکی کرد نابێت ڕەد بکرێتەوە

١٣٩- [١٣٩]ئیبنو عومەر دەڵێت : پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرموی : (هەرکەسێك داوای کرد بەناوی خوداوە، پێی ببەخشن، وەهەر کەس پەنای گرت بەخودا پەنای بدەن، وەهەرکەس دەعوەتی کردن بڕۆن بەدەم دەعوەتەکەیەوە . هەر کەسێکیش هەر چاکەیەکی کرد لە گەڵتاندا (با کافریش بێت) (مادام واجب نەبێت لە سەری))، ئێوەش پاداشتی بدەنەوە ئەگەر نەتانبوو یا نەتان توانی . ئەوا ئەوەندە دوعای بۆبکەن هەتا وادەزانن کە پاداشتتان داوەتەوە) .

---

139 صحيح اخرجه ابو داود (١٦٧٢) والنسائي .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- پەنادانی هەرکەسێ کە پەنا بەخودا دەگرێت .

٢- بەخشین بە هەرکەسێ کە بەناوی خوداوە داوای شتێك بکات .

٣- چوون بەدەم دەعوەتەوە .

٤- پاداشت دانەوەی کەسێك کە چاکەی کردوە لە گەڵتاندا .

٥- دۆعا بۆکردن پاداشتی ئەو کەسەیە کە ناتوانرێت چاکەی بەرانبەر بکرێتەوە .

٦- فەرمودەکەی: هەتا وا دەزانن کە پاداشتتان داوەتەوە

<u>ڕوونکردنەوەی مەسەلەکان :</u>

<u>یەکەم :</u> پەناگرتن بەخودا : وەك ئەوەی کەبڵێت پەنا بەخودا لە خراپەت یا لەدەست تۆ، یا توخوا وامەکە، ئەوا واجبە وازی لێبێنیت .

<u>دووەم :</u> {دارا کردن بەناوی خوداوە} وەك ئەوەی کە بڵێت : بەخودا دەبێت فلان شت بدەی پێم، یا توخوا ئەو شتەم بدەرێ، یا لەبەر خودا . ئەمەش سێ حاڵەتی هەیە .

١- ئەگەر داوای حەقی خۆی کرد واجبە لەبەر ڕێزی ناوی خودا، پاشان لەبەر حەقی خۆی پێی بدرێت.

٢- ئەگەر داوای شتێکی ناحەق یا ناشەرعی کرد، ئەوا نابێت پێی بدرێت .

٣- ئەگەر سواڵکەر بوو، ئەوا ئەگەر توانیت شتێکی پێ دەدەیت با کەمیش بێت، بۆ بێدەنگ کردنی .

<u>سێیەم :</u> ئەو دەعوەتە کە واجبە بە قەولی جمهوری زانایان تەنها دەعوەتی (وەلیمە)ی ژنهێنانە، تایبەتە بۆ بەینی موسڵمانان و، ئەمەش ئەگەر ناشەرعی تێدا نەبێت خۆ ئەگەر ناشەرعی تێدا بوو، بەچونی تاوانبار دەبێت.

٥٥- باب لا يسأل بوجه الله إلا الجنة

١٤٠- عن جابر رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (لا يسأل بوجه الله إلا الجنة). رواه أبو داود.

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن أن يسأل بوجه الله إلا غاية المطالب.

الثانية: إثبات صفة الوجه.

بابی ٥٥

کە بە(ڕوخساری خودا) وە دوعا کرا نابێت جگە لە بەهەشت داوای شتی دیکە بکرێت

١٤٠- [١٤٠]جابر گوتی: پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) فەرمووی:

(کە بە (ڕوخساری خودا) وە داوا کرا نابێت جگە لە بەهەشت داوا شتی دیکە بکرێت)

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- نەهی کراوە لەوەی کە لە داوا کردندا، جگە لە گەورەترین داواکاری کە بەهەشتە داوای هیچ شتێکی دیکە بکرێت، ئەگەر بە کەلیمەی (ڕوخسەری خودا) وە داوا کرا .

٢- ئیسپات کردن وسەلمانی صیفەتی ڕوخساری خودا .

ڕوونکردنەوە :هەر چەندە ئەم حەدیسە هەر چەند زەعیفە بەلآم قورئان پشتیوانی لێ دەکات وەك { ويبقى وجه ربك ذو الجلال والإكرام } پاشان (وجه الله) گەورەترین صیفەتی خودایە . دەبێت گەورەترین ئامانج وداواکاری پێوە داوا بکرێت .

---

140 ضعيف أخرجه ابو داود . ضعيف الجامع (٦٣٦٦

٥٦- باب ما جاء في اللو

وقول الله تعالى: (يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا) [آل عمران ١٥٤

وقوله: (الَّذِينَ قَالُواْ لإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُواْ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا) [آل عمران ١٦٨]

١٤١- في الصحيح عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (احرص على ما ينفعك، واستعن بالله ولا تعجزن، وإن أصابك شيء فلا تقل لو أني فعلت لكان كذا وكذا، ولكن قل: قدر الله وما شاء فعل، فإن لو تفتح عمل الشيطان).

بابی ٥٦

باسی بەکارهێنانی کەلیمەی (ئەگەر) بۆ ڕابردوو

﴿ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا ﴾ [آل عمران: ١٥٤]

واتە :(مونافیقەکان، گوتیان ئەگەر لەو کارەدا شتێکمان بەدەست بوایە، (هەندێکمان) لێرەدا نە دەکوژراین)

﴿ ٱلَّذِينَ قَالُواْ لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُواْ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا ﴾ [آل عمران: ١٦٨] واتە: (ئەوانەی لەبارەی براکانیانەوە گوتیان و خۆشیان دانیشتن : ئەگەر بە قسەی ئێمەیان بکردایە، نەدەکوژران)

١٤١- [141]ابوهریرة دەڵێت :پێغەمبەر(صلی الله علیە وسلم)فەرمووی :﴿ سووربە لە سەر ئەوەی کە سودت پێ دەگەیەنێت (بۆ دین و دونیات) لەوەشدا بەخۆت پشت ئەستور مەبە بە خۆت و داوای کۆمەکی یارمەتی لە خودا بکە، تەمەڵی و ئیهمالی مەکە.

پاش ئەوانە ئەگەر توشی شتێك بویت پێت ناخۆش بوو ئەوکاتە (بزانە ئەمە قەدەری خودایە) و مەڵێ: ئەگەر ئاوا و ئاوام بکردایە، ئاوئو ئاوا دەبوو . بەڵکو (لەبری ئەوە بە دڵ و بە زمان) بڵێ ئەوە قەدەری خودایە . خودا چی ویست بیکات، کردی. چونکە گوتنی (ئەگەر بۆ ڕابردوو) دەرگای کاری شەیتان دەکاتەوە ﴾

---

141 مسلم (٢٦٦٤)

فيه مسائل:

الأولى : تفسير الآيتين في آل عمران.

الثانية : النهي الصريح عن قول: لو، إذا أصابك شيء.

الثالثة : تعليل المسألة بأن ذلك يفتح عمل الشيطان.

الرابعة : الإرشاد إلى الكلام الحسن.

الخامسة : الأمر بالحرص على ما ينفع مع الاستعانة بالله.

السادسة : النهي عن ضد ذلك وهو العجز.

ڕوونکردنەوە : بەکارهێنانی کەلیمەی(ئەگەر) بۆ ڕابردوو . ئەگەر بۆ ڕوونکردنەوەی حوکمێك بوو، ئەوا دروستە . (کردنەوەی دەرگای کاری شەیتان) چەند شتێ دەگرێتەوە : وەك ئەوەی باوەڕی وابێت دەیتوانی واقع و قەدەری خودا بگۆڕێت، یان ئەوەتە شەیتان وەسوەسە دەخاتە دڵیەوە و توشی غەم و خەفەت و قەلەقی نەفسی دەکات، وای لێدەکات لە زۆر خێرێ بێبەش بێت ...

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری دوو ئایەتەکەی ئالی عیمران

٢- بە ئاشکرا نەهی کراوە لەوەی کە بگوترێت (ئەگەر) دوای ئەوەی کە توشی موصیبەتێك بوویت .

٣- هۆکاری ئەم مەسەلەیە دیاری کراوە، بەوەی کە ئەو گوتەیە دەرگای کاری شەیتان دەکاتەوە .

٤- ڕێنمونی کردن بەرەو گوتەی جوان و چاك . لە جێگەی ئەوە .

٥- ئەمر کردن بەسور بوون لەسەر هەرشتێ کە سودت پێ بگەیەنێت، لەگەڵ داوای کۆمەکی و یارمەتی لە خودا کردن .

٦- نەهی کراوە لە پێچەوانەکەی کە تەمەڵی و ئیهمالیە .

٥٧- باب النهي عن سب الريح

١٤٢- عَنْ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ قَالَ
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ [لَا تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِذَا رَأَيْتُمْ مَا تَكْرَهُونَ فَقُولُوا اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هَذِهِ الرِّيحِ وَخَيْرِ مَا فِيهَا وَخَيْرِ مَا أُمِرَتْ بِهِ وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ وَشَرِّ مَا فِيهَا وَشَرِّ مَا أُمِرَتْ بِهِ] صححه الترمذي.

بابی ٥٧

قەدەغەکردنی جوێن دان بە با

١٤٢- [142]ئوبەی کوڕی کەعب رضي الله عنه دەڵێت :پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی :

(جوێن مەدەن بە با (زەمی مەکەن و لەعنەتی لێ مەکەن) ئەگەر هەر شتێکتان لێ بینی کە پێتان ناخۆش بوو، وەك زەرەر و زیان بڵێن.:(خودایە داوای چاکەی ئەو بایەت لێدەکەین وە هەر چاکەیەکیش کە تیایدا هەیە وە هەر چاکەیەکیش کە ئەو بایە ئەمری پێدراوە کە بیکات .وە پەنات پێدەگرین لە خراپەو بەدی ئەم بایە . (ئەگەر خراپەی تێدابوو) وە لە خراپەی هەر چی تێدایە وهەڵی گرتووە . وە لە بەدی و خراپەی هەر چیەك کە فەرمانی پێدراوە بیکات)تەواو

142 صحيح لخرجه الترمذي (٢٢٥٢) والبخاري في الأدب المفرد

فيه مسائل:

الأولى: النهي عن سب الريح.

الثانية: الإرشاد إلى الكلام النافع إذا رأى الإنسان ما يكره.

الثالثة: الإرشاد إلى أنها مأمورة.

الرابعة: أنها قد تؤمر بخير وقد تؤمر بشر.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- قەدەغە کردنی جوێندان بە با. واتە حەرامە

٢- ڕێنیشاندان بەرەو وتەی جوان و بەسود، ئەگەر ئینسان شتێکی بینی کە پێی ناڕەحەت بێت .

٣- ڕێ نیشاندان بەرەو ئەوەی کە دەبێت موسڵمان باوەڕی وابێت کە ئەو بایە تەنها بە فەرمانی خودا دێت و دەچێت .

٤- هەندێ جار فەرمانی چاکەی بە سەردا دەدرێت و هەندێ جاریش فەرمانی پێ دەدرێت بەوەی کە زەرەر و زیان بگەیەنێت (کەواتە خۆی هیچی بە دەست نیە)

٥٨- باب قول الله تعالى:

(يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الأَمْرِ مِن شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ)

وقوله: (الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ)

قال ابن القيم في الآية الأولى: فسّر هذا الظن بأنه سبحانه لا ينصر رسوله، وأن أمره سيضمحل، وفسر بظنهم أن ما أصابهم لم يكن بقدر الله وحكمته،

بابی ٥٨

باسی بەدگومانی بەرانبەر بە خودا کە پێچەوانەی تەوحیدە

﴿يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ ﴾[آل عمران:١٥٤]تا دوایی

واتە:﴿ ئەو مونافیقانە گومانی ناحەق دەبەن بە خودا وگومانێك كە نەزانی و نەفامییە . دەڵێن ئایە ئەم کارە هیچی دەدرێتە دەست ئێمە (واتە ئەگەر بە دەست ئێمە بوایە وامان بە سەر نەدەهات)ئەی پێغەمبەر بڵێ : هەرچی ئەمر و فەرمانە چی شەرعی بێت و چی قەدەری هەر هەمووی حەقی خودایە و هەر بۆ خودایە . واتە:هەمووی بە قەزا و قەدەری خودایە).

﴿الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ﴾﴿الفتح ٦﴾ واتە

:(ئەوانەی کە گومانی خراپیان دەبرد بە خودا . دەوری خراپ بە سەر خۆیاندا دێت)

ابن القیم : لە بارەی ئایەتەکەی یەکەمەوە دەڵێت :ئەو گومانە بەوە تەفسیر کراوە کە

١. خوداپێغەمبەرەکەی سەر ناخات و کاری ئەم پێغەمبەرەش لە تەولو بووندایە

٢. بەوەش تەفسیر کراوە کە وتیان ئەو شکستەی بە سەر پێغەمبەر و ئەصحابەکانیدا هات لە ئوحودا ،بە قەدەر و حیکمەتی خودا نەبووە .

فضر بإنكار الحكمة، وإنكار القدر، وإنكار أن يتم أمر رسوله، وأن يظهره الله على الدين كله. وهذا هو الظن السوء الذي ظنه المنافقون والمشركون في سورة الفتح، وإنما كان هذا ظن السوء؛ لأنه ظن غير ما يليق به سبحانه، وما يليق بحكمته وحمده ووعده الصادق، فمن ظن أنه يديل الباطل على الحق إدالة مستقرة يضمحل معها الحق، أو أنكر أن يكون ما جرى بقضائه وقدره أو أنكر أن يكون قدره بحكمة بالغة يستحق عليها الحمد، بل زعم أن ذلك لمشيئة مجردة، فذلك ظن الذين كفروا فويل للذين كفروا من النار. وأكثر الناس يظنون بالله ظن السوء فيما يختص بهم وفيما يفعله بغيرهم، ولا يسلم من ذلك إلا من عرف الله وأسماءه وصفاته وموجب حكمته وحمده.

فليعتن اللبيب الناصح لنفسه بهذا، وليتب إلى الله ويستغفره من ظنه بربه ظن السوء، ولو فتشت من فتشت لرأيت عنده تعنتاً على القدر وملامة له، وأنه كان ينبغي أن يكون كذا وكذا، فمستقل ومستكثر، وفتش نفسك: هل أنت سالم؟فإن تنج منها تـنج مـن ذي عظيمة.....وإلا فإني لا إخالك ناجياً

---

٢. بەوەش تەفسیر کراوە کە ئینکاری حیکمەت و ئینکاری قەدەریان کردووە . ئینکاری ئەوەشیان کردووە، خودا کاری پێغەمبەرەکەی تەواو بکات و زاڵی بکات بە سەر هەموو دینەکانی دیکەدا .

ئەمەش ئەو گومانە خراپەیە کە مونافیقەکان و موشریکەکان (بەرانبەر خودا بوویان) و لە سورەتی فەتحدا باس کراوە ، بۆیە ئەوەش ناو براوە بە گومانی خراپ ، چونکە ئەو گومانە شایستەی ئەو خودایە نیە کە پاك و بێگەردە .

ئەو گومانە شایستەی حیکمەت وستایش و وەعدە ڕاستەکانی ئەو نیە .جا هەر کەس گومانی وابێت کە خودا ناحەق زاڵدەکات بە سەرحەقدا. زاڵبوونێکی بەردەوام و جێگیر و لەگەڵ ئەوەشدا حەق تیا دەچێت .

یان ئینکاری لەوە بکات کە هەرچی ڕووی داوە، بە قەزا و قەدەری خودا بوو بێت .(ئەمەش گومانی موعتەزیلەکانە)

یان ئینکاری ئەوە بکات کە قەدەری خودا بە پێی حیکمەتی تەواوی خۆی بوو بێت . وشایستەی ئەوە بێت کە لە قەدەرەکانیدا ستایش بکرێت .
بەڵکو ئیدعای ئەوەش بکات کە هەرچی ڕووی دابێت تەنها بەپێی ئیرادەیەکی ڕووت بووبێت (بەبێ حیکمەت). (ئەمەش گومانی ئەشعەریەکانە)
﴿ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ ﴾ ص: ٢٧
(ئا ئەمە گومانی ئەوانەن کە کافر بوون . ئەی هاوار بە حاڵی ئەوانەی کە کافر بوون لە ئاگری جەهەنەمدا)
زۆرینەی خەڵکیش گومانی بەد دەبەن بەرانبەر خودای گەورە . لەوەدا کە تایبەت بێت بە خۆیان، لەوەشدا کە خودا بەخەڵکی دیکەی دەکات، هیچ کەسیش لەم بەدگومانیە، سەلامەت نابێت . مەگەر ئەوانەی کە ناو و صیفەتەکانی خودا دەناسن، و دەشزانن کە خودا هەر خۆی حەکیمە و هەر خۆی شایستەی حەمد و ستایشە . جابا ئینسانی ئاقڵ و دڵسۆزی خۆی، گرنگی بدات بەم مەسئەلەیە، و تەوبە بکات و بگەڕێتەوە بۆلای خودا . داوای لێخۆشبونی لێبکات، لەوەدا کە بەد گومانی کردوە بەرانبەر پەروەردگارەکەی .
جائەگەر لە هەرکەس وردبیتەوە و پشکنینی بۆ بکەیت . دەبینی لە قەدەر ناڕازیە و لۆمەی دەکات . و دەڵێت دەبوایە ئاوا بوایە و ئاوا بوایە .
هەیە ئەو صیفەتەی بە کەمی تێدایە و هەیشە بە زۆری تیایدا هەیە .
تۆش تەفتیشی خۆت بکەو بزانە لەو بەڵایە سەلامەتی یان نا ؟
جائەگەر لەم فیتنەیە ڕزگارت بوبێت، ئەوا لەبەڵایەکی گەورە دەرباز بوبیت .
ئەگەر واش نەبوو، وانازانم کە نەجاتت ببێت) . گوتەکەی (ابن القیّم) تەواو

فيه مسائل:

الأولى: تفسير آية آل عمران.

الثانية: تفسير آية الفتح.

الثالثة: الإخبار بأن ذلك أنواع لا تحصر.

الرابعة: أنه لا يسلم من ذلك إلا من عرف الأسماء والصفات وعرف نفسه.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری ئایەتەکەی آل عمران .

٢- تەفسیری ئایەتەکەی الفتح

٣- خەبەری ئەوەی کە ئەو بەد گومانیە ئەوعی زۆرەو ژمێرە ناکرێت

٤- هیچ کەس لەم بەڵایە نەجاتی نابێت، مەگەر کەسێك کە ناو و صیفەتەکانی خودا بناسێت و خۆشی بناسێت .

٥٩- باب ما جاء في منكري القدر

١٤٣- وقال ابن عمر: والذي نفس ابن عمر بيده، لو كان لأحدهم مثل أحد ذهباً، ثم أنفقه في سبيل الله ما قبله الله منه حتى يؤمن بالقدر. ثم استدل بقول النبي صلى الله عليه وسلم: (الإيمان: أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتبه، ورسله، واليوم الآخر، وتؤمن بالقدر خيره وشره). رواه مسلم.

وعن عبادة بن الصامت أنه قال لابنه: (يا بني إنك لن تجد طعم الإيمان حتى تعلم أن ما أصابك لم يكن ليخطئك، وما أخطأك لم يكن ليصيبك، سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (إن أول ما خلق الله القلم، فقال له: اكتب، فقال: رب، وماذا أكتب؟ قال: اكتب مقادير كل شيء حتى تقوم الساعة)

بابی ٥٩

باسی حوکمی هەرکەسێ کەئینکاری قەدەری خودا بکات

١٤٣- [143]عبدالله ی کوڕی عومەر دەلێت :(سوێند بەو زاتەی کە نەفسی کوڕی عومەری بە دەستە ئەگەر هەر یەکێ لەوان بە قەد کێوی ئوحود زێڕی هەبێت پاشان لە ڕێگای خودا دا صەرفی بکات ، خودا لێی قبولْ ناکات، هەتا ئەو کاتەی ئیمان دەهێنێت بە قەدەری خودا) پاشان ابن عمر ئەوفەرموودەیەی کردە بەڵگە (ئیمان ئەوەیە باوەڕت ببێت بە خودا و مەلائیکەتەکانی و کتابەکانی و ڕۆژی دوایی ،و ئیمان بێنیت بە قەدەر بە خەیر و بە شەڕەوە) موسلیم

---

143 مسلم (٨) وابو داود والترمذي

١٤٤- يا بني سمعت رسول الله صلى الله وسلم يقول: (من مات على غير هذا فليس مني).

١٤٥- وفي رواية لأحمد: (إن أول ما خلق الله تعالى القلم، فقال له: اكتب، فجرى في تلك الساعة بما هو كائن إلى يوم القيامة).

١٤٦- وفي رواية لابن وهب: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (فمن لم يؤمن بالقدر خيره وشره أحرقه الله بالنار).

١٤٧- وفي المسند والسنن عن ابن الديلمي قال: أتيت أبي بن كعب، فقلت: في نفسي شيء من القدر، فحدثني بشيء لعل الله يذهبه من قلبي، فقال: (لو أنفقت مثل أحد ذهباً ما قبله الله منك حتى تؤمن بالقدر، وتعلم أن ما اصابك لم يكن ليخطئك، وما أخطأك لم يكن ليصيبك، ولو مت على غير هذا لكنت من أهل النار). قال: فأتيت عبد الله بن مسعود، وحذيفة بن اليمان، وزيدبن ثابت، فكلهم حدثني بمثل ذلك عن النبي صلى الله عليه وسلم. حديث صحيح رواه الحاكم في صحيحه.

فيه مسائل:

الأولى: بيان فرض الإيمان بالقدر. الثانية: بيان كيفية الإيمان به.

١٤٤- [144]عوبادە کوڕی صامت بە کوڕەکەی گوت: (کوڕی شیرینم، بە تەئکید تامی ئیمان ناچێژیت هەتا دەزانیت کە ئەوەی توشت بووە (جاهەرچی بێت) نەدەبو توشت نەبێت و نەیەت بەسەرتدا . ئەوەش کە توشت نەبووە و نەهاتووە بەسەرتدا . نەدەبوو توشت ببێت ی بەسەرتدا بێت .

من خۆم لە پێغەمبەری خوداوە (صلى الله عليه وسلم) گوێبیست بووم دەیفەرموو: (یەکەم شت کە خودا خەڵقی کرد، قەڵەم بوو . پێی فەرموو: بنوسە، گوتی چ بنوسم ؟ فەرمووی (مەقادیر و ڕێژەی هەمووشتێ بنوسە هەتا ئەوکاتەی کە قیامەت بەرپا

---

144 جيد .ابو داود (٤٧٠٠)

دەبێت) كوڕی شیرینم : گوێم لەپێغەمبەری خودا بوو دەیفەرموو: (هەركەسێ لەسەر غەیری (ئەم ئیمانە) بمرێت، ئەوە لە من نیە .

١٤٥- [145]لەریوایەتەكەی ئەحمەدا دەڵێت: (یەكەم شتێ كە خودا خەڵقی كرد قەڵەم بوو خودا پێی فەرموو: بنوسە . هەر لەوكاتەدا قەڵەم دەستی كرد بەنوسین، هەرچی دەبێت و ڕوودەدات تا ڕۆژی قیامەت هەر هەمووی نوسی).

١٤٦- [146]لەریوایەتی (ابـن وهـب) دا . پێغەمبـەر (صـلی الله علیـه وسـلم)فـەرمووی : (هەركەسێ ئیمـان نـەهێنێت بـە قـەدەر، بـە خێـر و شـەڕیەوە، ئـەوا خـودا بـە ئـاگر دەیسوتێنێت).

١٤٧- [147]ابن الدیلمی دەڵێت : ﴿چوم بۆلای ئوبەی كوڕی كەعب گوتم پێی شتێ لە دڵمدایە لەبارەی قەدەرەوە . جا شتێكم بۆ باس بكە، بەڵكو خودا ئەوشتە لە دڵم دا ئەهێڵێت، ئەویش گوتی : ئەگەر بە قەدەر كێوی ئوحود زێڕ ببەخشیت، ئەوا خودا لێت قبوڵ ناكات، هەتا ئیمان دەهێنیت بە قەدەر، و دڵنیا دەبیت كە هەرچیەك توشت بووە و هاتووە بەسەرتا نەدەبوو توشت نەبێت و نەیەت بەسەرتدا . ئەوەش توشت نەبوە و نەهاتوە بە سەرتدا . نەدەبوو توشت نەبێت و نەیەت بەسەرتدا . خۆ ئەگەر لەسەر غەیری، ئەمە بمریت، ئەوا دڵنیابە، دەبیتە خاوەنی جەهەننەم.

ابن الدیلمي گوتی: ڕۆیشتم بۆ لای عبدالله بن مسعود و حذیفة بن الیمان و زید بن الثابت یش هەر هەموویان وەڵامم حەدیسەیان لە پێغەمبەرەوە(صلی الله علیه وسلم) بۆم باس كرد﴾

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە .

١- ڕوونكرنەوەی ئەوەی كە ئیمان هێنان بە قەدەر، فەرزە .

٢- ڕوونكرنەوەی چۆنیەتی ئیمان هێنان بەقەدەر .

(واتە بەو جۆرە دەبێت كە عوبادە فێری كوڕەكەی خۆی كرد)

---

145 صحيح اخرجه احمد والطبراني في الكبير ١٢٥٠٠

146 صحيح ابن ابي عاصم في السنة والآجري في الشريعة

147 صحيح لغيره اخرجه احمد و ابو داود (٤٦٩٩)

الثالثة: إحباط عمل من لم يؤمن به.

الرابعة: الإخبار بأن أحداً لا يجد طعم الإيمان حتى يؤمن به.

الخامسة: ذكر أول ما خلق الله.

السادسة: أنه جرى بالمقادير في تلك الساعة إلى قيام الساعة.

السابعة: براءته صلى الله عليه وسلم ممن لم يؤمن به.

الثامنة: عادة السلف في إزالة الشبهة بسؤال العلماء.

التاسعة: أن العلماء أجابوه بما يزيل الشبهة، وذلك أنهم نسبوا الكلام إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم فقط.

٣- هەرکەس ئیمانی بە قەدەر نەبێت، کردەوەکانی پوچ دەبنەوە .

(چونکە بەوە کافر دەبێت و کافریش کردەوەی چاکەی لێ وەرناگیرێت)

٤- ڕاگەیاندنی ئەوەی کە هیچ کەس تامی ئیمان ناچێژێت هەتا ئیمان دەهێنێت بە قەدەر .

٥- باسی یەکەم شتێ کە خودا دروستی کردوە (کە قەڵەمە) .

٦- قەڵەم دەستی کرد بەنوسینی ڕێژەی هەرچی شتە لەو کاتەوە تا ڕۆژی قیامەت .

٧- پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) خۆی بەری کردوە و حاشای لەو کەسە کردووە کە ئیمانی بەقەدەر نەبێت

٨- سەلەف عادەتیان وابووە بۆلابردنی گومان و دوو دڵی و شوبهە سوئالیان لە زانایان کردوە .

٩- زانایانیش بە شێوەیەك جوابیان داوەتەوە کە شوبهەیان لە دڵدا نەمێنێ، ئەوەش بەوەی کە تەنها فەرموودەی پێغەمبەریان گێڕاوەتەوە.

روونکردنەوە :

قەدەر چوار مەرتەبەی هەیە ،دەبێت ئیماندار باوەڕی بەهەر چوارەکە ببێت .

یەکەم :(العلم)واتە زانستی خودای گەورە، واتە ئیمانی بەوە ببێت کە هەرچی بووە و هەرچی دەبێت خودا زانیویەتی و دەیزانێت .

دووەم:(الکتابة) نووسین، وەك ئەوەی لە فەرموودەکەدا باس کراوە.

سێیەم : (المشیئة) واتە هەرچی بووە و هەرچی دەبێت، بەویستی خودا بووە و بە ویستی ئەو دەبێت .

چوارەم : (الخلق) واتە: هەرچی شتە و هەرچی کردەوەیە خودا هەر خۆی دروستیان دەکات دەیانهێنێتە بوون .

٦٠- باب ما جاء في المصورين

١٤٨- عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: [قال الله تعالى: وَمَنْ أظْلَمُ مِمَّنْ ذَهَبَ يَخْلُقُ كَخَلْقِي فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً أوْ شَعِيرَةً] أخرجاه.

١٤٩- ولهما عن عائشة رضي الله عنها، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: (أشد الناس عذاباً يوم القيامة الذين يضاهؤون بخلق الله).

١٥٠- ولهما عن ابن عباس رضي الله عنهما: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (كل مصور في النار يجعل له بكل صورة صورها نفس يعذب بها في جهنم)

. ١٥١- ولهما عنه مرفوعاً:

(من صوّر صورة في الدنيا كلّف أن ينفخ فيها الروح، وليس بنافخ).

١٥٢- ولمسلم عن أبي الهياج قال: قال لي عليّ:

(ألا أبعثك على ما بعثني عليه رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ ألا تدع صورة إلا طمستها، ولا قبراً مشرفاً إلا سويته).

بابی ٦٠ لە بارەی وێنە کێشانەوە

١٤٨- [148] ابو هريرة ﷺ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموی: خودای بەرزو بلند فەرموی :﴿(کێ هەیە لەو کەسە زاڵمتر بێت، وێنەیەك دروست دەکات بە نیازی ئەوەی لاسایی ئەو وێنەیە بکاتەوە کە من دروستم کردووە ، دەی (ئەگەر ڕاست دەکەن)با زەڕەیەك (واتە مێرووییەکی بچوك) دروست بکەن، یا دەنکە گەنمێ دروست بکەن . یا دەنکە جۆیەك دروست بکەن﴾

١٤٩- [149] عائیشە دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرموی: (سەختترین سزا لەناو خەڵکانی(وێنە کێشدا)، لە ڕۆژی قیامەتدا بۆ ئەو کەسانەن کە لاسایی خودا دەکەنەوە، لەوەدا کە وێنە بۆ مەخلوقاتی خودا دەکێشن)

١٥٠- [150] ابن عباس ﷺ دەڵێت : گوێبیستی پێغەمبەر بووم (صلی الله علیه وسلم) دەیفەرموو (هەموو وێنەکێشێك لە ئاگردایە، بە هەر وێنەیەك کە کێشاویەتی، ڕۆح لەبەرێکی بۆ دادەنرێت، لە جەهەنەمدا پێی سزا دەدرێت).

١٥١- [151] دیسانەوە ابن عباس دەڵێت : پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمویەتی: (هەر کەسێك وێنەیەك بکێشێت لە دونیادا، ئەوا لە قیامەتدا داوای لێدەکرێت کە ڕۆحی بە بەردا بکات، ناشتوانێت ڕۆحی بە بەردا بکات) .

١٥٢- [152] موسلیم دەگێڕێتەوە کە ئەبو هەیاج گوتی: ئیمامی عەلی، پێمی گوت (ئایە ڕەوانەت بکەم بۆ کارێکی گرنگ، کە پێغەمبەریش بۆ هەمان کار ڕەوانەی کردووم، ئەویش ئەمەیە کە لێ نەگەڕێم هیچ وێنەیەك بمێنێت ئیلا دەبێت بیسڕمەوە یا تێکی بدەم، هیچ قەبرێکیش نەمێنێت ئیلا دەبێت تەختی بکەم) .

---

148 البخاري (٥٩٥٣) ومسلم (٢١١١)

149 البخاري (٥٩٥٤) ومسلم (٢١٠٧)

150 البخاري (٢٢٢٥) ومسلم (٢١١٠

151 البخاري (٥٩٦٣) ومسلم (٢١١٠)

152 مسلم (٩٦٩)

فيه مسائل:

الأولى: التغليظ الشديد في المصورين.

الثانية: التنبيه على العلة، وهو ترك الأدب مع الله لقوله: (ومن أظلم ممن ذهب يخلق كخلقي).

الثالثة: التنبيه على قدرته وعجزهم، لقوله: (فليخلقوا ذرة أو شعيرة).

الرابعة: التصريح بأنهم أشد الناس عذاباً.

الخامسة: أن الله يخلق بعدد كل صورة نفساً يعذب بها المصور في جهنم.

السادسة: أنه يكلف أن ينفخ فيها الروح.

السابعة: الأمر بطمسها إذا وجدت.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ڕەقی نواندنێکی زۆر، لە بەرانبەر وێنە کێشان و پەیکەرسازاندا

٢- ئاگادار کردنەوە لە سەبەبی ئەو حوکمە، ئەویش بێ ئەدەبی کردنە بەرانبەر خودا، بەپێی ئەوەی کە فەرمووی :﴿کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتر بێت کە وێنەیەك دروست دەکات بە نیازی ئەوەی وەك دروستکراوەکانی من دروست بکات﴾

٣- ئاگادار کردنەوە، لە توانایی خودا، و بێ توانایی خەڵقی . بەپێی ئەوەی کە فەرموی : (دەی با مێرووولەیەك، یا دەنکە گەنمێك، یا جۆیەك) خەڵق بکەن .

٤- ڕاگەیاندنی ئەوەی : کە ئەوانە توندترین سزایان هەیە (لەقیامەتدا) .

٥-خودا بەئەندازەی ژمارەی هەموو وێنەکان زیندەوەر دروست دەکات کە بەو زیندەوەرانە عەزابی وێنەکێش یا پەیکەر تاشەکە دەدات لە جەهەنەمدا .

٦- ئەو وێنە کێشە تەکلیفی لێدەکرێت کە ڕۆح بکات بە بەر وێنەکەدا .

٧- فەرمان دراوە بەسڕینەوەی ئەو وێنەو پەیکەرانە، لەهەر شوێنێکدا بەدی کران .

٦١- باب ما جاء في كثرة الحلف

وقول الله تعالى: (وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ) [المائدة : ٨٩].

١٥٣- عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (الحلف منفقة للسلعة، ممحقة للكسب) أخرجاه.

بابی ٦١

باسی سوێند خواردنی زۆر بەخودا

﴿ وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ ﴾واتە :(سوێندەکانتان بپارێزن)

واتە: (خۆتان بپارێزن لەسوێند خواردن. و سوێند خواردن مەکەن بەعادەت و سوێندی زۆر مەخۆن . چونکە ئەو کارە سوێند خۆرەکە وا لێدەکات سوێندەکانی خۆی بشکێنێت یان بە سوکی بزانێت، و جورئەتی ئەوە بکات زوو زوو سوێند بخوات و سوکایەتی بە ناوەکانی خودا بکات و هەیبەتی لەدڵیدا نەمێنێت و گوێ ناداتێ کە لەسەر شتێکی هیچ و پوچ هەزار سوێندی لە سەر بخوات، و ئیحترام بۆ پەروەردگاری دانەنێت، بەمەش تەوحیدەکەی کەم دەکات).

١٥٣- [153]ابوهریرة ﷺ دەڵێت : گوێم لە پێغەمبەری خودا بوو (صلی الله علیه وسلم) دەیفەرموو :﴿سوێند خواردن، لە کڕین و فرۆشتن دا، پاڵ دەنێت بە شمەکەوە، کەسابەت و دەستکەوتەکەش تیا دەبات (واتە: بەرەکەتی ئامێنێت)﴾

---

153 البخاري (٢٠٨٧) ومسلم (١٦٠٦)

١٥٤- عن سلمان رضي الله عنه أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال:
(ثلاثة لا يكلمهم الله ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم: أشيمط زان، وعائل مستكبر، ورجل جعل الله بضاعته، لا يشتري إلا بيمينه، ولا يبيع إلا بيمينه) رواه الطبراني بسند صحيح.

١٥٥- وفي الصحيح عن عِمْرَانَ بْنَ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا يَقُولُ
[قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْرُ أُمَّتِي قَرْنِي ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ قَالَ عِمْرَانُ فَلَا أَدْرِي أَذَكَرَ بَعْدَ قَرْنِهِ قَرْنَيْنِ أَوْ ثَلَاثًا ثُمَّ إِنَّ بَعْدَكُمْ قَوْمًا يَشْهَدُونَ وَلَا يُسْتَشْهَدُونَ وَيَخُونُونَ وَلَا يُؤْتَمَنُونَ وَيَنْذُرُونَ وَلَا يَفُونَ وَيَظْهَرُ فِيهِمْ السِّمَنُ]

١٥٦- وفيه عن ابن مسعود رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم قال: (خير الناس قرني، ثم الذين يلونهم، ثم الذين يلونهم، ثم يجيء قوم تسبق شهادة أحدهم يمينه، ويمينه شهادته).

١٥٧- قال إبراهيم: كانوا يضربوننا على الشهادة والعهد ونحن صغار..

١٥٤- [154] سەلمانی فارسی ﷺ دەڵێت : پێغەمبەری خودا (صلی الله علیه وسلم) فەرموی : (سێ کەس، خودای گەورە قسەیان لەگەڵ ناکات لە ڕۆژی قیامەت دا، و پاکیان ناکاتەوە لە گوناھەکانیان و عەزابێکی بە سوێیان ھەیە :سەر سپی ڕیناکەر، و ھەژاری خۆبەزلزان، پیاوێکیش (سوێند خواردن) بە خودای کردەوە بە شمەکەکەی، ھیچ نافرۆشێت ئیلا سوێندێکی لە گەڵدا دەخوات)

١٥٥- [155] عیمـران کـوڕی حوصـەین ﷺ دەڵێـت: پێغەمبـەر (صلی الله علیـه وسـلم) فەرموی :﴿باشترین ئومەتەکەم ئەمانەی سەردەمی خۆمن . پاشان ئەوانی دوای ئەمان . پاشان ئەوانی دوای ئەوان – عمران گوتی نازانم دوای خۆی، دوو سەردەمی دیکەی باس کرد یان سیان – پاشان دوای ئێوە قەومێك پەیدا دەبن کە:
١- شـاھیدی دەدەن، لـە گـەڵ ئەوەشـدا داوای شـاھیدیان لێنـەکراوەو (ئاگـاداری مەسەلەکەش نین)

---

154 جيد .أخرجه الطبراني في الكبير (٦٠٠٠) والصغير (٨٢١)
155 البخاري (٣٦٥١) ومسلم (٢٥٣٥)

٢- خیانەت دەكەن و ئامانەت ناپارێزن .

٣- نەزر دەكەن و نەزرەكەیان بەجێ ناهێنن .

٤- قەڵەویش لە ناویاندا بڵاو دەبێتەوە

(واتە: هەموو ئاواتیان شەهوەت و ورگ و خواردنەوەیە، ئەوەندەش تیایدا ڕۆدەچن هەتا قەڵەو دەبن ﴾.

١٥٦- [١٥٦]ابن مسعود دەڵێت : پێغەمبەر (صلی الله علیه وسلم) فەرمووی :

(باشترینی خەڵكی ئەوانەی سەردەمی خۆمن . پاشان ئەوانی دوای ئەمان . پاشان ئەوانی دوای ئەوان . پاشان قەومێك پەیدا دەبن . شاهیدی یەكێكیان پێش ئەوە دەكەوێت كە سوێند بخوات، وە یان سوێند خواردنەكەی پێش شاهیدیەكەی دەكەوێت) تەواو

(واتە : ئەوەندە پەلە دەكات لە سوێند خواردندا، بەلایەوە گرنگ نیە بە هەر جۆرێك سوێند بخوات).

١٥٧- [١٥٧]إبـــراهیم النخعـــي دەڵێـــت :﴿(عـــادەت و بەرنامـــەی ســـەلەف وا بوو)لێمانیان دەدا لە سەر شاهیدی دان و پەیمان دان، لە كاتێكدا كە ئێمە منداڵ بووین).

---

156 البخاري (٢٦٥٢) ومسلم (٢٥٣٣)

157 اثر صحيح البخاري (٢٦٥٢) ومسلم (٢٥٣٣)

فيه مسائل: الأولى: الوصية بحفظ الأيمان.

الثانية: الإخبار بأن الحلف منفقة للسلعة، ممحقة للبركة

الثالثة: الوعيد الشديد فيمن لا يبيع ولا يشتري إلا بيمينه.

الرابعة: التنبيه على أن الذنب يعظم مع قلة الداعي.

الخامسة: ذم الذين يحلفون ولا يستحلفون.

السادسة: ثناؤه صلى الله عليه وسلم على القرون الثلاثة، أو الأربعة، وذكر ما يحدث بعدهم.

السابعة: ذم الذين يشهدون ولا يستشهدون.

الثامنة: كون السلف يضربون الصغار على الشهادة والعهد.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- ئامۆژگاری کردن بە پاراستنی سوێند خواردن .

٢-خەبەردان بەوەی کە سوێند خواردن (جا سوێندەکە درۆ بێت یا ڕاست). ڕەواج دەدات بە شمەك و بەرەکەت نامێڵێت .

٣- هەڕەشەی توند لەو کەسەی کە هیچ ناکڕێت و نافرۆشێت ئیلا سوێندی لە گەڵ دەخوات .

٤- ئاگادار بوون لەوەی کە گوناە سزاکەی گەورە دەبێت، ئەگەر هاندەر و پاڵنەری کەم بێت

٥- زەمی ئەوانەی کە سوێند دەخۆن، لەگەڵ ئەوەشدا داوای سوێندخواردنیان لێنەکراوە .

٦- ستایشی پێغەمبەر (صلی الله علیە وسلم) لەسەر سێ سەردەمەکە، یان چوارسەردەمەکە . باسی ئەوەشی کرد کە چی ڕوودەدات .

٧-زەمی ئەوانەی کە شاهیدی دەدەن لە کاتێکدا داوای شاهیدیان لێنەکراوە یان ئاگاداری شتێك نین و شاهیدی تێدا دەدەن .

٨- سەلەف لەسەر ئەوە بوون کە لە منداڵەکانیان بدەن . لە سەر شاهیدی دان و پەیمان بەستن (ئەمەش بۆ تەمێ کردنیان کە نابێت شاهێدی بدەن. مەگەر لە شتێکدا کە یەقینیان هەبێت، ناشبێت پەیمانێك بدەن کە نەتوانن بیبەنە سەر)

٦٢- باب ما جاء في ذمة الله وذمة نبيه

وقول الله تعالى: (وَأَوْفُواْ بِعَهْدِ اللّهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ وَلاَ تَنقُضُواْ الأَيْمَانَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا) [النحل

١٥٨- عن بريدة رضي الله عنه قالَ [كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا أَمَّرَ أَمِيرًا عَلَى جَيْشٍ أَوْ سَرِيَّةٍ أَوْصَاهُ فِي خَاصَّتِهِ بِتَقْوَى اللَّهِ وَمَنْ مَعَهُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ خَيْرًا ثُمَّ قَالَ اغْزُوا بِاسْمِ اللَّهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَاتِلُوا مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ اغْزُوا وَلَا تَغُلُّوا وَلَا تَغْدِرُوا وَلَا تَمْثُلُوا ،

بابی ٦٢

لە بارەی پەیمانی خودا و پەیمانی پێغەمبەرەکەی

﴿ وَأَوْفُواْ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُواْ ٱلْأَيْمَٰنَ بَعْدَ تَوْكِيدِهَا ﴾ ﴿النحل ٩١﴾

واتە:(وە بەرانبەر پەیمانی خودا بە وەفا بن . کاتێ کە پەیمان ئەدەن بە یەکتر . وە پەیمان شکێنی مەکەن دوای ئەوەی کە ئەو پەیمانەتان بەناوی خوداوە پتەو کرد وە بە تەئکید خوداتان کردووە بە کەفیل بە سەر خۆتانەوە (واتە: بە چاودێرو بە شاهید) . بە تەئکید هەر چیەك بکەن خودا ئەیزانێت)

١٥٨-[١٥٨]بوڕیدە گوتی :﴿پێغەمبەری خودا(صلی الله علیه وسلم) سوننەتی وا بوو کاتێ کە ئەمیرێکی دائەنا بۆ سوپایەك، یا سریەیەك ،. ئامۆژگاری ئەکرد بەمانە :

١. لە خۆیدا تەقوا و لە خوداترسان بەدی بهێنێت

٢. لە گەڵ ئەو موسڵمانانەشدا کە لە گەڵیدان چاکە بکات . پاشان دەیفەرموو

٣.موجاهیدەکان غەزا بکەن بە پشتیوانی ناوی خودا، لە ڕێگا ولە پێناوی خودا دا، بجەنگێن دژی هەرکەسێك، کافر بووە بەخودا، غەزابکەن و ماڵی غەنیمەت پێش دابەش کردن مەخەنە لاوە بۆ خۆتان . غەدر (واتە پەیمان شکێنی) مەکەن . لاشەی کوژراوەکان ، مەشێوێنن، منداڵ مەکوژن .

---

158 مسلم (١٧٣١) وابو داود والترمذي

وَلَا تَقْتُلُوا وَلِيدًا

وَإِذَا لَقِيتَ عَدُوَّكَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ فَادْعُهُمْ إِلَى ثَلَاثِ خِصَالٍ أَوْ خِلَالٍ فَأَيَّتُهُنَّ مَا أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الْإِسْلَامِ فَإِنْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى التَّحَوُّلِ مِنْ دَارِهِمْ إِلَى دَارِ الْمُهَاجِرِينَ وَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ إِنْ فَعَلُوا ذَلِكَ فَلَهُمْ مَا لِلْمُهَاجِرِينَ وَعَلَيْهِمْ مَا عَلَى الْمُهَاجِرِينَ فَإِنْ أَبَوْا أَنْ يَتَحَوَّلُوا مِنْهَا فَأَخْبِرْهُمْ أَنَّهُمْ يَكُونُونَ كَأَعْرَابِ الْمُسْلِمِينَ يَجْرِي عَلَيْهِمْ حُكْمُ اللَّهِ الَّذِي يَجْرِي عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَكُونُ لَهُمْ فِي الْغَنِيمَةِ وَالْفَيْءِ شَيْءٌ إِلَّا أَنْ يُجَاهِدُوا مَعَ الْمُسْلِمِينَ

فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَسَلْهُمُ الْجِزْيَةَ فَإِنْ هُمْ أَجَابُوكَ فَاقْبَلْ مِنْهُمْ وَكُفَّ عَنْهُمْ فَإِنْ هُمْ أَبَوْا فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَقَاتِلْهُمْ وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تَجْعَلَ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ نَبِيِّهِ فَلَا تَجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّةَ اللَّهِ وَلَا ذِمَّةَ نَبِيِّهِ وَلَكِنِ اجْعَلْ لَهُمْ ذِمَّتَكَ وَذِمَّةَ أَصْحَابِكَ فَإِنَّكُمْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَمَكُمْ وَذِمَمَ أَصْحَابِكُمْ أَهْوَنُ مِنْ أَنْ تُخْفِرُوا ذِمَّةَ اللَّهِ وَذِمَّةَ رَسُولِهِ

وَإِذَا حَاصَرْتَ أَهْلَ حِصْنٍ فَأَرَادُوكَ أَنْ تُنْزِلَهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ فَلَا تُنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِ اللَّهِ وَلَكِنْ أَنْزِلْهُمْ عَلَى حُكْمِكَ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي أَتُصِيبُ حُكْمَ اللَّهِ فِيهِمْ أَمْ لَا]

---

٤. کاتێ ڕووبەڕووی دوژمن بویتەوە ئەوانەی کە موشریکن ئەوا بانگیان بکە بۆ سێ شت جا ئەگەر هەرکامیان پێ قبوڵ بوو، تۆش لێیان قبوڵ بکەو لێیان بگەڕێ

یەکەم : بانگیان بکە بۆ موسوڵمان بون، جا ئەگەر قبوڵیان کرد تۆش لێیان قبوڵ بکە . پاشان بانگیان بکە بۆئەوەی لەشارو وڵاتی خۆیانەوە – واتە لە وڵاتی کوفرەوە – کۆچ بکەن بۆشار و وڵاتی موهاجیران . پێیان ڕابگەیەنە : ئەگەر ئەوەیان کرد، موهاجیرین چ حەقێکیان هەبێت ئەوانیش هەمان حەقیان هەیە . وەك ئەوانیش ئەرکیان دەکەوێتە سەر. جا ئەگەر نەیانویست و وڵاتی خۆیان بەجێ نەهێشت، ئەوا خەبەریان پێ بدە کە وەك دەشتەکیە موسڵمانەکان حسابیان لە گەڵدا دەکرێت وحوکمی خودایان بە سەردا جێ بەجێ دەکرێت، لە

دەستکەوت و غەنیمەتەکاندا هیچیان بەر ناکەوێت، مەگەر کاتێ کە لەگەڵ موسوڵمانەکاندا بەشداری جەنگ بکەن .

دووەم : ئەگەر ئەوانەشیان قبوڵ نەکرد، ئەوە داوای جزیەو سەرانەیان لێ بکە . خۆ ئەگەر بەمە ڕازی بون لێیان قبوڵ بکە و لێیان بگەڕێ .

سێیەم :جائەگەر بەوەش ڕازی نەبون، ئەوا داوای کۆمەکی لەخودا بکە و لە دژیان بجەنگێ، ئەگەر خەڵقی قەڵایەکت گەمارۆدا . داوایان لێت کرد کە پەیمانی خودا و پەیمانی پێغەمبەریان پێبدەیت، ئەوا پەیمانی خودا و پەیمانی پێغەمبەریان پێ نەدەیت .

بەڵکو پەیمانی خۆت و پەیمانی هاوەڵەکانت بدە پێیان، چونکە ئەگەر هاتو پەیمانی خۆت و هاوەڵەکانت بشکێنیت، تاوانەکەی سوکترە لەوەی پەیمانی خودا و پەیمانی پێغەمبەرەکەی بشکێنیت

خۆ ئەگەر خەڵکی قەڵایەکت گەمارۆدا ،و داوایان کرد لێت کە دایان بەزێنیت لە قەڵاکە بەشەرتێ کە حوکمی خودا بەسەریاندا جێبەجێ بکەیت، ئەوا دایان مەبەزێنە، چونکە تۆ نازانیت ئایا حوکمی خودا لەو بارەوە دەپێکیت یان نا﴾ تەواو

ڕوونکردنەوە :

ابن جبرین دەڵێت: ﴿حاکم بۆی نیە لە قەزیەیەکدا بڵێت بە تەئکید ئەمە حوکمی الله یە، هەروەك زۆر لە قازیەکان و هاوشێوەکانیان، ئەگەر لە بەینی دوو کەسدا حوکم بدەن ئەوا دەڵێن ئەمە حوکمی خودایەو ئەمە شەرعی خودایە . بەڵکو واجبە بڵێن عیلمی من هەتا ئێرە بڕ دەکات . ئەما ئەگەر بڵێم ئەمە وەحیەو لەلایەن خوداوە دابەزیوە، ئەوا لەوبارەیەوە بەڵگەی یەکلا کەرەوەم بەدەستەوە نیە، و لەو بارەیەوە هیچ ناڵێم والله اعلم﴾ .

فيه مسائل:

الأولى: الفرق بين ذمة الله وذمة نبيه، وذمة المسلمين.

الثانية: الإرشاد إلى أقل الأمرين خطراً.

الثالثة: قوله: (اغزوا بسم الله في سبيل الله).

الرابعة: قوله: (قاتلوا من كفر بالله).

الخامسة: قوله: (استعن بالله وقاتلهم).

السادسة: الفرق بين حكم الله وحكم العلماء.

السابعة: في كون الصحابي يحكم عند الحاجة بحكم لا يدري أيوافق حكم الله أم لا.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- فەرق هەیە لەنێوان پەیمانی خوداو پەیمانی موسوڵمانان .

٢- ڕێنیشانی بە هەڵبژاردنی کارێك کە مەترسی کە متربێت لە کارێکی دیکە .

٣- فەرموودەکەی (غەزابکەن بەناوی خوداوە و لەڕێگای خودادا).

٤- فەرموودەکەی (بجەنگێن دژی هەرکەسێ کافر بێت بە خودا)

٥- فەرموودەکەی (داوای کۆمەکی لە خودا بکەو لە دژیان بجەنگێ)

٦-جیاوازی هەیە لەنێوان حوکمی خوداو حوکمی زانایاندا .

٧- (لەوەدا دەر دەکەوێت) کە ئەصحابە لە کاتی پێویستدا حوکم دەدات . نازانێت حوکمەی ڕێك لەگەڵ حوکمی خودادا یەك دەگرنەوە یان نا .

٦٣- باب ما جاء في الإقسام على الله

١٥٩- عن جندب بن عبد الله رضي الله قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (قال رجل: والله لا يغفر الله لفلان، فقال الله عز وجل: من ذا الذي يتألى عليّ أن لا اغفر لفلان؟ إني قد غفرت له وأحبطت عملك) رواه مسلم.

١٦٠- وفي حديث أبي هريرة أن القائل رجل عابد، قال أبو هريرة: تكلم بكلمة أو بقت دنياه وآخرته.

بابی ٦٣

باسی سوێند خواردن لەسەر خودا

١٥٩- [١٥٩]جوندوب کوڕی عبدالله ﷺدەڵێت :پێغەمبەر(صلی الله علیه وسلم)فەرموی : (پیاوێك گوتی: والله، خودا لە فلأن خۆش نابێت .خوداش فەرموی: ئەوە کێیە (خۆی کردووە بە گەورە بە سەر منەوە)سوێند دەخوات، کە لە فلأن خۆش نابم .ئەوا من لێی خۆش بووم، کردەوەکانی تۆشم پوچەڵ کردەوە) .

١٦٠- [١٦٠]لە حەدیسەکەی أبوهریرة دا هاتوە کە

(ئەوەی قصەکەی کرد پیاوێکی خوداپەرست بووە)

أبوهریرة دەڵێت:(گوتەیەکی لە دەم هاتەدەر دونیا و قیامەتی لە دەست خۆی دا)

<u>ڕوونکردنەوە</u> : ئەو پیاوە خۆی بە گەورەو بەرێز زانیوە، مەعنای وتەکەشی ئەوەیە کە نابێت خودا لێی خۆش بێت. ئەمەش بێ ئەدەبیە بەرانبەر خودا .

---

159 مسلم (٢٦٢١)

160 صحيح . اخرجه ابو داود (٤٩٠١) وأحمد، صححه الألباني

فيه مسائل:

الأولى: التحذير من التألي على الله.

الثانية: كون النار أقرب إلى أحدنا من شراك نعله.

الثالثة: أن الجنة مثل ذلك.

الرابعة: فيه شاهد لقوله (إن الرجل ليتكلم بالكلمة) الخ..

الخامسة: أن الرجل قد يغفر له بسبب هو من أكره الأمور إليه.

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- وریاکردنەوە لە سوێند خواردن لە سەر خودا.

٢- ئاگری جەهەننەم لە هەر کام لە ئێمەوە نزیکترە لە پەتی نەعلەکانمان .

٣- بەهەشتیش بە هەمان جۆرە .

٤- ئەم حەدیسە شاهیدە بۆ ئەو حەدیسەی دیکە کە دەفەرموێ :(وا دەبێ پیاوێك کەلیمەیەك دێت بە دەمیدا، کە خودا پێی تورە دەبێت، ئەو پیاوە نازانێت مەعنای قسەکەی بەرەو کوێ دەڕوات، بەهۆی ئەو کەلیمەوە ئەوەندە و ئەوەندە فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرەوە) .

٥- خودا لە عەبدەکەی خۆش دەبێت بە هۆی کارێکەوە، کە عەبدەکە کارەکەی پێخۆش نیە .

٦٤- باب لا يستشفع بالله على خلقه

١٦١- عن جبير بن مطعم رضي الله عنه قال: جاء أعرابي إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقال: يا رسول الله: نهكت الأنفس، وجاع العيال، وهلكت الأموال، فاستسق لنا ربك، فإنا نستشفع بالله عليك وبك على الله، فقال النبي صلى الله عليه وسلم: (سبحان الله! سبحان الله!) فما زال يسبح حتى عرف ذلك في وجوه أصحابه؛ ثم قال النبي صلى الله عليه وسلم: (ويحك، أتدري ما الله؟ إن شأن الله أعظم من ذلك، إنه لا يستشفع بالله على أحد من خلقه) وذكر الحديث. رواه أبو داود.

بابی ٦٤

نابێت ناوی خودا بكرێت بە واصیتە و تكاكار لای دروستكراوەكانی

١٦١- [161] جوبەیر كوڕی موتعیم رضي الله عنه گوتی:(دەشتەكیەك هات بۆلای پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) گوتی: ئەی پێغەمبەری خودا، گیان لەبەرەكان لاواز بوون، ماڵومناڵ كەوتنە برسێتیەوە، سەرومت و سامانمان تیا چوو، جا داوای بارانمان بۆبكە لای پەروەردگارت (ئێمە خودا دەكەینە شەفاعەت كار لای تۆ، تۆش دەكەین بە شەفاعەت كار لای خودا . پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) فەرموی :(سُبحان الله، سُبحان الله، هەر سوبحانە ڵڵای دەكرد، هەتا ئەم ناڕەحەت بون و هەڵوێستەی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم): لەڕوخساری هاوەڵەكانیدا بەدی كرا و ڕەنگی دایەوە . پاشان فەرمووی: هاوار بەحاڵت، ئایا دەزانیت الله كێیە ؟ كاری خودا زۆر لەوە مەزنترە، بە تەئكید خودا ناكرێت بە شەفاعەت كار و تكاكار لای هیچ كەس) .

---

161 ضعيف أخرجه أبو داود (١٧٥٦) والطبراني في الكبير

فيه مسائل:

الأولى: إنكاره على من قال: نستشفع بالله عليك.

الثانية: تغيره تغيراً عرف في وجوه أصحابه من هذه الكلمة.

الثالثة: أنه لم ينكر عليه قوله: (نستشفع بك على الله).

الرابعة: التنبيه على تفسير (سبحان الله).

الخامسة: أن المسلمين يسألونه الاستسقاء

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١-پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) وتەکەی ئەوپیاوەی بەخراپ دانا، کە گوتی: (ئێمە خودا دەکەین بەشەفاعەت کار و تکاکار لای تۆ)

٢-گۆڕانکاری لە ڕوخساری دا ڕوویدا، بە جۆرێك کە لە ڕوخساری هاوەڵەکانیدا ڕەنگی دایەوە، بە هۆی ئەو کەلیمەیەوە .

٣-ئەوەی پێناخۆش نەبو کە گوتی: (تۆ دەکەین بە شەفاعەت کار لای خودا).

٤-ئاگادار بوون لە تەفسیری (سُبحان الله) .

٥-موسوڵمانان، داوایان لە پێغەمبەر دەکرد کە دوعای باران بارینیان بۆبکات .

٦٥- باب ما جاء في حماية النبي صلى الله عليه وسلم حمى التوحيد، وسده طرق الشرك

١٦٢- عن عبد الله بن الشخير رضي الله عنه، قال: انطلقت في وفد بني عامر إلى النبي صلى الله عليه وسلم فقلنا: أنت سيدنا، فقال: (السيد الله تبارك وتعالى). قلنا: وأفضلنا فضلاً، وأعظمنا طولاً؛ فقال: (قولوا بقولكم، أو بعض قولكم، ولا يستجرينكم الشيطان) رواه أبو داود بسند جيد.

١٦٣- وعن أنس رضي الله عنه، أن ناساً قالوا: يا رسول الله: يا خيرنا وابن خيرنا، وسيدنا وابن سيدنا، فقال:

بابی ٦٥

باسی پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) سنورەكانی تەوحیدی پاراستوەو دەرگا و ڕێگاكانی شیركی داخستوە

١٦٢- [١٦٢]عبدالله بن الشخير ﷺ دەڵێت : (لەگەڵ نوێنەری بەنی عامر دا، ڕۆشتین بۆلای پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه و سلم) . گوتمان: تۆ گەورە و سەیدی ئێمەیت، ئەویش فەرموی : (السید) خودایە تبارك و تعالى، گوتمان : لە هەمومان ئەوپەڕی چاكتری، لە هەمومان بەخشندەتریت، ئەویش فەرموی: وتەكانی لەمەبەرتان بڵێن یا هەندێك ی دیكەتان بڵێن (واتە: بڵێن بەندەو پێغەمبەری خودا، با شەیتان نەتانكات بەنامەبەری خۆی) تەواو.

١٦٣- [١٦٣]ئەنەس ﷺ دەڵێت : خەڵكانێك گوتیان: ئەی پێغەمبەری خودا ئەی لەهەمووومان باشتر، كوڕی باشترمان و سەید و گەورەمان كوڕی سەید و گەورەمان، ئەویش فەرموی :

---

162 جيد . أخرجه أبو داود (٤٨٠٦) وأحمد والنسائي

163 جيد . أخرجه النسائي في الكبرى (١٠٠٧٧) وأحمد

(يا أيها الناس، قولوا بقولكم، أو بعض قولكم، ولا يستهوينكم الشيطان، أنا محمد، عبد الله ورسوله، ما أحب أن ترفعوني فوق منزلتي التي أنزلني الله عز وجل).

رواه النسائي بسند جيد.

فيه مسائل:

الأولى: تحذير الناس من الغلو.

الثانية: ما ينبغي أن يقول من قيل له: أنت سيدنا.

الثالثة: قوله: (ولا يستجرينكم الشيطان) مع أنهم لم يقولوا إلا الحق.

الرابعة: قوله: (ما أحب أن ترفعوني فوق منزلتي).

ئەی خەڵكینە، قسەكانی لەوەو بەرتان بڵێن، ڕێگەمەدەن شەیتان پلە بە پلە گومڕاتان بكات . من محەمەدم، عەبدی خودا و پێغەمبەری ئەوم، پێم خۆش نییە لە پلەی خۆم زیاتر بەرزم بكەنەوە، ئەوپلەیەی كە خودا بۆمی دلناوە (واتە: عەبدایەتی و پێغەمبەرایەتی) .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- وریا كردنەوەی خەڵكی لەوەی كەنابێت لە وەصف و سەنادا زیادە ڕەوی بكرێت .

٢- هەر كەسێ پێی گوترا : (تۆ گەورەو سەیدی ئێمەی) دەبێت چۆن جواب بداتەوە .

٣- فەرمودەی (شەیتان نەتانكات بەنامەبەری خۆی)، لەگەڵ ئەوەشدا هەرچیان گوتبوو، هەمروی هەق بوو .

٤- فەرمودەكەی:(پێم خۆش نیە لەو پلەیە زیاتر بەرزم بكەنەوە كە خودا بۆمی داناوە) واتە (پلەی عەبدایەتی و پێغەمبەرایەتی)

ڕوونكردنەوە: (خاوەنی فتح المجيد ئیشارەتی بەوە داوە، كە دروست نیە ڕوو بە ڕوو بە یەكێ بگوترێ سەید بەڵام ئەگەر خۆی لەوێ نەبوو، ئەوە دروستە)ابن الفوزان

٦٦ - باب ما جاء في قول الله تعالى: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾

١٦٤- عن ابن مسعود رضي الله عنه قَالَ : جَاءَ حَبْرٌ مِنَ الأَحْبَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ ، إِنَّا نَجِدُ أَنَّ اللَّهَ يَجْعَلُ السَّمَاوَاتِ عَلَى إِصْبَعٍ ، وَالأَرَضِينَ عَلَى إِصْبَعٍ ، وَالشَّجَرَ عَلَى إِصْبَعٍ ، وَالْمَاءَ وَالثَّرَى عَلَى إِصْبَعٍ ، وَسَائِرَ الْخَلْقِ عَلَى إِصْبَعٍ ، فَيَقُولُ : أَنَا الْمَلِكُ ، فَضَحِكَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم حَتَّى بَدَتْ نَوَاجِذُهُ تَصْدِيقًا لِقَوْلِ الْحَبْرِ ، ثُمَّ قَرَأَ : وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيامَةِ]

بابی ٦٦

تەفسیری ئەو ئایەتە

﴿ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ﴿٦٧﴾ ﴾ (الزمر: ٦٧)

واتە :﴿ئەو موشریكانە خودایان بە گەورە نەزانیوە، ئەوەندەی كە شایستەی گەورەیی و عەزەمەتی ئەوبێت، زەمینیش هەمووی لە مشتی ئەودایە، ئاسمانەكانیش پێچراوەن لە دەستی ڕاستیدا . خودا پاكە وەمەزنە و دوورە لەوەی كە شەریكی بۆ دابنرێت ﴾

١٦٤ - [١٦٤]ابن مسعود ﷺ گوتی:(زانایەكی جولەكە هات بۆلای پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم)گوتی: ئەی محمد لای ئێمە لە تەوراتدا ئەوە هەیە كە (كە خودا ئاسمانەكان لەسەر پەنجەیەك دادەنێت، و زەمینەكان لەسەر پەنجەیەك، دارو درەخت لە سەر پەنجەیەك، ئاو لەسەر پەنجەیەك، ئینجا دەڵێت: خۆم مەلیكم)

پێغەمبەریش (صلى الله عليه وسلم) لێرەدا دەستی كرد بەپێكەنین هەتا خرێكانی دەركەوتن . ئەمەش بۆ سەماندنی وتەی زانا جولەكەكە و بەڕاست زانینیی، پاشان ئەو ئایەتەی خوێندەوە وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ متفق عليه

---

164 البخاري (٤٨١١) ومسلم (٢٧٨٧)

وفي رواية لمسلم: والجبال والشجر على إصبع، ثم يهزهن فيقول: أنا الملك، أنا الله.
وفي رواية للبخاري: يجعل السماوات على إصبع، والماء والثرى على إصبع، وسائر الخلق على إصبع) أخرجاه

١٦٥- ولمسلم عن ابن عمر مرفوعاً: [يَطْوِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ السَّمَاوَاتِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُهُنَّ بِيَدِهِ الْيُمْنَى ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ ثُمَّ يَطْوِي الْأَرَضِينَ بِشِمَالِهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا الْمَلِكُ أَيْنَ الْجَبَّارُونَ أَيْنَ الْمُتَكَبِّرُونَ]

١٦٦- وروي عن ابن عباس، قال:
((مَا السَّمَوَاتُ السَّبْعُ فِي كَفِّ الرَّحْمن إِلاَّ كَخَرْدَلَةٍ فِي يَدِ أَحَدِكُمْ))

١٦٧- وقال ابن جرير: حدثني يونس، أنبأنا ابن وهب، قال: قال ابن زيد: حدثني أبي، قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم:
(مَا السَّمَاوَات السَّبع فِي الْكُرْسِيِّ إِلَّا كَدَرَاهِم سَبْعَة أُلْقِيَتْ فِي تُرْس)

لە ڕیوایەتەکەی مسلیم دا :(شاخەکان و دار و درەختەکان لەسەر پەنجەیەك دادەنێت، پاشان ڕایاندەوەشێنێ، ئینجا دەڵێت : من خۆم مەلیکم، من الله م)

١٦٥ [165] لە ڕیوایەتێکی دیکەی بوخاریدا بەم جۆرەیە ﴿خودا، هەموو ئاسمانەکان لەسەر پەنجەیەك دادەنێت . ئاو وخاکیش لەسەر پەنجەیەك . هەموو ئاسمانەکان لە ڕۆژی قیامەتدا دەپێچێتەوە . پاشان بە دەستی ڕاستی دەیان گێڕێت، پاشان دەڵێت : من خۆم پادشام، ستەمکاران لە کوێن، ئەوانە لە کوێن کە خۆیان بە گەورە دەزانی ؟ ﴾

١٦٦- [166] ابن عباس دەڵێت : (حەفت ئاسمانەکان و حەفت زەمینەکان لە نێو لەپی خودای ڕەحماندا، هیچ نیە تەنها وەك ئەوە وایە، یەکێکتان دەنکە خەردەلەیەك بکاتە دەستیەوە) .

١٦٧- [167] پێغەمبەر (صلى الله عليه وسلم) فەرمویەتی : (هەر حەفت ئاسمانەکان لە بەرانبەر کورسیەکەدا وەك ئەوەیە حەوت درهەم بخرێتە ناو قەڵغانێکەوە) .

---

165 مسلم (٢٧٨٨)

166 حسن لغيره .اخرجه الطبري (٣٠٢١٣) وابن ابي حاتم (١٨٤١٠)

١٦٨- قال: وقال أبو ذر رضي الله عنه: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: (ما الكرسي في العرش إلا كحلقة من حديد أُلقيت بين ظهري فلاة من الأرض).

١٦٩- وعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ قَالَ : مَا بَيْنَ السَّمَاءِ الدُّنْيَا وَالَّتِي تَلِيهَا مَسِيرَةُ خَمْسِمِائَةِ عَامٍ وَبَيْنَ كُلِّ سَمَاءٍ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ وَبَيْنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ وَالْكُرْسِيِّ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ وَبَيْنَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَاءِ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ وَالْعَرْشُ فَوْقَ الْمَاءِ وَاللَّهُ فَوْقَ الْعَرْشِ ، لا يخفى عليه شيء من أعمالكم). أخرجه ابن مهدي عن حماد بن سلمه عن عاصم عن زر عن عبدالله ورواه بنحوه عن المسعودي عن عاصم، عن أبي وائل، عن عبد الله. قاله الحافظ الذهبي رحمه الله تعالى، قال: وله طرق.

١٧٠- وعن العباس بن عبد المطلب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: (هل تدرون كم بين السماء والأرض؟) قلنا: الله ورسوله أعلم

١٦٨- [١٦٨] ئەبوزەر ﷺ دەڵێت : گوێبیستی پێغەمبەر بووم (صلى الله عليه وسلم) دەیفەرموو: (کورسی لەبەرانبەر عەرشی خودا دا، تەنها وەك حەڵقەیەکی ئاسن وایە، کە لە بیابانێکی سەر زەمیندا فڕێ درابێت) .

١٦٩- [١٦٩] ابن مسعود ﷺ گوتی: (بەینی ئاسمانی دونیا و ئەوەی دوای ئەو (٥٠٠) ساڵە، وە بەینی سەرو و خواری هەر ئاسمانێك (٥٠٠) ساڵە . نێوانی ئاسمانی حەفتەم و کورسی (٥٠٠) ساڵە، بەینی کورسی و ئاو(٥٠٠) ساڵە وە عەرش لەسەروو ئاوە، خوداش لەسەروو عەرشەوەیە . هیچ شتێ لە کردەوەکانی ئێوەی لێ وون نابێت) .

---

167 حسن لغيره . أخرجه الطبري (٥٧٩٥) قال ابن جبرين هذا الحديث مرسل لكن له شواهد

168 صحيح .أخرجه الطبري في التفسير (٥٧٩٥) والبيهقي في الأسماء والصفات . وعبدالله ابن احمد في السنة ، وابن حبان في صحيحه .

169 حسن . موقوف أخرجه الطبراني في الكبير (٨٩٨٧)

قال: (بينهما مسيرة خمسمائة سنة، ومن كل سماء إلى سماء مسيرة خمسمائة سنة وكثف كل سماء خمسمائة سنة، وبين السماء السابعة والعرش بحر بين أسفله وأعلاه كما بين السماء والأرض، والله سبحانه وتعالى فوق ذلك، وليس يخفى عليه شيء من أعمال بني آدم). أخرجه أبو داود وغيره.

فيه مسائل:

الأولى: تفسير قوله: (وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) .

الثانية: أن هذه العلوم وأمثالها باقية عند اليهود الذين في زمنه صلى الله عليه وسلم لم ينكروها ولم يتأولوها.

الثالثة: أن الحبر لما ذكر للنبي صلى الله عليه وسلم، صدقه، ونزل القرآن بتقرير ذلك.

الرابعة: وقوع الضحك من رسول الله صلى الله عليه وسلم، لما ذكر الحبر هذا العلم العظيم.

الخامسة: التصريح بذكر اليدين، وأن السماوات في اليد اليمنى، والأرضين في الأخرى.

السادسة: التصريح بتسميتها الشمال.

السابعة: ذكر الجبارين والمتكبرين عند ذلك.

الثامنة: قوله: (كخردلة في كف أحدكم).

التاسعة: عظم الكرسي بالنسبة إلى السماوات.

العاشرة: عظم العرش بالنسبة إلى الكرسي.

الحادية عشرة: أن العرش غير الكرسي والماء.

الثانية عشر: كم بين كل سماء إلى سماء.

الثالثة عشر: كم بين السماء السابعة والكرسي.

الرابعة عشر: كم بين الكرسي والماء.

الخامسة عشر: أن العرش فوق الماء.

١٧٠- [١٧٠]عەباس کوڕی موتەلیب ﷺ گوتی پێغەمبەری خودا (صلى الله عليه وسلم) فەرمووی : (ئایا دەزانن بەینی ئاسمان و زەوی چەندە ؟
گوتمان: خودا و پێغەمبەرەکەی دەزانن . فەرمووی : (نێوانیان ڕێگای ٥٠٠سالە . لە هەر ئاسمانێکەوە هەتا ئاسمانێکی دیکە ڕێگەی ٥٠٠سالە . چڕی و ئەستوری هەر ئاسمانێك ڕێگەی ٥٠٠ سالە . بەینی ئاسمان و عەرش بەحرێکە کە نێوانی بنی بەحرەکە وسەرەوەی بەحرەکە وەك بەینی ئاسمان وزەوییە .خوداش لە سەرووی ئەوانەوەیە . هیچ شتێ لە کردەوەکانی ئەوەی ئادەمی لێ گوم نابێت .

لەم باسەدا چەند مەسەلەیەك هەیە

١- تەفسیری وتەی خودای بلند وَٱلۡأَرۡضُ جَمِيعٗا قَبۡضَتُهُۥ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ
٢- ئەم زانستەو وێنەکانی لای جولەکەکانی سەردەمی پێغەمبەر (صلى الله عليه و سلم)مابونەوە و نینکاریان لێ نەدەکرد و تەئویلیشیان نەدەکرد.
٣- کاتێ زانا جولەکەکە ئەوەی بۆ پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم) باس کرد بە ڕاستی دانا و ئایەتی قورئانیش بۆ سەلماندنی ئەو مەسئەلەیە دابەزی .
٤- پێکەنینی پێغەمبەر(صلى الله عليه وسلم)، پاش ئەوەی ئەو جولەکەیە ئەو زانستە مەزنەی باس کرد .
٥- ڕاگەیاندنی ئەوەی کە خودا دوو دەستی هەیە، گشت ئاسمانەکان لە دەستی ڕاستیدایە، زەمینەکانیش لە دەستەکەی دیکەیدایە .
٦- بەئاشکرا ناو بردنی ئەوەیان بە شیمال واتە (چەپ) .
٧- باسی زۆرداران و خۆبە گەورەزانان لەو کاتەدا .
٨- فەرموودەکەی :(وەك خەردەلەیەکە لە دەستی ئێوەدا)
٩- گەورەیی وعەزەمەتی کورسیەکە لە بەرانبەر ئاسمانەکاندا .
١٠- گەورەیی عەرش لە بەرانبەر کورسیەکەدا .
١١- عەرش جیایە لە کورسی و ئاوەکە .

---

170 أخرجه الترمذي (٣٣٢٠) وأبو داود (٤٧٢٣) وأحمد وابن ماجة . ضعّفه الألباني . وقال عبدالرحمن آل الشيخ : وهذا الحديث له شواهد في الصحيحين وغيرهما ، مما يدل على صريح القرآن فلا عبرة بقول من ضعّفه

السادسة عشرة: أن الله فوق العرش.

السابعة عشر: كم بين السماء والأرض.

الثامنة عشر: كثف كل سماء خمسمائة عام.

التاسعة عشر: أن البحر الذي فوق السماوات بين أعلاه وأسفله مسيرة خمسمائة سنة.

والله سبحانه وتعالى أعلم.

والحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

١٢- بەینی هەر ئاسمانێك تا ئاسمانێكی دیكە چەندە .

١٣- بەینی ئاسمانی حەفتەم وكورسی چەندە .

١٤- بەینی كورسی و ئاو چەندە .

١٥- عەرش لە سەروو ئاوە .

١٦- الله لە سەرووی عەرشە .

١٧- بەینی ئاسمان و زەوی چەندە

١٨- چڕی و ئەستوری هەر ئاسمانێك٥٠٠ساڵە

١٩- ئەو بەحرەی كە لە سەرووی ئاسمانەكانە نێوانی سەروو بنەكەی ٥٠٠ ساڵە .

والله اعلم انتهى بحمدالله

سەرچاوە سەرەکیەکان:لە گەڵ چەند سەرچاوەیەکی دیکەدا

١	تفسیر السعدي	عبدالرحمن السعدي
٢	فتح المجيد	عبدالرحمن بن حسن آل الشيخ تحقيق حامد الفقي
٣	فتح المجيد	بتحقيق عبد الرزاق المهدي
٤	السبك الفريد	عبدالله بن عبدالرحمان بن الجبرين
٥	إعانةالمستفيد	صالح بن فوزان بن عبدالله الفوزان
٦	القول السديد	عبدالرحمان السعدي
٧	التمهيد لشرح كتاب التوحيد	صالح بن عبدالعزيز آل الشيخ
٨	شرح فتح المجيد شرح كتاب التوحيد	عبدالله بن محمد الغنيمان
٩	القول المفيد	محمد بن صالح العثيمين
١٠	قرة عيون الموحدين	عبدالرحمن بن حسن آل الشيخ

بسم الله الرحمن الرحيم

خاتیمە

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله، وعلى آله وصحبه ومن والاه.

دانەر شێخ محمد پێشەکی بۆ ئەم کتێبە نەنوسیوە وا دیارە لەوەدا شوێن پێی ئیمامی بوخاری کەوتووە، هەروەك لە نوسینەوەی ئەم کتێبەشدا هەر وای کردووە . بۆیە وەك گوتویانە ئەم کتێبە وەك پارچەیەکە لە صەحیحی بوخاری بۆیە منیش لە جیاتی پێشە کی خاتیمەم نوسیوە، ڕەحمەت لەو کەسەی داوای خاتیمەی باش لای خودا بۆ خۆشی بۆ ئێمەش دەکات. خودا لەو کەسانەش ڕازی بێت کە ئەم تەوحیدەی بە ئێمە گەیاند .

پاشان لەبارەی بەکارهێنانی هەندێ کەلیماتی عەرەبیەوە، دەڵێم : هەندێ کەلیمە هەیە ناکرێن بە کوردی وەك: زەکات ،حەج، حەلاڵ، حەرام ، کوفر، ئیمان ، واجب . جا ئەگەر لە جێی ئەوانە وشەی کوردیان دانا ئەوا مەعنا ئەصلیەکەی نادات . دەبێتە هۆی سەر لێ تێکدانی خوێنەران ئەوانەش کە شارەزای ئوصولی فیقهن باش لەم مەسەلەیە تێدەگەن .

ئەمەش کورتەیەکە لەبارەی دانەرەوە ئیمام محمد ی کوڕی عبدالوهاب کوڕی سلیمان ساڵی ١١١٥کۆچی لە العیینـە لە دایك بووە لە بنەماڵەیەکی بەڕێزدا . باوکی یەکێ بووە لە عولەما ناسراوەکانی نەجد . باپیریشی ناسراو بووە بە فیقە وفەتواکانی. ئەمانەش هانی داوە هەر زوو دەست بکات بە کۆکرنەوەی زانست وخۆی بۆ یەکلایی بکاتەوە . لەگەڵ ئەوانەشدا خودا زیرەکی و بیرتیژیەکی کەم وێنەی پێ دابوو . ئەوە بوو لە پێش تەمەنی دە ساڵیدا قورئانی حیفز کردووە. چەند کتێبێکی گرنگی داناوە . لەوانەش ئەم کتابەیە کە لەلایەن زانایانەوە گرنگی زۆری پێ دراوە . چەندین شرو حاتی لەسەر نوسراوە . دانەر ڕەحمەتی خودای لێ بێت ساڵی ١٢٠٦ لەپاش هیجرەتی پێغەمبەر صلى الله عليه وسلم وەفاتی کردووە .

ئنجا بە باشم زانی ئەم قاعیدەیە بخەمە ئێرە کە بۆ جیاکردنەوەی شیرکی گەورەو بچوك زۆر گرنگە ، شێخ عبدالرحمان السعدی دەڵێت :

فإن حد الشرك الأكبر وتفسيره الذي يجمع أنواعه وأفراده:

(أن يصرف العبد نوعا أو فردا من أفراد العبادة لغير الله).

فكل اعتقاد أو قول أو عمل ثبت أنه مأمور به من الشارع فصرفه لله وحده توحيد وإيمان وإخلاص، وصرفه لغيره شرك وكفر.

فعليك بهذا الضابط للشرك الأكبر الذي لا يشذ عنه شيء.

كما أن حد الشرك الأصغر هو:

(كل وسيلة وذريعة يتطرق منها إلى الشرك الأكبر من الإرادات والأقوال والأفعال التي لم تبلغ رتبة العبادة).

فعليك بهذين الضابطين للشرك الأكبر والأصغر، فإنه مما يعينك على فهم الأبواب السابقة واللاحقة من هذا الكتاب، وبه يحصل لك الفرقان بين الأمور التي يكثر اشتباهها والله المستعان.)

لەبارەی حەدیسە زەعیفەکانەوە ابن الفوزان دەڵێت

:(فالشيخ رحمه الله قد يذكر بعض الأحاديث الضعيفة إذا كان لها ما يؤيِّدها من القرآن أو من السنّة. وهذه قاعدة معروفة عند أهل العلم.)

سبحانك اللّهم وبحمدك اشهد أن لاإله إلاّ انت أستغفرك وأتوب إليك

ناوەڕۆکی کتابی تەوحید